

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Tang Kristensen, Evald; samlede af
Folkemunde ved Evald Tang Kristensen.

Titel | Title:

Sagn og Overtro fra Jylland

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : Karl Schønberg, 1883

Fysiske størrelse | Physical extent:

VIII, 392 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

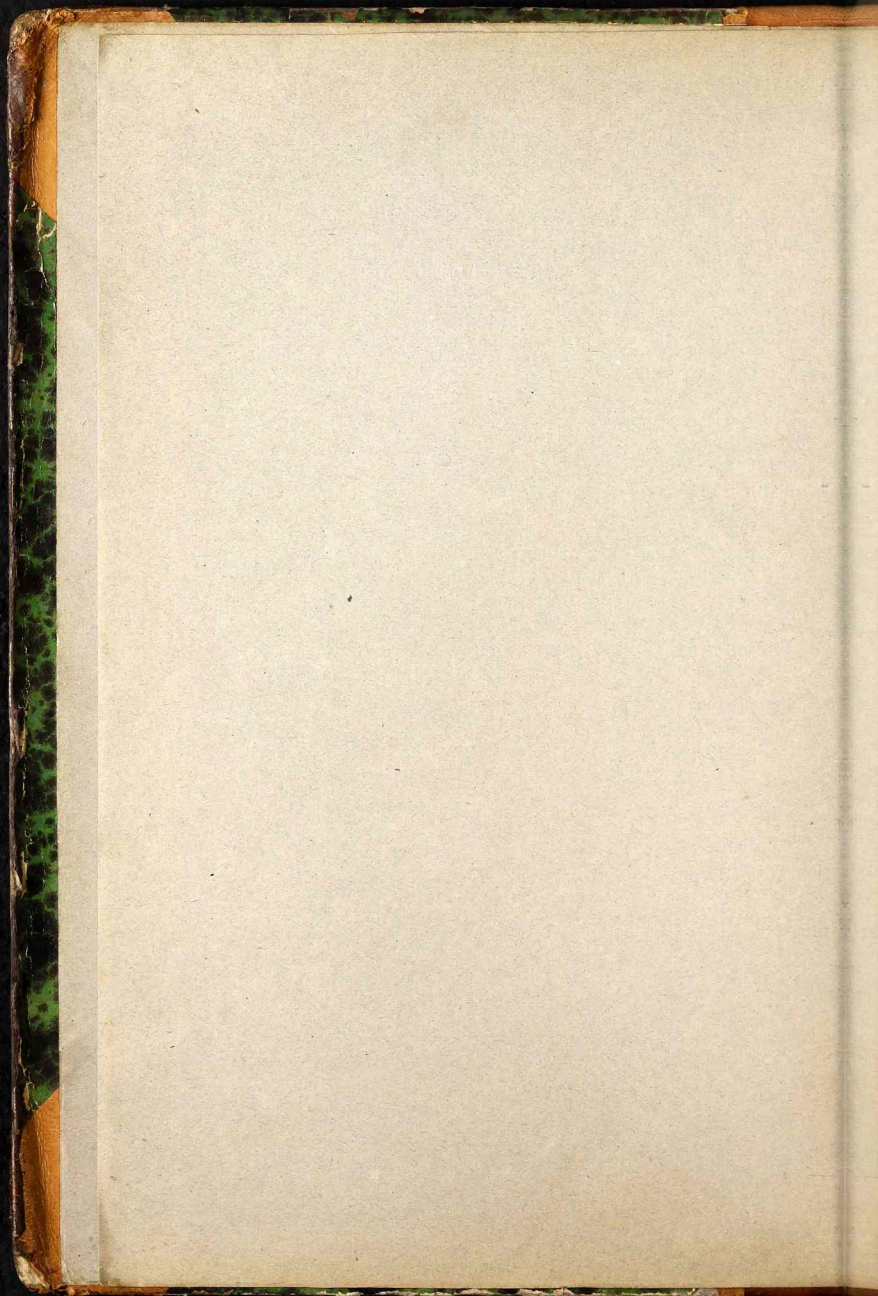
The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

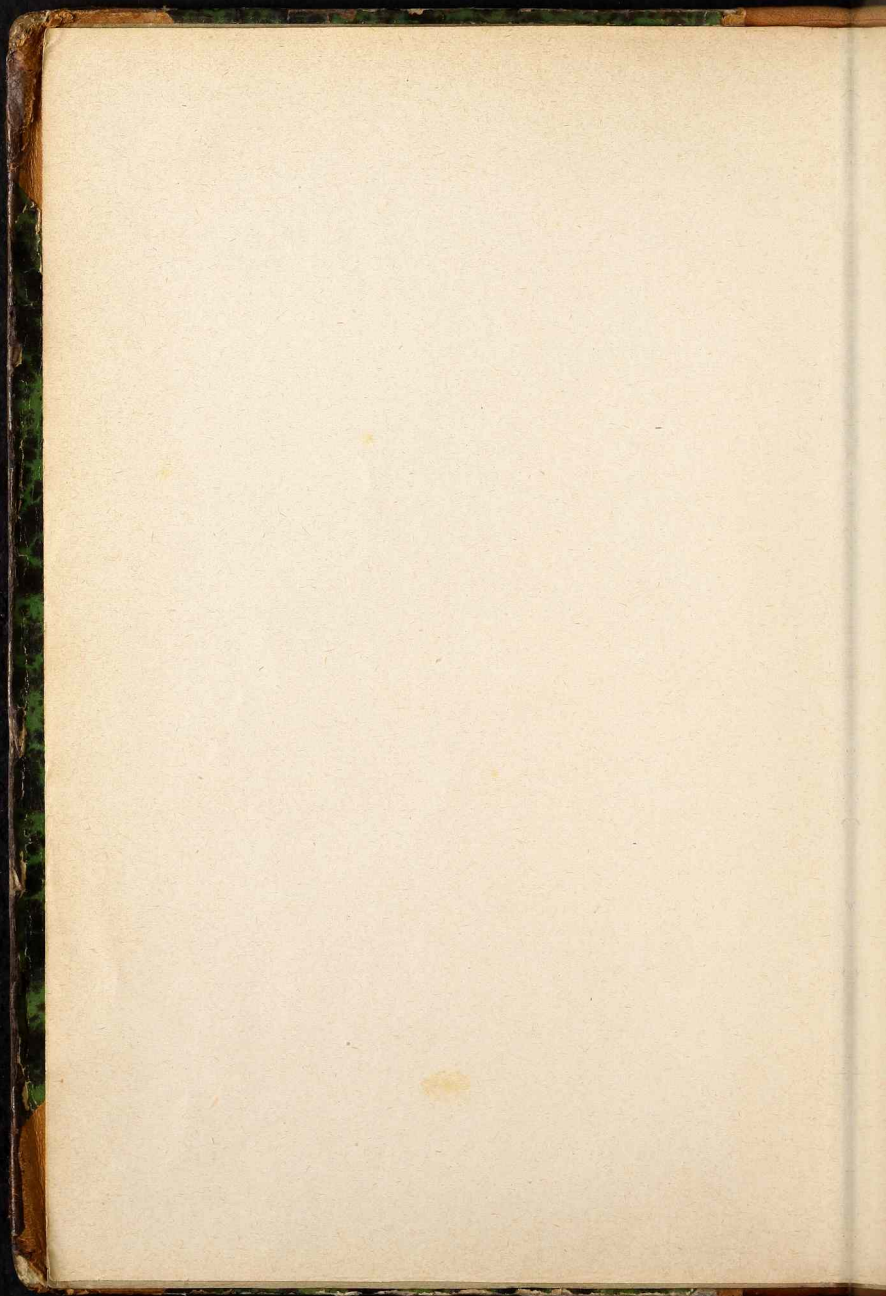
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019095968

Jyske Folkeminder

af

af

Evind Sang Kristensen

af

København

Forlaget "Jyske Folkeminder"

1922

Jyske Folkeminder,

samlede

af

Evald Tang Kristensen.

Sjette Samling.

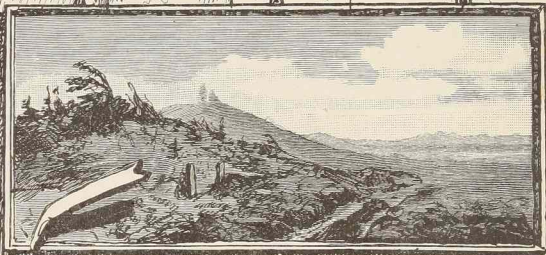

Kjøbenhavn.

Trykt hos F. V. Backhausen i Viborg.

1883.

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

SAGN OG OVERTRO
fra
Jylland
samlet
af
Evald Tang Kristensen

Sagn og Overtro fra Jylland,

samlede af Folkemunde

ved

Evald Tang Kristensen.

Udgivne med offentlig Understøttelse.

Kjøbenhavn.

Karl Schönbergs Boghandel.

1883.

Sagn og Overtro fra Jylland

af H. Holm

1864

Ejvind Tang Kristensen

Udgivet af H. Holm

1864
1864

Forord.

Min sidste Samling af Folkesagn udkom 1880, og jeg skrev da i Forordet, at jeg efter et Par Aars Forløb vilde se, om der maatte blive udgivet flere Sagn fra min Haand, da jeg i saa Fald vilde udarbejde et ordentligt Sagnregister til alle Sagnene under et. Den nu foreliggende Samling, der er det bedste Bevis paa, at Samlerlysten endnu er til Stede hos mig, indeholder alligevel intet saadant Register, og Grunden dertil er, at Udsigterne for en fjerde Sagnsamplings Fremkomst er større, end de for tre Aar siden var for den tredje Samlings. Der er nemlig en hel Del Materiale blevet liggende fra denne her foreliggende Samling af Mangel paa Plads. To hele Afdelinger har jeg maattet bortskyde, og en Efterslæt til det, der kom med, vogsede under Arbejdet saadan op, at den ikke længere burde regnes for Efterslæt.

Det havde været min Agt før disse Sagn m. m. at udgive en ny Æventyrsamling, hvilket stemmer med min oprindelige Plan, men jeg har maattet sige som saa til mig selv: „Naar du endelig skal tabe Penge ved dine Folkeminders Udgivelse af Mangel paa Kjøbere, saa maa du dog hellere tabe dem paa Sagnene end paa Æventyrene.“ Disse sidstes Udgivelse burde dog have kunnet betale sig, og da Boghandleropgjørelsen viser det modsatte, saa maa jeg med Grund slutte, at mine Æventyr-bøger ikke vil blive brugte af Børnevenner omkring i Landet til Gjenfortælling, men kun af de faa, der køber dem enten til videnskabeligt Brug eller af ganske særlig Interesse for den Slags Digtning's Fremkomst, og jeg maa da vente, til der kommer bedre Æventyrtider eller — bedre Pengeudsigter. Jeg har uagtet den yderst tarvelige Afsætning paa mine Bøger dog ikke mistet Fremtidshaabet eller glemt at lægge Planer for kommende Samlingers Udgivelse. Men Erfaring har vist mig, at der skal fares varlig frem med at udtale saadanne Planer. Saa meget vil jeg dog sige, at jeg nu har helt udarbejdet Halv-

delen af en ny Æventyrsamling og næsten det hele af en Samling Skjæmtesagn, samt har Materiale til et Bind, indeholdende 2000 Ordsprog og Talemaader, en Del Fabler, Rim og Remser, Gaader og andre Smaating.

Trykningen af den sidst her aftrykte Kunstbog har voldt mig nogle Skruper, men da jeg er gaaet ud fra, at en saadans Offentliggjørelse kan have sin store Nytte for Videnskabsmændene, og er overbevist om, at denne Offentliggjørelse fremmer Oplysning og hæmmer Overtro i Steden for det modsatte, er mine Betæneligheder dog blevne overvundne. Det vilde gjøre mig særdeles ondt, om jeg nogen Sinde skulde komme til at se, at jeg dog havde taget fejl.

Dette Bind er ogsaa understøttet af Staten med 400 Kr. Jeg har selv af Folkemunde samlet og nedskrevet alt Indholdet undtagen nogle Stykker, Pastor H. F. Feilberg velvillig har tilstillet mig til Afbenyttelse, nogle Optegnelser, jeg har faaet sendt fra nuværende Seminarieelev Johannes Grønborg Pedersen i Gjedved, og en udmærket Samling stedlige Talemaader, som C. A. Thyregod har givet mig. Nogle faa opskrevne Smaating har jeg faaet anden Steds fra, nemlig nogle overtroiske Meninger fra Lærer Fr. Bennetsen i Bøvling og fra Lærer Andersen ved Randers Latinskole, et Par Sagn fra Hjælpelærer Johansen i Ans og et Par fra Højskoleelev Niels Sørensen i Lundby og Ungkarl Rasmus P. Randsløv i Taaning. For saadanne Meddelelser yder jeg herved min venlige Tak. Adjunkt A. Feddersen i Viborg bliver vel nævnet sidst paa denne Liste, men har dog i særlig Grad Krav paa min Taknemmelighed, ej just for mundtlige Meddelelser, men i anden Retning. I øvrigt maa jeg henholde mig til mine i Forordet til anden Sagnsamling faldne Udtalelser om Indholdet, om Fortællemaaden og særlig om de overtroiske Meninger.

De stedlige Talemaader og Sagnene om Naturlig og Mennesketale har jeg samlet paa i en længere Aarrække, ellers er alt det andet optegnet i Løbet af en tre Aar.

24/6 1883.

E. T. K.

Nogle af Sagnetenes Hjemmelmænd.

(Tallene angiver Bogens Hoved-No.).

- Husmand Peder Andersen Bjerregaard i Brandstrup: 31. 96. 129. 137. 174. 176. 185. 186. 197. 217. 237. 265. 277. 278. 289. 293. 303. 312. 314. 318. 332. 364 a. 367 b. 374. 375. 397.
- Ungkarl Johannes Grønborg Pedersen i Fredensdal: 29. 32. 43. 53. 57. 58. 71. 78. 79. 99. 102. 118. 119. 120. 132. 140. 141. 142. 189. 198. 209. 214. 215. 216. 245. 249. 288. 298. 306. 311. 316. 382.
- Husmand Søren Balthasar Johansen i Tange: 101. 115. 171. 180. 230. 231. 232. 257. 268. 275. 276. 281. 362 b. 367 a.
- Niels Posts Kone i Grinderslev: 26. 28. 30. 34. 60. 62. 87. 152. 167. 193. 200. 202. 228. 242. 274.
- Husmand Anders Kjellerup i Knudstrup: 21. 24. 37. 48. 56. 59. 65. 76. 114. 161. 266.
- Husmand Peder Overgaards Kone i Brandstrup: 27. 42. 187. 195. 222. 235. 238. 256. 258. 259. 267. 285.
- Husmand Anders Mørke i Mammen: 40. 55. 83. 122. 149. 162. 207. 210. 218. 227.
- Konen Trine Rostrup i Hule: 8. 9. 10. 16. 25. 35. 169. 279. 327. 331. 336.
- Skomager H. Schusters Kone i Rødkjær: 46. 124. 130. 173. 183. 286. 287.
- Aftægtsmand Kristen Mikkelsen i Dollerup: 67. 68. 69. 128. 138. 209. 273.
- Husmand Jens Smed i Lovns: 82. 84. 163. 309. 319.
- Lærer C. A. Thyregod i Ans: 117. 150. 155. 158. 159.
- Hjælperlærer Johansen i Ans: 72. 116. 175. 177. 211.
- Morten Pedersen i Østbirk: 33. 153. 199. 205. Jens Stald i Fovlum: 49. 52. 90. 112. Konen Inger Katrine Pedersdatter i Hestbæk: 321. 325. 329. 334. Jens Smeds Kone i Lovns: 26. 81. 146. 294. Lavst Duellunds Kone i Brandstrup: 190. 191. 239. 361. Niels Knudsens Kone i Faarup: 282. 284. 304. 310. Anders Mikkelsens Søn i Brandstrup: 196. 240. 252. 280. Anton Jensen i Hestbæk: 18. 61. 63. 145. Lærer Christiansen i Lovns: 80. 139. 151. Lærer Pedersen i Durup: 47. 97. 333. Jens Møller i Faarup: 106. 221. 223. Konen Maren Pedersdatter i Lovns: 17. 74. 270. Lærer Nielsen i Tem: 12. 51. 107. Kjøbmand Andersen i Lime: 302. 324. 326. Konen Stine Dagbjærg i Ulvborg: 292. 296. 300. Lærer Christensen i Ø: 93. 105. 144. Ungkarl Rasmus P. Randløv: 157. 184. 325. Lærer Isak Jensen i Vrove: 135. 143. Lærer Monrad i Almind: 136. 154. Ungkarl Niels Sørensen i Lundby: 89. 98. Lærer Mogensen i Ørum: 1. 19. Kristen Andersen Ravnholdt i Knudstrup: 36. 118. Møller P. Nielsen i Torning: 260. 261. Konen Ane Katrine Jensdatter i Lovns: 164. 165. Lærer Lassen i Over-Hornbæk: 172. 194. Søren Tinds Kone i Faarup: 247. 251. Dorte Marie Andersdatter i Knudstrup: 20. 236.

Indholdsliste.

	Side
Forord	V.
Kilder	VII.
Indholdsliste	VIII.
I. Sagn om Bjærgmænd og Ellefolk	1—37.
II. Sagn om Kæmper, Nisser, Udyr og Lindorme	38—61.
III. Sagn om Steder og Personer	62—112.
IV. Sagn om Gjenfærd og alle Haande Spøgelse	113—138.
V. Sagn om Nedmaninger og kloge Mænd	139—160.
VI. Sagn om Hegseri og Trolddom	161—215.
VII. Sagn om Forvarsler, Ulve m. m.	116—232.
VIII. Religiøse Sagn, Legender o. lign.	233—251.
IX. Overtroiske Meninger og Raad	252—294.
X. Sagn om Mennesketale overført paa Natur- lyd m. m.	295—311.
XI. Stedlige Talemaader	312—352.
XII. Aftryk af en Kunstbog	353—386.
Efterskrift	387.
Sognavnene ordnede	390.
Tilføjelser og Rettelser	392.

I. Sagn om Bjærgmænd og Ellefolk.

I. De uenige Bjærgmænd.

Der er en meget lang Høj, som kaldes *Vattushøj*, i Skjellet mellem *Skals* og *Tostrup* Sogne, der er vist tre Gravkamre i den. I den Høj boede to Bjærgmænd, Natan og Visti; men de blev til sidst uenige, og saa maatte Natan fortrække. Han flyttede nu til en Gaard i *Uglris* i Tostrup, og der havde han sit Ophold i Forstuen bag Gangdøren paa en muret Forhøjning, som de havde den i gamle Dage, og som kaldtes en Pald. Folkene i Gaarden kunde af og til godt mærke, at han boede der. Saa var det en Aftenstund, at der hørttes en svær Rumlen og Staahej i Gaarden, og der raabtes saa ind ad Gangdøren: „Natan, Natan, Visti i Vattus er død!“ Fra det Øjeblik mærkede man ikke noget til Natan, der blev siden ingen Forstyrrelse bag Døren, og Folkene kunde nu vel skjønne, at han var flyttet hjem i Vattus igjen.

Manden i den Gaard har fortalt, at han har set nogle smaa Drengene med røde Huer paa danse om paa Højen om Sommer-Eftermiddagen, og fra hans Faders Tid er det, man har Historien om Natans Ophold i Gaarden.

2. „Nille er død.“

Den største Gaard i *Vedsted*, der nu ejes af Kristen Albretsen, har fordum været en meget stor Gaard,

der kaldtes *Storgaard*, og man vil mene, at Skipper Clement skal være født der. Gaarden beboedes for en Tid siden af Jens Knudsen, hvis Navn staar paa et Skab, der endnu findes i Gaarden tillige med Aars-tallet 1748, og han skal være kommen fra Havgaard i Aaby. I hans Tid, som Folkene en Aften sad og aad deres „Natter“, kom der en stor Hund ind ad Døren og lagde sig under Kakkelovnen. De prøvede paa at jage den bort, men den var ikke til at flytte fra sit Leje. Saa lod de den ligge, og hver Morgen laa der nu en Sølvskilling i Vinduet. Det hændte sig saa senere en Middagsstund, som Folkene sad og aad deres „Øhn“, at Døren aabnedes, og en lille Nisse stak Hovedet ind ad den, sigende til Hunden: „Ille, nu kan du godt komme hjem, for nu er Nille død.“ Med ét Spring var Hunden ude af Døren og forsvunden, og siden saa man aldrig noget hverken til den eller til Sølvskillingerne.

Imellem denne Gaard og Landevejen mellem Aalborg og Tisted er en Lavning, som kaldes Dambækken, og der skal være nedgravet en Skat; man har ogsaa set et Lys brænde over den ved Nattetid.

3. Det brækkede Skaad.

En ældre Mand fortæller: Det var nede paa *Himmerland*, der varet stort Bjærg, — Konen, der har fortalt mig det, hun gav ogsaa Bjærget Navn, men det kan jeg nu ikke huske — og saa var der jo Mark oven over Bjærget eller maaske tæt uden om det, for det kan hælde sig, det var en Knøs, der ikke kunde dyrkes. Naa, saa pløjer altsaa Manden, der ejede Jorden, en Dag der omkring ved Knøsen, og da han nu kommer med en Fure og kjører der hen ad, saa ligger der et Skaad og er i Stykker. Nu kunde han jo nok forstaa, hvis det var, og saa tager han et Søm af hans Lomme

og slaar Skaadet sammen med hans Plovøgse, han vidste jo, de skulde til at have deres Brød i Ovnene der neden under. Saa kjører han ikke mere end lige tilbage igjen, og da han nu kommer om paa den samme Side af Højen, da laa der en Skoldkage, som var bagget; men nu var Manden jo saa tosset, at han turde ikke tage den alligevel, og det var jo æ Haardhed, for den var fuld af Guld.

4. Gjengjæld for døde Stude.

En Bjærgmand, der boede i en Høj paa en Mands Mark, kom en Nat til Vinduerne og raabte, om han kunde ikke laane Mandens Stude. „Hvad vil du laane dem til?“ siger Manden. Ja, han skulde da til at flytte. „Hvorfor vil du flytte?“ spørger Manden igjen. Jo, for han kunde ikke være i den Høj for Dingdang' og Kirk'sang'. Nu kunde Manden da forstaa, hvad for en Person han havde Snak med, og saa nægtede han det. Nu gik Bjærgmanden hen til hans Nabo og spurgte ham om det samme. Den Mand sagde ja, han maatte godt faa Studene, han kunde selv tage dem. Om Morgenen, Manden kom ud i Nødset, laa Studene der og var kjørt ihjel, saa en kan nok tænke, han har haft meget Gode at fragte med og var nødt til at overanstrengte Studene for at naa hans Maal den Nat. Men saa laa der en Pung fuld af Penge for ved de døde Stude i Baasen. Den anden Mands Stude laa ogsaa døde i Baasen, men der var ingen Pung, saa det havde han for hans Tværhed.

5. Dwarrene i Kikbakke.

Der har ogsaa været „Dwarre“¹⁾ i *Kikbakke* i *Mammen* Sogn. Sjørup Hyrder og Tøser sad oppe paa

¹⁾ Dwarre: Dværge.

Bjærgtet og passede paa deres Faarehoveder, og saa gav det sig til at runge der nede i Højen. „Tys!“ siger de, „hvad er det?“ Ja, Dwarrene var da ved at kjerne Smør, var der nogle, der sagde. Saa raabte de ned til Bjærgfolkene, om de kunde give dem en Smørrebrød. Saa havde de her Hjorder ¹⁾ en stor Hund ved dem, og da der lidt efter kom en Smørrebrød op, snappede Hunden den i det samme, men slap saa ned i Bakken, og saa kunde de høre, den gjøede der nede.

Folk i den Egn var meget rædde af dem forhen, og der var saa næsten ingen, der turde gaa om ved en Bakke om Aftenen. Saadan gik det ogsaa med Niels Knudsen. Han var gaaet et Ærende til Bjer-ring og skulde over Kikbakke hjem ad. Men saa blev det Aften for ham, og han turde ikke gaa ene, hvorfor han gik ind til Jens Rytter og vilde have ham til at følge med sig et Stykke. Da de saa var komne ud, tykte de dog, de var vel ringe hjulpne, og saa gik de ind til Per Hjorde, om han ikke vilde følge med dem. Det gjorde han, og de kom da hæderlig og godt baade forbi Bakken og over Kjæret. Saa kunde enhver gaa til sit. Det var ikke alene Dwarrene i Kikbakke, de var rædde for, men der gik ogsaa Fortællinger om, at der skulde gaa en hovedløs Hest i Dalen neden for.

Jeg tykkes ellers, det var underligt med Jens Rytter, at han var saa bange af sig, for han var dog en belæst Mand, de andre fik det nu at være med, som det var.

6. Det laante Brød.

Der var en Høj bag ved deres Lade i den norderste Gaard i *Mammen*, den var der ogsaa Dwarre i,

¹⁾ Hjorde: Hyrde.

og Folkene var somme Tider noget forlegne med dem. En Gang var Brødkniven bleven henne, og de ledte jo efter den, men Konen sagde i al Rolighed: „Aa, det skal I ikke bryde jer om, den har vor Nabo taget, den kommer nok igjen.“ En Gang kom hendes Nabo, som hun kaldte ham, og vilde laane Brød. Ja, det var der ikke noget i Vejen for, og saa sagde Bjærgmanden, at naar han nu betalte det tilbage, skulde de ikke æde Brødet selv, men give deres Kalve det, saa skulde de se, hvor de skulde trives. Manden derimod kunde ikke udstaa den Nabo og var en Gang for haard ved ham, han tog nemlig en Dag en Blykugle i Haanden og slog Dwarren dermed, idet han gik ud af Døren. Saa kunde de siden spore Blodet af ham hen til Højen.

7. Puslinger ved en Korssti.

En ældre Kone i *Hammershøj* fortæller, at hun en Aften lige ved Solens Nedgang, da hun med sin lidt ældre Broder gik ned til „den brede Kjælde“ for at hente Vand, har set en hel Del Smaapuslinger vrimle ud af en Bakke syd for Kjelden. De blev ved at komme ud og satte af sønder og vester paa, til der blev en lang Rad, og saa gik de saa længe, til de kom for en Korssti; der blev de staaende, for den kunde de ikke komme over. Nu blev de ved at staa der og vrimle, saa længe hun saa dem; der var nogle store og nogle smaa imellem hverandre.

Ved den her omtalte Kjælde¹⁾, som findes syd for Byen, har alle Byfolkene forhen hentet Vand, og der er nogle, som tager det der endnu.

Bjærgfolkene skal ogsaa være gaaede ind ved deres Ildsted i en Gaard i *Over-Hammershøj* og der have staaet og varmet sig.

¹⁾ Kjælde: Brønd.

8. Bjærgfolk i Lodhøj.

Det var i Kaldal i *Alstrup*, der gik Dwarrefolkene og havde deres Handel saa godt. De brugte Folkene deres Klemmer og Køkkentøj, og hvad de havde, om Natten da naturligvis, og de havde deres Frihed med alle mulige Ting. Saa omsider, da der var Udsigt til, at de Dwarrefolk skulde dø ud, saa kommer der en til Vinduerne i Kaldal om Natten og taler til en gammel Mand, som boede der. Han havde nu ingen Snak med den anden, men laa blot i Sengen og hørte ham sige, at der ved den Høj, som de havde deres Bopæl, der skulde staa en Kjedel fuld af Penge, og saa skulde han gaa op om Morgenen tidlig og hente dem, for dem vilde Bjærgfolkene give ham, eftersom de ikke kunde selv føre dem med sig. Der skulde nok ligge en Hund oven paa Kjedelen, men saa skulde han trække af et Klædemon, og det skulde han lægge Hunden æpaa, saa kunde han tage dem. Men nu kunde gamle Per Kaldal nok forstaa, det var en af Dwarrefolkene, som kaldte ad ham, og saa turde han ikke vove sig ved at gaa der op. Efter gammel Snak skal der have været nogen, der kom forbi Højen om Morgenen og saa Hunden ligge der paa Skraaningen af Bakken, siden Solen var kommen op. Men op ad Dagen formærkede de ikke til nogen Ting.

Den Høj, Per Kaldal skulde gaa op til, kaldes *Lodhøj*. Der er baade Store- og Lille-Lodhøj, og saa er der en lille Knop midt imellem dem, saa der har været tre Høje af det Navn.

En anden fortæller saaledes:

I Kaldal har der nu alle Tider været Ord om, at Troldfolkene fra Lodhøj skal have haft deres Gang. De skal have kommet om Natten og gaaet til deres Skorsten og til deres Kjelde og vandet Øg og saadan gjort mange Ting. Folkene mærkede dem nok, men

lod dem alle Tider gaa i Ro og talte ikke til dem, de troede, der var Lykke ved disse underjordiske, og mente, at de var godt hørt ved dem.

9. Den tørstige Bjærgmand.

Der er en Høj lige syd for *Hvalpsund* tæt ved Fjorden, som kaldes *Munkhøj*, der mente de gamle ogsaa, at der skal have været underjordiske Folk i. Saa var det nu, imens Per Færgemand var Barn — han har fortalt mig det mange Gange, og derfor maa der ogsaa være nogen Sandhed ved det — og han laa i hans Seng, da kom der en bitte graa Mand ind og gik hen til Skjænken, hvor han tog en Flaske og drak af. Det lurede Drengen paa og begyndte at rejse sig op i Sengen; men den Gang den anden nu havde drukkert og fik Øje paa Drengen, saa vinkede han ad ham med hans Haand, at han skulde tie stille med det; han var jo rød for, at Drengen, skulde forklage ham til hans Fader. Se saa med det samme rejste han af, og Per talte heller ingen Ting om den Gang. Siden saa han ham ikke mere. De mærkede da ogsaa, at de her Bjærgfolk gik ved deres Kjelde og ved deres Skorsten.

10. De røvede Kostbarheder.

Der skal ligge en Sten paa *Furland*, og den kaldes *Graasten*¹⁾ — de vil antage, at det meste af *Furland* skal staa paa den — og der ved den har det egentlig haft Ord for, at der skal være underjordiske. Saa var det en Juleaften, da havde *Dwarrene* baaret hele deres Sølv og Guld ud, saa *Bjærgen* var helt belagt med det over alt. Saa var der nu en Mand paa

¹⁾ Fortællerens Fejltagelse for: Rødsten.

Furland, han tog et Øg og en Sæk og red derhen, og han havde hans Bøsse med. Den Gang han kommer nu i Nærheden af alle de her Kostbarheder, saa skod¹⁾ han hen over det, og saa kunde Dwarrene ikke tage det ind igjen. Nu fylder han jo Sækken begribeligvis, og saa lægger han den op paa Øget og rider hjem ad. Den Gang han havde nu redet en lidt, saa kommer der en Dwarre og rider paa lige Side med ham, og han siger til ham, om han vil ikke slaas med ham. „Nej“, siger Manden „det bevare Vorherre mig fra!“ Om han vilde saa ikke lade hans Øg bides med hans. Nej, det vilde han nu heller ikke; han bliver ved at ride og kommer hjem i Gaarden med alt dette her Sølv og Guld. Saa bliver der saadant et Oprør i Gaarden, te det var da forskrækkeligt; ja, der kunde nu ingen være der eller bjærge sig for al den Kommers, og han maatte da til at af Sted med Sølvet og Guldet igjen. Saa fik han ikke noget af det, og saa kunde Dwarrene beholde det i Ro for ham.

II. Sølvkanden.

I en af *Aarupgaardene* i *Kvorning* skal der være kommet en Troldkvinde ind en Juleaften for at ville være der om Natten. Da sad Folkene og drak af en Sølvkande, der havde været hendes. Saa tog hun Ordet og sagde: De skulde have redet „å de bohr“ og redet „æpo de hohr“, saa skulde de have faaet Skam for deres Ulykke²⁾. Den Kande havde de der i Gaarden faaet paa den Maade, at der var kommet en ridende til hende paa Vejen, og saa gik hun med den i Haanden og bad ham, at han skulde drikke af den. Saa beholdt han den og red hans Vej fra hende og kom

¹⁾ skod: skød.

²⁾ Fortælleren har vel husket fejl.

til Aarup med den. For mange Aar siden sagde de, at den var i Byen, men jeg har ikke set den.

Der fortælles ogsaa om en Rytter, der begjærede noget at drikke af en Bjærgkone fra Dagbjærg Dojs og saa beholdt Sølvkanden og red alt, hvad Hesten kunde strække. Hun satte efter ham, men da hun var frugtsommelig, kunde hun ikke indhente ham, og til sidst rendte hun sig ihjel og ligger begravet under en stor Sten ude paa Heden. Imens hun rendte, slog hun Brysterne op over Skuldrene, for at de ikke skulde være hende i Vejen.

12. Dans i en Høj.

Paa Løve Mark i *Bryrup* Sogn ligger en tæt Samling af Kæmpehøje, og midt imellem ligger en, der rager op over de andre som en Konge og kaldes *Store-Klovns høj*. Der har været otte Høje i alt, der har gaaet under Navnet Klovns høje, men de to er nu jævnedede med Jorden. *Store-Klovns høj* staar paa gloende Pæle hver Nat, og Bjærgfolkene danser og holder Lystighed der inde.

13. Den fangne Brudgom.

En Mand fra Bjerring kom en Aften ud paa Løjenager, og saa kunde han se noget, der vrylrede ¹⁾. Da var det Dwarrene fra *Løjen høj* ²⁾, der havde Gilde, det jørmede ³⁾ runden omkring, men han kunde nu lige godt ikke rigtig se, hvad der var paa Færde. Da han saa kom til et Væld, der er et bitte Korn norden for Højen, og som kaldes Røde-Rende, saa ser han der en bitte Mand, som sidder og vasker sig, og ham kunde

¹⁾ vrylre: om Smaaskabninger, der firmer omkring.

²⁾ Løjen høj: Laadden høj.

³⁾ jørme: vrimle.

han se, for det han havde taget hans Hat af. Nu var det netop Brudgommen, som Gildet blev gjort for, og saa faar han fat paa baade ham og hans Hat, og tager ham med hjem og binder ham ved Skivefoden ¹⁾. Bjærgmanden klagede sig elendig og bad om at blive fri, men Manden vilde ikke løse ham, for han var en slem haard Knast. Lidt efter kommer Naboen derom, og da han hører dette her Klagemaal, saa beder han for ham og siger, at han skal endelig lade ham komme ud til hans Folk igjen. Saa bliver Bjærgmanden ogsaa fri, og idet han gaar, siger han, at de i Naboens Gaard skulde faa stor Rigdom, men i denne her Gaard skulde de faa mange Sorger; hvad der ogsaa traf ind.

14. Den blødende Bjærgmand.

I en Gaard havde de det Vanheld, at deres Grød hver Juleaften formindskedes paa Bordet for dem, uden at de kunde opdage, hvordan det gik til. Der blev altid lavet en stor Grydefuld, og det var endda nap, den kunde slaa til. Saa kom Manden i Tanker om, at det maatte være Bjærgmanden, der aad Grøden, for han havde en Høj ude paa sin Mark, som han havde Tanker om, at der var Bjærgfolk i. Nu henvendte han sig til en klog Mand om Raad, og han sagde, at der ikke var andre Raad end at slaa Bjærgmanden til Blods; naar dette skete, skulde han nok blive henne en anden Gang. Altsaa sætter Manden sig i Bordkrogen med Kakkelovnsstenen ²⁾ i Haanden, lige før Julenadveren kom paa Bordet. Saa kom Bjærgmanden og vilde æde med, og Manden var ogsaa

¹⁾ Skive: Dagligstuens Bord.

²⁾ Kakkelovnsstenen er temmelig rund, ligger stadig oven paa Kakkelovnen og bruges til at knuse de brændte Kaffe-bønner med. Nu er den mangt et Sted bleven afløst af Kaffemøllen.

heldig nok til at sætte ham Stenen midt i Panden. Nu skyndte Bjærgmanden sig bort, og siden kunde de have deres Julegrød i Fred. Han var kommen saadan til at bløde, at de kunde slage ¹⁾ ham paa Gulvet og Dagen efter helt ud til Højen.

15. Suppebollerne.

Ved deres Bryllupper og Begravelser og Gilder i *Bjerring* kunde de i lang Tid ikke forstaa, hvor deres Boller blev af i Suppen, naar den var bleven sat paa Bordet; de blev altid henne af Fadene, inden Folk var ret komne til at spise. Men saa fattede de Mistanke til Bjærgmændene, der boede i Bakken syd for Byen, det maatte nok være dem, der tilegnede sig Bollerne, og det var nok ogsaa dem, der voldte, at Suppen altid havde saadan en underlig Afsmag. Da der saa en Gang skulde være Bryllup i en af Gaardene, fandt Mandens Broder paa at gaa ned til Bakken, da Gjæsterne var blevne samlede, og staa der og lytte. Saa hører han ogsaa en Røst, som siger der inde, at de skulde give ham hans Hat. Da en lille Tid var gaaet, fandt Karlen paa, at han vilde forlange det samme, og saa kom der ogsaa en Hat til ham op af Højen. Nu sætter han Hatten paa Hovedet og gaar hjem og stiller sig i Døren til Gildestuen. Saa kunde han se Bjærgmanden komme ind og spasere hen over Fadene og fiske Bollerne til sig, imens han af og til lod noget af sit Vand løbe der ned i Steden. Saa fór Mandens Broder ind paa ham og fangede ham. Han skreg jo jammerlig, og Bryllupsfolkene blev meget forundrede over den Jamren og Skrigen, for de kunde ikke se hverken Karlen eller Bjærgmanden. Han maatte love aldrig at komme mere og gjøre saadant noget, og saa slap han med det.

¹⁾ slage en: kjende ens Spor.

16. Det forstyrrede Bryllup.

En Pige gik en Aften ud for at hente Kreaturerne, som stod i deres Udmark, det var ikke saa lille et Stød fra Byen. Men hun kom ikke tilbage, og Folkene i Gaarden blev meget harmede over det, de ledte efter hende én Dag og to Dage og kunde ikke opdage hende nogen Verdens Steder. Saa gaar Karlen og tænker paa dette her, han kunde jo heller ikke forstaa, hvor hun var bleven af, og saa faar han i Sinde den tredje Dag at tage ud paa egen Haand og lede efter hende. Saa var der et Bjærg der ude paa Marken — hvad Skam var det nu det Bjærg hed? kunde jeg bareste huske, hvad Navn det Bjærg havde, men det kommer jeg nok til at springe over. Da han nu kommer i Nærheden af det, rinder det ham lige i Tanker, at det var et Sted, hvor Dværgene altid søgte deres Kirkegang, og saa beslutter han sig til at gaa der op for om mulig at faa Spor paa Pigen der. Jo, saa var hun der godt nok; han kunde staa oven over og se ind i Højen, at hun allerede sad paa en Skammel og var pyntet til Brud. Men alle Dværgene var saa udpyntede med Sølv og med Guld, te han kunde næsten ikke gjøre Skjelning paa, hvilken af dem, der skulde have hende. Ja, der var jo rigtig nok en, som han ansaa for den rette, men til Vished kunde han jo ikke sige det. Naa, saa var der ogsaa saa mange Heste i Dalen ved Siden af, de stod med Guldsadler paa, og Bidseler og alle mulige Ting var saa beprydede med Guld og Sølv, te det var da svært, som det glimrede alt sammen. Det var jo Gildefolkenes Bæster dem, for mange var komne ridende fra andre Høje og Bjærg. Saa havde han alle Tider hørt Sige af, at Dwarrene de var lige saa rædde for Staal som for Ild, og da han nu til alt Held havde hans Kniv i hans Lomme, saa lader han den falde ind imellem dem. Saa rejste de ud til deres

Heste hver eneste en og sætter sig paa dem og lader skære, og der blev ikke en tilbage uden Pigen, og alt deres Sølv og Guld det blev liggende. Saa gik han ind til Pigen og tog hende med sig. Men alt det Prydelse, hun var i, og saa meget Guld og Sølv, som de kunde bære, tog de med dem, og paa den Maade kom de hjem igjen. Karlen var helt stor af, at han saadan havde frelst Pigen og faaet alle de Kostbarheder med hende. Siden levede de sammen og var ret godt tilpas med hinanden.

17. Nøddetyven.

En Mand fra Ildris i *Alstrup* Sogn havde været fra By og kom kjørende hjem om Aftenen igjennem Krattet, der gror tæt ved Gaarden. Der ser han saa et Kvindfolk staa og plukke Trænødder. Da han nu er kommen hjem i Gaarden og har spændt fra, tænker han ved sig selv, at han skal alligevel op og gribe den Skovtyv, for det kom ham saa bestemt for, at han kunde kjende Konen, hun var inde fra Hule By. Saa gaar han ogsaa op til Kvindemennesket, der staar endnu og plukker, og idet han griber lige midt omkring hende, siger han: „Nu kan vi da se, hvem der gaar og tager Nødderne.“ Men saa forsvandt Skikkelsen med et og blev til slet ingen Ting. Saa kunde han forstaa, at det var en Bjærgpige, han havde været i Lag med, og der var ogsaa en Høj tæt derved, som der var Dværge i. Fra den Høj af og hjem til Gaarden var der en Sti, som altid var betraadt, endskjønt ingen Mennesker gik ad den, og ingen vidste noget om, hvem der gik den. De havde for Resten ogsaa et Barn der i Gaarden, som var forbyttet.

18. De vrængende Smaadrenge.

Det var paa Hule Mark i *Lovns* Sogn, der var en

Gaardmand, som kaldtes Jens Ladefoged, han bad hans Pige en Aften om at gaa op paa Marken til en Høj og kalde paa Karlen, som gik der ude og bandt Korn, nu skulde han ikke binde længere, men stræbe at komme hjem. Da hun nu kom nær til Højen, saa hun to bitte Drengene staa der oppe oven paa den, og de stod og skrævede med Hænderne nede i Bugserne. Hun kunde nok forstaa, at det var Dwarre, hun der traf paa, men Karlen mærkede hun ikke noget til. Saa vilde hun alligevel tale til ham, for hun antog jo, han kunde være omme paa den anden Side af Højen, og saa raaber hun: „Pejer!“ Men saa raabte Drengene efter hende: „Pierrr, hihhi!“ og hun kaldte flere Gange, og hver Gang gjorde de saadan Nar ad det. Da der nu ingen andre svarede, gik hun tilbage igjen, og da var Karlen allerede kommen hjem, han var gaaet fra Højen, før hun kom til den, og saa kunde hun saa grangivelig forstaa, hvem der havde vrænget efter hende.

Den Høj er nu gravet ud; de fandt tre Menneskehoveder i den, men ellers intet videre.

19. En sagtmodig Kone.

En Karl fra *Skals* var gaaet ud i Taastrup Hede for at slaa Lyng. Da han nu gaar hjem igjen om Aftenen, kommer han forbi *Vattushøj*, og i hans Kaadhed raaber han saa: „Hør du, Vattus¹⁾“, vil du give mig en af dine Døtre, hverken den ældste eller den yngste, men den, der bedst behager mig!“ Saa kom Vattus ogsaa ud med en af hans Døtre, og nu kunde Karlen ikke blive hende kvit, endskjønt han var helt forlegen med hende, og hun blev ved at følge med ham hjem. Saa beholdt han hende til Kone, og de blev viede sammen og boede østerst i *Skals By*; men

¹⁾ han hedder vel egentlig Vat, og hans Høj Vat-hus.

han var ikke god ved hende og var ikke fri for at prygle hende af og til. Saa sker det en Dag, at de skal have en Hest skoet, og de faar Smeden hentet: Manden holdt op, og Konen skulde staa for ved Hesten og holde ved Munden af den. Da ligger der en Hestesko tæt ved Konen paa Jorden, og saa siger Manden: „Ræk mig den Sko!“ Hun tog den nu imellem begge sine Hænder og rækkede den saa lang, som den kunde blive. Nej, det var ikke saadan han mente, sagde han, og blev hentagen ¹⁾ over at se det. Ja, saa bøjede hun Skoen igjen og flyede ham den. Han spørger hende nu om, hvorfor hun saadan havde taget imod Hug uden at gjøre Gjengjæld, da hun dog var saa stærk. Ja, det passede ikke for en Kone at slaa igjen, sagde hun. Siden blev han bedre ved hende, og de havde en Del Børn sammen, men alle sammen Piger, og da de blev gifte med Mænd i Skals By, nedstammer Kvindfolkene i Skals til Hobe fra Vattus. De Folk, der for Tiden bor i Højgaard, siges endnu at nedstamme fra Vattusslægten.

20. De Tise Trolde.

I Sønder Tise ud ad Børsting til har mange Mennesker om Aftenen set en hel Flok smaa Dværge færdes og putte sig ned ved et Dige. Tise er saa berømt for sit Troldvæsen, det har der ligesom et Hjemlingssted, og man siger ogsaa, at alle Trolde er derfra. „Dem Tise Trolde“, de er ikke saa nemme at komme i Lag med, hører man tit Folk sige. Men Tise har ogsaa været vidt og bredt bekjendt for sit Hegseri og sine Hegsekjællinger; og det er da muligt, at her tit er sket en Ombytning.

---

¹⁾ hentagen: i yderste Grad forbavset.

21. Utidig Snak.

Det skal have været her oppe paa *Knudstrup* Mark paa en gammel Bavnehøj, de kalder *Maasthøj*, at de saa Lys ved Nattetid, og saa var der en ældgammel Mand — det er fra saa lang Tid, at de gamle, jeg har kjendt, de vidste ingen Navn til Manden — han vilde saa til at kaste efter Penge i den Høj, for han var nu sikker paa, at der var Penge, siden der stod Lys over den, og han faar saa talt til en anden en om det, og de to slaar dem sammen om at kaste. Saa vidste den ene, at det var godt, hvis en havde et Stykke Egstaalet at kaste efter Lyset, for saa kunde den, der ejede Pengene, ikke flytte dem; det var Bjærgfolkene jo altid slemme til, hvad en da heller ikke kunde fortænke dem saa meget i, og han kyler altsaa Egstaalet efter Lyset, og er heldig nok med det, saa Pengene bliver paa sin Plet, og Folkene kommer til at kaste. Nu er det jo altid saadan, at det skal være ganske tiende, dem, der graver, de maa ikke sige et Ord til hverandre. De kaster altsaa, til de kommer til Pengene, og de var i saadan en rar Kobberkjedel med to Ører ved, men saa laa der en sort Puddelhund oven paa Laaget af den. Den ene Mand var nu klog nok til at omgaas Hunden, han trak af hans Kjole og lagde den der paa, og saa siger den til ham: „Ja, havde du ikke taget mig saa sødt og lagt mig saa blødt, saa skulde du have faaet andet at fornemme.“ Da han nu har lagt Hunden fra sig, tager han fat paa Øret af Kjedelen, men der var den anden for sendrægtig til at tage ved, og ene kunde han jo ikke tage den op. Saa bliver han ildvorn ¹⁾ og det tager saa meget fejl for ham, at han siger lige saa vred: „Da kunde du da have taget en Haand ved med.“ Og saa i

---

¹⁾ ildvorn: meget opfarende, arrig.

samme Øjekast saa sutte¹⁾ Kjedelen saa langt ned i Højen, te de var forfærdeligt, og Hunden oven paa Kjedelen igjen og slaar til dem, saa de trimlede ud af Højen begge to, og det slog dem saa langt hen, te der var aldrig Magen til det. Saa var det forbi med den Kasten. Det var ogsaa sært, at de turde kaste videre, den Gang de saa Hunden, for det var jo Fanden selv, der laa der.

22. Dragen i Sørup Sø.

Der var en Gang nogle Naboer, der gav sig til at grave i en stor Kæmpehøj, som ligger midt i Vendssyssel og kaldes *Ilbjærg*, fordi de troede, der var meget Guld eller mange Penge i den. De havde nemlig hørt de gamle fortælle om den store Skat, der skulde være i den Høj. Men da de var komne noget ind i den, kom de til en stor Drage, og da de nu stod der midt om Natten uden at kunne forsvare sig for den, blev de jo gruelig bange. Men den var ikke saa slem endda, for den rejste sin Vej med de Ord:

„Må a int i Stowhøwi blyww,

så skal I mæ aldri å Sørup Sø dryww.“

Næste Morgen var *Sørup Sø* bleven meget større, end den før havde været, og en lille Gaard, der laa tæt ved Søen, var aldeles sunken.

23. Bjærgmandens Gjækkeri.

Der var nogle, der fandt et Bræt i Høne Mose lige neden for *Dagbjærg Dojs*, og derpaa stod skrevet med Runebogstaver:

„Hvo, som Nøglen i Høn' Mos' kan find',

han Dagbjærg Dojsens Guld kan vind'“.

¹⁾ sutte: sank, af sykke.

Det kneb med at faa Skriften læst, men omsider fik de fat i en, der kunde. Nøglen tænkte de ikke paa at finde, men Bjærgen kunde dog graves ud, mente de, og derfor samledes hele Byens Mænd der oppe en Dag og begyndte paa Arbejdet. Da de var komne et Stykke ind, fik de Held til at se ind ad Byen til, og da stod den i lys Lue. Saa smider de Spader og Skovle og render som alle Ulykker, men der var ingen Ting ved det alligevel, og saa havde Bjærgmanden jo narret dem, kunde de forstaa. Saa varede det ikke længere end til Dagen efter, da vilde de gjøre et nyt Forsøg. Men som de nu er komne rigtig godt i Arbejde, faar de at se, at alle deres Kjællinger stod uden for Byen der nede og sloges af Magt og Styrke. De maatte jo atter af Sted for at skille dem ad, men gjorde dem dog Tid til at tage deres Redskab med hjem. Da var det som sædvanlig, der var alligevel intet Slagsmaal i Gang, og Bjærgmanden havde atter hvervet Syne for dem. Siden vilde de ikke prøve at grave Dojsen ud, og Bjærgmanden har hans Guld endnu.

Om *Klovnhøj* paa *Sinding* Mark fortælles noget lignende. Folkene i Byen havde hørt, at der skulde ligge en Skat begravet i Højen, og de gik da derud en Aftenstund. Da de havde gravet en lidt, kom de til en Kjedel, som de fik fat i Ringen af. Men da var der Ildløs i *Sinding* By, og saa løb de skyndsomt derfra.

Der staar altid en blaa Taage om *Dagbjærg* Dojs, og det er, fordi der er Bjærgfolk i den.

24. Det udlovede Barn.

Der er en Høj her nede ved *Ungstrup* i *Torning* Sogn, de kalder *Bjønshjærg* (d. e. Bjørnsbjærg), og der boede Bjærgfolk i. Den Bjærgmand var saa begjærlig

efter at ville have deres Børn i dem Huse der uden for, og naar han havde Held til at faa fat i nogle, saa blev de jo til Dwarre. Saa boede der en Mand i Ungstrup, han var i den yderste Armod, altsaa trængte han til at blive hjulpen, og saa mente han jo nok, Bjærgmanden kunde hjælpe ham og vilde ogsaa, naar han lovede ham et Barn for det. Altsaa gaar han op til Bjønsbjerg og forlanger Hjælp; hans Kone var frugtsommelig, og naar Bjærgmanden vilde hjælpe ham, maatte han faa det Barn, naar det blev født. Ja, saa skulde han komme igjen en anden Gang og have Barnet med, blev der svaret ud af Højen, og saa bliver der i det samme kylvet noget ud til ham i Ligning af et gammelt Helmsiben. Det tykte han ikke var noget, og bliver forskrækket for det og tør ikke tage det, endda det skulde have hjulpet ham, i Fald han fik det i Hænde. Saa gik der jo en Tid, og hans Kone gjør Barsel i det Mellemrum; men nu havde Bjærgmanden jo Krav paa dette her Barn, og han søgte Stedet for Alvor, da Manden ikke kom med det. Der blev saadan en Tummel om Natten der omkring Stedet, saa de kunde hverken have Rist eller Ro for ham, og de vidste ingen mulige Udvej til at blive skilte ved dette her Bjærgmandskram. Saa blev Manden det lært, at dersommentid Bjærgmanden kunde træffes, efter at Solen var oppe, saa skulde han skyde efter ham. Det bliver ogsaa forrettet, men det kunde ikke hjælpe noget med den Skyden. Saa maatte de til at have Bud efter Præsten, og da han kom derhen, forsatte han ham ned i Sumpen der neden for.

De mente jo for Resten, at der var mere end én Beboelse der i Højen, saa Bjærgfolkene ikke dermed var udryddede i den, og der var ogsaa en kjendelig Sti fra den Høj og hen til Gaarden, saa der var nok mange, som færdedes ad den.

25. Det gamle Barn.

Saa var det i *Alstrup* da, der boede et Par gamle Folk, og saa var der saadan en i Gaarden, der havde været der før deres Tid, de havde arvet den efter deres Forfædre. Den laa nu altid saadan i en Vugge og blev aldrig større, end den var; ingen Mennesker kunde gjøre nogen Opdagelse om, hvor gammel den var. Men det gad de gjerne have vidst, de her to gamle Folk og Naboerne, kan a tro, og de studerede til saa mange Gange, hvordan de skulde bære dem ad med at faa det at vide. Nu var den altid saadan i Lyst for Bløjpølse, naar de slagtede, og saa snart de fik Pølserne kogede, saa skulde der en ind til den, ellers var den saa ond, der kunde ingen være ved den. Saa traf det sig en Gang, de havde en So, der bar Grise, og saa tog de en af de Grise og gjorde ren uden om og kogede den lige saa hel og holden, som den var. Den Gang de fik den nu færdig, saa bar de den ind til ham i Vuggen og stod saa bag Køkkendøren og lydede til, hvordan det nu vilde gaa. Saa gik den runden omkring denne her Gris, og ligesom den gik, saa sagde den: „Pølse, Hale og Tryne og Ører! nej, saadan Pølse har a nu aldrig set! nu er a saa gammel, a har set Rold Skov ophugget og udgroet tre Gange, men saadan en Pølse har a alligevel aldrig set.“ Saa var Folkene fornøjede, nu havde de faaet at vide, den var ældgammel, endda de vidste ingen Maade paa sin Alder. Det var nu i *Alstrup*, det skete, men der i *Alstrup* har der altid været noget Troldeunger og noget Skidt.

26. En heldig Dragt Prygl.

Min Moder har fortalt mig om en Kone, der havde en Skifting, hun havde altsaa faaet den i Steden for

hendes eget Barn. Den var altid saa urimelig og vilde hverken pøse paa at støde eller staa, endda den var et gammelt Barn. Jeg ved jo ikke, hvor tidlig den Slags Børn kan komme til at gaa, men dette her Barn vilde nu ikke, om ogsaa det kunde. Saa vilde hun saa gjerne have været til Kirke, men der var intet at se efter, hun kunde da ikke komme af Sted for Barnet. Saa siger Karlen til hende, at hun skulde frit gaa, han skulde nok passe paa det. Ja, saa gik hun ogsaa. Nu gik Karlen ud og stod og kæg ind ad Vinduerne; for Barnet lod han nok skjøtte sig selv, men han vilde da lige godt have Øje med det. Saa fløj det op paa Borde og Bænke og Hylder. Da han nu saa det, hvordan Skiftingen bar sig ad, kom han ind og gav den en god Lining¹⁾ Hug og tarsk den da hæs-selig. Ja, saa kom Bjergkone med deres eget Barn og sagde, at hun havde ikke gjort saadan ved deres, som de havde gjort ved hendes. Dermed rejste hun af med hendes Barn, og saa blev de af med den Skifting.

27. Det forbyttede Barn.

En ung Kone havde gjort Barsel, men hun tykte ikke, Barnet vilde trives, det var mjæg²⁾ og ussel og sølle, saa hun til sidst kom i Tanker om, at det var ikke rigtig fat med det Barn, men hun havde aldrig mærket noget til Forbyttelsen. Saa klager hun sig til hendes Nabokone og spørger hende, hvad Raad hun skulde søge. „Aa, du skal ikke prøve andre Ting, end at du skal tage Barnet af Vuggen en Dag, naar du er ved at feje i din Stue, og lægge det henne ved Døren, saa at du fejer al Gulvfejningen over den, og saa lær³⁾ du, som du vil feje det ud.“ Det gjør hun ogsaa, men

¹⁾ Lining bruges kun om Gjennembankning.

²⁾ mjæg: uden Stivhed i Kroppen.

³⁾ a, du, han lær: lader.

aldrig saa snart hun har begyndt at feje Moget paa den, saa kommer der et Kvindfolk springende ind ad Døren med et Barn i Armen. Fra den Dag af kunde hun forstaa, det var et rigtigt Barn, hun havde faaet, nu treves det, saa det var en Lyst.

28. Elendige Børn.

En gammel Kone fortæller:

Der har boet Bjærgfolk her omkring i Højene, og de besøgte hverandre og snakkede med hverandre om Aftenerne. Hos Mads Limes i *Rærup* var der saa meget Bjærgfolk, de kom op under æ Kakel¹⁾. Konen maatte somme Tider tage en Kjæp og gjenne dem ud. Men der var ogsaa en bitte Dojs paa dette Sted forhen, og saa blev den jævnet, og der hvor Dojsen stod, der er nu Huset. Jeg har spøgt paa den Dojs som Barn mange Gange, Hjorderne spøgte at holde hverandre af den. De Bjærgfolk vilde ogsaa tage Folks Bør²⁾, og det var nogle bitte Skidt af Bør, de havde i det Hus, usselt saa de ud og elendig var de begavede med Evner, saa Folk mente da, de til Hobe var blevne forbyttede af Skidteriet der under nedden Huset.

29. Den bjærgtagne Søn.

I Bakken nord for Østergaard i *Brovst* boede Bjærgfolk for omtrent hundrede Aar siden. En Nat laa Konen i Østergaard med sit spæde Barn i Armene og var ved at blunde, da Bjærgfolkene kom og tog Barnet, som ikke var døbt, men lagde et andet i Steden. Skiftingen vogsede op i Gaarden, men var alle sine Dage en sær Tumling, som ingen kunde lide.

¹⁾ Kakel: Kakkelovn.

²⁾ Bør: Børn; Ental: Bar ell. Baar.

Konen fik dog af og til Ord med hendes egen Søn, han kom somme Tider til Hjemmet, men aldrig længere end til Gaardsledet, der stod han og snakkede med hende, og saa gik han tilbage til Bjærgfolkene igjen.

30. Skiftet tilbage igjen.

Et Sted i *Junget* var der en Mand og Kone, som gik ud paa Høstarbeide, og de havde et bitte Barn med dem, som de satte paa Ageren i en Sædeløb¹⁾. Mens de nu gik og arbejdede, kom en lille Mand med en stor rød Lue paa, og han havde et Barn i Armen, som han forbyttede med det andet, og saa gik han igjen sin Vej. Lidt efter begynder det fremmede Barn at græde, og saa vil Konen gaa hen for at give det Bryst, men Manden havde set et Glimt af Bjærgmanden, for han kunde se slige Ting, og han bander nej, hun skulde lade det være. Barnet skreg bestandig stærkere, mens Folkene passede deres Arbejde, og da der var gaaet en Tid hen, og det ikke blev til andet, saa kom endelig Bjærgmanden og skiftede Børnene omkring igjen, idet han sagde, at nu tog han det tilbage, for de havde ikke været saa gode ved hans Barn, som han havde været ved deres.

31. Drengen med Gløderne.

En Smed i *Lerbjærg* var gaaet ud til en Udflytter, der hed Jens Blak, og skulde sko nogle Heste for ham. Da han saa var færdig med at sko, blev det et forskrækkeligt Uveir om Aftenen med Regn og Blæst — det var nemlig i Oktober Maaned — og han kunde ikke være tjent med at gaa hjem. Saa havde Jens Blak kjøbt sig en gammel Udsætterhest, og den vilde

¹⁾ Sædeløb: aflang Halmkurv til at saa Kornet af.

han da ride Smeden hjem paa, han mente nok, de kunde ride paa den begge to. De rider altsaa, men da de kommer omtrent midt Vejs mellem Gaarden og Byen, faar de Øje paa en Dreng med en rød Hue, der sidder oppe paa en Høj norden for Vejen og rager i nogle Gløder, Hesten blev saa ræd, at det var mageløst, den kunde jo se denne her Ild, og vilde ikke der forbi. Saa siger Jens Blak: „Marsch, Marsch!“ til Hesten, imens Smeden kryber sammen, holder midt om Jens og klynker: „Aa, Herre Jøsses!“ men da de var komne lidt hen, tog han endda Mod til sig og siger: „Hed han Mads? kjendte du ham?“ Det sagde Jens Blak naturligvis nej til, det var Hesten, han havde snakket med. Da Smeden var kommen til Lerbjærg, og Jens rider tilbage, da er Drengen med Gløderne bleven henne. Men siden var Smeden aldrig at formaa til at komme ud og sko for Jens Blak om Aftenen.

32. Rabalder i en Høj.

Medens Kristen Kjaal tjente i *Hallund*, kom han en Dag i en stærk Taage op paa Bakkerne vesten for Kjøskegaard. Der lagde han sig paa den største Høj og saa ud paa nogle hvide Striber i Taagen. Da hørte han et forfærdeligt Rabalder i Højen, og i det han nu vilde springe op, laa han fast og kunde ikke røre sig af Stedet, lige saa lidt som han kunde raabe om Hjælp. Da han havde ligget der i den Tilstand og i en grumme Pine saa meget som en Times Tid, drev det dog over af sig selv, og han har siden sagt, at han hverken før eller siden har prøvet saadant noget.

33. Hestehøj.

Der gaar en graa Mand og spøger i den østre Sidebygning af *Østbirk* Præstegaard, og der er en Baas

i Hestestalden, hvor Hestene aldrig kan være bundne. Øst for Kirken er der en stor Høj, som kaldes *Hestehøj*, og i den menes en Rytter med sin Hest at være begravet. Paa Højen gaar der om Natten en graa barhovedet Mand med en Sæk over Skulderen, og man skulde næsten tro, at der maatte være nogen Forbindelse mellem ham og den Mand, der gaar i Præstegaarden, men ingen kan nu fortælle nogen rigtig Redelighed derom. Vist er det da, at Højen er hul inden i, saa der maa være en Begravelse i den, for naar man staar oven paa den og klapper i Hænderne, kan det svare igjen der nede.

34. En gloende Murske.

Da Morten tjente i Hegelund, kunde han se den store Høj ved *Vedhøjgaard* gloende især imod ondt Vejr. Det var ikke en, men flere. der saa det, og de kunde se det i mangel god Tid. Men det var nok ogsaa Varsel for et Teglværk, der blev anlagt der og siden brændte. Det har heller ikke nogen Sinde været rigtig fat ved den Høj, for da Manden, der ejede Teglværket, en Gang, da der var Ild i Ovnen, vilde se ind til Stenene, kom der en gloende Murske farende ud imod ham, uden at han kunde blive klog paa, hvorfra den kom.

35. Det høje Ridt.

Der var en Gang en Bjærgmand, som vilde til at flytte anden Steds hen. Saa rider han ud om Aftenen og træffer da paa en Færgemand, som gaar hen ad Vejen og havde langt hjem. Saa spørger Bjærgmanden, om han vilde ikke ride en Tur med ham. Ja, det kunde nok ikke sæde, at de blev to fuldvogsn Folk til at ride paa én Hest, „og jeg kan ikke komme hjem i Aften alligevel,“ siger Færgemanden, „for jeg

har langt hjem.“ — „Ja,“ siger Bjærgmanden, „det er det samme, naar du vil love mig én Ting saa skal du nok komme hjem i Aften.“ — „Dersom det er noget, jeg kan, saa vil jeg,“ siger Færgemanden. „Aa, det er ikke andet, end at du skal sætte mig over Sundet, naar jeg en Gang kommer til dig, i hvidterdags¹⁾ det saa er.“ Ja, det vilde han godt love. „Saa kan du sætte dig op her æbag ved mig.“ Naa, han sætter sig op bag ved Dwarren, men saa formaner han ham endda til, at han maatte ingen Ting sige, „du maa aldrig snakke et Ord til mig, inden du kommer hjem, ihvad Tanker der saa kommer op i dig, for ellers falder du af.“ Saa rider de da, og det varer heller ikke længe, inden de kommer til Sundet. Saa stopper han Hesten og siger: „Nu er du hjemme, og saa maa du huske at holde det, du har lovet mig. Formærkede du ellers ingen Ting til, imens vi red hjem? — „Jo, jeg gjorde,“ siger han, „det var en Gang, at Hestens den ene Fod gav saadan et Skrink²⁾.“ — „Du ved ikke, hvad det var æpaa.“ Nej, det vidste han jo ikke, naar det var ikke paa en Sten. „Nej, vist var det ikke, det Riffel gav det imod det Spyr³⁾ der staar paa *Rybjerg* Kirketaarn.“ Saa kunde han jo forstaa, de havde været et kjønt Stykke oppe i Luften. Da han nu havde lovet at fæрге ham over, hvad Tiddags han kom, saa skiltes de ad paa det.

36. De samlede Rugkjærner.

Der skulde en Gang være Bryllup hos Ellefolkene, og saa vilde Ellekonen give Konen i Gaarden en Foræring, for det Gildet stod der under nedent. Saa kommer hun med et Fintbrød og giver hende.

¹⁾ hvidterdags: hvilken Tid paa Dagen.

²⁾ Skrink: stærk klingrende Lyd.

³⁾ Spyr: Spir.

Det var nu ogsaa det pæneste Brød, en kunde se for sine Øjne, saa hvidt og behageligt at se til. Da Konen nu undrede sig over det skønne Brød, siger Ellekonden, om hun kunde gjætte, hvor det var kommet fra. Nej, det kunde hun jo ikke tænke. Ja, det var da gaaet saadan til, at hver Gang de tørrede Rug i deres Ovn; havde hun samlet de Kjærner op, der var blevne imellem Stenene paa Ovnsarnen, naar de andre havde taget Kornet ud og fejjet Ovnen. De Kjærner havde hun samlet og gjemt paa i lange Tider, og endelig havde hun da faaet saa meget, at hun kunde faa lavet et Fintbrød af Melet. Saa kunde Gaardkonden forstaa, at de havde boet der i mange Aar, det var der nu godt Bevis paa.

37. Ellefolkernes Guldfad.

Altsaa var det en Fortælling om Ellefolkene, jeg skulde til at op med, jeg har den fra min Fader, og han sagde, det var en sandele¹⁾ Mand, der fortalte ham det, saa den er paalidelig. Naa, saa var der da en Dreng, der var Hjorde henne i de østre Byer der ude ad *Ans* til, og saa vilde hans Kreaturer jo tit gaa til Skade. Nu passede han vel heller ikke altid saa farlig godt paa, nok er det da, en Dag bliver det da saa ravruskende galt, og han kommer paa Farten efter dem. Da det er nu paa høje Tid, maa han jo sætte det lange Ben æfor, men som han er i hans allerstørste Fart, render han lige hen over et Fad, der er alpladderfuld af Guld, det var lige til det lysnede af det. Men nu kunde han jo ikke standse saa hastig, og da han er kommen noget i Stilling og vil have sig vendt om for at se efter denne her Skat, for han var jo begjærlig nok, da havde Ejermændene flyttet Fadet et Stykke hen til en Busk, og der

¹⁾ sandele (sandelig): sanddru.

kunde han nu se, det stod og glimrede. Saa nærmer han sig jo derhen og vil have det i hans Hænder; men lige som han nærmer hans Fingre til det, saa sutte det lige ned i Jorden, og saa var der ikke det mindste synt¹⁾ af det. Det var jo Ellefolkene, der havde det Fad, og saa trak de det ned i Jorden der ved Busken, for det de vilde ikke unde ham det. Da han havde faaet det at se, trak de det vel hen til den Busk, for det de kunde nemmest tage det til dem der.

38. Den adsplittede Mile.

I ældre Tid brugte de meget i Skovegne at brænde Trækul og sælge dem; en Mile, naar den var passet godt, kunde indbringe en rar Skilling. Som nu en Mand sad en Nat ude ved sin Mile og for at fordrive Tiden og gjøre Gavn med det samme sad og syede paa sine gamle Bugser, kom der en Ellekjælling og stillede sig an ved den anden Side af Milen, og saa tog hun Skjorterne op og varmede Benene ved Ilden. Saa tager han en Skovfuld Emmer og kyler hen imellem Benene paa hende. Hun giver sig saa til at skrig: „Lille Maren, kom og hjælp store Karen! Kofippen er allerede opbrændt.“ Nu blev Manden bange og turde ikke binde an med flere af den Slags Folk, hvorfor han sætter af hjem ad, alt hvad han kan. Men Ellekjællingerne løb bag efter ham og raabte: „Pelinke, Pelanke! bi og tag dine Bugser med!“ Han lod imidlertid Bugser være Bugser og kom ogsaa lykkelig hjem. Anden Dagen, da han skulde ud at se til Milen, var den aldeles adsplittet, og den indeholdt endda mange Tønder. Nogle Pjalter af Bugserne laa ogsaa hist og her, saa han fik en Forestilling om, hvordan det kunde have gaaet ham, hvis han havde blevet.

¹⁾ synt: til Syne.

39. De vrede Ellekvinder.

Der laa et Karlfolk nede i Engen ved Sønderskov paa *Faarup* Mark og skulde passe paa Bæsterne, som gik løse der i Engen og Skoven. Saa bar han nogle Pinde sammen og stak Ild i for at varme sig, da det var hen paa Efteraaret; men da der nu blev dygtig varmt, trak han af sine Bugser for at sy paa dem der ved Ilden. Da kunde han høre Ellekjællingerne synge nede i Ellebuskene ved Aaen, men han troede jo ikke, de vilde komme op til ham, og da det aldrig faldt i hans Tanker, blev han ved at sidde og sy. Saa kom de endda, og en af dem, der var mest dristig, gik runden omkring Ilden og lettede ved hendes Skjorter, for hun maa vel have tykt godt om den Varme. Saa siger hun: „Kjender du Koffippen?“ og han snapper da en gloende Pind og jager til hende med de Ord: „Kjender du Brandstikken?“ Strags løb hun ned ad Bakken og skreg: „Bitte Maren og store Maren! Koffippen er opbrændt.“ Karlen blev ræd ved at høre det Raab og gav sig ikke Stunder til at trække i hans Bugser, men tog en Hest og red paa, alt hvad han kunde, ind til *Faarup*. Da han kom til Jens Mammens Hus allersønderst i Byen, kunde han høre, at de kom bag efter ham der ude ved Stenshøj og skreg i Munden paa hverandre. Om anden Dagen, han kom der ned til Pladsen, var hans Bugser revne i smaa Stykker, saa de havde splittet dem ad, for det de ikke kunde faa Hævn over ham selv.

40. De legende Ellefolk.

Der er en Dal, som kaldes *Herkedal*¹⁾, i Kjærbackerne ved *Fuglsang* Skjæl, og der stod en Mand, som hed Jens Fuglsang, og brændte Miler, for da var der stor Skov paa den Strækning. Saa blev det Af-

¹⁾ Herkedal er vist Fordreielse af Harekjærdal.

ten for ham, men det var som halvt maanelyst, og han saa da, at der samlede en hel Del Bjærgfolk omkring hans Miler. Disse var jo af Udseende som bitte lave Tørveskruer og var dækket med Jord, og saa rendte dette her Bjærgfolk og kyste Kurve¹⁾ over Milerne. Det var nogle kunstige Tingester, saadan noget bitte lavt noget, og der var ogsaa Fruentimmer imellem dem, Kjolerne formelig steglede²⁾ over Hovederne af dem, naar de hvistede³⁾ oven over Milerne. Saa bliver Manden noget kjed af det, for han tykte, de blev vel nære⁴⁾, og han snap da nogle Kulbrande og slog ind imellem dem. Saa sprang de sammen og gjorde et grumme Væsen og tog paa og hujede, der blev da saadan Handel om ham af alt det Vrimleri, at han kunde ikke være der, han baade kunde forstaa, at der var noget omkring ham, og at det var galt. Saa hjem ad lader han tage, men en hvid Trøje, han havde lagt fra sig, glemte han der nede, og den var ligefrem hakket om Morgenen. Skidt i Hovedet var han fra den Nat, og som halvt fra Forstanden blev han alle hans Dage. Min Fader sagde mig, hvor ved Lag dette her skete, og jeg har pløjet Milestederne op, for de er jo nemt kjendelige endnu paa Mulden.

41. Dans med Ellepiger.

De gamle kan fortælle om, at deres Oldeforældre har set Ellekjællinger nede i *Sorring* Skov, og hvordan de dansede med en, til den blev rent taabelig. En Pige havde været oppe i den Dal, de kalder *Sanddalen*, og der kom hun i Lag med Ellekjællingerne,

¹⁾ Kyste Kurve: slaa Kuldbøtte (Navnemaade og Datid lyder ens).

²⁾ stegle: falde hen over noget.

³⁾ hviste: svinge i Vejret.

⁴⁾ nære (nærig): nærgaaende

som gav hende noget at drikke, og saa blev hun helt forstyrret, saa en klog Mand maatte til at kurere paa hende.

42. En svejrygget Kvinde.

En Kone i Brandstrup fortæller:

Min Bedstefader er født i *Mammen*, og han har fortalt om, hvordan han en Gang saa en Ellekone. Hans Fader døde, da han var lille, og saa sad hans Moder i et lille jordløst Hus med segs smaa Børn. Hun skulde da sidde og hive og binde for at fortjene Føden, og om Aftenen, naar hun havde faaet Børnene i Seng, plejede hun at laase Døren og gaa i Byen for at spare paa Lys og Varme. Saa var det en Aften, hans Moder havde gjort lige saadan, og han var meget aarvaagen og kunde ikke falde i Søvn, da hun var gaet. Da skred Døren lige saa stille op, og der kom et Kvindfolk ind. Først tænkte han, at det var Moderen, men det var kjønt maanelyst, og han kunde da nok se, det var ikke hende, for denne her var saa hul og svejrygget for ham at tykke. Saa gik hun hen til Bordet og stod der en lidt og saa paa Brødkniven, som hans Moder havde ladet ligge, da hun gav dem en Meldmad til deres Nådver. Derefter skrejlte¹⁾ Skikkelsen af igjen lige saa stille. Nu blev Drengen jo meget mere aarvaagen og ventede med Længsel efter Moderen. Det varede heller ikke længe, inden hun kom, og saa fortalte han, hvad han havde set. Hun forsikrede, at hun havde laaset Døren, som hun plejede, og den var ogsaa lukket, nu hun kom, Men siden gjemte hun lige godt altid Brødkniven, naar hun gik ud.

43. En Høj og to Buske.

Grydhøj ligger sydvest for *Hellum* Kirke, og i den

¹⁾ skrejle: liste sig omkring.

Høj høres der tit Banken og Rabalder. Vest derfor har der staaet to Tornebuske lige over for hinanden paa hver Side af Vejen, og imellem de Buske og Højen har man ved Nattetide set nogle smaa Puslinger vandre frem og tilbage. En Aften kom den forrige Ejer af Kirkegaard kjørende fra Aalborg, og da han kom imellem Buskene, saa han tydelig en hovedløs Hest løbe omkring ved dem. Næste Dag saa han efter, men der var da ikke Hestetrin at opdage. Mange har ogsaa set hovedløse Svin ved Grydhøj. En Aften stod Kristen Kjaal og saa ud ad Vinduet. Da fik han en lang Ildstraale at se, der hævede sig op fra Tornebuskene og kom over Bakken hen imod Enden af hans Hus. Først blev han bange og sprang ind i en anden Stue, men lidt efter vilde han dog ud at se, om det ikke havde tændt Ild i Huset. Nej, der var ingen Ting at opdage. Tornebuskene blev for en Sne's Aar siden fældede af Eiermanden, men Grydhoi staaer endnu urørt, og man har en vis Frygt for at komme den for nær.

44. En Kongeløsning.

Der er en Ting, som jeg kan fortælle jer om en Kongeløsning. Saadan kalder de en Skat, som er gravet, og som kan skjule en Mand, naar han sidder paa hans Knæ. Der skal være gravet en Kongeløsning ned ude i Vole Hede i Nærheden af Klovn Høj, og der er videre blevet meddelt, at den skal ligge nordøst for Vole By paa et Strøg op ad nogle Lyngbakker, der hælder imod Syd. Somme Folk har ved Nattetide ved at gaa ad det Strøg truffet paa en stor Sten, og under den er det, Kongeløsningen skal ligge. Men om Dagen kan man aldrig finde den Sten. Et Par Mænd, der var gaaede vild, havde endda stukket deres Kjæppe ned ved Stenen til et Kjendetegn; men da de kom tilbage næste Morgen, var der hverken

Kjæppe eller Sten til at finde. Den skal ligge paa Niels Fiskers Mark en Fjerdingsvej eller saadan noget fra Vole By.

45. Skatten i Dybdal.

Den første, der har set den Sten, som skal ligge i *Dybdal*, var en gammel Mand, der hed Jens Kongshus. Han var gaaet ud at lede efter sine Heste, og da han tilfældigvis kom til at se ned, laa Stenen der med en Indskrift paa. Saa lagde han sine Miler oven paa den og gik hjem for at hente en Spade at grave Kongeløsningen op med. Men da han kom tilbage, var Stenen der ikke, og endda laa Milerne godt nok. De næste, der saa Stenen, var en gammel Mand, der var Hyrde i Gjedsø, og saa en halvvoxsen Pige, nemlig Datteren i Gaarden, hvor han tjente. De var ude at samle Jordbær, og saa lagde de dem om Middagen under en Purr¹⁾ for at spise Meldmad i Skyggen. Han skrabe i Tanker lidt Mos til Side, og da kom der en Sten til Syne med udhugne Figurer som dobbelte V-er. Saa siger han: „Læs her, hvad er det?“ Aar og Dag efter blev der i Kongshuset snakket om en saadan Sten, og da sagde Pigen: „Saadan en saa den gamle Mand og jeg, da vi samlede Jordbær forrige Sommer.“ De gik da alle sammen over for at lede efter den, men nu kunde den ikke findes. Dybdal er bevogset med Krat og ligger lige nord for Gjedsø imellem dens Mark og Skovfogedhusets. En gammel Mand har sagt: „Ja, nu siger de, at Stenen skal ligge paa den Side af Dybdal, men min Bedstefader har sagt, at den skulde ligge paa den anden Side af Dalen.“ Sagnet siger, at der under Stenen skal være en Kongeløsning, og man har tit hørt fortælle, at den og den har set den Sten, og en Hund sidde oven paa den.

¹⁾ Purr: Trærod, der udskyder mange vantrevne Stammer, ogsaa et forkrøblet Træ.

46. Den nedgravede Skat.

Der skal ligge en Skat begravet paa *Palstrup* Ejendom, og den skal være saa stor, at man derfor kan betale Danmarks Skat i syv Aar. Det vilde da nok være værd at finde den, men det er ikke saa let en Sag, for man ved ikke ret, hvor den ligger, og *Palstrup* Ejendom har en Gang gaaet helt ned til *Vesterhavet*. Men der er dog mest *Gisning* for, at Skatten skal ligge paa en *Holm* ude i *Engen* neden for *Skoven*, som kaldes *Stenholm*, fordi der paa den ligger saa gruelig mange store *Sten*. Mange har prøvet at grave de *Sten* op, men ingen har kunnet, for de er saa forfærdelig store. Grunden til, at man nærmest har tænkt paa *Stenholm* som *Skattens Plads*, er den, at man der har set *Lys brænde* om *Natten* — en *Skovfoged* har saaledes set det — og det er ikke saa hæslig længe siden, et *Par Mænd* — den ene af dem hed *Kristen Drejer* — fik *Lyst* til at prøve deres *Lykke*, men de blev snart forskrækkede og rendte fra det. Nok er det, *Skatten* er ikke funden endnu.

Den *Skat* skal en *Gang* i *Krigstid* være nedgravet af en *Herre* paa *Gaarden*, da *Fjenderne* nærmede sig. Han blev skudt af dem og levede ikke længere, end at han lige fik sagt til sine *Folk*, at *Skatten* var gravet ned, men ikke, hvor det var, og den er saaledes ikke nem at finde.

47. Den drømte Lykke.

Det hændtes en *Dag* i *Hamborg*, at en *Mand* gik frem og tilbage paa *Skibsbroen*, som om han ledte efter noget. Saa kommer der imidlertid en *Sjover*, og han bliver opmærksom paa, at den anden gik saaledes og drev. Han gjorde sig da næsvis og gik hen og spurgte om, hvad han ledte efter. Ja, han havde da drømt, at han der paa *Skibsbroen* skulde finde sin

Lykke, og nu havde han gaaet den hele Dag og ledt efter den, men ingen Lykke fundet. „Aa, saadant noget er aldrig værd at bryde sig om“, sagde Sjøveren, „for saa kunde man faa nok at tænke paa; jeg har for en Tid siden drømt, at der en Steds nede i Jylland skulde være et Land, der hedder Salling, og i et Sogn der, som hedder *Roslev*, skal være en Dal, der kaldes *Lodal*. I den Dal skulde være nedgravet en Kjedel fuld af Penge. Jeg vil naturligvis ikke rejse efter saadant noget Narresteger, for saa kunde en faa nok at tage Vare paa.“ Men den anden Mand tænkte strags: „Saa, nu har jeg da fundet Lykken alligevel, som jeg har drømt om,“ og uden videre tøfler han af igjennem Sønder- og Nørre-Jylland og faar opspurgt, hvor *Roslev* er. Men han havde faaet noget galt fat paa Navnet *Lodal*, han udtalte det som *Loda'l* (med Trykket paa sidste Stavelse), og Folkene der i Egnen siger nu *Loddel*, saa der var ingen i *Roslev*, der kjendte det Navn, han spurgte om, og det varede længe, inden nogen kunde komme i Tanker om, at det var *Lodal*, han mente. Saa giver han sig til at grave der og er heldig nok til at støde paa Kjedelen. Men oven paa Skatten rugede en Drage, hvilket vel er Tilfældet de fleste Steder. Han blev først meget forskrækket over at se den, men tænkte saa, at det kunde jo ikke hjælpe at lade sig kyse, og saa trækker han af sin Frakke og lægger den ved Siden af Kjedelen, tager dernæst Uhyret ganske forsigtig op fra sin Plads og lægger det oven paa Frakken. Saa løfter han Kjedelen ud af Hullet og lægger Dragen lige saa stille ned paa Pladsen igjen. Da han nu havde gjort det, siger den til ham: „Havde du ikke taget mig saa sødt og lagt mig saa blødt, saa skulde du have faaet Skam for din Umage.“ I *Lodal* er der endnu et lille grønt Hul, omgivet af mørke Hedebakker, og Folk ved godt, at det var der, Pengene blev gravede op.

Jeg har fremdeles hørt fortælle, at da Manden kom hjem til Hamborg med den uhyre Masse Penge, byggede han sig et Hus uden for Byen, og det skal være det første Hus, der er bygget i *Altona*.

48. Kong Kangkild.

De Bjærgfolk, der boede i *Maasthøj* paa *Knudstrup* Mark, flyttede en Gang hen i den mellemste *Sønderhøj*, der ogsaa ligger paa den samme Bymark. Den Gang de flyttede Pengene, da var der lige som en gloende Stang imellem de to Høje, og den Stang sank ned i *Sønderhøj* og blev der til sidst. Saa vilde den Mand i *Knudstrup*, der ejede den Mark, som Højen er paa, prøve paa at kaste efter Pengene, og han har formodentlig nok faaet dem, det formodede de af, at han havde en Søn, der en Gang sagde til hans Fader, om de skulde nu ikke snart have dem en Sølvskorsten.

Der var tillige med saa mange Bjærgfolk, te der var ikke Magen til det, paa æ Kroertoft, og de gik formelig ud paa Agrene somme Tider og danste. Folk saa tit de her Bjærgfolk og deres Dans, det var nu helt vist, og de var mange. Den Høj, de kom ud fra, ligger tæt vesten for *Knudstrup Kro*, og den kaldes *Kangkildshøj* og har faaet Navn efter en Kong *Kangkild*. Vi ved nok, de har slagens¹⁾ i gammel Tid paa Ejendommene, og saa var han da bleven slagen ihjel i Krigen og blev begravet i den Høj, for den Gang blev Folk begravet i Høje. Det var en slem Karl, denne her *Kangkild*, og da han var død, vilde han nu ikke blive her i Højen, men han gik igjen der paa Toften. Saa var Præsterne jo kloge den Ganger, de havde hverden gaaet i æ sorte Skole, dem der var et

¹⁾ har slagens eller slagenes: har slaædes

bitte Gran ved, og de faar da Bud efter Præsten, han skulde komme og sørge for Kong Kangkild. Naa, han kom, og saa var der en Mose klods op ad Toften, et stort, slemme dybt Hul var det, det første a kan huske, der manede han ham ned i det Pølehul, og det kom han ikke fra igjen. Det Kjær er ogsaa altid blevet kaldt Kangkildsmose eller Kangkildskjær.

De har ment her omkring, at Bjærgfolkene i Højen skal have været en Kompi¹⁾ af den Kong Kangkild. Saadan er det jo gaaet tilbage ad med det hele fra gammel Tid af, og det er ogsaa gaaet tilbage ad med de underjordiske.

Men naar vi kommer til at skrive nitten Hundrede, saa skal Bjærgfolk og Nisser faa Magt igjen, det er de gamle deres Tro og deres Snak.

¹⁾ Kompi: Lignelse efter noget.

II. Sagn om Kæmper, Nisser, Udyr og Lindorme.

49. Sanddæmninger.

Man har fortalt af, at Bjærgfolkene eller maaske selve Fanden skal have øret¹⁾ det Stykke af Limfjorden, der gaar ud fra Livø over mod Ærtbøllehoved, og som kaldes *Livtap*. Der er da i alt Fald en Vig eller Grunde tværs over det Strøg. Fra *Livtap* op over Landet i Himmerland er der en stor Sande, der er skrabt af to mandvolme²⁾ Tyre, og der er spaaet af, at den Sande skulde opøre Farsø Sø, og den Sandfløvt³⁾ skulde komme saa vidt, at den kunde støve paa Farsø Kirkevinduer. Men saa galt er det da ikke gaaet endnu. Den ene af de to Tyre skulde være fra Gunderupgaard, og den anden kom vist nok fra Vadgaard — a kan ikke rigtig huske dette her sidste Navn, men lad os nu sige saadan, det kan vel betyde lige meget — og de mødtes saa i *Gunderupgaards* Hede og begyndte at stikkes og rode Jorden op.

Efter en andens Fortælling skal *Livtap* være fremkommen paa følgende Maade:

Paa *Livø* skal der en Gang have levet en Trolld og en Trolldkone. De syntes ikke om at leve saa afspærrede fra Omverdenen og besluttede da at lægge en Dæmning fra Øen over til Fastlandet. Trollden

¹⁾ øre: opfylde.

²⁾ mandvolm: rasende.

³⁾ Fløvt kommer af at flyve, ikke af at fly (Flugt).

vilde selv begynde Arbejdet paa Øen, men Konen sendte han over til Himmerland for at dæmme der, og saa skulde de mødes paa Midten. Hun gik da op paa Ranum Mark og fyldte sit Forklæde med Jord, saa der paa det Sted blev et Hul, som endnu kaldes *Livgraven*. Det er baade bredt og dybt. Saa rejste hun af med Jorden, men da hun havde gaaet et Stykke, gik der Hul paa Forklædet, og der spildtes saa megen Jord, at der fremkom en Høj. Hun gik dog videre, men spildte endnu to Gange af Jorden og sidste Gang alt det, der var i Forklædet. Paa den Maade fremkom to nye Høje, der ligger i Flugt med den første. Medens nu Troldkonen tog sig dette for, havde hendes Mand heller ikke været ledig, og paa en Maade været heldigere med Arbejdet, thi han var kommen ud til Vandet med Jorden og havde faaet sin Part lagt. Men han havde rigtig nok taget fejl af Retningen og lagt Dæmningen over imod Fur i Steden for mod Fastlandet. Da han opdagede sin Fejltagelse og saa, hvordan det var gaaet Konen, blev han saa gal, at han sprang i Flint.

Fra *Fur* gaar der ogsaa en Landtunge over imod Livø, og om den haves et lignende Sagn. I Følge det skal Konen have været paa Fur, og Manden paa Livø, da de begyndte at dæmme. Da Manden saa, at Dæmningerne ikke kunde naa hinanden, sprang han i Flint.

Jens Stæll, Fovlum

Sammenlign foreøvrigt hermed Nr. 73 i mine „Jyske Folkesagn“, 1876.

50. Kæmpen Hammer.

I *Store Hammers-Høj*, saaledes kaldes en Høj paa *Hammershøj* Mark, skal der være jordet en Kæmpe ved Navn Hammer, og efter ham skal Højen og Sognet have faaet Navn. Der skal ogsaa i den Høj være be-

gravet syv Aars Skat, og flere har gravet efter den, men intet fundet.

51. Givkonen og hendes Sønner.

Paa Hedegaards Mark i *Vrads* Sogn ligger der en lang Kæmpehøj, som gaar under Navnet *æ Givkuen* (Givkonen), og ved Siden af er der nu en Beboelse, som Manden har kaldt Givsted efter Højen. I den Høj siges en Kæmpekone at være begravet, og henne paa *Vinding* Mark lidt vesten for *Vinding* Kirke ligger to mindre Høje ved Siden af hinanden, hvor begge hendes Sønner siges at være kastede ned i. Der var nemlig en stor Kæmpe, som var bleven vred paa hende, og saa løb han efter dem og naaede først Drengene, for de kunde ikke følge med. Saa blev de slaede ihjel af ham, og siden blev de kastede ned paa Stedet, hvor de faldt, i de to mindre Høje. En Mils Vej vesten for naaede han ogsaa hende og dræbte hende paa det Sted, hvor nu *æ Givkone* ligger. Hun var saa svær, at hun kunde slaa begge hendes Bryster op over Skuldrene, og saa kunde begge Sønnerne løbe bag efter og patte hende.

En Gang vilde en Mand grave Højen igjennem. Da der ved den ene Side af den var et Vandsted og ved den anden Side en Dal, saa vilde han slaa to Fluere med ét Smæk og samtidig med at kaste Højen ud lave en Rende til Vandet for at faa Vandstedet udtørret. Men da han kom ind i Højen paa det Sted, som *æ Givkones* Knæer skulde ligge — for man kan nok skjønne, hvordan hun har været vendt, da Højen ved den ene Ende er højere end ved den anden — da havde han det Uheld, at hans Køer døde, og eftersom han nu troede, at den Graven maatte have nogen Skyld i det, saa hørte han op med det Arbejde.

52. En Kæmpegrav.

Der staar en stor Sten paa en Lide ud for *Alstrup*, som en Kæmpe har staaet og truet med at ville slaa efter *Lunø Kirke*, men den faldt fra ham. Mærkerne af hans Fingre sidder endnu i Stenen. Kæmperen ligger ellers begravet i Nærheden af *Viborg-Vejen* paa *Alstrup Lide*. Der er en Grav, som er 12 Alen lang, og saa fortælles der endda, at han skal ligge tredobbelt i den. Den kaldes den Dag i Dag *Kæmpegraven* og findes paa højre Side af *Vejen*, naar man gaar ned ad *Langeris Dal*.

I den Høj, der ligger ved *Elkjær* og blev kastet ud i Fjor, har der ogsaa været en Kæmpebegravelse.

53. Tre store Sten.

Tre Kæmper stod paa *Gjøl-Bjærg* og kastede hver sin Sten efter *Brovst Kirke* for at slaa den ned. Men ingen af dem ramte. Den første Kæmpes Sten kom for langt mod Nord, saa den kom til at staa i *Movkjær* norden for *Fredensdal*, hvor den er endnu og kaldes *Knabelund-Stenen*. Da den anden Kæmpe saa det, vilde han passe paa, at hans Sten ikke skulde komme for langt imod Nord, og den kom da til at staa i *Brovst Kjær* syd for *Byen* ude ved *Limfjorden*. Nu maatte den tredje Kæmpe passe paa, at hans Sten hverken skulde komme for meget imod Syd eller for meget imod Nord, men han ramte ikke alligevel. Den kom dog saa nær, at den faldt ved *Brovst Kirkegaard*, ti til tolv Favne vest for Kirken. Der staar den da og er en mandshøj Kampesten med Mærke af Kæmpens ene Haand og Fingre.

54. Venning-Dyne og Lejsten-Ryge.

I *Venning Ellekjær* ligger der en stor Sten, som

kaldes *Venning-Dyne*. Den Sten skal en Kæmpe, der stod i Viborg, have kastet efter en Kæmpe i *Randers* for at slaa ham ihjel, og der er endnu Mærker i den af hans Fingre. Kæmpen i *Randers* kastede saa en Sten efter ham i *Viborg*, men fik den ikke nær saa langt, som den anden fik sin, for det den var betydelig større. Den faldt i en af Dalene sydvest for Lejsten By og kaldes *Lejsten-Ryge*. Der laa den lidt vest for den gamle *Randers Alvej* og vest for den Dal, som kaldes „gammel Rajs Daael“; men nu er den største Part af den kløvet og ført bort. Af den Sten skal Byen Lejsten have Navn. Nogle vil nemlig udlede Navnet af Lejsten, en Sten, der har et fast Leje, andre forklarer det som stammende fra: en Sten, der ligger i Læ eller giver Læ.

Nogle siger ogsaa, at der i gamle Dage har været en Munkerede i Lejsten og udleder Navnet af den hellige Læst, men denne Forklaring har ingen Hjemmel, da Sognavnet var til før Munkene.

Saavidt det mindes, blev Stenen sprængt i Aarene 1854—57 af de ved Anlægget af Hovedlandevejen mellem *Randers* og *Viborg* beskjæftigede Arbejdere.

55. Jønovens Overligger.

Der har været en Jønovn inde i *Hemmestrup Skov*, og den var indrettet saadan, at man kunde gaa tværs igjennem den, for der var to store Sidesten og saa en forfærdelig stor Overligger, ligesom det kunde have været et Bord, og Folk har da ogsaa ment, at det havde været et Offerbord i sin Tid. Saa var der en Kæmpe, men hans Navn ved jeg ikke at nævne, og han gik oppe paa den Høj der ved *Kristian Storgaards* og saa over til *Vejrum*, hvor de var ved at rejse en Kirke lige ved Siden af de to Høje, som var hans Forfædres Begravelsesplads; de Høje er nu paa *Vejrum Kirkegaard*. Det Syn var han ikke saa hæsliq godt

fornøjet med, og se saa var det, han tog den store Sten, der laa til Overligger paa Jønovnen, for at slaa Kirkebygningen i Vejrum ned med den. Nu giver han den jo det bedste Træk, han formaar, men han kan alligevel ikke naa til Udenden med den. Den suste i Luften hen over Korreborg, som om der kom et Tordenskrald, og saa faldt den ned i *Ravnhule* og borede sig ned i Jorden der. Kæmpen havde klemt saa haardt, at der var blevet Mærker i Stenen af hans Fingre; jeg har selv set dem, og det var ikke Klovhuller, men de var runde og stod vidt fra hverandre. I min Moders Tid stod de store Sidesten ved Jønovnen der endnu, men Overliggeren var henne, og saa regnede hun jo ud, at det, Folk fortalte om den Kæmpe, var sandfærdigt nok. Hun havde ogsaa hørt, at Pigerne i Korreborg besvimed, da de hørte det Mirakel i Luften. Stenen i Ravnhule har ligget der i min Tid, den laa ikke uden en halv Alen i Jorden, saa den maa have været ført dertil. Men nu er den kløvet og ført bort til forskjellige Tider. De to Sidesten af Jønovnen er ogsaa borte, og tæt ved Siden af var der to Ulvegrave, som ogsaa er fyldte efter.

56. Slagsmaalet paa Søen.

Der var to Nisser, der opholdt dem i Nærheden af hinanden. Men a ved virkelig ikke, hvor den ene havde Tjeneste, det var da her i *Torning Sogn*; lad os nu sige, det var paa *Kjærsholm*, og den anden boede paa *Baastrup* i *Vium Sogn*. Det var jo saadan nogle dygtige nogle, de her Nisser, til at være Røgttere og passe Kreaturer. Men saa vilde de i Almindelighed stjæle fra hverandre af den Fodring, der var i Gaarden. Der havde saa han fra *Baastrup* været her ovre paa *Kjærsholm* at stjæle, og ham her ovre fra han havde været paa *Baastrup* at bjærge, og det var

en stræng Vinter det Aar, altsaa tog de Vejen over *Nippgaard Sø*. Den Gang de nu kom med deres Børren¹⁾ fra hver sin Side, saa træffer det saa uheldig, at de mødes lige midt paa Søen, og det var jo naturligt, at de saa blev skjelagtige²⁾, for de kunde hver især forstaa, at de havde taget Foder fra hinanden. Saa lagde de deres Børrener fra dem og gav dem til at slaas. De var stærke begge to og vilde ikke give dem, men Kampen fik da Ende omsider, og der var Morgenen efter svære Spor af Blod paa det Sted, hvor de havde slaaest, og Fraad i store Masser. Saa overtrampede de ogsaa det Foder, de havde, saa der var ingen af dem, der havde Nytte af det, og det blev, ligesom det havde været malet. Der blev tillige med saadan en Lugt af alt det, de f. ., saa det var forskrækkeligt. Da det siden blev Tøvejr, sejlede Foderet til det østre Land, og der, hvor alt det Blod og Fraade og F. . det kom til Land, der blev en forfærdelig stor Tørvemose. Der er virkelig ogsaa gravet mange Tørv i den Mose, og det var af de bedste Tørv, men de var noget svovlede. Det mente jo de gamle kom fra den ilde Lugt, der stod ud af Nisserne. Da det blev Foraar, blev al den Halm fisket op, der var dreven i Land, og der blev sat en Stak af det som en stor Hæs, saa kan enhver da forstaa, at de har haft en stor Børren at trække med.

57. Nissekampen.

I en Gaard i *Svennum, Jerslev Sogn*, var der en Nisse og en anden i *Nakkebjerg i Hellum Sogn*. De stjal om Vinteren Foder fra hinanden, men var en Gang saa uheldige at mødes ved en Høj med hver sit Høknippe. Der blev en vældig Kamp, som endte

¹⁾ Børren: det, man bærer.

²⁾ skjelagtig: uenig.

med begges Død, og om Morgenens fandt man ved Højen et Par Totter Hø og nogle Ben af dem. Derfor kaldes Højen *Benhøj* endnu.

58. En Nisse dræbt.

Der var ogsaa en Nisse i *Sneverholt*, *Hellum* Sogn, og en i *Skovsgaard*. De stjal lige saadan fra hinanden, og en Nat mødtes de ved *Sneverholt*. *Skovsgaard* Nisse puffede og nappede den anden, og til sidst løb denne hjem til *Sneverholt* og raabte ind ad Vinduet: „Faaer! *Skovsgaard* Nisse vil øde mig.“ — „Tag igjen!“ svarede Manden. Han tog efter Raadet, og saa kom de til at slaas for Alvor. Den ene af dem blev dræbt, men hvem det var, kan Fortælleren ikke huske.

59. Den nye Trøje. a.

I *Impgaard* i *Torning* Sogn var der en Mand, der havde en Nisse til at passe hans Bæster. Det var han god til, og Folkene blev saa forfærdelig villele, te Manden vilde da skjønne paa det, og saa giver han Nis saadan en skøn og god Trøje. Aftenen efter kom han kjørende hjem, og Bæsterne var slemt varme. Saa smider han Tømmen i Gaarden, som han var vant til, og lader Nis om at spænde fra, for det var blevet noget sildig, og han gaar ind og trækker af hans Klæder og gaar i Seng. Men nu vilde Nis ikke ud den Aften, for det regnede noget, og han havde ikke Lyst til at faa hans nye Trøje beskidt eller vaad. Altsaa stod Hestene om Morgenens og var frosne ihjel i Gaarden. Nissen flyttede jo ikke for det, og saa var Manden ved ham siden hen, hvifor han ikke havde staldet Hestene ind, som han plejede; nu var de frosne ihjel, og han var jo vant til at passe dem og trække dem ind. Ja, Nissen svarede ikke andet, end at hans

nye Trøje var for god til at blive vaad. Saa kunde Manden have det til Tak for Trøjen.

60. Den nye Trøje. b.

Til Lang Jeppes sagde de, at der skal have været en Gaardbo. De Gaardboer gik omkring og stjal fra den ene og bar det til den anden. Efter Sigelse kunde de bære et Læs Havre paa én Gang, og de kunde tage en Ko paa Nakken og slæbe af med. De passede Kreaturerne, hvor de opholdt dem, og et Sted her i *Nørre-Salling* sprang Nissen ud, naar Manden kom kjørende hjem i Gaarden om Aftenen, og spændte Bæsterne fra for ham og fodrede dem meget bedre, end han kunde selv. Saa tykte Manden, at hans Gaardbo gik for lempelig klædt, og da han vilde unde ham en ny Lædertrøje, købte han en og rakte ham den en Aften, idet han stod af Vognen. Manden gik nu ind med det samme og lod Gaardboen om at sørge for Bæsterne, som han plejede, men det blev der ikke noget af den Gang, han fik travlt med at komme i Trøjen, og da det regnede den Aften, blev Bæsterne staaende i Gaarden for Vognen Natten over; Gaardboen vilde nemlig ikke have hans nye Lædertrøje blødt.

61. En varm Lussing.

Man maa ikke gjøre Kors over Ilden Juleaften, saadan som Skik og Brug ellers er de andre Aftener, naar man lægger den til næste Morgen, for Juleaften skal Nissen have Lov til at koge sin Nadver ved Ildstedet. I *Lundgaard* i *Alstrup* — andre siger, det var i *Kaldal* — havde de Nisser, som gik i Køkkenet og kogte. En Juleaften, da Konen havde forbudt Pigen at slaa Kors over Ildstedet, gjorde hun det alligevel og fik strags en rigtig sød Figen, eller som man og-

saa siger: en rigtig varm Lussing; men hun saa ikke, hvor den kom fra, eller hvem der gav hende den.

62. Nissens Løfte.

De havde en Gaardbo paa *Krabbesholm* og saa to gamle Røgttere. Dem kunde han ikke altid komme saa godt til Rette med, de drillede ham, og saa ællede¹⁾ han dem igjen. Saa var det en Aften, da Røgterne skulde til Kvarter, at Gaardboen kommer ind i Nødset og giver sig der til at brumle og tage paa ligesom et Hoved, der skal faa Kalv. Det kom nok Røgterne fore, at der var en Ko, der var ved at kælve, og saa kommer de løbende tilbage til Nødset og ser Kalven ligge i Grævningen. De rykker og slider, for Kalven var tung, men de hjasker jo ved, indtil de kommer til Pladsen, hvor de vilde have den. Da vaagner han op og tager til at grinne saa meget skammelig. „Saa skulde F. ogsaa regjere dig,“ siger den ene Røgter helt ærgerlig, „vil du ordentlig gjøre Nar ad gamle Folk!“ Nu vilde Gaardboen give ham Hug, men Røgteren stak ikke op. „Det er det samme,“ siger han, „vil du slaa mig, tager jeg min Kniv.“ — „Nej, lad være,“ siger Nissen, „i Maar²⁾ skal du se din Lomme fuld af Penge.“ Røgteren lader sig saa besige og tykker, at det er herligt, om han kan faa saadan en Lomme fuld. Dermed lægger de dem til at sove, men da det bliver Dag, og de vaagner op, da er deres Klæder aldeles udstoppede med Halm, og andet fik de ikke, for hvad han havde lovet dem.

63. En krimmelhornet Ko.

I *Ildris* var der en stor Dreng, der skulde moge i Kohuset om Morgenen, før det blev lyst, og saa fik

¹⁾ ælle: drille.

²⁾ Maar: Morgen.

han en Gang fat paa et Kreatur, der gik løs i Grævningen, og det var krimmelhornet¹⁾. Nu havde de netop en krimmelhornet Ko, og saa trækker han jo af med Kreaturet hen til Baasen, hvor den plejede at staa, men Koen var der godt nok, og to krimmelhornede Køer havde de ikke. Altsaa gaar han ind efter en Lygte for at faa Sagen ordentlig undersøgt, men da han kommer tilbage med den, var Kreaturet væk, der var ikke Spor af det nogen Steds.

64. Nissens Hævn. a.

Der var ogsaa en Gaardbo i *Intrup* i *Lyby* Sogn. Han satte sig en Dag om Vinteren i Lohullet for at sole sig; det var saadan midt om Dagen, da Solen var bleven en bitte Krumme varm. Saa stod Karlen i Laden og tarsk, og han faar da Gaardboen at se og hører ham sidde og sige: „Bid mig i den Taa, bid mig i den Taa!“ imens han rækkede Tærne frem til Bindehunden, der stod uden for. Derover blev Karlen noget ilter og sprang hen og skød ham ud i Sneen. Nu saa Karlen ikke mere til ham; men om Natten kom Gaardboen og tog ham af Sengen, imens han laa og sov, og bar ham ud paa en Isdam vesten Gaarden. Karlen vaagnede ikke, inden det blev Dag, og da laa han der i hans ene Skjorte og hovrede²⁾ og vidste ikke det mindste af, hvordan han var kommen der, han vidste jo ikke bedre, end at han laa i hans Seng.

65. Nissens Hævn. b.

En ældre Mand fortæller saaledes:

Nu skal vi have en bitte en, og den er virkelig

¹⁾ krimmelhornet er den Ko, hvis Horn bøjer ind ad mod Panden.

²⁾ hovre: bævre og klapre med Munden paa Grund af stærk Kulde.

sandfærdig. Der var en stor Gaard, men a ved ikke, hvor den var, og der havde de ogsaa en Nisse, han var saa umaadelig ræd for Hunde. En Nat var han kommen til at sidde i et Gab og havde en Flok Hunde uden for sig. Han vilde jo ikke ud til dem, men drille dem havde han nok Lyst til. Da der blev nu saadan Gjøen, samlede Hundene af hele Byen, det er jo gjerne Tilfældet, og der sidder Nissen saa og rækker først én Fod ud, ligesom han vilde putte den ned til dem, idet han siger: „Pus mø den Lall!“ og saa den anden Fod igjen og siger det samme. Omsider bliver Staldkarlen opmærksom paa denne her store Hundearm, og saa lister han sig ud i det samme Hus og vil erfare, hvad der er ved det. Da ser han, at Nissen sidder i Gabet og pusselaller med de her Hunde, og saa lister han sig stille bag til ham og giver ham et ordentligt Put, saa han flyver ud imellem Hundene. Dermed gik Karlen ind i hans Seng igjen og faldt strags i Søvn, saa Nis kunde selv om det med Hundene. Karlen sov trygt til den naturlige Tid, da han skulde vaagne igjen og op til hans Bestilling. Men da havde Nissen taget en stor Ramme-sav og lagt over en Bæk, der var uden for Gaarden, og saa bag efter lagt Karlen der oven paa, saa da han nu vaagner og gjør Bevægelse for at rejse sig, da plumper han lige ned igjennem Saven og bliver lys-vaagen i en Fart. Den Dukkert fik han til Betaling, for det han skød ham ud imellem Hundene.

Se, det var en sandfærdig Historie.

66. Kirkenissen.

I Kirkerne bor der ogsaa Nisser. De pudser af der inde hver Løverdags Nat, for at der kan være pænt og rent til om Søndagen, tørrer Støvet af Stolene og fejer paa Gulvet.

67. Nogle slemme Brøl.

Jens Krag og hans Fader gik om Natten paa Brok-jagt ved Kjærshale i *Ildris*. Da de kom næsten til Krattet falder deres Hunde saa forfærdelig til, de var jo et Stykke i Forvejen. Saa higer Folkene efter at komme op til Hundene, og da de kom nu derop, saa var det to hovedløse Dyr, af Størrelse som to Aaringskalve eller Ungnød, som Hundene stod og gjøede ad, men de kunde ikke komme ind paa dem. Baade Fader og Søn bliver nu forskrækkede og flygter det bedste de har lært, men saa gav de her Dyr hvert Brøl af sig, te det svarede igjen i Krattet, og Jens Krag og hans Fader bliver ved at søge ad Hjemmet til, de havde været nok paa Brok-jagt den Aften, og der var ikke saa stakket hjem. Nede i Hule By kunde de endnu høre de slemme Brøl, det gav der ude ved Kjærshale.

68. Hund og Kat.

Da Kristian Kaldal en Aften kom forbi *Stumphøj* i Dollerup, da kom der en bitte musøret Hund med grønne Øjne til ham, og den fulgte med ham hjem og vilde ind i Stuen. Børnene blev forskrækkede for den, og han havde nær ikke faaet den ud igjen.

Der hvor Vejen gaar forbi *Taars Kirke*, kommer der tit en Kat og gnider sig op ad dem, som færdes ad Vejen. Der er mange, som har taget Katten op og baaret den, men da bliver den snart saa tung, at de maa synke i Knæ.

69. En Hund i Følge.

En Mand, der boede paa *Alstrup Mark* — han er nu baade død og henne — kom en Aften fra *Sunds-Markedet*¹⁾ og havde en bitte halvvoksen Tøs med

¹⁾ Markedet, der holdes ved Hvalpsund.

sig. Da kommer der lige saadan en stor Hund efter dem og bliver ved at forfølge dem hele Tiden. Han gjorde Kors for sig og gjorde mange Ture, men de kunde ikke blive skilt ved den paa nogle optænkelige Maader. Den blev altsaa ved at forfølge dem, til de kom hjem, og da de var komne ind, gjorde den slemt Spektakel der uden for, indtil han kom ud og fik gjort Kors for hver Rude, der var paa Huset, for saa hjalp det, og Hunden blev henne.

Det er ellers underligt nok med saadant noget. Den Mand fortalte siden som aldeles sandfærdig, at det var hændet ham, og han var saadan en godt oplyst Mand, som en ikke skulde tro om, at han vilde løbe omkring med Kjællingsladder.

70. En Hund i Følge. b.

Der var en Dreng fra *Tostrup*, som var gaaet til Viborg Toftmarked. Paa Hjemvejen blev det sildig for ham, og som han gik i Mørket, kom der en stor sort Hund til ham. Han gjennede den fra sig og bandede dygtig ad den, hvorpaa den ogsaa flyede ham, men idet den rendte, saa han, at Ilden gnistrede ud fra Fødderne af den. Nu blev han vilds og tabte hans Lue, men kom omsider til *Tostrup Mølle*, hvor han gik ind. Der blev han strags syg og kom til Sengs, men stod ikke op igjen, for otte Dage efter døde han der.

71. Hovedløse Dyr.

Folkene fra en Gaard i *Faarup* gik en Aften og ledte paa Marken efter deres Bæster, som var blevene henne. Da de kom paa Kirkebakken, fandt de ogsaa et, men da de vilde til at lægge Grimen paa det, saa havde det intet Hoved. Nu lod de i Skyndsomhed den Hest fare.

En Karl fra Sagsager, Johannes Mortensen, siden Gaardmand i Skjæve, kom en Aften ridende forbi *Hjørringgaarden* i *Serridslev Sogn*, og da kom der segs hovedløse Svin efter ham. Han blev bange og red alt hvad Hæsten kunde strække, men Svinene kunde løbe lige saa stærkt. De blev ved at følge ham til en Korsvej i *Underaare*, hvor han blev skilt ved dem; men da han kom hjem, var han saa bleg som et Lig.

72. Liglam.

En gammel Kone har fortalt, at da hun som Barn en Aften gik forbi *Bregnet Kirke*, saa hun to smaa Lam, der hoppede paa Kirkegaardsmuren. Hun gik nærmere, men da hun kom tæt hen til dem, løb de ind paa Kirkegaarden og forsvandt mellem Gravene. Da hun siden fortalte sin Moder det, sagde denne, at det havde været Liglam.

73. Uglen i Skoven.

Søren Knudsen kom en Gang i Forlegenhed med en Ugle, da han gik igjennem en Skov. Den skræbte og hujede nu saa voldsomt, og da den blev ved med det, blev han endelig kjed af den Kommers, det var jo uhyggeligt der inde i Skoven, og saa siger han: „Kan du ikke holde Kjæve, dit forbandede Asen!“ Lige med det samme kom den farende ned paa ham og slog ham om Ørerne med Vingerne. Omsider blev han den dog kvit og havde da for Resten Tro til, at det var noget Djævelskab, der saadan kom efter ham, for efter sin Natur er Uglen just ikke meget paatrængende.

74. Knarkvognen. a.

Der var en Gang nogle Karle, der gik fra Lege-stue saadan hen paa Natten. Da kom Knarkuene,

og saa troede de i Førstningen, det var en anden Vogn, der var usmurt, som kom kjørende. Nu var der en imellem dem, som var dygtig modig af sig, og han raabte: „Vend og sk. . i Navet!“ Aldrig snarere det var sagt, saa kom det sugende, og nu vidste de godt alle sammen, hvad der var paa Færde. Ham, der havde raabt, smed de ned paa Jorden og lagde dem hver en over ham for at dække ham, det kunde ikke gjøre dem Skade. Det skrabte store Huller i Jorden omkring dem og plukkede i de andre deres Klæder, men den, der skulde have holdt for, kunde det jo ikke komme til. Saa blev det snart Dag, og nu var de fri og rejste dem og gik hver til sit.

75. Knarkvognen. b.

Det var om Høsten, der var en Karl, som red hjem fra Marken om Aftenen med Bæsterne. Saa hører han Knarkuenen pibe og raaber da efter den. Men strags bliver Hestene saa gale, at de slaar ham af og træder hans ene Øje ud. Saa havde han det, for det han var saa movsen¹⁾. Jeg kjender Manden godt, han var fra *Grynderup* og hed Mads Ejlensen.

76. Lygtemanden.

Der var en ældgammel Mand i Kjellerup, der hed Jon, og han tillige med en Dreng, som han var Bedstefader til, var ude at lede om Bæster paa *Kjellerup Østermark*. Det var nemlig om Efteraaret i Rugsædtiden, og i forrige Tider skulde Bæsterne jo græsse ude til langt hen paa Aftenen, og saa længe der var bar Jord, for man havde lidt af Foder at give dem inde, og det gjaldt jo om, at Bæsterne kunde taa noget i Livet, naar de skulde arbejde haardt om Dagen.

¹⁾ movsen (mogsen): kry, overmodig.

Saa var Manden og Drengen komne saa langt ud, at de tydelig kunde se *Hørup Kirke* paa den anden Side af Aaen; men som de nu er komne midt for Kirken, varer det jo ikke længe, inden de faar Sigte paa Lygtemanden, han færdedes der nede ved Møledammen og det Eng og de Sumpe, der er imellem Bakkerne. Saa tager den lille Dreng, han havde med sig, Ordet og siger: „Bedstefader! hvad er det for noget Ild, der glimter der?“ — „Aa,“ svarer den gamle, „det er ikke noget, du skal bryde dig om, det er den visne Lygtemand.“ Aldrig snarere han har det Ord udsagt, saa blev Skjæret saa stort, at det var, lige som der havde staaet et Lys i hvert Glamvindue i *Hørup Kirke*, og den gamle Jon bliver forskrækket, da alting bliver saa for lyst omkring ham. Tillige med forekom det ham, som Kirken var kommen over Aaen, paa denne her Side af Bakken, og saa var den jo saa meget mere tydelig synt. Saa tager Jon hans Træsko i hans Haand og rendte efter Kjellerup til, og den lille Dreng havde ondt ved at følge ham, men det hjalp jo Drengen, at hans Bedstefader var gammel og stiv i Kroppen, saa det gik ikke svar rask alligevel. De fandt ingen Bæster den Aften.

77. Wojens Jæger.

Naar man om Aftenen hører en hvislende, halvt fløjtende Lyd gennem Luften, da er det Wojens Jæger, der kalder ad sine Hunde, som ved hans vilde Fart er blevne tilbage eller har forvildet sig under Jagten. Denne Wojens Jæger førte i levende Live et meget ugudeligt Liv og er derfor dømt til hver Nat at fare omkring i Luften med sine Hunde. Det skal altid være et ondt Varsel, naar han høres, og skulde det ske, at der Juleaften i en Gaard skulde komme til at staa tre Døre aabne lige overfor hinanden paa

én Gang, da har han Magt til at fare der igjennem, og sker det, da slukkes alle Lysene i Huset, og der skal siden times det en stor Ulykke.

78. Den vilde Jæger.

En Spillemand fra Tranum Klit, som hed Søren Pedersen, skulde en Gang — det er vel omtrent hundrede Aar siden — til *Jetsmark* for at spille til Dans. Han gik hjemme fra ved Aftenstid, og da han kom til „*di hyv Såhn*“¹⁾ ikke langt fra *Jetsmark Mose*, var det bælgmørkt omkring ham. Han satte sig ned for at hvile sig, og som han nu sad allerbedst, fik han Øje paa to store Hunde. Han ser i det samme i Vejret op imod Skyerne, og da bliver han et helt Rinkel²⁾ af store Hunde va'r, og en Jæger kom ridende paa en hvid Hest. Søren Spillemand havde nok hørt Tale om *Owns*³⁾-Jægeren, og han kunde saa skjonne, at det var ham, der red der oppe i Luften. Han gav sig til at tælle Hundene, men kunde ikke blive klog paa, hvor mange der var, for jo mere han talte, des flere Hunde blev der, og til sidst blev der saa mange rundt omkring ham, at han ingen Steder kunde komme for dem og maatte blive, hvor han var, den hele Nat. Først hen imod Morgenstunden forlod Hundene ham, og saa gik han hjem igjen. Nu var det jo for sildigt at komme til *Ballet* i *Jetsmark*, de havde maattet hjælpe sig uden ham ved at faa en anden hentet eller ved at danse uden Spil.

79. En Dradelsmø.

En Mand fra *Øland* havde været til *Lerups Mar-*

¹⁾ de høje Sande.

²⁾ Rinkel: en Hob, der er sammenbunden ved en lang Strikke.

³⁾ *Owns* udtales *Uengs*, men da baade *Vogn* og *Ovn* udtales *Ueng*, kan Ordet ogsaa staves *Vogns*.

ked og rejste hjem. Da han kom over Sønderøge Vejle og kom til *Ogsholms Bakker*, mødte han en Dradelsmø, og han sagde: „God Dag, min Kjæreste.“ Dermed vendte hun sig, og saa fik han at se, at hun var hul i Ryggen. Saa fortrod han jo, at han havde sagt de Ord, men kom endda nogenledes fra det, endskjønt han ikke blev skilt ved hende, inden han var kommen vel over sin egen Dørtærskel.

80. Rotternes Flytning.

Det skete en Gang, at Færgemanden fra *Fur Sund* fik Besøg af en lille Mandsling, der vilde akkordere med ham om at sejle hans Færge en hel Nat fra den ene Side af Sundet til den anden. De blev enige om det, og saa sejlede han den hele Nat. Lige som Solen stod op, lagde Færgemanden til ved Sallingsiden for sidste Gang, og da var den lille Mand selv i Færgen. Han blev da sat af, og saa siger han: „Kunde du ikke have Lyst til at vide noget om, hvad du har bestilt i Nat?“ Jo, det havde han da nok Lyst til. Den lille Mand satte da sin Hue paa Færgemandens Hoved, og nu saa han, hvordan der bugtede sig en lang Linje af ene bare Rotter op ad Vejen til *Selde*. Saa kunde han forstaa, at det var Rottekongen, han havde gjort Akkord med, og da *Furlands Folk* havde ført en Proces med Rotterne og vundet Sagen for Retten, saa de blev forvist Landet, stod alting strags klart for ham. Nu drog Rotterne langs igjennem Salling ned efter Hvalpsund til, og da der ligger to smaa Holme lige ud for Sundsøre, tog de dem i Besiddelse, og deraf bærer Holmene endnu Navnet, idet de kaldes *Store-* og *Lille-Rotteholm*.

81. En skræbende Lyd.

Sivart, der var en sandfærdig Mand — jeg kjendte

ham saa godt — gik hjem fra Sildevaadet ved Fjorden en Aftenstund. Saa hørte han noget, der laad¹⁾, og han troede, det var Ræven, og gav sig til at skræbe²⁾ efter det. Men saa mærkede han, det nærmedes ham, og han fik da Ben at gaa paa. Han var aldrig snarere kommen hjem der oppe i *Skovbakker* her i Lovns Sogn, førend det var ved Døren og vilde have været ind. Saa kunde han jo klart forstaa, det havde ikke været Ræven, men én Ting andet. Derfor er jeg vis paa, at der er noget til, saadan overnaturligt. I forstaaer mig jo nok.

82. Hugormekongen. a.

Der var en Karl, der kom hjem af Marken med en Hugormekonge, som han havde fanget, og saa beder han hans Madmoder, om hun vil ikke koge den for ham. Men de maatte vide, at de hverken spiste Kjødet eller Fedtet af den, men lod ham faa det til Hobe, naar han kom ind igjen. Saa havde Konen en slem, skjødesløs Dreng, og han løb hen og tog en Skefuld Fedt af Gryden ved den Pige, der stod og kogede. Lidt efter skal Konen ud at malke, og saa følger Drengen med og staaer ved hende. Saa siger han til hende: „Sikken bitte stads broget Kaly, der spiller inde i Koen!“ Nu kunde de jo forstaa, at Drengen havde faaet Videnskaben af Hugormekongen, og saa havde Karlen intet godt af alt det øvrige, for det er den første Mundfuld af den, der skal være nogen Kraft ved.

83. Hugormekongen. b.

En Mand fra Mammen fortæller saaledes:
Der var to Mænd, som havde læst i Cyprianus,

¹⁾ laad : lød, Datid af lyde.

²⁾ skræbe: give en høj hæes eller skraalende Lyd fra sig.

hvorledes man skal forholde sig for at trække en Hugormekonge til sig, og hvor den er at faa. Da de nu begge to gjærne vilde eje den Dyd, der er ved den, gik de og vagtede¹⁾ efter den saadan hver paa sin egen Haand. Saa træffer det sig, at de begge en Nat mødes ved en Vidjebusk i en Udmark. Da de ser hinanden, siger den første: „Du søger vist efter det samme som jeg,“ og den anden svarer ja, og saa be- kjender de for hinanden, hvad der staar dem i Tan- ker. „Kan du binde den?“ siger den første igjen. Ja, det var han ikke sikker paa. „Da er jeg vis paa, at jeg kan,“ siger den første,“ men saa vil jeg give dig 50 Daler, for at du skal give din Ret tabt.“ Sagen var jo den, at de ikke kunde faa Dyden begge to, og der var kun én Konge. Det Tilbud gik den anden ind paa, eftersom han var ikke mere sikker i sin Sag, og saa rejste han af hjem ad. Den første begyndte nu paa Besværgelsen, kaldte godt nok Ormen til sig og bandt den og slagtede den. Saa skulde han jo hen til næste Bopæl at faa den kogt — saadan er det nu foreskrevet — og drikke det Fedt, der blev oven paa Suppen. Han kommer altsaa ind til en Kone og for- retter hans Ærende, hun havde en Bopæl som min og en Mand, der var kjørende til *Ringkjøbing*, og saa en eneste Datter, en stor Tøs paa en halvsnes Aar hjemme ved sig. Jo, Konen vilde godt koge denne her Orm og kom den i en rød Potte, som hun satte paa Ilden. Men imidlertid er Manden gaaet ud, for det skal og- saa være foreskrevet. Som nu Potten stod og kogte, løb Tøsen til og dyppede hendes Finger og smagte, og strags kunde hun se alting baade inden i og uden paa enhver Ting. „Jeg kan se, der er to Pigebørn i jer Mave,“ siger hun til Moderen, der i det samme kom til. „Aa, sikke noget Sludder!“ — „Ja, da skal

¹⁾ vagte efter: lure op, gaa paa Vagt efter.

det nok sæde," siger Pigen, „og jeg kan se mere endnu, jeg kan se, at min Fader kører fra Ringkjøbing lige i dette Øjeblik.“ Da Manden lidt efter kom ind og skulde smage paa hans Hugormesuppe, fortalte Konen ham, hvorledes Tøsen havde sagt, og saa kunde han jo skjønne, at hun havde været ved at slikke af Fedtet, og at han nu ikke havde noget for hans halvhundrede Daler, Tøsen havde faaet hele Videnskaben. Og det var Moder til den nuværende kloge Kone i *Vindblæs*, det er mig fortalt lige saa tydelig af en Person, som var der i Egnen, at det hele var gaaet saadan til, og det er ogsaa bekjendt for alle og enhver, at den gamle Vindblæskone var meget klogere, end Datteren nogen Sinde bliver.

Den Mand, jeg har fortalt om, vilde jo være synsk, og det kan godt lade sig gjøre; jeg har selv kjendt en Mand, der kunde se inden i et Menneske. En Hugormekonge har jeg ikke set, men jeg har talt med de Personer, der har set den, den er hvid og har en Krone paa sit Hoved ligesom en Kongekrone. Der skal have været en her ovre i *Herke Hede*.

84. Den tørstige Hugorm.

En Karl var ude i Heden at slaa Lyng, og saa lagde han sig der ude at sove sin Middagsøvn. Men da han nu gabte slemt vidt, saa var der en Hugorm, som krøb ind i Munden af ham og helt ned i hans Mave. Da han saa vaagner, er han jo i en slem Forlegenhed med denne her Hugorm, men saa faar han det Raad, at han skal drikke en stor Hoben Lage og saa lægge sig henne ved Dammen. Nu bliver Hugormen tørstig efter al den Lage, den har faaet i sig, og saa kryber den ud ad den samme Vej, den er kommen ind, og skal hen til Vandet og have noget at drikke. Da den kom igjen, passede Karlen paa at holde Munden samlet.

85. Den sidste Orm.

Der var en Tid, da der var en grumme Hoben Hugorme i *Rold Skov*. Saa var der en klog Mand, som Egnens Folk lejede til at binde og ødelægge alle Hugormene, og han gav sig til at kalde dem sammen for at faa dem lagt øde. Der kom ogsaa saa mange, at der laa som en hel Mur af Hugorme omkring ham. Da han troede, at der ikke var flere, raabte han til de Folk, der stod og saa paa hans Kunster: „Nu er der ikke flere Orme her i Skoven!“ Men deri forregnede han sig, thi nu kom den største til sidst, det var en Lindorm, og den væltede alle Hugormene om paa Manden, saa han døde.

86. Lindormens Sti.

Der har en Gang ligget en Lindorm om *Vorde Kirke*, og Folk ovre i *Lynderup* paa den anden Side af *Limfjorden* kunde se den komme nede fra *Fjorden* og sno sig op ad *Bakken*, som *Kirken* ligger paa, det var sagtens, naar den havde været nede at faa Vand. Endnu den Dag i Dag kan *Lindormens Sti* ses, den snor sig ud og ind der op ad. *Sognefolkene* fik endelig en Tyr opdrættet, der gik i Kamp med *Lindormen* og dræbte den.

87. En Orm under to Gaarde.

Der er en Lindorm, der ligger fra *Astrup* til *Nørholm* i *Grinderslev*; dens Hale ligger under *Astrup*, og Hovedet under *Nørholm*, og naar den bliver saa magtet¹⁾, at den kan trække Bælgen og Halen til sig, saa synker *Astrup* i *Jorden*, og *Nørholm* brænder. Der er tre Herregaarde til i *Sognet*, nemlig *Kloster*, *Langesgaard* og *Eskjær*, og de skal i én Mands Eje,

¹⁾ magtet: stærk, havende Magt.

naar det skal ske. Folk, der har gravet i Bakkerne, fortæller af, at de har set denne her Lindorm, de har set baade Hoved og Øjne af den, og det var saa stort og saa svært.

88. Lindormens Spaadom.

Der ligger et Bjærg vest for *Lindbjærggaard* i *Olgod*, og i det har der boet en Lindorm, som daglig gik ud og drak af en Dam, der er lige nord for Gaarden. Naar Folkene, som boede der, saa havde det Uheld at komme ud i samme Tid — det var saadan lige i Middagslaget — saa blev de ødelagte af Ormen, der udspyede Edder og Forgift paa dem. Den Lindorm var saaledes Gaarden en meget besværlig Nabo, og for at komme af med Uhyret hittede de endelig paa at opføde en Tyrekalv i syv Aar med ene sød Mælk og Korn, og derefter lod de den gaa i Kamp med Ormen. Først spyede den Edder, og da det ikke hjalp, brugte den Halen. Med denne kunde den slaa sin Modstander om Kuld, men Tyren rejste sig strags igjen og fornyede stadig Striden. Omsider havde den Held til at støde Lindormen saa voldsomt med Hornene, at den fik den af med Livet. Men inden Ormen udaandede, spaaede den, at naar den Dam, som den havde drukket af, blev tør, saa skulde Gaarden brænde, hvilket ogsaa gik i Opfyldelse for nogle Aar siden. Det var et tørt Aar, og man havde forsømt i Tide at oprense Dammen. Nu er Gaarden helt opbygget af nyt igjen.

III. Sagn om Steder og Personer.

89. En Dingdang over Hovedet.

En Gang vilde Herren paa *Sebber-Kloster* bygge en Kirke paa det Bjærg, som siden blev kaldt *Sankt Nikolaj Bjærg*, men det, der blev muret op om Dagen, det blev revet ned om Natten. Saa hændte det sig en Aften, da en af Folkene fra *Sebber-Kloster* kom forbi Bakken, at Bjærgmanden kom ud og bad ham hilse Klostermanden og sige, at det kunde ikke hjælpe, han vilde bygge Kirke der, for Bjærgfolkene vilde ikke have den Dingdang til at hænge over deres Hoveder; men han kunde binde to Stude sammen og lade dem gaa ene ud om Aftenen; hvor de saa fandtes om Morgenen efter, der kunde han bygge Kirken. Dette blev gjort, og der, hvor Studene lagde sig, blev den nuværende Kirke opført.

Om *Rolsø Kirke* fortælles, at man oprindelig vilde have den opført i Nærheden af Byen *Vrinders* paa en Eng, som kaldes *Klokkerholm*, men Arbejdet vilde ikke gaa fra Haanden, for Troldene rev Muren ned, eftersom der byggedes. Ogsaa her blev to Kvier bundne sammen, og om Morgenen laa de omtrent en Fjerdingvej fra den først bestemte Plads.

90. Mester og Svend.

Fovlum Kirke har de først prøvet paa at bygge

op paa en Stenhøj norden for dens nuværende Plads og for Skolen; den Høj kaldes *Stenrøgelen*. Men der var noget, der rev Bygningen ned igjen. De prøvede endda to Gange paa det, men det var lige nær, og da de nu ikke kunde faa Mon til at faa Kirken bygget der, satte de den paa dens nuværende Plads paa et Stykke Jord fra Hessel. Den Gang den nu kom op at staa, fortælles der, at Mesteren, som havde sat den søndre Side, sagde, at hans Side skulde staa i Tusende Aar; men Svenden, der havde sat den nordre Side, sagde, at hans skulde staa til Verdens Ende, og det viser sig ogsaa nu, at endskjønt begge Sider er sat forsvarlig op, saa staar den nordre dog bedst. Saa befalede Mesteren, at der skulde lægges et Lød ud fra den østre Gavl, og saa tog han en Øgse og gik ud paa Ladet og hug den fast paa dens yderste Ende. Nu skulde Svenden hente Øgsen og saa fra den Tid være Mester. Men det gik ham snavs, han gik der ud og faldt saa ned og slog sig ihjel.

91. Hr. Karl i Kaldal.

Fovlum Kirke skal være bygget af Hr. *Karl i Kaldal*. I Knud den stores Tid kom der en Englænder her over og bosatte sig i en Dal her i *Alstrup* Sogn lige nord for Lovns Kirke og byggede sig der en Borg, paa hvis Plads den nuværende Gaard Kaldal siden blev bygget. Borgen omtales altid af gamle Folk som en Røverborg, og Beliggenheden egnede sig netop ogsaa for en Røver, idet Kaldal paa de tre Sider er omgivet af meget høje og stejle Bakker, saa man fra den kun kan se Gaarden, lige naar man plumper ned til den, men mod Syd kunde den ses fra Lovns Sø, som i fordums Tid har været en Del af Fjorden. Det var altsaa en udmærket Plads, Hr. Karl udsøgte sig til sin Borg, hvorfra han i mange

Aar drev Sørøveri baade paa Fjorden og anden Steds. Endelig byggede han Fovlum Kirke, som var en anderledes prægtig Kirke end Egnens Kirker i Almindelighed, og i den Kirke lod han sig ogsaa begrave. Man antager, at han byggede Kirken for at berolige sin Samvittighed.

92. Gamle Kirkebygninger.

Omtrent midt Vejs imellem *Hobro* og *Skjellerup* er en stor Dal, der kaldes *Kirkedal*. Efter gammel Fortælling har der ligget en Kirke, som blev brugt af hele Pastoratet. Nu har baade Kjøbstaden og Landsognet hver sin Kirke, og der er intet Spor tilbage af Kirke og Kirkegaard, ej heller kan nogen paavise Stedet, hvor de har været.

Af den Kirke, der har ligget i *Kappendal* i *Almind* Sogn, kan man endnu tydelig se Murlevningerne samt skjelne, hvor Kirkegaardsdiget har været, endskjønt det i Aar (1881) er 99 Aar, siden det blev revet ned. Ved den Gaard, hvor *Almind* Præstegaard har været, staar der endnu to store Lindetræer, som i sin Tid har været i Præstegaardshaven. Den sidste Præst var ved at sulte ihjel over Kaldet, og saa blev Sognet for en kort Tid lagt til *Lysgaard*.

93. En øde Kirke. a.

Ved *Engesvang* vestlig i *Kragelund* Sogn og godt tre Fjerdingsvej vest for den nuværende Kirkeby og en halv Mil syd for Klode Mølle har der ligget en Kirke, hvis Levninger var kjendelige endnu for godt en Snes Aar siden paa en stor Dyngge Kampesten og en hel Del Kalksmul; men i gammel Tid, mens Kirken var der, skal der have været en stor By paa begge Sider af Bækken, som nu løber syd for de fire Gaarde, saa den gik midt igjennem Byen. Forringelsen skal

være forarsaget ved den sorte Pest, og Kirken skal ogsaa være gaaet til Grunde ved den Tid. Kirkepladsen fandtes tæt nordvest for Byen, men i min Tid har der intet Spor været af Kirkegaard. I de senere Aar er Folkemængden tiltagen betydelig, og der findes nu mange baade Huse og Gaarde.

94. Herredsfoged Barfod.

Gjellerup Kirke har et halvt Kors. Det er bygget til af en Mand i Øster-Bjødstrup, som hed *Barfod*. Da han skulde dø, forlangte han at blive begravet i Tilbygningen, som han da ogsaa blev, men blev siden flyttet og lagt i Kirkegangen, hvor han ligger under en Sten, hvorpaa er udhugget en Mand med én Sko og én bar Fod. Siden har de aldrig kunnet holde en af Ruderne i Korskirken hel, og man hører somme Tider et grysseligt Rabalder i Kirken.

95. Drab i en Kirke.

En gammel Kone fortæller:

I gammel Tid har der ligget en Kirke paa *Ungstrup* Mark — jeg har gaaet over Pladsen mange Gange — og man kunde godt se, hvor Kirken havde ligget, og hvor Kirkegaardsdiget havde været. Den Gang var der endnu en stor Dynge Sten, men den Mand, jeg tjente, solgte dem bort efterhaanden. Mine Forældre fortalte, at den Kirke blev revent ned og flyttet til Torning, hvor den blev bygget til Enden af Kirken der. Herskaberne paa *Avnsbjerg* og *Kjærsholm* søgte begge deres Kirkegang i Ungstrup. Men saa lod Herren paa *Avnsbjerg* sig indrette saadan en dyrebare Stol at sidde i tillige med hans Frue. Da skete det en Søndag, som de begge var komne i Kirke og sad i deres Stol, at Fruen paa *Kjærsholm* kom og vilde ind i den samme Stol. Derover blev der en stor Trætte

imellem begge Mændene, og den endte med, at den ene dræbte den anden der i Kirken. Det var nu det, men næste Søndag, da Præsten kom paa Stolen, kom to store Mynder til Syne ude paa Kirkegulvet, og de gav sig til at slaas og holdt saadan en Tummel og Kommers, at Præsten ikke kunde komme til Orde for dem. Saadan gik det hver Søndag, Præsten kunde ikke komme til at præke for Mynderne, og saa blev Kirken reven ned.

96. En Kirkeklokke i Dybet.

Der har været en Klokke i *Vidstrup* lige netop paa den Plads, hvor Skolehaven nu er. Da den saa blev brækket ned, skulde Kirkeklokken flyttes, de vilde formodentlig have den hængt op i en anden Kirke. Men da de kom i Markskjellet imellem *Ajt* og *Vidstrup* med den, saa sank den ned i Jorden for dem, og det blev dem umuligt at faa den op mere. Den sank i et Sig, der endnu har Navn af *Klokvad sig*, og Folk fortæller, at der skal have gaaet en Vej der tværs over, men den er ikke til længere. Man skal kunne høre Klokken ringe nede i Dybet til hver Højtid navnlig paa Juleaften, og min Søster paastaar, at hun har hørt den. Flere har ogsaa set en Præst i Kjole og Krave staa ved Nattetid forved den Plads, hvor *Vidstrup Kirkes* Alter har været, og med en Bog i Haanden. Det Syn har ogsaa navnlig været at se til Højtid.

97. Jydepotter i Muren.

Tøndering Kirke i *Salling* ligger meget højt og skal kunne ses ude paa *Vesterhavet*. Der skal nemlig være en Lavning paa *Tyland* østen om *Sennels*, og ligeledes er der en Lavning paa *Mors* sønden om *Fegge Klit*. Naar man altsaa sejler paa et Strøg, hvor

de to Lavninger kan komme lige for hinanden, skal Kirken kunne ses inde over dem. Der var en Skipper, som sejlede ude i Vesterhavet med en Ladning sorte Jydepotter, og da slog det saadan en forfærdelig Taage ned, at han kunde ikke se at sejle og vidste slet ikke til sidst, hvor han var. Nu var han jo bange for at komme for nær ind imod Land og støde paa Revlerne, hvorfor han bad inderlig til Gud om, at han paa en eller anden Maade vilde vise ham ret Sejlads, og han lovede at betænke det første, der gav ham Anvisning paa, hvor han skulde styre, med en rigelig Gave. Ligesom nu Skipperen har aflagt dette Løfte, sænker Taagen sig saa meget, at han faar Øje paa et Kirketaarn og ser, at han styrer lige ind imod Land. Han fik dog vendt i rette Tid og undgik Faren, og da han saa siden søgte Oplysning om, hvad for en Kirke der havde givet Anledning til hans Frelse, fik han at vide, at det var Tøndering Kirke. Saa sendte han den fire Jydepotter med Begjæring om, at de maatte blive satte ind i Kirkens Mur oppe i Altergulvet. Der sidder de endnu den Dag i Dag i en Række med Mundingerne ud ad lige under Loftet.

98. Redning fra Livsfare.

Ind østen om *Næsborg* By, der ligger norden for *Skarpsalling*, gaar en lav Engstrækning, som forlænger sig videre vest om Hemdrup, der hører til Salling Sogn, og giver saa et Sving i Vest til syd om Salling. Denne Bøjning i Vest danner en kort Engstump, som af Befolkningen kaldes *Stywlet*, hvorpaa Engen gaar over i lavt Agerland, som strækker sig op til Landsbyen Vindblæs. Sagnet mælder, at Limfjorden en Gang var gaaet ind over denne lave Strækning, og da hændte det sig, at to rige Nonner var i Livsfare i *Stywlet* og lovede, dersom de beholdt Livet, at de vilde

bygge et Gudshus, hvortil der ikke skulde findes Mage. De blev i Live og byggede da Skarpsalling nuværende Kirke, som er treskibet og ualmindelig stor.

Den Gang Fjorden gik ind som oven for fortalt, siges der, at de fra Norge sejlede ind til *Vindblæs* Kirke og fik Børn døbt.

99. En afbrændt Kirke.

Hellum Kirke brændte Svenskerne af, og da den igjen opbyggedes, blev Træværket til den taget i en Skov, der fandtes sønden for Kirkegaard, og hvoraf der endnu er enkelte Spor. Til Tegn paa, at Kirken havde været brændt, blev Taarnet vendt avet.

100. En gammel Kirkegaard.

I *Stenhusene* i *Vindum* Sogn skal der forhen have været en Kirkegaard, og en gammel Mand fortæller, at han kan huske at have set Diget, der omgav den. Det var helt overgroet med Lyng. Nu er imidlertid Jorden opdyrket, og alting blevet jævnet. Der er dog et Stykke Jord, som endnu kaldes Kirkejord, paa Mogens Tistedes Mark.

101. En Spaadoms-Indskrift.

En gammel Mand i Højbjærg Sogn fortæller:

I en Dal, der findes nord paa herfra af, og som kaldes *Spongsdal*, skal være funden en Skrift paa en Sten, som lød saaledes:

„Ædlingen fordrives,
og Skalken trives;
Præstegaarde skal blive til Kjøbmandsgaarde,
og Kirker til Fangetaarne.“

Det er jo en Spaadom om, hvordan det skal

komme til at gaa i de sidste Tider, naar Verdens Ende nærmer sig.

102. En Lægedomskilde.

Vest for *Lerup* Kirke findes den dejlige *Fosdal*, der er bekjendt i hele Egnen, ja, meget længere borte, for sin ejendommelige Skjønhed. Dalen er en dyb Kløft mellem de høje, lyngbevogsede Bakker, og i dens Bund løber en lille Bæk, der har sit Udspring i Dalens søndre Ende. Vandet i denne Kilde har haft Lægedomskraft, saa Folk kom lang Vejs fra for at vaske sig i Vandet. Det skal især have været Vorfrue Dag (d. 8de Sept.), at Vandet havde sin Kraft til at læge, og derfor kaldes Kilden *Vor-Frue Kilde*.

103. En Røveranfører.

I *Hviding* har der ligget et Slot paa en Forhøjning, som kaldes *Dosset*, og der var en stor Sø tæt ved. Jeg kan godt huske den Sø og véd, at der til sine Tider samledes saa mange *Taner*¹⁾ paa *Holterne*, at Folk kunde gaa og samle dem i *Løbe*²⁾. Men nu er den jo bleven udtørret og forvandlet til en *Mose*, som kaldes *Habbes-Mose*, efter den Konge, der skal have boet paa Slottet, for han hed Kong *Habbe*. Den findes tæt ved *Vejen* efter *Nørbeg*. Der boede ogsaa en Konge i *Sjøring*, og den Gang var der Skov helt fra *Hviding* til *Sjøring*.

Nede i *Svøbet* efter *Vorning-Bro* skal der have været en *Røverkule* — man kan se dens Plads endnu — og en *Frøken* skal oppe oven paa *Bakkerne* være bleven undlivet af de *Røvere*. Paa det Sted, hvor hun mistede Livet, har der siden været en hellig *Kilde*,

¹⁾ *Taner*: en Slags Vadefugle.

²⁾ *Løb*: *Halmkurv*.

som ved den Lejlighed sprang ud der paa de høje Bakker. Den var stærkt besøgt for nogle Aar siden af syge Folk, som tog dertil visse Aftener for at bruge af Vandet. De vil egentlig sige, at Formanden for Røverne var en Præstesøn fra *Vorning*, som siden blev greben og henrettet paa Galgebakken i Skjellet mellem Kvorning og Hammershøj. Han skal have været et meget ryggesløst Menneske, og da han ligestod og skulde miste Livet, bad han om at faa Lov til at kysse sin Moder endnu en Gang. Da hans Begjæring blev tilstaaet, bed han Næsen af hende. Der fortælles, at han gik igjen en Del Aar, men blev saa manet ned lige vest for Galgebakken paa Aarup Mark. Men endnu er der Spøgeri paa det Sted, som egentlig ikke er saa sært efter alt det, her er gaaet for sig i gamle Dage. En Mand fra Hammershøj kom en Gang ride med en anden Mand vest fra, og da stod der lige midt i Vejen tre Skikkelser, som det ikke var muligt at drive Hestene frem imod, og da maatte de ride uden om Bakken. Den er nemlig nu gjennemskaaeren af den nye Landevej, men forhen gik Vejen sønden om den. Bakken er meget langstrakt, og den nordlige Del benyttes nu til Grusgrav.

Der har været en Kirkegaard i *Hviding*, og man kan endnu mindes, at der har været Sten af Kirken paa Pladsen.

104. Herremandsdøtrene og Røverne.

En gammel Mand i Sjøring har fortalt det samme Sagn saaledes:

Her ovre i Bakkerne sønden for *Vorning Bro* har der i sin Tid været Røvere — saadan har vi da hørt — og der er endnu et stort Hul, de kalder *Røverstuerne*. Der er lige som tre Gange ud fra det, hver til sin Side, og den Kirkedør, der er i *Vorning Kirke*,

den skal have været Røverstuedør paa den Plads. De Røvere lagde Lænker ud over Vejen, og naar der saa kom et vejfarende Menneske, blev de Lænker satte i Bevægelse, og saa ringede det inde i Hullet, saadan at Røveren kunde vide det og komme ud efter dem, der færdedes ad Vejen. Saa var der en Herregaard i *Hviding* den Gang — i min Ungdom kunde en se nogle Forhøjninger der paa Stedet, men nu er Pladsen jævnet og tilgroet med Lyng. Ja, det var ingen Borg med Volde og Grave om, for dertil laa den for højt, den laa jo oppe i Bakkerne der i Hviding Krat. Saa havde den Mand, der boede paa den Gaard, tre Døtre, og som de en Dag vilde gaa til Kirke i Vorning, kom Røverne efter dem og vilde fange dem. De rendte for at frelse Livet, men den ene fik de fat i nede østen for Vorning Bro i en Mands Eng fra Hviding og klemte hende ihjel der. Den anden fangede de oppe i Bakkerne ved en hellig Kilde, som jeg har været ved mange Gange, og der splittede de hende ad. Men den tredje beholdt nok Livet og kom med dem ned i Røverkulen. De gamle har ogsaa fortalt af, at der skal have ligget en Kirke i Hviding i gamle Dage, og Folkene fra Sjøring i Lindum Sogn gik saa til Kirke i Hviding. Sjøring By laa tæt ved Enden af Langsø, men nu er den helt udflyttet. Byen bestaar af otte større Gaarde, og saa en lille Gaard, der kaldes Ushus, tæt ved det Sted, hvor Vorning-Aaen løber ud af Søen.

105. Krig mellem to Smaakonger.

Ude i Ø Kjær i *Viskum* Sogn ligger en i sit Udseende ret mærkelig Høj, som kaldes *Baastenhøj*, og paa den skal der have ligget en Høvding- eller Kongeborg i gamle Dage. Højen er helt omgiven af Mose, men ligger dog ikke langt uden for Land-

Bakkerne. Lige overfor i den nordre Side af Kjæret ligger der en lignende Høj paa *Velds* Ejendom, altsaa i *Ørum Sogn*, og paa den skal have boet en Konge, som i en Strid imellem dem begge skal have slaat ham paa Baastenhøj ihjel. Den nordre Høj hører til *Velds Mølle* og er af næsten den selve samme Form som den søndre, ligesom de ogsaa begge er helt omgivne af Eng og Mose. Begge Højene ligger næppe en halv Fjerdingsvej fra hinanden, men der har i gamle Dage været et Vanddrag imellem dem, hvilket tydelig nok kan skjønnes endnu, ligesom ogsaa Ø har været en virkelig Ø, og Beboerne dér skreves boende paa Ø indtil 1724 i Steden for som nu i Ø.

Den ihjelslagne Konge paa Baastenhøj skal ligge begravet i en Høj, som ligger i *Ry-Dal*, en 50 Favne fra hans Borg; den ligger tæt paa højre Side af Vejen fra Ø til *Velds* lidt oven for Engene.

Lige vest for Baastenhøj er Skoleengene, hvor der vogser nogle store Elle, og der findes Ellepiger, ligesom der ogsaa i selve Højen er Bjærgfolk. Kristen Povlsen har da i alt Fald ligget oppe paa den og hørt dem slaa deres Pengekister i Laase.

106. De faldne i Slaget.

Paa *Faarup* Nedremark er der syv Kæmpehøje tæt ved hverandre, de ligger snart som i en Hurl.¹⁾ Et Stykke norden for lige oppe paa Bakkeskrænten har der ogsaa ligget syv Høje, hvoraf den ene, som hed *Toshøj*, nu er jævnet. Der fortælles, at to Smaakonger skal have holdt Slag med hinanden paa den Strækning og saa begravet deres døde saadan lige overfor hverandre i de her Høje.

107. Kong Breddals Trefork.

Der er en Høj paa *Sejt* Mark i *Bryrup Sogn*, som

¹⁾ Hurl: Klynge.

kaldes *Bredhøj*, og der skal en Kong *Breddal* ligge begravet tre Alen under Jordfladen og have en meget stor og kostbar Guldtrefork liggende ved Siden af sig. En gammel Mand, der hed Jens Knuf, sagde, at han saa Lys brænde over den Trefork hver Nat. Han arbejdede i en Gaard og skulde hver Aften gaa forbi Højen; men naar det var silde, turde han ikke komme den for nær og gik langt uden om. En Mand, der gik omkring og viste Vand og Mærgel for Folk, han viste ogsaa, at der var Guld i den Høj, og kunde paapege Stedet, hvor det skulde ligge. Man grov saa i Højen, men fandt kun en Flintkniv.

108. Fra Lindum Sogn.

Den gamle Vej fra Viborg til Hobro gik fra Bigum over Lindum ned ad Brohule til et Vadested over Aaen. Men der maa dog en Gang have været en Bro over Aaen, siden der omtales et Slag, der har staaet ved *Vonsild Bro* under Kong Niels. Ved Grøftegravning i Kjøret har man fundet af de smaa Hestesko, som passer til de smaa norske Heste, man den Gang brugte her.

Oppe i Lindum Skov har der været en lille Mølle ved *Møllebæksholm*. Stenbroen ved Møllehuset ligger der endnu, og Mølledammen er bleven tilplantet med Elle. Den har ligget tæt ved Vejen gennem Skoven fra Hornum og tillige tæt ved *Store-Bedested*, som det Sted kaldtes, hvor de vejfarende i Almindelighed plejede at bede.

Lige overfor Hestengskjær, som ligger mellem Vasehusbro og Onsildbro, er der en Dal i Lindum Sogn, som kaldes *Linddal*, og tæt ved denne har der i ældre Tid været en Røverstue. Derfor var Vejen op gennem Hulen meget usikker, ja, endogsaa i vor Tid har den været det, da Kugleposten paa den Stræk-

ning altid var ledsaget af en Dragon, som skulde beskytte den for Overfald.

109. Forklaring af Stednavne.

Der har i gamle Dage været Sejlads op ad Kjæret fra Randers og forbi Rejstrup helt om ad *Kovsted* og *Faarup*. Ved Kovsted lagde Kaagene til, og deraf kommer Navnet Kaagsted. Faarup betyder Far-op, for der sejlede Skibene op til. Ved Randers var der ingen Havn, og Skibene sejlede altsaa længere ind, men ved Faarup var der Anløbsplads og Havn. Naar man staar paa Bakken ved Bjerregrav Kirke, kan man tydelig se, hvordan Fjorden har gaaet ind.

110. Øde Byer.

Fovlum Kirke i Gislum Herred ligger meget enlig, og forhen har den været helt omgivet af Hede. Endnu den Dag i Dag er Kirkegaarden begroet med Lyng, og Heden gaar for sønden lige ind til Kirkegaardsdiget. Et kort Stykke syd for har der ude i Heden ligget en By paa i det mindste fire, fem Gaarde; Gaardspladserne og Kaalgaardene er endnu tydelig kjendte. Agerrenene paa disse Gaardes Marker kan ogsaa let skjelnes, men nu er det hele jo i Lyng. Paa *Dollerup* Hede har der ligeledes været en tre Gaarde. Husene har haft Lervægge, der endnu ligger paa Gaardspladserne, og Syldstenene sidder endnu i Jorden. Ingen kan nu mindes noget om disse Byer, ej en Gang, hvad Navne de havde, saa det maa være meget længe siden, de gik til Grunde.

III. Tingsted og Borgplads.

I forrige Tider har *Hids* Herred haft sit Tingsted i den østlige Side af *Sinding*. Der findes endnu Spor af Tinghøjen i Kanten af Skoven, men den vestlige

Del af den er næsten helt borte. Der gaar et Skjeldige tværs hen over den. Endnu kan gamle Folk mindes, at der har været en Kreds af Stene omkring denne Høj og en større Sten oven paa den. Her holdtes da Tinget under aaben Himmel.

I den nordøstre Side af Sognet gaar et bitte Vandløb, som i tidligere Tid har været meget større. I Nærheden af det fandtes endnu for en ti til tolv Aar siden tydelige Spor af, at der havde ligget en lille Borg. Denne Borg hed *Bispetorp*, og efter Fortælling skal den være bygget af den samme Biskop, som har anlagt Silkeborg. Han byggede den der paa Grund af, at han havde saa stor Lyst til Fiskeri, og Vandløbet var nemlig den Gang særdeles fiskerigt. Der findes endnu ved Bispetorp tre større Damme, som sandsynligvis har været Fiskeparke. Baade Døbefadet og Lysestagerne i Sinding Kirke er skjænkede fra Bispetorp, hvilket endnu staar at læse paa dem. Da Døbefadet for nogle Aar siden var blevet utæt, blev det sendt til en Guldsmed i Silkeborg, og han vilde absolut have købt det, men Kirkeværgen var fornøftig nok til at sige, at han ikke var berettiget til at gjøre den Handel, og Fadet findes da endnu heldigvis i Kirken.

Sønderlyng Herreds Ting holdtes paa *Tinghøjene* i *Kvorning* Sogn, et godt Stykke fra Byen. Men naar det var ondt Vejr, maatte man ty ind til *Kvorning*. Saaledes anføres: „D. 14de Oktober 1679 holdtes Tinget i *Kvorning* for Regns Skyld.“ *Middelsom* Herreds Ting holdtes paa *Kneberhede*, hvor der var en gammel Beboelse uafhængig af Byerne *Le* og *Mammen*. 1676 d. 26de November døbtes i *Torup* Kirke, *Hellum* Herred, *Karen Christensdatters* Barn, og til *Barnefader* havde hun udlagt *Lavrits Albretsen*, barnefødt i *Kneberhede*, nu tjenende i *Medelgaard* i *Rødding*, men forhen som *Ladekarl* paa *Hemestrup*. Begge disse Herreders Ting holdtes første Gang under et ved *Torsager* i *Viskum* Sogn d. 16de September 1686 og betjentes af *Adam Hansen Brun* af *Odsgaard* som Herredsfoged.

II2. Tingsted og Galge.

Ude i Heden syd for *Fovlum Kirke* er en stor Bakke, som kaldes *Galgebakken*, for der har været oprejst en Galge til at hænge Forbrydere i, og saa var der en Kjælde neden under, som de skulde falde ned i, naar Strikken raadnede. Der har været Stolper her i mit Hus, som var stjaalne fra Galgen, da den omsider var styrtet om. Bakken er omtrent midt Vejs mellem *Tinghusene* og *Fovlum Kirke*, og paa *Tinghøjen* oven for *Tinghusene* holdtes *Gislum Herreds Ting* i gamle Dage.

II3. Tunø Skov.

Tunø har en Gang været tilgroet med Skov fra den ene Ende til den anden, og Træerne var saa store, at Tømmeret i *Aarhus Domkirke* skal være skovet paa *Tun*. Men saa var der en Prinsesse i gamle Dage, som flygtede der over for at skjule sig i den tætte Skov, da der var en efter hende, som vilde gjøre hende Fortrød. Da han nu ikke kunde faa fat i hende paa anden Maade, saa stak han Ild paa Skoven, og nu brændte hvert Træ paa Øen, saa den blev aldeles skovløs og er det den Dag i Dag.

II4. Skovtyvens Frygt for en Skovtyv.

I fordums Dage har der været en Skov ude paa *Alheden* vest for *Hald Skov*, den kaldtes *Faldes Skov* og hørte under *Herregaarden Hald*, saa der var en Skovfoged over den. Men nu var det Skik i de Dage, at Bønderne i Almindelighed stjal det *Gavningstræ*, de havde behov, i *Skoven*, for de havde jo faa *Penge*, og saa gik det da rigtig løs med den *Stjælen* der i *Faldes Skov*, men det var jo om *Natten*, det skulde gaa for sig. Altsaa var der kommet en *Bondemand* ud i *Skoven* og vilde fælde sig et *Træ*, men nu var

han baade angst for Skovfogeden, og tillige med havde han hørt, at der skulde færdes saa meget Skidteri, eller hvad de kalder Gjengangere, gjennem den Skov og over det Strøg, hvor han nu var paa Fangst. Da han saa har fældet et rigtig dejligt Træ, bliver der saadant et Mylder omkring ham, han vidste ikke, hvad det var, der fuslede¹⁾ omkring ham og raslede i Buskene, og saa fløj der Ildgnister omkring alle Steder. Nok er det, han bliver saa forskrækket, at han resolverer sig til at flygte, alligevel han gjerne vilde have haft det dejlige Træ med sig. Nu troede han jo, det var den Slemme eller Gjengangeri, der forjog ham, og saa var det ikke andet end en anden Skovtyv, der ogsaa vilde have det Træ, han havde fældet, og han havde Fyrtoøj med sig. Naar han saa slog Ild og rystede med Fyrtojet, kunde Gnisterne af det brændende Tønder flyve rundt omkring imellem Grenene. Ja, mangen en kunde i de Tider let tro, naar de saa saadant noget, at det var den klare Fanden der var paa Spil.

115. Blærp Sø.

Blærp Bunde skal have boet henne ved *Viborg-Kanten* en Gang. Han havde tolv Onninger²⁾, og hver Onning havde tolv Søer, og hver So havde tolv Grise. Hvor mange Grise mon det kan blive til? Saa gjorde han den Akkord med Bymændene, at den Jord, han kunde pløje med alle hans Svin, den Tid Præsten var paa Prækestolen, skulde være hans. Men til sidst fik det en sølle Ende med ham. Han lagde en So i en Seng og klædte den paa som et Kvindfolk. Dernæst sendte han Bud efter Præsten, om han vilde komme og berette hans Kone, for hun var dødelig syg. Præ-

¹⁾ fusle: liste omkring noget med puselende Lyd.

²⁾ Onning: Orne.

sten kom, men imens han nu stod og skriftede og læste op af hans Bog og kom saa vidt, at han skulde til at give den syge Sakramentet, gav Soen et stort Grams af sig, og saa blev han jo opmærksom paa, hvad det var, han havde for sig. Præsten bliver da bange for at være der og skynder sig ud. Det var paa høje Tid, for det knagede og bragede bag ved ham, og saa sutte hele Gaarden, som kaldtes *Blærp*; men der kom en Sø i Steden, som kaldes *Blærp-Sø*. Imens Præsten nu stod og undrede sig over det store Mirakel, der var sket, kom der en Stol flydende til Land, og der laa hans Bog paa helt ubeskadiget, den havde han glemt inde i Kammeret. Soen har ingen Fraflod nogen Steder, og man har prøvet paa at drage Vaad i den, men kan ikke for alt det Tømmer, der sidder i Grunden.

116. Djævelen i Terpenkilde.

Om *Bjørnsholm* eller det gamle *Vitskøl-Kloster* fortælles, at en Djævel en Gang havde i Sinde at vælte den tillige med den med Gaarden sammenbyggede Kirke. Nu var gode Raad dyre, og da det ansaas for det bedste, sørgede man for at faa fat i en Præst, der kunde tage Magten fra Djævelen. Han formaaede det dog ikke fuldstændig, da han i sin Barn-dom havde stjaalet et Par Tvebakker fra sin Moder, men fik dog Djævelen manet ned i *Terpenkilde*, der ligger omtrent en Mil fra Gaarden, paa den Betingelse, at han skulde have Lov til at flytte sig et Kokketrin frem mod Gaarden for hvert hundrede Aar. Naar han da endelig efter mange Aarhundreders Forløb er naaet til *Bjørnsholm*, vil han have Magt til at vælte Gaarden.

117. Den stjaalne Nagle.

Paa Herregaarden *Vraa* skulde der bygges en ny

Lade, og Fruen, som da ejede Gaarden, gjorde Akkord med en Tømmermand derom. Han kom og begyndte sit Arbejde, der bestod i, at han satte sig midt i Gaarden og gav sig til at snitte Nagler. Det tog mange Dage, og til sidst havde han en forfærdelig stor Dynge for ved sig. Omsider bliver Fruen utaalmodig og gaar ud og spørger ham, hvad han tog sig for: om han havde i Sinde at skære alt hendes Træ op i Nagler? Nej, det var da ikke Meningen, men de skulde til, dem der skulde til, og nu var der lige tilpas, hverken for faa eller for mange. Fruen bliver forundret over den Snak og lader sig forstaa med, at han ikke saa bestemt kunde vide, hvor mange Nagler han skulde bruge. Men han var paastaaelig og vilde indestaa hende for, at der ikke skulde blive en for lidt eller for meget. Det ene Ord tóg nu det andet, og til sidst erklærede han, at dersom hans Ord ikke kom til at sæde, saa vilde han ikke forlange noget for sit Arbejde. Nu begyndte Ladens Bygning, og Nagledyngen svandt lidt efter lidt. Fruen kunde da ikke modstaa Fristelsen til at gaa ud en Nat og stjæle en af Naglerne. Til den bestemte Tid var Laden færdig, men der manglede en Nagle, og som en Følge af deres Aftale vilde Fruen ikke give Tømmermanden noget for sit Arbejde; hun paastod, at han maatte have regnet fejl. Hendes Ord kom til at staa til troende, og hun slap saaledes for Betalingen. Men aldrig kunde de saa faa en Nagle til at sidde i det Hul. Dem, der sattes ind, de blev altid borte, og Hullet er der sandsynligvis endnu. En Mand, der har været kjendt i Gaarden i en tredive Aar, har sagt, at det er der, og fortalt denne Historie.

118. Om Gaarden Bratskov.

Der har en Gang været store Volde og Grave omkring Gaarden *Bratskov* i Brovst Sogn, og sydøst for

den kan der endnu ses tydelige Spor af dem. En Kone i Fredensdal fortæller, at da hendes Farfader var Kusk paa Bratskov, var der en Vindebro over den dybe Grav. Den store Lade naaede helt op til Borggaarden, og Landevejen gik gennem to store Porte, der forbandt Laden med Borggaarden.

En Gang skal der have staaet et Slag ved Bratskov, og Fjendens Soldater laa i Laden. Man ser endnu, at de har skaaret i Stolperne med deres Sabler. Efter Slaget blev der sluttet Fred i en Dal nord for Gaarden, som derfor blev kaldt Fredensdal, og saaledes skal Gaardene *Fredensdal* have faaet Navn.

Mod Nord fra Bratskov gaar langs med Bakken to Rækker gamle Ege- og Lindetræer, der naar fra Gaarden til Fredensdal Skole og kaldes *Katrinelyst*. En adelig Frue paa Bratskov, som hed *Katrine*, skal nemlig have plantet Træerne til Spaseregang for sig og sine Jomfruer, og endnu kan man se, at der imellem Træraderne har været en Gang, hvor de altsaa skal have gaaet.

119. Oprettelsen af et Stamhus.

Birkelse ejedes for lang Tid siden af *Ott Skeel*, der ogsaa ejede Røvkjærgaard, Hjermitslev, Hammelse og flere Gaarde. Han var lidt stor af, at han var saa rig og ejede saa meget. Men saa havde han en Søn, *Ove Skeel*, som var gift med en tysk Frøken, og han var en vild Krabat, der sagde, at alt, hvad hans Fader ejede, ikke var mere, end han kunde spille det bort paa én Dag. Da Otto fik det at høre, sagde han: „Det skal du aldrig komme til, min Dreng, for saa gjør jeg mine Ejendomme til et Stamhus.“ Saaledes gik det til, at Stamhuset *Birkelse* oprettedes.

120. Fruens Guldring.

Paa *Røvkjærgaard* boede en Gang en meget rig

Frue. En Søndag, som hun kjørte til Kirke, kastede hun en Guldring i *Ry-Aa* og sagde: „Lige saa umuligt som det er, at jeg kan faa denne Ring tilbage, lige saa umuligt er det, at jeg kan blive fattig.“ Da hun kom hjem fra Kirken og spiste sin Middagsmad, fandt hun sin Ring i Gabet af en Fisk, der var sat paa Bordet. Hun blev saa fattig, at hun nogle Aar derefter kom til at bo i et gammelt Hus i Vedsted, der nu beboes af Norge-Ane.

121. Det nedgravede Sølvtoj.

I Svenske-Krigen anførte *Anders Bille* en Afdeling af vore Soldater, medens hans Frue sad hjemme paa *Vindum-Overgaard*. Da Fjenden nærmede sig, sendte han hende Bud, at hun maatte helst se at redde sig, og det gjorde hun da ogsaa. Men først nedgrov hun ved en betroet Tjeners Hjælp alt Sølvtojet, og saa flygtede de med hinanden. Paa Sejladsen over *Kattegat* til *Samsø* strandede Skibet, og de druknede begge. Da ingen andre vidste, hvor Sølvtojet var gjemt, kunde det siden ikke findes, og derfor kommer *Anders Bille* hver Nat Klokken tolv kjørende med fire sorte Heste til Gaarden for at se efter Sølvtojet.

Se herom ogsaa: *H. Bjerregaards* „Dyder og Udyder i verdslige Exempler“ S. 227.

122. Hans Ruds Penge.

I *Anders Billes* Tid levede en adelig Mand i *Vindum By*, som hed *Hans Rud*, han var gaaet i Forneelse, men havde dog lige godt en Slump Skillinger. Saa fik vi Krig med Svenskerne, og *Anders Rud* vilde da helst skjule sine Penge, hvorfor han grov dem ned i *Vindum Vesterskov* efter *Stenusene* til. Det havde *Anders Bille* faaet Nys om, og han havde ogsaa opdaget, hvor Pengene var skjulte, men jeg kan

ikke huske, hvordan han havde faaet det at vide. Nok er det, hans Næse kløede efter at faa Hold i Skatten, og Sindet til at tage dem uden Forlov havde han godt nok, altsaa giver han Kusk og Tjener Befaling til at kjøre ud med ham en Tur. Han siger dem nok, hvad Kant de skal paa, men ikke et Ord om, hvad de kjører efter. Endelig siger han, at nu skal de holde her og vente efter hans Tilbagekomst, hvorpaa han gaar hen paa et afsides Sted og er henne saa meget som en Times Tid. Da han saa kom tilbage, havde han noget rigtig tungt med sig, som han satte i Vognen, og saa kjørte de tilbage. Nu skulde de holde ved Kirken, sagde han, og saa gik han derind med det, han havde i Vognen, og satte det ned under Alteret i en derværende Begravelse. Nu havde han altsaa faaet Hold i Hans Ruds Penge. Men den Rejse kunde ikke gaa tiende af, og endskjønt hverken Kusk eller Tjener vidste noget om, hvad de havde kjørt med, saa blev der dog saa megen Folkesnak, at Hans Rud fik i Sinde ogsaa at gjøre en Rejse ud i Skoven. Da han nu savnede sine Penge, og Præsten fik Nys om Sagen, gav denne sig til at lægge noget ud om det i en Prædiken, maaske nærmest, fordi Anders Bille havde færdedes i Helligdommen ved Nattetid og efter al Sandsynlighed havde brugt den til at skjule sine Tyvekoster i. Derover blev denne mægtige Mand saa fornærmet, at han lod den arme Præst arrestere og fik ham ogsaa dømt i nogen Straf. Men om Hans Rud fik nogen Oprejsning, ved jeg intet at berette. Det varede ikke længe, inden Anders Bille kom i Krig og faldt, og han skal have sagt i hans sidste Tid, at de skulde sørge for at fly Hans Rud Pengene igjen, men jeg ved som sagt ikke, om nogen tog sig af det.

123. Datteren og Pengene.

Endnu en Meddelelse herom lyder saaledes:

I Svenskekrigens Tid, da Fjenderne nærmede sig *Vindum-Overgaard*, blev Beboerne paa Gaarden bange, og der kom en Karl til Hest og fik [Hans] Ruds lille Datter for ved sig paa Sadelknappen for at skulle bringe hende i Sikkerhed. Det gjorde han ogsaa, for saa vidt det var ham muligt, idet han bragte hende til Brandstrup Præstegaard, som den Gang laa i den østerste Ende af Brandstrup By og øst for Søen. Der blev hun opdraget, og et Billede af hende, malet paa Skind, findes endnu i Brandstrup Skole. Hun hed *Else Rud*. En anden Karl kom ogsaa til Hest og fik Pengeskrinet at ride med for ligeledes at bringe det i Sikkerhed. Men da han mærkede, at Fjenderne kom ham i Møde ad den Vej, han skulde, gjorde han en Afstikker ind i Skoven, og der gjemte han Skrinet og søgte bag efter at redde sig, saa godt han kunde. Senere skal Skatten være gravet op i Skoven og saa gjemt bag Alteret i Vindum Kirke, hvor den atter igjen skal være bleven funden.

Ifølge dette Sagn skal [Hans] Rud ved 1659 have boet paa Vindum-Overgaard. Der omtales rigtig nok ikke, at han var dens Ejer; men den Sag maa vel ikke være vanskelig at oplyse. Det her omtalte Billede er et Pastelmaleri og forestiller en adelig Jomfru, men at det virkelig er Else Rud, haves der ingen anden Hjemmel for end Sagnets. Meddeleeren kunde ikke huske Ruds Fornavn.

124. En Selvmorder.

En Ejer paa *Palstrup*, der hed *Kelter*, skød sig paa sit Værelse, og Blodpletterne sidder endnu paa Loft og Gulv og Væg og kan ikke skaffes bort; jeg har selv set dem. Han ligger under en stor pæn Marmorsten paa Højbjærg Kirkegaard, og paa hans Grav vogser der fire store Graner. Fruen hørte et Knald, og da hun i længere Tid havde baaret Frygt, løb hun øjeblikkelig ud til Folkene, hvorpaa Forkar-

len sprang ind og stødte de to forreste Fløjdøre til Værelset ind, lige til det praasede¹⁾. Da sad Herren med den store Taa paa Aftrækkeren og havde skudt sig med et Stykke Lys, saa Hjærnen havde stintet²⁾ rundt omkring.

125. Major Lewetzau.

Major *Lewetzau* paa *Tjele* var meget løsagtig, og Kvindfolkene i Egnen kunde ikke godt være i Fred for ham. Saa han et Fruentimmer med hvidt Forklæde for, kunde han paa ingen Maade lade hende gaa. En Gang, han ved Vintertid red over *Tjele Langsø* og midt paa Isen mødte et Kvindfolk, drev han Utugt med hende. Da Hesten ikke vilde staa stille, lod han den ved sin Hjemkomst skyde. Der fortælles, at han havde en lille Flaske, som han af og til drak af, og naar han havde drukket, kom Vellysten over ham. Majoren havde ellers en Gang i Sinde at gifte sig og havde bejlet, men saa blev han omsindet, og da Kvindfolket nu kom for at se sig for og besé Gaarden, mødte han hende ude i Borggaarden, og som han nu var til Hest, saa tog han hende i den Stilling ved Haanden og førte hende ud af Vognen, trak hende dernæst ud ad Møddingspytten og lod hende endelig rejse den Vej, hun var kommen. For det Spil maatte han til at betale tre hundrede Daler, men saa betalte han dem ogsaa i enlige Enesteskillinger³⁾. Han havde en stor jærnbunden Kiste, som var fyldt af ene Specier, og de stod paa Kant i Rader. Den sidste af dem var banket ned, og saa havde han stor Morskab af at vise den Herlighed frem for Folk og gjøre dem det Tilbud, at de maatte faa hele Slumpen,

¹⁾ praase: gjøre stærk Støv, roge slem.

²⁾ stinte: stænke (af stind).

³⁾ i enlige E.: blot i E.

naar de kunde tage blot en op med Fingrene. Men det kunde jo paa ingen Maade lade sig gjøre.

126. Bjærgning i et Dødsbo.

Da Major *Lewetzau* var død, stillede Folkene ham op i Vinduerne en tre Dage, for at det skulde se ud, som om han endnu var levende, og imens blev der bjærget dygtig af hans Efterladenskaber. En hel Del blev ved Nattetid kjørt over til Hovgaarden i Bigum, og et Skrin, der faldt af Vognen ved Vinge, blev siden fundet af en Mand der i Nærheden og af ham samlet hjem. Hvad der var i det, aabenbarede han ikke, men det var sagtens nok værd at bjærge til sig. Da man saa havde brugt sig saa godt, som det kunde gaa an, fik Majoren Lov til at være rigtig død og blev tagen ned af Vinduerne. Men der var alligevel nok af Gods og Gode efter ham.

127. Den ituslaaede Træhest.

Jens Smed fra Ø var den sidste, der red Træhesten paa *Tjele*, og det var i den Tid, da det egentlig var forbudt at bruge den længere, men Herremændene vilde jo gjerne anvende Straffen alligevel og nødig give Slip paa saadan en gammel Sædvane. *Jens Smed* vidste dog noget om, hvad Klokken var slaaet, og saa tog han sig et Skavinder¹⁾ med under Kjolen. Da han nu var bleven sat til Sæde paa Hesten, gav han sig til at hyppe²⁾ og trak Skavinderet frem ligesom for at drive paa Øget. Nok er det, først slog han Hovedet af Træhesten med Slagelen, og til sidst fik han den slaaet i ene Splinde. Da han begyndte saadan at hyppe, sagde Ridefogeden til ham: hvi han saa-

¹⁾ Skavinder: et Stykke tykt Træ til at slaa med, Staver.

²⁾ hyppe: sige Hyp og drive paa Hesten.

dan sad? han skulde huske, hvor han var. Men han svarede, at han ikke var vant til at sidde stille, naar han red, og da Fogeden var gaaet, spolerede han Hesten saadan, at det blev afskaffet med den Riden-Træhest paa Tjele.

128. En Bondeplager.

Paa *Eskjær* boede en Justitsraad *Lange*, en Fynbo var han, og han var i Grunden et fordømmeligt Skarn imod Bønderne, piskede dem og bankede dem, te det var forfærdeligt. Han solgte Karlene til Krigstjeneste og byttede omkring med dem, og der var de Karle, der laa i Tjeneste i 24 Aar. Saa saare de kom hjem, skulde de af Sted igjen, naar han var vred paa dem; og var der en Karl, der havde ti Daler, te han vidste, saa skulde denne ogsaa have en Gaard. Der var jo faa Karle, der vilde have Fæste med det gode, for det der var saa meget øde Gods. Men naar Karlen saa ikke vilde, kaldte *Lange* hans Ridefoged ind for at tærsk ham. Saa truede han med Næven og raabte: „Vil du fæste, Karnalje!“ Nogle rømmede om Natten, naar de havde sagt Ja om Dagen før, og dem, han ikke kunde faa til at sige Ja, dem solgte han. Der var en Kone, som gik og hjalp til med et og andet paa Gaarden. Hun havde to Sønner, og saa maatte den ene til at love at fæste en Gaard, men om Natten rømte han. Han kom nu hjem en Gang hvert Aar i al Stilhed og talte med hans Moder og hans Broder, og da Broderen var bleven konfirmeret, tog han ham med op ad Holsten. Nu var Herskabet alligevel blevet opmærksomt paa de Besøg om Nattetider ved Moderen, for begge Sønnerne blev jo ved at komme hjem en Gang imellem, og saa tvang det hende til at sige dem, hvor-naar de vilde komme igjen, for saa skulde de jo gribes og være Soldater. Men da de kom til *Harre*, som er den nærmeste By, blev de af andre Folk gjorte

opmærksomme paa, hvad deres Moder var bleven tvungen til, og saa rejste de samme Vej tilbage, som de var komne, og siden saa man dem aldrig.

Der er en Mose til Gaarden, de kalder *Gaasemose*, den har denne her Justitsraad Lange oprettet. Forhen var den en Ørk, saa ingen Mennesker kunde komme igjennem den, og heller ikke kunde en have Kreaturer i den. Ja, den Mose tumlede han meget med. I Enden af Mosen ligger der en Høj, som de kalder *Sortchøj*, der kan en staa og se ham komme ridende ved Nattetid paa en hvid Hest. De har ogsaa set ham om Natten komme kjørende med fire for op i Borggaarden og holde for Døren og saa vende og kjøre igjen.

Der har ligget et Slot ved Gaasemose paa det Sted, hvor Gaarden *Brokholm* ligger, og der boede en Kong *Brok* i gamle Dage. Et bitte Stød norden for er der en Gaard, der kaldes *Hekkelund*, og der boede en Kong *Hekke*. Fra Brokholm over Mosen er der en Stenbro, som fører lige syd paa hen til et Bjærg, de kalder *Havbjærg*. Broen er en tre, fire Alen nede i Tørvemosen, og den er pikket saa pænt, at de ikke kan se pænere Stykke Pikning; det er nu en grumme Sandhed, for det har a set med mine egne Øjne.

129. Et trebundet Skjel i en Sø.

Der er nogle Enge i Nærheden af Herregaarden *Favrskov*, der kaldes *Rødekjær*, de har i sin Tid hørt til *Lyngaa*, men Herremanden, der ejede *Favrskov*, tog dem fra de *Lyngaa* Mænd, i alt Fald en stor Stump af dem, for der er noget af Engstrækningen, som hører til *Lyngaa* endnu. Da der blev Strid om de Enge, holdtes der et Aastedsmøde, og Mændene paa-stod naturligvis, det var deres, men Herremanden vilde jo ogsaa gjøre sin Ret gjældende. Som de nu staar og trækkes om det, og Bymændene staar og peger

tværs over en Sø, der kaldes Favrskov Sø, idet de siger: „Her kommer Skjellet!“ mens deres Modpart benægter det, da letter der sig for alles Øjne et trebundet Skjel med en Skjelpæl midt imellem midt ude i Søen, og de saa alle sammen tydelig Skjellet. Det ansaa Mændene for en Gudsdom, at Vorherre nemlig havde tilkjendt dem Engene. Men det hjalp ikke, Herremanden tog dem alligevel.

130. En Løngang.

Det har været Snakken, at der skal gaa en Løngang fra Palstrup til Vindum-Overgaard, og der kan maaske være noget om det, for der er blevet lavet mange sære Ting i gamle Dage. Da de i Fjor lagde en Rørledning ud fra *Palstrup*, mærkede de til Løngangen baade ved den ene og ved den anden Side af Graven omkring Gaarden.

131. Svenske Standarter.

I *Bigum* Kirke hængte for nogle Aar siden et Par svenske Standarter, som en Officer, der opholdt sig i *Erikstrup*, havde erobret fra Fjenden. Hans Kaarde hænger endnu i Kirken paa den søndre Væg af Koret. Han var ugift og havde lejet sig ind i Gaarden og forslog Tiden med at fiske der i Aaen.

132. Svenskerne i Vendsyssel.

I Svenskekrigens Tid kom der nogle Svenskere til *Vorgaard*. Folkene flygtede saa nær som en Karl, der skjulte sig i Laden, og derfra skød han ind igjennem Vinduet den svenske Anfører, just som han gik inde i de fine Stuer og glædede sig over sit Bytte.

Svenskerne havde en Anfører, der hed *Stenbock* det var en grumme en til at slaas, og han vandt Sejr i de fleste Slag. Men saa var der en Præst her i

Vendsyssel, der lyste Stenbock i Band, og siden vandt han næsten aldrig.

I *Allerup* Bakker paa den jyske Aas findes en Vold, som Danskerne skal have opført mod Svenskerne. Disse laa og skindrede paa en Hede, der nu kaldes Skinderhede.

Kristen Kjaal fortæller, at Bønderne fra Vendsyssel samlede sig og vilde møde, for at Svenskerne ikke skulde komme over Fjorden ved Aalborg; men det kunde de ikke, Fjenderne slog en grumme Hoben af dem ihjel, og Resten tog Flugten ind i et Hus i *Sundby*. Saa stak Svenskerne Ild paa Huset, og da nu Bønderne skreg, sagde Forfølgerne: „Hør, hvor Musene piber!“

133. Svenskerne i Randlev.

Da Svenskerne var i *Randlev*, skød de til Maals efter Altertavlen i Kirken. De stod nede i Skibet og sigtede efter de malede Figurer, og der har været to Huller synlige i Tavlen, som de havde skudt med deres Kugler.

Efter andres Fortælling er der nogle runde Huller i Alterbordet, og en gammel Mand sagde, at det var Kuglehuller, for da Spanierne var her, stod de nemlig nede i Kirken og skød til Maals efter nogle Bogstaver paa Alterklædet.

I Krigstid har de gjort *Randlev Kirkegaard* om til en Skanse, og den skal have været tydelig kjendt, før de tre Sider af Kirkegaardsmuren blev satte om. Nu er kun den østre Side i sin gamle Skikkelse, og Sporene af Skansen er forsvundne.

134. Spaniolhullet.

I *Fussingsø*s gamle Have findes endnu paa Lindetræerne udskaaret Navne, som kan kjendes at hidrøre

fra spanske Officerer. Især er ét Navn let kjendeligt. *Spaniolhullet* i Fussing Sø har sit Navn af, at en Spaniol i 1808 druknede der. Paa dette Sted er Skrænten ud imod Søen meget stejl og ligeledes længere ud under Vandet, saa at en Sten, som triller ned ad Skrænten, kan blive ved at rulle langt ud i Søen. Det har Spanieren jo ikke taget sig i Vare for og er da omkommen.

I Bjerregrav Sogns Kirkebog findes herom indført følgende:

D. 12te Juni 1808 blev paa Bjerregrav Kirkegaards vestre Side strax inden for Stendiget begravet en spansk Soldat navnlig Johan Ramos, 27 Aar, af Reg. El Rey dets 10de Compagni, som i dette Sommer var indkvarteret her i Sognet. Ved at svømme sin Hest i Fussingø Sø, faldt han af og druknede. Den katholske Præst fra Randers var her for at overvære Begravelsen.

135. Svenskernes Hævn.

Da Svenskerne 1659 strejfede gennem Jylland, kom de ogsaa til *Sønder-Resen*. Byen bestod den Gang af elleve Gaarde, der laa i en Rad langs med Bækken. Saa var der en Mand, der boede i den vesterste Gaard — det er den, der ligger nærmest ved Kirken — han havde et Par meget gode Heste, og dem var han bange for, at Fjenden skulde tage fra ham. Da han nu saa de svenske Soldater komme ridende sønden for Byen, tog han sine Øg og red med dem ned i en Eng tæt ved Aaen¹⁾, hvor han tænkte at kunne skjule sig. Men Svenskerne havde lagt Mærke til ham, og et Par af dem satte efter ham og forfulgte ham derned. De naaede ham ved en gammel Aagang²⁾, men da Manden var meget stærk, vovede han sig til at binde an med dem og overmandede dem ogsaa og bødlede³⁾ dem ned i Aastedet, hvor

¹⁾ Karup Aa.

²⁾ en ud mod Aaen tilgroet ældre Krumning af Vandløbet.

³⁾ bødle ned: med stor Kraft trykke ned (i Vandhullet.)

de saa omkom. De andre Svenskere gjorde imidlertid ikke Holdt i Byen, men red videre nord paa ned i Sallings Land. Da nu deres to Kammerater ikke kom tilbage og savnedes af dem, sluttede de sig til, at den Mand med Øgene maatte være bleven deres Banemand. Da de altsaa efter nogle Dages Forløb kom den samme Vej tilbage og imidlertid havde hørt, at den Mand var velhavende, vilde de nok have nogen Hævn over ham. Altsaa holder de en Morgen tidlig, før Folk var staaede op, i hans Gaard og vil tale med ham. De brækkede Døren, styrtede ind i Huset og slæbte ham ud af Sengen. Men da de nu vilde tvinge ham til at sige dem, hvor han havde sine Penge, vilde han ingen Besked give. De ledte og skrabte, og de truede og bandte, men det var lige nær, Pengene var ikke til at finde. Saa slæbte de en Bunke Halm sammen midt i Gaarden, stak Ild deri og holdt ham hen til Ilden saa længe, indtil Balderne var helt brændte af hans Fødder. Men alt var forgiæves. Da tog de Mandens Hoveder, han havde sytten i alt, og drev dem over til den anden Side af Bækken paa Bækgaardens Mark, hvor de slagtede dem og fortærede saa meget af Kjødet, som de gad spise. En Kvie, som vilde løbe fra dem, stak de i deres Ondskab Øjnene ud paa og lod den saa løbe. Manden beholdt imidlertid Livet og kom nogenlunde til Helsen igjen, da Svenskerne var rejste. Han havde en Broder, der var Brændevinsmand i Kjøbenhavn og ligeledes stod sig godt, han sendte ham Penge nok til at købe nye Kreaturer for.

136. Skjult for Fjenden.

Svenskerne kom ogsaa til *Almind*, og de fleste af Beboerne flygtede saa fra Byen og ned imellem de stejle Bakker paa den østlige Side af *Hald Sø*, der den Gang var skovklædte, hvorimod de nu overalt er

lyngbegrøede. Her kunde de nok gjemme sig, og saa levede de, som de bedst kunde, men meget knapt var det jo med Føden. Saaledes maatte de til Dels tage til Takke med nogle Vandplanter, der kaldes Lemmiker (Veronika Anagallis). Der blev et Barn født der nede paa det Sted, som kaldes Høllede og er en Fordybning eller Sænkning omtrent saa stor som en Gaardsplads; den findes i Nærheden af Kulgravene. Imedens fortærede nu de svenske alt, hvad der var spiseligt i Byen, og de faa tilbageblevne Beboere led formelig Sult. Da en Pige saadan gik og jamrede sig, fordi hun var saa sulten, følte en Soldat dog Medlidenhed med hende og pegte paa et Brød med de Ord: „Tag det og skrup dig bort i en Hast!“

Efter at nu Svenskerne havde udhvilet sig og plyndret, hvad de fandt for godt, agtede de sig til *Viborg*. Den nærmeste By nord for Almind var *Vranum*, men den laa helt omkranset af Skov, og Beboerne haabede da at aflede Fjendens Opmærksomhed og saaledes undgaa hans Besøg. Alle Hanerne blev slagtede, Hundene blev lukkede inde, og Ilden blev slukket paa hvert Arnested. Dernæst stillede de en Mand, som hed Niels Thomassen — hans Efterkommere lever endnu i Sognet — ud paa Vejen, og der tede han sig som en gal Mand. Da Svenskerne kom ad Vejen og ikke traf andre Mennesker end ham, antastede de ham og forlangte Besked paa, hvor Vejen gik til den nærmeste By. „Der er Vorherredød ingen nærmere By end *Viborg*,“ sagde han. „I maatte Vorherredød hellere have blevet hjemme, for Ravne og Krager skal pikke jeres Øjne ud, og vilde Dyr skal æde jert Kjød.“ Imens dansede han og gjorde sig til Nar og fremsagde Ordene i saadan en Tone, at de kunde ikke tro andet, end at de havde med en gal Mand at gjøre. De rejste saa videre frem ad Adelvejen, og paa den Maade slap *Vranum* By for Svenskens Besøg. Niels Tho-

massen blev ved at gjøre sig til, indtil Fjenden var ham af Syne, og saa gik han hjem med den glade Tidende til sine Bysbørn.

Ved Vranum er der nu kun faa Spor af Skoven tilbage. Der er en Bakke, som kaldes Skovbakken, og saa er der Spor af en gammel Jordvold, der kaldes Skovdiget og har været Hegnsdige for Skoven.

137. Den afbrændte By.

Da de svenske Soldater havde ligget en Tid i *Hvorslev* og vilde rejse derfra, tog de ad *Vellev*. Men lige før de drog ud af Byen, havde Bysmedden listet sig op i Kirketaarnet, og derfra skød han den svenske Oberst i det Øjeblik, de tog af Sted. De gjorde jo strags Holdt og vendte om for at opdage den skyldige, men da de ikke kunde udfinde, hvor Skuddet var kommet fra, fik de ikke fat i Smedden. Men for at hævne sig stak de saa Ild i Byen, der afbrændte saa nær som to Gaarde, der kaldes Fiskergaardene.

138. Hr. Mads og Hr. Kristen.

Der var en Herremand, der tog sig for at brække *Svingelbjærg Kirke* ned. Men Præsten — han hed Hr. *Mads* — tog alligevel hen paa Pletten, hvor den havde staaet, og prækede der saa meget om de her Tyranner og Gudsformægtere. Saa lod Herremanden ham gribe, da han kjørte fra Kirke, der ude i *Svingelbjærg Hede*, og nu blev han dømt ved *Lerkenfelds Birk* til, at han skulde henrettes. Det blev ogsaa udført, han blev halshugget tæt ved det trebundne Skjel, der er imellem *Ullis*, *Alstrup* og *Fovlum*, paa en ganske flad Plet, som nu er noget hul i Midten og begroet med Græs.

Den Gaard, der ligger paa *Bakkeliden* vest for *Fovlum Kirke*, har forhen været Præstegaard. Der boede en Hr. *Mads* — det var ikke den *Mads*, der

blev henrettet, og han druknede i den Mølle, der var ved *Dollerup Mølle*. Det er over to hundrede Aar siden Møllen brændte, og nu er der ingen Mølle i *Dollerup*, men der er segs *Skjæpper Mølle* skyld blevet lagt ind under *Stistrup Mølle* fra den Mølle af. Der var ogsaa en Præst her, som hed Hr. Kristen, og han boede i *Stistrup*, efter at *Præstegaarden* var flyttet fra *Tjenergaard* og der ned. Hr. Kristen og Konen døde begge i *Stistrup*, og de havde fem Børn, de tre var endnu levende, da Forældrene døde. Saadan var det ogsaa aftegnet paa en Tavle, der var muret ind i Væggen i *Fovlum Kirke* midt for *Kvindestolene*. Der var fem Børn aftegnede, men de to var i Svøb. Saa var det for nogle Aar siden, at der var Murere ved Kirken, og en Mand i *Stistrup* var med hans Karl ude at slaa *Lyng* i *Heden* sønden for Kirken lige tæt ind til *Kirkegaarden*. Da det blev ved *Meldmadstid*, gik de ind i Kirken for at sidde der og æde deres Mad, og inden de gik ud igjen, var Tavlen revet ned. Der var Nagler saa tykke som *Spigere*, der holdt den fast, saa der var ingen Fare for, at den skulde falde ned af sig selv saa snart. Manden havde *Stol* lige ud for Tavlen, og han foregav jo, at han var bange for at sidde der og blive knust, naar den faldt ned. Saa blev den smidt ud i *Stumper* og *Stykker*, for den var bleven revet ned med en *Baadshage* og aldeles splintret, og de *Stumper* laa i mange *Tider* efter der uden for Kirken. Det var ellers kjedsomt nok, for det var en urimelig kjøn Tavle, og der var saa mange *Aftegninger* paa den. Der var ogsaa nogle af *Kirkefolkene*, der tog *Stykker* af den med sig hjem. Ingen har siden gjort noget ved den Ting, endskjønt somme mente, at den Mand vilde have kommet galt af Sted.

Det hændte sig en Gang, der var *Kirkedagsgjæring*, at der var kommet en *Pige* til *Stede*, som var

saa overhaands dristig af sig. Hun gik ind til Hr. Mads's Kiste og tog noget af Linnedet, han var lagt hen i, og bar det ud paa Kirkegaarden og lod det blæse; det var jo som Papir. Saa gik hun ind og tog Hovedet og satte det ud paa en Grav, men hun bar det dog ind igjen. Altsaa maa hun have været noget forvoven. Men otte Dage efter var hun ogsaa død.

139. Den henrettede Præst.

En anden har fortalt saaledes:

Jeg har selv været inde at se Hr. *Mads* i *Foulum* Kirke. Der var fem Kister i alt, to store og tre smaa. Kisten, som han laa i, var fuld af Humle og andre Planter, og der laa saa det mishandlede Legeme i dem. Huden var meget indskrumpet, men ellers var Liget vel bevaret. Hovedet laa løst i Kisten nede mellem Benene, og det var helt tydeligt, at en Halshugning havde fundet Sted, for Halshvirvlerne var gennemhuggede. Nu er alle Kisterne kastede ned paa Kirkegaarden, og Apsis, hvor Kisterne stod, er muret efter. Paa det Sted, hvor Henrettelsen har fundet Sted, gror der en Slags særegent rødligt Græs, hvilket efter Folks Sigende staar som et Vidne om det uskyldige Blod, her er udgydt. Ellers er Stedet helt omgivet af Lyng.

I Farstrup og Axelsons Dagbog S. 311 læses:

„Hr. Mads til Ullits og Foulum blev 1570 uden videre Proces halshugget midt imellem begge hans Kirker i lige Linie paa et Sted, som Almuen endnu foreviser med Tillæg, at der aldrig mere paa dette Sted voxer enten Græs eller Lyng.“

„Jørgen Lyche til Overgaard og Bunderup lod 1569 Svinbjerg Kirke nedbryde og brugte Materialierne til den vestre Fløj med Taarn af Gaarden, som endnu kaldes Kirken. Han tog Dollerup Mølle i Foulum Sogn fra Præstegaarden og lagde Annexgaardens Herlighed til Mariagers Kloster.“

Om Præsterne læses videre S. 312.

„Hans (Hr. Mads's) Lig skal være i en af de tre Kister, som staar i en liden rund Udbygning bag Alteret i Foulum

Kirke. Pont. Atl. Tom. 4. 550. Hans Eftermand Hr. Lauritz Madsen, fød i Viborg, flyttede til Ullitz, hvor den egentlige Præstegaard var, formedelst hans 2 Formænds ulykkelige Afgang, da Hr. Mads's Formand druknede paa en Baad i Liimfjorden tæt uden for Dollerup Mølle. Begge disse ulykkelige vare kun kort i Embedet“.

Til disse Bemærkninger kan yderligere føjes:

„Ved nøjere Undersøgelse af Ligene i de to store Kister har det vist sig, at det ene var af et ældre Mandfolk, det andet af en Pige paa en 16, 17 Aar. Oven paa Mandens Kiste var fæstet en Metalplade, hvorpaa stod H. P. C. S. W. 1676, og paa Pigens en lignende Plade, hvorpaa stod E. P. U. 1677. Ingen af dem kan da have indeholdt Hr. Mads's jordiske Levninger. Grunden til, at Kisterne blev kastede ned paa Kirkegaarden skal nok have været den, at Degnen en Dag fandt Laaget paa den ene af de smaa Kister opbrudt, og en Spaanæske med et lille nyfødt Barnelig nedsat deri. Den havde ikke staaet der saa meget længe, og der opdagedes desuagtet intet om, hvorledes det dermed forholdt sig“.

140. Provstens Datter.

Paa *Gjøl* var der en Gang en Provst, der hed *Thorning*, han havde mange Børn, og iblandt dem var en Datter, der hed *Jutta*, og en Søn, som hed *Peder*, der senere blev Degn i Aaby. Tæt ved Præstegaardens Have laa et Hus, hvor der boede en fattig Mand ved Navn Jens Jungersen, han havde tre Børn: to Sønner, Peder og Jens, og en Datter Johanne. Disse 3 Børn legede meget med Provstens Børn, og da Husmandsbørnene blev større, fik de Lov til at læse sammen med hans egne. Men da Peder Jungersen var mere begavet end disse, var de misundelige paa ham, og især kunde Jutta ikke lide ham. Saa kom han til Kjøbenhavn og tog sin Examen, og da han kom hjem igjen, blev han og Jutta enige om deres Sager, saa de blev gifte med hinanden, da han efter den gamle Provstes Død blev Præst paa *Gjøl*.

Hr. Anders Thorning var Præst paa *Gjøl* til 1748. Peder Jungersen var Præst der 1748—1796.

141. En god Præst.

Mester *Sten* var Præst i *Aaby*. Han var saa god, som en Præst kan være, og man har bevaret følgende Udsagn af ham: „Folk siger, at Præstens Pung aldrig kan blive fuld, men min Pung er for længe siden fyldt, den løber over.“ To Gange om Ugen lod han de fattige Børn i Sognet komme op i Præstegaarden for at spise Middagsmad. Da han laa for Døden, forlangte han at blive begravet paa Kirkegaarden mellem sine Sognebeboere og ikke i Kirken, som Skik og Brug ellers var. Han ligger under en stor Sten paa Aaby Kirkegaard, og Indskriften kan endnu til Nød læses.

I Sognet er der mange Kvindfolk, der hedder Gjertrud, og det skal komme af, at mange Pigebørn blev opkaldte efter Mester Stens Frue, der hed *Gjertrud*.

Magister *Sten Kjørulff* var Præst i *Aaby* fra 1724 til sin Død 1762, og i Følge Kirkebogen hed hans Frue *Gjertrud Kirstine Nielsdatter*.

142. En Præken i Ærmet.

Revelius var Kapellan i *Aaby* og bekjendt for en stor Svirebroder. Han var med i ethvert Selskab, men kom sjælden ædru derfra. Naar man saa Løverdags Eftermiddag sagde til ham, at han ikke skulde drikke saa meget, da han dog skulde huske paa, at det var Søndag i Morgen, saa svarede han altid: „Det skulde gaa slem til, om *Revelius* ikke kunde ryste en Præken ud af Ærmet.“

Hr. *Anders Revelius* var Kapellan fra 1784—86. Han blev siden Præst i *Skinnerup* ved *Tisted*.

143. Et Forvisningssted.

Et Stykke sydøst for *Sejbæk Gaarde*, altsaa i Kanten af *Alheden*, ligger *Kongens-Hus* paa en Bakke tæt ved Siden af *Skive-Horsens Landevej*. Neden for i Dalen har der en Gang staaet et *Bindingsværks Hus*

paa to Stokværk, og da der den Gang ingen Kolonister var paa Alheden, var det et helt øde Sted, og der var ikke noget andet Hus at finde i vid Omkreds. Dette Hus skal være bygget som en Slags Fængsel eller Forvisningssted for en af de forrige Kongers Sekretærer eller Skatmestere, som var bleven beskyldt for Underslæb. Han blev boende der en Del Aar, indtil Sagen omsider blev saaledes opklaret, at han blev erkjendt for uskyldig og derefter kaldt tilbage og atter indsat i sit Embede.

144. En Røverstue.

Ved Vejen fra Kragelund efter Revl eller Have er der en lille Høj, og tæt ved denne løber en lille Bæk, som nu er groet en Del efter. Denne Bæk kaldes *Røvestebæk* (hvilket skal være Røverstuebæk), og der siges om Højen, at den skal have været Røverstue. Endnu har det Kolonisted, som ligger næst ved, i Folkemunde Navnet Røvestebæk, ellers kaldes det vist Nordre-Frederiksmose. Der var saadan et lille Hul ned i Højen i min Drengetid.

Revl skal i gamle Dage have været en Herregaard, nu er den en simpel Bondegaard. Der er Spor af gamle Grave ved Gaarden, og der er en stor Dam, som menes at have været en hel Sø.

145. Røvernes Tilfangetagelse. a.

Det var en Juleaften, der kom tolv bevæbnede Folk ind i Gaarden *Skov* i *Lovns* Sogn og foregav, at de var Skytter fra Lundø, der havde været her ovre i Himmerland paa Jagt, og nu kunde de ikke komme hjem i Aften. Folkene i Gaarden fattede da Mistanke til de fremmede, men lod som ingen Ting, og Konen vartede stærkt op for at faa dem til at tøve med at gjøre det onde, de havde i Sinde. Saa forbød

de alle andre Folk end Konen at gaa ud af Stuen, men Konen bad om, at Pigen maatte følge med hende ud i Køkkenet at hjælpe hende, da det ellers var hende for strængt med Opvartningen og Madlavningen. Det blev hende bevilget. Men i det Sted fik hun hende til at trække en Hest ud af Stalden i al Stillehed og ride med den til *Øster-Elkjær*, hvor der laa nogle kongelige Ryttere. Imidlertid skjænkede Konen godt op for de her Røvere, og de drak af smaa Kruse, saa hun skulde tit ud at tappe, men for hver Gang hun hentede et Krus Øl ind, saa hældte hun en bitte Slunt paa deres Bøsser, som de havde stillet op i Krogen ved Dragkisten. Nu varer det ikke længe, inden Røverne hører, at der bliver saadan en Dundren i Gaarden, og de springer jo op og griber deres Geværer og vil da i deres Værdighed, men Fængkrudet vilde ikke tænde, for det var jo blevet vaadt af Øllet, og saa fangede Rytterne dem til Hobe. De blev førte til *Hessel*, og der blev de dømt og halshuggede alle tolv. De blev tilspurgt om, hvor deres Kule var, men kun den yngste gik til Bekjendelse, og han sagde, at de havde den nede i Skovkrat under en stor Sten. Saa blev Kulen ogsaa funden, og deres Hoveder blev gravede ned under den Sten til Røverkulen, men Kroppene blev begravede under *Hessel Svingel* — saadan kalder vi Indkjørselen til *Hessel Mark*.

146. Røvernes Tilfangetagelse. b.

En anden Fortæller har givet dette Røversagn paa en hel anden Maade:

Der gik megen Snak om, at der var Røvere oppe i *Skovkrat*, saadan kaldes det *Krat*, der hører til *Gaardens Skov*. Saa var der en Pige, som tjente i *Gaarden*, og hun finder en *Dag Røverkulen*, men da var Røverne ikke hjemme. Hun havde Bindeværk med sig, og for

nu at finde Stedet igjen er hun saa snarraadig, at hun lader Nøglet ligge der nede og bliver ved at trække Traaden med sig hjem, for Nøglet blev jo ved at rulle sig op. Nu fortalte hun, hvad hun havde opdaget, og saa blev der samlet Folk, som kom ned til Kulen og fik Røverne fanget. Manden i den Gaard blev nu saa rig, at han af de andre Sognefolk blev kaldet Greven, og det var sagtens Røvernes Midler, der saadan kom ham til Gode.

147. En Røverkule.

Omtrent i Skjellet imellem *Dollerup* og *Finderup* ude i Heden ved en Sognevej findes en stor Kule ned i Jorden, som kaldes *Røverkulen*. Der fortælles, at i den Kule skal have boet en Kone med hendes tolv Sønner, og de var Røvere. Om Dagen laa de hjemme, men om Natten gik de ud og røvede og plyndrede i Omegnen. Saa fandt de paa at spænde en Jærnkjæde tværs over Vejen, og naar nogen kom færdesende¹⁾ ad Vejen ved Nattetid, klingrede en Klokke, som var fæstet ved Kjædens ene Ende og hængte inde i Kulen. Naar Klokken da hørtes, sprang de Røvere frem, der ikke var ude, og greb fat paa de rejsende. Ved den Tid var der Soldater paa Herregaardene, og da ogsaa paa *Hald*, som den Gang laa ude i Søen ad Non Mølle til, og jeg vil da antage, det var i Mogens Bugges Tid. Da det nu rygtedes trindt omkring med den Røverbande, besluttede Ejeren af *Hald* at sende Soldater ud for om mulig at fange Røverne. Den Gang gik Skoven længere ud i Heden end nu, og der var svær Skov ad den Kant, som Røverkulen var. De ledte i mange Dage, inden de fandt noget Spor, men omsider skal de have opdaget Kulen ved en Mand, der

¹⁾ færdesende (Nutids-Tillægsmaade af færdes) udtales farresend, ligesom færdes udt. farres.

gik med en Pose Mel. Røverne fik nemlig fat i ham og førte ham og hans Mel med sig hjem, hvorpaa de slog ham ihjel. Men der var kommet Hul paa Posen, og anden Dagen kunde Soldaterne af det Spor finde, hvor Manden var bleven af. De sad hjemme alle tolv ved deres Moder og spiste Suppe, da Kulen blev omringet. Strags da de mærkede Uraad, sprang de op og stod med Spyd og Knive og vilde jage i Soldaterne, og der blev en svær Kamp ud af det, men omsider maatte de jo give under og blev førte ned til Hald, og saa blev de hængt der alle tolv tillige med deres Moder.

148. Den forraadte Røverbande.

Paa Gaarden Vildemoses nordlige Mark i *Vejrum* er der et kegledannet Hul, der er omtrent segs Alen dybt og kaldes *Røverstuen*. Egnen der omkring har en Gang været tæt bevogset med Skov, og altsaa har der været et godt Skjulested for Røvere. Manden fra Tipsmark, Nabogaarden til Vildemose, som den Gang ejede Jorden omkring Røverstuen, var en Dag i Slæt gaaet ud i Skoven for at slaa Græs. Som han nu slaar allerbedst, hører han noget klirre under Høleen, og da han saa vil til at se, hvad det er, staar der pludselig en Mand bag ved ham, som spørger, om han vidste, hvad han havde hugget Leen i. Det sagde han jo nej til, og saa beder den anden ham følge med, saa skulde han faa det at se. Manden fulgte nu med den fremmede ind i en Tykning, hvor denne tog noget Mos og Græs til Side, og saa viste der sig en Lem, som han aabnede. De steg ned og kom ind i en stor og rummelig Stue, der havde sine Vinduer i Jordfladen, og nu kunde Manden se, det var en af dem, han havde slaaget itu, da det klirrede for Leen. Den fremmede fortalte ham saa, at han var Anfører for en Røverbande, der havde sit Skjulested i Hulen her, og for Øjeblikket var alle

hans Folk ude. Til sidst bad han Tipsmarkmanden om ikke at røbe dem, de plyndrede aldrig der i Eggen, og han skulde ikke komme til at fortryde, hvis han vilde være tavs. Manden lovede, at han ikke skulde fortælle nogen, hvad han vidste. Der gik nu en Tid hen, og han levede i den bedste Forstaaelse med Røverne, som ofte besøgte ham hjemme i hans Gaard. Men da han havde faaet at vide, at de begik nogle afskyelige Gjæringer paa de Steder, som de hjemsøgte, pinte Hemmeligheden ham, og han besluttede at faa dem fanget. Saa gik han da en Dag ned til Røverne og bød dem hjem til sig paa en bestemt Dag. De fattede ingen Mistanke og kom ganske rigtig, men imidlertid havde Manden faaet en Del Folk samlet fra Omegnen, og de var bevæbnede med hvad de kunde faa, nogle med Bøsser, andre med Høleer, Høtyve, Øgser og Knive. Alle disse Folk havde han skjult i sin Lade, og da saa Røverne var komne til Bords, listede Manden sig ud i Døren og gav Tegn til Folkene i Laden. De kom nu styrtende ud i Gaarden, og da Røverne gennem Vinduerne saa dem og strags gjættede sig til Sammenhængen, sprang de hurtigt op, og en af dem kom Tipsmarkmanden saa nær i Døren, at han sendte sin Kniv efter ham, men hug fejl og ramte i Dørstolpen, hvor Mærket efter Kniven var at se i lang Tid. De forsamlede Folk havde imidlertid omringet hele Gaarden, og Røverne maatte snart give sig, men de dræbte dog først to af Bønderne. Saa blev de bundne alle femten og førte til Holstebro, hvor de snart efter blev dømt til at hænges, og Dommen udførtes paa den syd for Byen værende Bakke, der endnu hedder Galgebakken.

149. En rigtig Drillepig.

I Kragereden henne i *Vinkel* Sogn boede en Mand, der hed *Kragen*, han stjal al hans Tid og kom godt

fra det. Men ikke endt med det, han vilde alle Tider være efter at drille og hade og gjøre ondt. Saadan stjal han de *Odsgaards* Øgtøjrer og traadte dem ned i en Pyt blot og bar for at gjøre Fortræd. Saa siger han til en Tøs, han havde, at hun skulde passe paa, om Folkene havde Held til at finde Tøjrene igjen. Da hun kom hjem om Aftenen, sagde han: „Naa, fandt de dem saa?“ — „Ja, de gjorde.“ — „Da smurte de sig vist.“

I den Tid havde Folk Svin brændt til Skov, og hver Mand havde sine mærket for at kunne kjende dem igjen. Kragen stjæler saa før Jul en Gris af dem, der saadan skulde gaa og æde sig fede i Olden, og byder hans Naboer ind til Julegilde, da han havde slagtet det. Saa kom der et helt, kogt Svinehoved ind paa Bordet, de skulde have at gotre¹⁾ dem med, og Ørerne sad i Hovedet, som Skik og Brug den Gang var. En af de fremmede, *Lars Lovring*, saa nu, at Ørerne var mærkede med hans Mærke, og saa siger han: „Det sidste a saa den, var den min.“ Strags siger Kragen, der var noget snøvl, idet han snapper en stor Stikkekniv og vrider Øret af: „Hva sæjer du, hva sæjer du! er den ett søjen?“ Dermed puttete han Øret i Munden, og saa blev der ikke mere ud af det.

Se: P. A. Holms Skildringer og Sagn fra Færøerne S. 104 og Jyske Folkeminder 4. S. 87.

150. Pigen i Ovn. a.

Jesper Skraldhede, der boede et Stykke østen for *Ringkjøbing*, var en sand Røver, og man skyldte ham for, at han skulde have slaet flere ihjel. En Gang saa Folk ham slæbe af med et dødt Menneske i et Knippe Halm, og den dødes Ben stak ud af det.

¹⁾ gotre sig: gotte sig, gjøre sig til Gode.

En Gang kom to ridende forbi Huset, og saa fik de i Sinde at bede der med Hestene. Saa gjorde de dem gode Venner med en lille Pige, som løb omkring der ude, og til sidst siger hun: „Tag mig med jer!“ — „Hvorfor skulde vi det?“ siger de. „Jo, for jeg skal brændes.“ — „Men hvi skulde du endda det?“ — „Jo, det skal jeg, dersom jeg siger, hvad jeg har set.“ Mere fik de ikke at høre om den Ting, for i det samme kom Jesper Skraldhede, eller maaske det ogsaa var hans Kone, farende hen til dem, og saa tav Pigen. De to Ryttere rejste nu deres Vej videre frem, men saa kommer de til et Vandløb, og det kunde de ikke ride over, det kom dem saa underligt for. De vidste ikke, hvad det var, men der var noget i dem, der sagde, at de ikke maatte rejse videre. De red ogsaa tilbage igjen for at søge om den lille Pige. Men da de endelig fandt hende, laa hun i Ovnen og var brændt.

151. Pigen i Ovnen. b.

Denne samme Historie er ogsaa meddelt mig saaledes:

Der var en Mand og en Kone, der var det værste Røverpak. Saa havde de en bitte Pige, maaske det var en, de havde taget til dem. En Dag kommer der to rejsende forbi, og de gaar ind for at spise deres Mad. Imidlertid gaar den bitte Pige frem og tilbage paa Gulvet og siger: „Vi skal have Flæsk til Middag i Dag, vi skal have Flæsk til Middag i Dag, Flæsk og Kjød.“ Saa blev de noget nysgjerrige efter at faa nærmere Besked om, hvorfor hun sagde saadan, og hun fortæller dem da, at hendes Fader havde slaaget en tyk Borgmester ihjel, og nu skulde han steges, saa skulde de have ham til Middag. Saa bad hun dem om at tage sig med dem, for hun var kjed af at være hjemme, hendes Fader havde ogsaa truet med

at drukne hende. Men de vilde ikke tage hende med. Da de fremmede var rejst, tog Faderen hende og puttede hende i en Sæk, og saa gik han ned til Fjorden med den. Men da han nu stod ved Kanten af Vandet, saa nænnede han lige godt ikke til at kyste hende ud, og tager da Sækken med hjem igjen, saa hun blev fri for den Gang.

Men denne her bitte Pige blev ved at gaa og sige det om Borgmesteren, og saa kom de fremmede tilbage, for de var komne i Tanker om, at det var fejlt de havde gjort, saadan at ride bort fra Pigen uden at tage hende med dem. Da de red, kom de nemlig til en Bro, og der kunde de ikke faa Hestene til at gaa over. Saa vidste de aldrig, hvad de skulde gjøre, men da randt det op i dem, at denne her underlige Hændelse nok traf ind, fordi de saadan havde ladet Pigen i Stikken. Altsaa bliver det deres Hensigt at opfylde hendes Ønske. Saa spørger de Manden om, hvor den bitte Pige var, hende vilde de gjerne tale med, for de var komne for at hente en Guldske, de havde glemt sidst de var her, og hun kunde bedst give Besked om den. Ja, siger Manden, hende kunde de ikke faa i Tale, for hun var gaaet i By. Det troede de fremmede Mænd ikke, og saa vilde de lede efter hende i Huset. Men den Gang de nu gaar igjennem Køkkenet, saa ser de, at Ovnen er varm, og de falder da paa at se efter hende der inde. Jo, saa laa hun der og brændte. Nu beslutter de dem til at melde hendes Fader for Øvrigheden, og saa fik han hans forjente Straf.

152. En Henrettelse.

En ældre Pige, *Birret Boel*, er bleven henrettet oppe i *Bostrup Hede*. Hun havde taget Livet af et Barn, og det gik hende over. Da hun blev ført til Retterstedet, lo hun og var saa glad og smilede til

alle de Bekjendtere, hun havde. Saa kom der nogle Kjæltringer, og de vilde have haft hende til Kone en af dem, og det kunde have frelst hende, men hun sagde nej, hun vilde ikke slæbes omkring i æ Land og saa altid høre for det, te de havde frelst hendes Liv. Da det skulde gaa for sig, klappede Skarpretteren hende paa Hovedet og sagde: „Vær frimodig, min Pige, om et Øjeblik skal du være i Guds Rige.“ Saa bad hun saa haardt om at faa talt med *Roslev* Præst, men det blev hende nægtet. Den Gang hun lige var af med Livet, kom han kjørende, te Sveden randt af Hestene, men lidt for sildig var det jo. Da han hørte, hvad Pigen havde bedt om, blev han meget fornærmet og sagde: Det var en Skam, de kunde sagt¹⁾ have opholdt sig den lille Tid. Han var nemlig hendes Sognepræst, og Folk havde Tro til, at der var noget endnu, hun vilde have aabenbaret for ham. Min Fader var til Stede, da hun blev rettet, og han havde saa ondt af det for hende, for han kjendte hende saa vel. Hun havde givet ham mange gode Meldmader, for at han skulde vise hende en stor Plet, han havde paa hans ene Laar. Den Plet var et Modermærke, han havde, og det var gaaet saadan til med den, at hans Moder havde været med til at tage Bi op²⁾, imens hun gik med ham. Saa advarte de hende om, at hun skulde passe paa, der kom ikke noget paa hende af Værket, for at det ikke skulde smitte paa Barnet. Men hun troede ikke, det betydede noget, og saa jog hun en honninge³⁾ Haand op under hendes Klæder paa hendes Laar. Siden viste det sig, at det alligevel kom til at betyde noget, for min Fader havde Pletten, da han blev født, og han beholdt den alle hans Dage.

¹⁾ sagt, udt. sajt: sagtens.

²⁾ tage Bi op: dræbe Bierne og tage Honningen.

³⁾ honninge: tilsmurt med Honning.

153. For stor en Davre.

Pastor Aagaard i *Østbirk* havde to Karle, og det kunde han da gjerne behøve, kan jeg tro. Saa skulde de skove om Vinteren, og det bliver bestemt, at de en vis Dag skulde ud i Skoven. Da de aad Davre, inden de drog af, tog Andenkarlen for glubsk til sig, og da de saa kom ud og skulde til at kjøvle Træ, kunde han ikke bestille saa meget som Avlskarlen. Denne raaber: „Løft nu, til Døwlen søkker i dæ, du aad to Stykker Brød.“ Nu tog det ene Ord det andet, men hvad Snak de ellers skiftede om det, ved jeg ikke, nok er det: Enden paa Striden blev, at Avlskarlen slog den anden ihjel, og saa rømte han strags efter ud af Landet.

154. Kræmmerens Drab.

Der fortælles noget om en Kræmmer, som en Gang skal være bleven slaaet ihjel imellem *Svingelbjærg* og *Vonsild*, og der er samlet en Stendynge paa Stedet, hvor Drabet skete, idet enhver vejfarende har kastet sin Sten til Dyngen. Jeg har saa mænd ogsaa kastet min Sten til mange Gange, naar jeg er gaaet forbi. Kræmmeren var inde i *Svingelbjærg*, og der fik han et Par Karle til at vise sig Vej til *Svoldrup*; men idet de nu fulgtes med ham, slog de ham ihjel og bar ham ned igjennem en Dal, der kaldes *Torndal*, fordi der groede nogle store Torn i den; de Torn er der for Resten endnu. Derefter kastede de ham i *Lerkenfelds Aa* for at skjule Mordet. At der til forskjellige Tider er fundet Menneskeben i *Aaen*, bestyrker jo Sagnets Troværdighed. Min Broder fandt en Gang et Laarben af et Menneske et Stykke neden for det omtalte Sted, og det laa i lang Tid i *Vesterbølle Skole* til offentligt Skue, indtil de puttede det ned i Kirkegaarden. Man trak ogsaa

Ben op i Fiskevaad. En Gang fangede man et Menneskehoved, og det blev ført til en Gaard i Ullis, men saa blev der saadant et Spektakel paa Hundene i Gaarden, at de maatte til at smide Hovedet ud i Aaen igjen.

Saaledes lyder en gammel Skolelærers Fortælling.

155. Kristoffer Engje.

En Kræmmer, der hed *Lars Kongensholm*, kom en Aftenstund gaaende hen ad en Vej med hans Krampose paa Nakken. Saa kommer der et stort Menneske og følges med ham. Lars snakker til ham, men han vil ikke svare og ikke give sig til Kjende, og i Mørket var det ikke muligt at se, hvem det var. Den fremmede Karl holdt sig nu tættere ind til ham, og da Lars begynder at blive noget bange og vil trække sig lidt til Siden, griber den anden fat i Kramposen. Men Lars Kongensholm var saa snarraadig, at han slipper Posen øjeblikkelig og springer til Side, hvorpaa han giver den anden et kraftigt Træk ind i Hovedet med hans Kjæp, saa han falder om paa Stedet og bliver liggende. Kræmmeren tager nu Posen og gaar, og saadan bliver han skilt ved Røveren. Men samme Aften kom *Kristoffer Engje* til et Hus i Nærheden og var ilde handlet, for hans ene Øje var slaet ud, og paa den Maade fik han det Øgenavn, som han siden beholdt. Det var for Resten ikke første Gang, han gav sig af med den Haandtering at plyndre Folk, men hidtil var det altid gaaet ham heldig af.

156. Lange Margrete.

Lange Margrete havde tolv Sønner, der alle sammen var Røvere, og med dem drev hun omkring i Hederne og røvede og plyndrede. Hun higede saadan efter at faa Børnehjærter at spise. Elleve havde hun naaet at

faa skaaret ud af Fostrene og faa fortæret, og dersom hun havde naaet at spise det tolytte med, saa kunde hun have fløjet som en Fugl¹⁾. Omsider blev hun tillige med Sønerne fanget og dræbt.

157. Jens Langkniv.

Om *Jens Langkniv* har jeg følgende Fortælling fra min Bedstemoders Bedstemoder. Han kom ind i en Gaard, hvor hun tjente, for at tigge, og da han mærkede, at hun var ene hjemme, blev han urimelig og forlangte saa meget, at det var uden al Ende. Da min Bedstemoders Bedstemoder ikke kunde blive ham kvit paa anden Vis, tog hun en Kovse²⁾ koghed Valle, som hun just havde ved Haanden, og satte Rakkeren lige ind i Synet. Han ud af Døren og hen til Møddinghullet, hvor han jog Hovedet ned i Aalen³⁾. Efter denne Afkøling luskede han af, og hun var saaledes Fyren kvit.

158. De overskaarne Sener.

Jens Kristian Svin hørte ogsaa til Kjæltringerne og kjørte omkring i Landet paa en lille Vogn, som blev trukken af hans to Koner. Der sad han saa med en Kjæp i den ene Haand og en Pisk i den anden. De tiggede, hvor de kom frem, og Folk gav dem rundelig baade af Ynk med dem og af Frygt for dem. Han kaldtes ogsaa „æ store Svin“ og havde mistet sin Førlighedovre i *Sinding*, idet en Dreng, som han havde banket, af Hævnlyst listede sig til, mens Kjæltringen sov, med en skarp Kniv at skjære Senerne over paa begge hans Hæle.

¹⁾ Dette er nemlig en gammel Tro.

²⁾ Kovse: rød Potte med to Ører.

³⁾ Aale ell. Ajle: Møddingvand, Urin.

Der var en anden Kjæltring, som bar Navnet „æ lille Svin“. En af dem skal have faaet sit Navn af, at han skejtrede¹⁾ paa Benene og stillede dem under Gangen omtrent som et Svins Bagben.

159. Den spiste Grød.

En Karl var ude at grave Tørv i *Sandfuld* Hede, og da han nu havde langt at gaa fra Hjemmet af, saa havde han taget en Gryde Grød med sig og sat den i Lyngen for at spise Grøden til sin Middagsmad. Saa-dan var det nu altid Tørvegravernes Sædvane, naar Heden var langt borte. Men saa var han gaaet et Sted hen fra Arbejdet, maaske for at tale med en Pige eller en anden Karl, nok er det, da han kommer tilbage og vil have hans Middagsmad, da finder han nok Gryden men ingen Grød, i det Sted var der noget andet i den. *Jørgen Kaspersen*, der hørte til de *Rind* Rakkere, var nemlig kommen gaaende, og som han nu altid saa sig godt for, saa gjorde han ogsaa her og fandt Grøden, som kom ham godt tilpas. Nok er det, Karlen kunde tage æbag.

160. Flere Kjæltringer.

Af andre Kjæltringer kan nævnes her:

Kristen Kat, der gav sig af med at gilde Katte. Han plejede at sige, naar han skulde til det Arbejde: „A skal F. annamme mig nok kurans 'en.“ Han var af de *Rind* Rakkere og kaldtes ogsaa *Kræ Mester*.

Kasper Rakker fik det Skudsmaal, at han var en ordentlig Mand.

Kristen Hoved var vist fra Assing. Han hældede med Hovedet, saa det altid sad paa skraa, og ernærede sig af at tigge.

¹⁾ skejtre: gaa skjævt paa Benene.

Mors-Anders i Langaa havde med sin Stifdatter Stine tolv Børn. En Gang i det mindste fik hun Tvillinger, og hun har siden selv fortalt, at hun fødte dem paa en Vej og maatte bære dem hjem i sit Forklæde. Endelig, da det tolvte Barn var født, aabenbarede hun, hvem der var Fader til Børnene, og saa kom de begge i Tugthuset.

Kræn Tænd og *Niels Kat* var godt kjendte Kjæltringer i Gjellerup. Den sidste gik omkring og spillede paa en Lirekasse.

Gul'-Gret' nævnes ogsaa blandt Kjæltringerne.

161. Forhør over Brændevinsbrænding.

Der var en gammel afdanket Bødker, som gjerne vilde have sig en Dram, og saa skulde hans Kone gaa ud at tigge noget baade til ham og til sig selv. Saa havde de jo mange Hunde den Ganger rundt omkring for at holde Tiggerne i Rumme¹⁾, og dem var hun ikke svar stor af at komme i Lag med. Han udrustede hende da med tre Kjæppe. Den ene det var en Slaa-løs-Kjæp, den var til at slaa løs imellem Hundene med; den anden var en Pig-i-ring-kjæp, den var til at stikke Hundene i Gabet med, naar de alligevel kom for nær, og den tredje var en Haandkjæp, den skulde hun have til at støde²⁾ sig ved. Naa, saa skravler³⁾ hun da af, og hun faar jo ogsaa hendes Ærende forrettet, som hun kunde bedst, men hun blev alligevel hundebidt, saa hun maa ikke have brugt hendes Kjæppe godt nok. Nu gik Manden jo og bødkrede lidt for Folk, og naar han havde faaet en stor Dram, skulde han altid til at fortælle hans Kones Historie. Han beklagede da, saadan som det var gaaet hende.

¹⁾ i Rumme: i tilbørlig Afstand.

²⁾ støde: støtte.

³⁾ skrable af: liste af med skrøbelig, usikker Gang.

„Gud hjælpe mig for Kone, a fik; der udrustede a hende med tre Kjæppe, a flyede hende baade en Slaaløs-Kjæp og en Pig-i-Ring-Kjæp og en Støde-Kjæp, og saa kom hun endda hjem og var hundebidt, Gud hjælpe mig for Kone, a fik!“ Nu var det i den Tid, da Brændevinsbrændingen var bleven forbudt rundt omkring, men mangelen en brændtejo alligevel i Smug. Det vilde Herremanden have straffet, og naar han kunde faa noget opspurgt, saa lod han jo de skyldige Bønder indstævne. Saa træffer det sig hverken værre eller bedre, end at Godeherren paa *Kjærsholm* træffer Mikkell Bødker en Dag, og da er han retten godt fuld. Saa skal Manden strags i Lag med ham for at faa noget om denne her Brændevinsbrænden snuset op. „Du er jo fuld, Mikkell! hvor har du faaet det Brændevin fra?“ — „Det er betalt, Godeherre,“ svarer Mikkell, for han havde endda ikke rent tabt Samlingen. „Ja, jeg spørger ikke, om det er betalt, men jeg spørger om, hvor du har faaet det.“ Ja, han svarer som før, at det var betalt, og skaber sig, som han var aldeles kanonfuld. Godeherren kom ikke længere med ham den Gang. Saa blev en hel Del Bønder indkaldte til Forhør, de skulde da aflægge en Bekjendelse om alt det Brændevinsvæsen, og da Mikkell havde faaet Brændevin mange Steder og tit var fuld, saa blev han ogsaa indkaldt og tilspurgt om, hvor han havde faaet Brændevin fra. Det fik de ingen Svar paa. Saa var der en Mand, der hed Per Bak, og ham havde de især Mistanke til. „Har du ikke faaet Brændevin der?“ siger de saa. „Nej,“ siger han, „det er endda det Sted, a ved allermindst om, for der kommer a aldrig.“ Og saa var det endda den Mand, der den Dag, da Naadigherren traf ham, havde givet ham saa mange Dramme, at han var bleven helt urimelig, og bag efter havde taget ham og sat ham uden for Døren for at blive fri for hans Vrøvl.

IV. Sagn om Gjenfærd og alle Haande Spøgelser.

162. Et Præste-Gjenfærd.

I mindre Mon saa var der en Mand fra *Vejrum* henne at besøge en anden Mand, de kaldte Jens Tisted, og da han saa følger ham paa Hjemvejen om Aftenen, og de kommer forbi Hvide-Mølle, da siger Lavst Væver — saadan hed Manden fra *Vejrum* —: „Hvad er det for en Hund, der kommer?“ — „Aa, det er Præsten fra *Nedre-Hornbæk*,“ siger Jens Tisted. Den var ogsaa sær nok at se, for den havde en hvid Krave om Halsen, og saa fortalte han ham, at den Præst skulde have boet i *Kristrup*, og han færdedes saadan om Aftenen ad Landevejen, der gaar igjennem *Hammershøj* og til *Viborg*. Der gik han til, og det var noget, der var fejl med *Børnearv*, som han gik efter; men hvordan det ellers forholdt sig med den Ting, ved jeg ikke, ikke heller, hvor i *Viborg* han gik til. Den Hund færdedes der i lange Tider, og flere saa ham, men ingen vovede at snakke til ham, indtil omsider *Jordemoderen* i *Hammershøj* — hun hed *Maren Jæger*, saa vidt som jeg ved — tog sig det for. Hun færdedes jo meget ad hans Vej ved *Nattetider*, og saa spurgte hun ham, hvad han gik efter. Ja, det sagde han hende, og saa lovede hun ham, at hun skulde skaffe det i *Rigtighed*. Men det blev ikke lige strags, og han kom og skrabte paa hendes Dør den første Aften

efter og den anden og den tredje Aften. Saa maatte hun til Viborg og fik det gjort i Rigtighed for at blive fri for videre Ubehagelighed. Der var megen Snak om den Præst, der saadan færdedes i en Hunds Lignelse.

163. Plovkjøring.

Ad Vejen fra *Hule* til *Hessel* er der en tre, fire Agre, som kaldes *Lovnshvojem*¹⁾. Lige sønden for dem er der en Høj, som kaldes *Kvinderøgel*, og oven paa den stod forhen tre, fire store Sten, som kaldtes *Kvinderøgelstenene*, de var saa høje som her i *Huset* fra Loft til Gulv. Men det var nu om de Agre, jeg vilde fortælle. De laa vest for Vejen, og forhen gik de i Sønder og Nord, men nu er de pløjede i Øst og Vest med de andre Agre, der laa for Siden af dem. Naar Folk færdedes ad den Vej ved Nattetid og kom ud for de Agre, saa gav de Agt paa, at der gik en Mand og pløjede, og saa kunde de jo ikke blive fri for at kjøre Ploven for ham, indtil de kom tilbage til det Sted, hvor de tog imod Tømmen.

Ullis Præst havde en Gang stor Snak med min Broder om det Spøgeri. Min Broder fortalte ham jo, hvordan det var, og sagde, at Fiskerne blev stoppede der, naar de kom gaaende om Aftenen — de skal jo nemlig der forbi fra Lovns, naar de gaar til Fjorden. Men Præsten sagde: Ja, de blev vel ikke stoppede, uden naar de havde faaet nogle store Dramme.

164. En Landmaaler.

Efter gammel Sigelse skal der være nogle Gjen-gangere, der gaar norden til Lavst Jepsens paa *Oven-skov* Mark og sætter Øg op ad Agrene og gaar og flytter dem. Saa skal der ogsaa være en Land-

¹⁾ Hvojem(sager): Forager.

maaler, der gaar med en Kjæde — det har jeg da hørt fortælle om, men hvor Skam var det nu, han gaar og slantrer¹⁾? — Jo, det er paa *Ildris* Hede, der gaar han med denne her Kjæde og og maaler om igjen, for det han har maalt fejl, imens at han var levende. Adskillig Folk fra gammel Tid har hørt ham; men jeg kan ikke sige mere om det Landmaalerværk, eller om det er der endnu, for det er jo før min Hukommelse.

165. Furer fra Naboerne.

Saa skal der ogsaa have været to Mænd i *Svingelbjærg*, som skal have gjort den Uret at have taget Furer fra deres Naboer; da havde de Ager om Ager. De to Mænd var Brødre, og da den første døde, saa gik han igjen og kom til den anden ude i hans Gaard, han var ude at give hans Øg. Saa siger Gjengangeren, at de Furer, han havde pløjet fejl, dem skulde Broderen pløje tilbage igjen, ellers kunde han ikke faa Ro i hans Grav. Dertil svarer Broderen, at det vilde han ikke, for saa kunde hverken han eller hans Børn være imellem Folk. Men den Gang han giver ham nu det Svar, saa giver Broderen ham saadant et Klem, at han blev syg og kom heller ikke fra det. Som han nu ligger for Døden, fortæller han Kone og Børn, at saadan og saadan var han kommen ved hans Død, og hvordan det hele var gaaet til fra først til sidst. Saa var det altsaa aabenbaret, og de fik da Ro begge to. Men om hans Familie gjorde noget ved det og gav Jorden tilbage igjen, det ved jeg intet at fortælle om.

166. Den flyttede Skjelpæl.

Det er meget slemt at flytte Skjel i Marken.

¹⁾ slantre: slingre omkring.

En gammel Kone har fortalt, at i hendes Moders unge Dage var der et Sted i en Eng, hvor der stod nogle Pæle til Skjel. Her var der flere, der om Aftenen hørte en gaa og raabe: „Ryk, ryk, ryk haardt!“ Det var en Gjenganger, der i levende Live havde flyttet en af Skjelpælene, og som nu maatte gaa for at faa den flyttet tilbage. Men i hvor megen Umage han end gjorde sig, havde han dog ikke Magt dertil. En Aften, da nogle unge Folk var i Følge og kom i Nærheden af Stedet, hvor Spøgelset gik, hørte de ogsaa dets Raaben, og en af de unge Karle var da saa ubesindig, at han raabte: „Ja, ryk da til Fanden sættes i dig! du kunde have ladet Pælen staa, hvor den stod, saa havde du ikke haft behov her at gaa og raabe.“ Det skulde han nu ikke have sagt, for der kom en saa forfærdelig Staahej over dem alle sammen, og Spøgelset holdt en saa skrækkelig Tid med denne her sølle Karl, at han ikke glemte det saa snart igjen.

167. En Selvmorders Grav.

Der er en bleven kastet ned her ude i *Stovby Hede*, de kaldte hende *Ane Bjærggaard*, og hun skal have været Gaardkone i *Stovby*, men havde nok gjort en grumme Fortræd en Gang. Der var en Karl, der havde snakket med hende om at ville have hende, men da Tiden kom, vilde han ikke alligevel, og saa gik hun hen og hængte sig. Derfor blev hun saadan kastet ned og kom ikke i Kirkegaarden. Hun var sat ned i et Markskjel, og der var saadan en sær Handel ved den Grav. Naar min Moder i Driftens Tid vilde lægge sig der, kunde hun ikke være der for nogen Sag, og om Aftenerne var der et Lys over hendes Grav. Der var en Karl, som en Aften gik paa Marken et Stykke derfra og flyttede Hestene, og saa kunde han se den Glimren der hen over. Saa raabte han saa

højt han kunde: „Ane Bjærggaard! kom saa nær, te a kan se at banke Øghælene ned.“ Det føjede hun ham i, han kunde se, at hun nærmedes med Lystelsen lige saa hurtig. Saa rendte han hjem ad, han kunde nok forstaa, det vilde blive ham a¹⁾ lyst. Da han naaede Porten og smækkede den efter sig, gav hun et Skrig uden for den. Saa da han kom ind, blev han ogsaa næsten dødssyg.

168. Mand og Kone.

Der har gaaet en Mand paa *Knudstrup* Mark og plovet, efter at han var død, og Konen skulde kjøre Plov for ham. Hun var da ogsaa død og henne, men de havde jo hjulpet hinanden med det, mens de var levende. Saa gik hun og skjældte ud over ham og sagde: „Du kunde have ladet mig gaa i *Kjøbenhavn* i min' rød' Hoser og min hywhællet Skow.“ Men han svarede hende og sagde: „Ja, så kund' der ha bløwen en Howr' fier²⁾ å så dryv å så!“

169. Det længe ventede Svar.

Saa har jeg da hørt om en, der skal have gaaet med en Skjelpæl, men hvor det var, ved jeg ikke bestemt, det skal da have været her ude i *Lovns* Kjær et Sted. I forrige Tider kastede de jo saadan en Knold op til Skjel og drev en Pæl ned deri. Saa gik han nu der med den Pæl, han havde flyttet i hans levende Live, og gik og raabte: hvor han skulde sætte den? Endelig en Nat skal der have kommet en — hvad enten det nu var en, der havde Forstand om det eller ikke — og ham giver han det samme Spørgsmaal. Saa svarer den vejfarende: „Sæt den, som du har taget den.“ — „Det Svar har jeg ledt længe om,“ siger Gjengangeren, „det har jeg ledt om i mange Aar.“

¹⁾ a (med skridende Tonehold): vel, for.

²⁾ have blevet en Hore flere! og saa driv (paa Hestene)!

Dermed fik han den Ro, han saa længe havde længtes efter, for han kunde jo ikke sætte Pælen, førend Sinde han havde faaet det Svar.

170. Skrig i en Dør.

Paa *Kejlstrup* havde en Pige den Bestilling at lukke Døren om Aftenen, naar de skulde til Sengs i Gaarden. Men naar hun lukte den, var det ogsaa Skik at slaa Kors i Døren, og hver Gang hun gjorde det, saa gav det et Skrig. Endelig fortæller hun Herskabet, hvad hun hørte, og det mente jo, at det var Spøgeri. Saa henvendte de dem til en grumme klog Præst, der var i *Gjødvad* og hed *Reinberg*, han var bekjendt for at kunne mane. Saa kom han ogsaa derned og skulde efterse Sagerne, og han drev Spøgelset ud i en Mose, hvor det saa blev sat væk, og han slog en Pæl ned paa det. De vil sige, at Hyrdedrengene, naar de kommer ud i Mosen og rykker i den Pæl, kan høre, at der er noget, der siger: „Ryk, Ryk!“

171. Den haarde Skriftetale.

Der skal en Gang efter Fortælling være taget et Stykke Jord med Uret fra *Nøddelund* i *Sal Sogn* og lagt til *Frisholt*, det skal være svoret dertil ved falsk Ed, og de kalder det da ogsaa *det forsvorne Fald* (de fäsån Fald) den Dag i Dag. Skjellet imellem *Nøddelund* og *Frisholt* gaar nemlig i saa underlig forkerte Vinkler. Ja, nu er det rigtig nok under *Bredholt*, men *Bredholt* er ogsaa en Parcel af *Frisholt*. Ham, der gjorde det ud, det var en *Birkedommer*, der boede i *Skibelund*, og han hed vist nok *Mogens Møller* — eller maaske det var Sønnen af ham, *Samuel Møller*, der 1761 havde en Søn i Kirke. Han boede i den sønderste Gaard i *Skibelund*. Da han nu havde faaet Jorden fra *Nøddelund*, og Folk baade den ene og den

anden kunde indse, at det var Uret, saa blev der megen Snak om det, og Præsten fik ogsaa fat deri. Saa træffer det sig, at Herredsfogeden (eller Birkedommeren, som han jo egentlig skulde kaldes) en Tid efter vilde til Alters, som Skik og Brug er, og der ved Skriftning lægger Præsten ham det for med den Uret, han der havde gjort. Saa kom han til Alters, og det var jo godt nok, og det bliver Aften, og han og hans Kone gaar i Seng sammen som sædvanlig. Men saa havde Præstens Tale gjort saadant Indtryk paa ham, at hans Samvittighed blev urolig, og han kunde ikke sove. Endelig spørger han Konen om, hvad hun syntes om dette her Skriftemaal. Ja, hun tykte godt, det kunde gaa an, hun havde ikke lagt saa stærkt paa Sinde, hvad Præsten havde sagt da naturligvis. Ja, da kunde han ikke lide den Skriftetale, sagde han, og saa med det samme rejser han sig af Sengen og smider en Kappe om sig og gaar ned og putter sig i æ store Aa¹). Der blev han. Nu fortælles det jo, at han kommer ridende undertiden op til Gaarden, og Hestekoene de klaprér.

De vil ogsaa sige fra gammel Tid, dem, der gik og vogtede Heste nede i Engen om Natten, at det spøjte der nede, men der omtales ikke, hvad Skikkelse Spøgeriet viste sig i.

Fortælleren tager aabenbart fejl i at tillægge Mogens Møller (eller hans Søn) Skylden for, at Jorden kom fra Nøddelund. Denne Fraskiftning maa sikkert være meget ældre.

172. Den klagende Røst.

I mange Aar har man kunnet høre en klagende Røst i Strøget syd for *Aalum* paa den anden Side af Nørre-Aa der ude i Engen. Gamle Folk mente, at det var en Kvinde, som jamrede sig, og enhver var bange for at blive sat over Aaen om Aftenen og saa

¹) Saaledes kaldes almindelig der paa Egnen Gudena.

gaa op igjennem Engen og Bakkerne paa den søndre Side. Røsten hørtes i Strækningen fra øst for *Velling* Skov til vest for *Aalum*, og den skal høres der endnu, endskjønt man sagde, at Pastor Visby gik efter det. Saa meget er vist, at mange gamle endnu er bange for det Spøgeri.

173. Barnefødsel i Skoven.

En Jomfru fra *Lvering* Præstegaard tjente en Gang for Husjomfru paa *Palstrup*. Naar hun af og til gik hjem i Besøg, skulde hun gjennem Skoven og saa over Aaen. Saa var det en Gang, hun en Aftenstund vilde gaa hjem til *Palstrup*, at det var sent og bælgmørkt, saa hun ikke kunde se en Haand for ved sig inde i Skoven. Aaen kom hun nu godt nok over, men saa blev hun vild og kom ikke hjem den Nat. Næste Morgen skulde de paa Gaarden ud at lede efter hende, siden hun ikke kom, og da fandt de hende siddende nede mod Aaen ad op til et Træ og med et nyfødt Barn i Skjødets; men begge var døde. Barnet havde hun faaet om Natten, og de kunde se, hvor omhyggelig hun havde været for det: hun havde taget alle hendes Klæder og svøbt om det, og hun havde brugt hendes Strømpebaand til Svøbeliste. Ingen havde ellers vidst af, at hun var frugtsommelig. Mange er siden blevene forskrækkede ved at gaa paa det Strøg om Natten, for da Træet staar tæt ved en Vej, som mange Folk færdes ad, saa har baade en og en anden set hende sidde der op ad det Træ, og man har endogsaa hørt en gaa og græde og raabe om Hjælp inde i Skoven.

174. Barnegraad.

Paa *Vidstrup* Mark er et stort Vældhul, der kaldes *Podøj*¹⁾, og det skal der en Gang være undlivet

¹⁾ *Podøj* har Tonen paa sidste Stavelse. *Døj*: Dynd.

et Barn i. Flere skal have hørt det jamre og klage sig der nede, og min Søster, der var Sypige og noget synsk, har forsikret for, at hun en Aften ved Juletid, da hun gik der forbi, har hørt Barnet græde. Hullet var tæt ved mine Forældres Hjem, og hun troede den Ting helt bestemt.

175. En hvidklædt Dame.

Paa Herregaarden *Kvelstrup* skal det nok spøge i meget høj Grad. Man kan aldrig holde Dørene lukkede om Natten, og laaser man dem om Aftenen, saa er de hver en lukkede op om Morgen. En fremmed Pige, der en Nat laa i Gaarden, saa en hvidklædt Dame, der kom ind til hende i Værelset, og hun blev naturligvis bange, men var dog fattet nok til at raabe om Hjælp. Da saa en anden Pige kom til, trøstede hun hende med, at Damen saadan spøjte hver Nat, men aldrig gjorde nogen Fortræd. Forøvrigt ved man ikke noget om, hvorfor det Spøgeri gaar der.

176. En iskold Haand.

De to *Aldrup-Gaarde* i *Hvorslev* Sogn har en Gang været en samlet Herregaard, og efter gammelt Sagn skal det Stuehus, som stod, mens jeg kjendte Gaarden, have været det, som fandtes, mens Aldrup var Herregaard, og der var Tømmer i det, saa det var mageløst, og imellem fire og fem Alen var der til Loftet. Nu var Stuehus og Lade delt paa Midten ved et Meldskjel, saa det halve hørte til hver Gaard, og saa var der et Stendige op midt i Gaardene. Men, hvad jeg vilde fortælle, der var jo to Overstuer, og det var galt fat i dem begge med Spøgeri. Den ene Mand hed Jens Larsen, og ham kom der to Mænd til og gjorde Akkord med om at faa Nattely en Tid, mens de var nede i Aldrup Skov at save. Den ene

Savmand hed *Mikkel Bødker*, ham har jeg kjendt grumme godt, han var lige saa stærk som tre, fire andre skikkelige Mennesker og slog en Gang paa Braarup Marked tolv Karle, idet han tog den ene i Benene og fejede de andre med ham. Saa sker det en Aften, som de er komne i Seng, og den anden Karl allerede er falden i Søvn, at det kommer Mikkel Bødker for, som der lukkes en Dør op ved Fødderne af Sengen, hvor der endda ingen Dør var, og der kommer et kridhvidt Kvindfolk ind og gaar tværs over Gulvet op efter Vinduerne, hvor der stod et stort rundt Bord, og der gik hun saa hen og stod ved det. De laa i en af de gamle Himmelsenge med Omhæng ved, og det var saa tydeligt for ham at se, da hun kom ind, for Omhænget paa Stolpesengen blæste formelig til Side for Lufttrækket. Han puffede til sin Kammerat og vilde have ham vækket, men det kunde nu ikke lade sig gjøre. Da hun nu havde staaet ved Bordet en lille Smule, gik hun fra den Side af Stuen og over imod Sengen til ham. Saa dukkede han sig ned under Dynen, men der kunde han ikke faa Ro til at være ret længe, og saa vilde han da kikke i Land igjen for at se, om hun vilde komme i Sengen til dem. Jo, Skikkelsen stod der ganske stille uden for Sengen, og han tager da saa meget Mod til sig, at han trækker hans Haand ud og vil prøve at føle, om der er noget. Der fik han fat i en iskold Haand, og da han havde faaet fat i den, saa snappede han i en Fart Haanden til sig og puttete sig ned under Dynen og læste hans Fadervor. Der var ikke Raad til at faa mere Søvn den Nat, og der var heller ingen Raad til at faa hans Sidemand vækket. Mikkel Bødker kom ikke for Dagens Lys inden om Morgenen, og han laa aldrig i den Stue mere. Han troede fuldt og fast, at han havde faaet fat i den Haand, og jeg tror ogsaa, at det er en sandfærdig Historie, han fortalte

mig. Jeg stolede da saa godt paa ham, at jeg før havde ligget i den Overstue, men nu aldrig gjorde det mere.

177. Mareridt og Spøgeri.

Det skal ogsaa spøge slemmt paa *Bjørnsholm*. For nogle Aar siden havde en Husmand fra Byen Overlade Arbejde der paa Gaarden, og da det faldt ham noget besværligt at gaa til sit Hjem hver Aften, og det tilmed var Sommertid, saa mente han, at han gjerne om Natten kunde lægge sig ind i noget Halm, der laa i Gaardens vestlige Ladebygning, som er sammenbygget med Kirken. Som tænkt saa gjort, han borede sig dybt ned i Halmen og faldt snart i Søvn. Men hen ad Midnat vaagnede han ved en underlig Støj, der kom inde fra Kirken af. Tummelen nærmede sig mere og mere, og til sidst var Lyden lige over ham. Saa begyndte det at klemme ham rundt om, og han tyktes at høre underlige Røster omkring sig. Til sidst blev Trykket saa haardt, at han mente at skulle dø med det samme, men pludselig lettede det, og alt var atter stille. Det blev baade den første og den sidste Nat, han laa der paa Gaarden.

178. Mange Slags Spøgeri. a.

Paa *Vindum-Overgaard* har de ogsaa Tro til, at der er Skidt til Færds, og der gaar mange Fortællinger om det. Det var den Gang Jespers Kone hun tjente der — ja, nu er hun jo død — da traf hun at komme ud østen for Gaarden en Aften, og der faar hun saa en laadden Hund at se, der laa ved et Dige, og hun blev saa forskrækket over det Syn, at hun forvandt det for Resten aldrig, den Skræk var i hende alle Tider.

En anden Pige, der siden tjente der, kommer og

vil gaa ind i Pige-kammeret en Aften, og lige som hun saa aabner Døren og vil ind, da kommer der en stor sort Hund og klemmer sig lige om ved hende der i Døren, og den var, lige til Haarene glinsede paa den. De vidste, at der var ingen hverken Mennesker eller Hunde der inde, og det var da et Syn.

Der var en gammel Røgter, som hed Klavs, han maatte tit slaa Ild om Natten med hans Fyrtøj for at fordrive Skidteriet. Hovederne kunde tage til at brøle i Munden paa hverandre, men han var saa modig, at han kunde gaa og snakke med Spøgeriet. „Ja, du er kommen slemt tidlig op i Dag,“ sagde han til det, naar det var paa Færde.

I min Tid havde Ejeren paa Gaarden, han hed Gjørup, flyet Røgteren en Slagel¹⁾, som var splindret paa Enden, og sagt til ham, at den skulde han have i Beredskab og slaa til det med og saa lukke Døren op og drive det ud, i hvad Skikkelse det saa siden havde. Men det var der jo ingen, der turde vove sig ved.

En Morgen tidlig kom en Karet kjørende for Døren, og Jomfruen kom op af Sengen og ud for at lukke op og tage imod de fremmede, men da var der ingen Ting alligevel.

179. Mange Slags Spøgeri. b.

Om den samme Gaard meddeles videre:

Jens Mammen fortæller, at han har tjent paa Gaarden og godt kjender til Historien om Kreaturernes Urolighed en vis Sommernat. Det er paa et vist Sted midt imellem Ladedøren og den vestre Ladegavl, at der er Galskab ved det. Kvæget blev drevet i Fold i den Side af Gaarden, og saa stod det lige i en Rundkreds om Stedet og brølte, men ingen

¹⁾ Slagel: Stykke Træ til at slaa med.

kom inden for Kredsen, og der maatte da være noget, som de kunde mærke paa den Plads.

Et vist Sted i Gaarden paa en grøn Plet sidder Kattene om Natten og kratter og hvæser.

To af Folkene, der en Aften kom sildig hjem, syntes, at der var Leg og Lystighed i Folkestuen, da de kom ind i Gaarden, men da de saa gik hen og vilde kige ind ad Vinduerne, var det, ligesom de fik et Slag i Ansigtet, og saa veg de forskrækket tilbage. Men Hensyn til Lystigheden var der intet at opdage inde.

Røgteren Klavs har fortalt, at han har pulret¹⁾ den Slemme eller Nissen, hvem det var, mange Gange, han var at føle paa som en stor laadden Hund. Han kom og lagde sig paa ham med saadan en Vægt, at det var næsten ikke til at holde ud. En Gang gik der en løs Stud i Grævningen om Aftenen, og da han trak den op igjennem Nødset, var alle Pladser fulde. Saa satte han den i en tom Baas ved Foderhusdøren, men næste Morgen var der lige godt ingen Stud. Med et kunde Køerne tage til at brøle saa forfærdelig om Natten, og naar han da kom med Lygten, saa han en Kalv, der laa og slævrede²⁾ i Skarnet. Han fik den jo baaret bort, men saa slog den bag efter en stor Skranni³⁾ op ad ham. At han blev kjed af at have løbet som Gabinar⁴⁾ for Nissen eller den Slemme, hvem det nu var, det var jo ikke saa underligt.

Han fortæller ogsaa, at han har hørt Vognen med Anders Bille komme kjørende ind i Gaarden, ret til det sang.

180. Den røde Mand.

Henne ved *Gammel-Hald* kan de ingen Kreaturer

¹⁾ pulre: kildre.

²⁾ slævre: ligge og snorke i Slævver (sej, hjanket Materie).

³⁾ Skranni: høj Latter.

⁴⁾ Gab-i-Nar: Nar.

have ude paa Slotspladsen om Natten, de har da ikke kunnet i forrige Tider i alt Fald: Høvederne bliver bange og slider sig løs eller render hjem til Gaarden. Saa havde de en Røgter, han var saa dristig og vilde da være der ude en Nat for at se, hvad det var, der forskrækkede Kreaturerne. Saa gik han da derud om Aftenen, og som han nu havde ligget en lidt, kom der en stor Mand i en rød Klædning, og han gaar lige saa sindig rundt omkring Volden og betragter den; men han gjorde hverken Røgteren eller Høvederne nogen Fortræd. Saa fik man at vide, hvad det var, der skræmmede Kreaturerne.

181. En sort Skikkelse.

Morten Konradsen fortæller, at han i sine unge Dage en Gang arbejdede paa *Ulstrup* i Høslættens Tid. Saa slog de tæt ved et Hus, der kaldes *Lerhus*, fordi det i sin Tid var helt opført af Ler, og da han var temmelig ung, blev han saa træt, at han ikke magtede at gaa hjem til sit Natteherberg, men smed sig lige ind i en tom Staldbaas i Lerhuset, hvor der laa en Dynge Halm, og den puttede han sig ned i. Men da han havde sovet noget, vækkedes han ved et stort Rabalder og saa da, at Stalddørene stod paa vid Gab, og en meget høj sort Skikkelse, der naaede op til Loftet, endskjønt Stalden var saa høj, at man kunde ride der inde, spadserede en fem, segs Gange frem og tilbage paa Planken, der som sædvanlig er Tilfældet, laa langs hen ad Grævningen. Han blev saa bange, at han ikke turde være der, men smuttede, da Skikkelsen vendte ham Ryggen, fra Baasen ind i et Karlekammer ved Siden af og blev der til Dag. Han forsikrer, at han fortæller Sandhed, og ønsker ikke, at han skal gaa fra det Sted, han staar paa, hvis han ikke har set det Spøgeri.

182. Lammet i Gaarden.

Kristen Bak var en Gang Kusk paa *Frisholt* og fortæller om en mærkelig Ting, der hændede ham en Aften, han kom kjørende hjem med Herren. Da han faar Hestene fra, hører han og en anden Karl, der hjalp ham, et spædt Lams Brægen der ude i Gaarden. Saa gaar de ind i Folkestuen og siger det til Faarehyrden, at der laa et Lam her uden for, som han maatte sørge for at faa ind. Ja, det vilde han ikke tro, men de faar da en Lygte tændt og kommer til at lede rundt i Borggaarden. Nu syntes det, som Lyden kom fra noget Gjærdsel, der laa ved en Side, men da de kom derover, lød det, som Lammet nu var ved den anden Side af Gaarden. De bliver dog ved at lede 'saa længe, indtil de finder Lammet, det var kulsort og lige saa hjasket og slævret, som Moderen havde faaet det. Saa gaar de med det ned i Faarestien for at faa det Faar ledt op, der skulde være Moder til det. Endelig langt om længe faar de ogsaa fat paa et, der kunde ligne noget efter det, og saa sætter de Lammet til Moderen. Det patter rigtig godt, og alt er da i sin Orden. For at nu Lammet ikke skulde trædes ihjel, faar de det med Moderen hen under en Krybbe, og saa gaar de, til det bliver Dag. Men da var der intet Lam at opdage. Som nu Folkene sad ved Davren og snakkede om dette her, siger Forvalteren, da han fik fat i, hvad der var gaaet for sig: Ja —, de Lam, de saadan hørte ude i Gaarden, dem skulde de ikke bryde dem om at faa ind, de kunde nok selv gaa ind, naar de vilde. Enhver i Folkestuen troede da, det var noget Djævelskab eller Skidteri, de den foregaaende Aften havde haft med at gjøre.

183. Den plagede Dreng.

En Kone i Rødkjær fortæller:

Det er ikke ret mange Aar siden der gik Spøgeri paa *Kjersgaard* i *Højbjærg* Sogn, og jeg var netop der nede den Sommer og gik og hjalp dem i Køkkenet. Det var en stor halvvoxsen Dreng, en Styrlingsknægt, der mærkede det en Aften, og han klagede sig og græd til Forkarlen, han kunde ikke ligge i hans Seng, for der var noget, der vilde komme efter ham, det omfuslede ham, og han tykte, det var saadan noget løjerlig noget. Saadan blev det ved i mange Nætter, men naar Forkarlen tændte Lys, var der aldrig nogen Ting at se. Endelig en Nat var det saa meget galt, og Drengen sprang op og sagde til Forkarlen, om han ikke vilde tjene ham i at følge med op til Præsten, ja, han ligefrem græd. Karlen grinte ad ham og sagde, om han var tosset. „Nu kan a saa meget prægtig være Præst, og saa kan du nu komme frem med, hvad du vilde sige ham.“ Karlen faar ham da ogsaa til at skrifte for sig, og siden blev der Fred hos ham. Men Folk kunde aldrig faa Karlen til at sige, hvad Drengen havde betroet ham, og de mente, at der var noget, Drengen havde gjort en Gang, og som skulde aabenbares. Det var da blevet saa galt med Spøgeriet til sidst, at de andre Karle, der laa i det samme Kammer, ogsaa havde mærket det.

184. Gamle Rantzau.

Paa Herregaarden *Rantzause* spøger det nok, det er gamle *Rantzau*, der gaar igjen. Min Bedstemoder, som har tjent der paa Gaarden, har fortalt, at der var et Sværd saa stort og tungt, at ingen kunde løfte det ud fra Væggen, til hvilken det stod lænet. Paa dette Sværd hængte en Tobakspung, der kunde rumme et Fjerdingkar Tobak. Begge Dele havde været gamle *Rantzause*. Paa en Gravsten, der skal ligge der paa Gaarden, staar der:

„Her hviler gamle Rantzaus Bene,
men hvor hans arme Sjæl blev af,
det ved kun Gud alene.“

185. Under den sribede Abild.

I et Hus i *Nørre-Vissing* ved Randers laa en Nat Mand og Kone som sædvanlig i Sengen. Da vaagner Konen og synes, der sidder en hvid Jomfru henne ved Vinduet og skriver. Hun støder til Manden og peger derhen, og han erfarer det samme. Da Gjenfærdet var færdigt med Skrivningen, lagde hun Papiret sammen, stak det ned bag ved et Panel i Væggen og forsvandt. Om Morgenen, da det blev rigtig lyst, vilde Folkene jo se, om der var noget at opdage, og ganske rigtig, de finder et Papir stukket ned ved Panelet, hvorpaa var skrevet, at de skulde grave dem ned ved Havedøren, saa skulde de støde paa en Jærnlænke, og den skulde de blive ved at følge hen under den sribede Abild; der skulde den være fastgjort i Øret af en Kobberkjedel, og den Kjedel skulde være fuld af Penge. Jeg har hørt flere fortælle om, at den hvide Jomfru gaar der endnu, saa Folkene har vel ikke søgt efter Skatten, men det ved jeg nu ingen videre Besked om. Den sribede Abild har jeg set, det var et ældgammelt Træ, der vist ikke havde mange Leveaar tilbage, og alligevel det var saa affaldent, kunde der gro Æbler endnu i det, men det var rigtig nok imod Mindingen¹⁾ med den Ting ogsaa.

186. En Skuffe med Penge.

Der boede en Mand i *Hinge* ved Randers, som hed *Vincens*, og da han blev Enkemand, fik han sin Broderdatter til at holde Hus for sig. Saa døde han,

¹⁾ Minding: Sidstning, Afslutning.

og man saa ham da ofte staa i hans Sovekammer i hans Ligtøj lige uden for Sengen. En Aften traf det sig, at Broderdatteren var ene i Kammeret, og da kom han ogsaa. Hun tog imidlertid Mod til sig og sagde: „Hvad har I at gaa her efter, Farbroder?“ I det samme sprang der en lønlig Skuffe ud fra Væggen lige inden for Sengen, og den Skuffe var fyldt med Penge. Men i samme Øjeblik var ogsaa Gjengangeren forsvunden, og de saa ham aldrig siden. Da jeg var Dreng, tjente jeg der i Gaarden for Flyttehjørde, og de sagde, det var min Husbonds Fader, der saadan havde gaaet igjen.

187. Gjemte Penge.

I *Bjørnsgaard* i *Tapdrup* Sogn brækkede de forleden Sommer en Skorsten ned i et gammelt Stuehus, og der fandt de 24 gamle Specier i en Dynge, som var muret ind i Kjæverne under Bjælkerne. Der har altid været saadan en Rumsteren hver Nat i det Værelse nærest ved. Siden det nye Stuehus blev bygget, blev det gamle brugt til Udhus, og det omtalte Kammer var Karlekammer, men ingen holdt af at ligge der, og der var Karle, som ligefrem ikke kunde. I Værelset var der ogsaa en Stol, som ingen Ting kunde ligge paa om Natten. Folk mente, at en forhenværende Ejer havde nogen Del i det Spøgeri, og det faar nu være, hvad det vil, men han gjorde da Svig mod en Kjæreste, han havde, fik Papirer og Skjøde paa hendes Gaard og lod hende saa gaa paa Fattigvæsenet, da han ikke vilde have hende.

188. Den frelsende Ildebrand.

En Mand ejede mange Penge, som han havde forvaret i Lobalken nede ved Gulvet. Saa døde han og fik ikke Gjæmmededet aabenbaret. Nogle Dage efter

saa nogle af Folkene i Gaarden et Par store gloende Øjne der ude i Laden nede ved Gulvet, hvor Pengene var skjulte, og de blev jo rædde, men snakkede ingen Ting om. En Tid efter brænder Gaarden, og saa hører de under Branden en Røst, der siger: „Havde Gaarden ikke brændt, saa skulde jeg have siddet her til evig Tid.“ Da de nu kom til at rydde op i Gruset og Stenene efter Branden og brækkede de gamle Balken og Mure ned, saa blev Pengene fundne.

189. Et Ben over Porten.

Over Porten i *Korslund* sidder et Ben, som har været paa den Plads i mange Tider. En Gang lod Ejeren af Gaarden det nedtage og smide ud i en Dam. Men om Natten blev der saadan en Larm i Gaarden, at de maatte have Benet fundet og sat op paa sin Plads igjen.

De Fisk, hvormed der fortælles noget lignende i mine „Sagn fra Jylland“, S. 116, er nu blevne smidt hen. En Forvalter paa Gaarden lod dem i Fjor (1881) skaffe bort, og de er ikke siden komne tilbage til deres Plads, saa nu er dette gamle overtroiske Minde gaet til Grunde.

190. Hen over Sengen.

En gammel Kone i Brandstrup fortæller saaledes:

Min Bedstefader tjente i sine unge Dage paa *Randrup*, og saa skulde han en Gang efter hans egen Fortælling kjøre til *Jordbro* Mølle med Skattekorn. Han havde en anden Karl med sig, og de kom i Møllen til at ligge oppe paa et Overkammer om Natten, der var skildret¹⁾ saadan af med Fjæl fra det øvrige Loft. Da han nu var meget letsøvnet, blev han ved Midnatstid vaagen ved at høre nogen skramle paa Fjæ-

¹⁾ skildre af: afdelen ved Skillerum fra et større Rum.

lene, ligesom det kunde være med tørre Skind. Saa skraslede det ved Døren, og nu kom det ind i Kammeret til dem og væltede sig hen over Sengen. Den anden Karl, der laa yderst, stønnede og gav sig forskrækkelig ved det i Søvn, men min Bedstefader hørte det grangivelig, da han var lysvaagen, og saa kom det bag efter hen over hans Bryst og klemte det, som om det skulde helt smadres. Endelig omsider skred det ned paa hans Fødder og ud over Sengen, og saa mærkede han ikke til mere. Han tykte, at dersom det var Maren, der red ham, saa var det mærkeligt, at den ogsaa kunde ride hans Kammerat paa samme Tid.

191. Karle med hovedløse Heste.

Den samme gamle Kone fortæller videre:

Mens min Bedstefader tjente som Karl, tjente han en Gang i Gaarde med en Pige, der hed Maren Brigsted, og de kunde ret godt lide hinanden. En Aften var de gaaede i By med deres Bindehose, og de strikkede begge to af én Trøje, for den var af Hørtraad. Nu gik det saadan, at de unge spøjte noget den Aften, og min Bedstefader og Maren Brigsted fik ikke deres Ret bunden¹⁾. Det blev Sengetid, og de skulde hjem, og det var galt, saa de var da bange for at komme hjem, da de ikke havde deres Ret. Men da det var maanelyst, gik de ind i en Mands Vognskjul og stod bag ved Vognene og bandt, endda det var Vinter og haard Frost; men de kunde jo ikke holde Folkene, hvor de havde været, af deres Senge, og de vilde være færdige med Bindingen. Saa kommer der i det samme to Karlfolk med fire hovedløse Heste ind i Gaarden, og de gav dem til at tage Tøjet af Hestene og smed det ind paa Vognene i Vognskjulet. Min Bedstefader og Pigen

¹⁾ det, der var sat dem for.

blev saa angst, at de puttede sig ned og holdt ved hinanden. Men den Gang Tøjet var saa af, sank det lige ned baade Heste og Karle, og de saa ingen Ting mere til. Der var dog kommet saadan Rædsel over dem, at de ikke turde gaa ud, hvor de var komne ind, og de hviskede saa sammen om, at de skulde forsøge at krybe ud bag Vognene paa den anden Side af Huset. De kom ogsaa ud med Nødmon¹⁾ og fornåm saa ingen Ting mere til; ja, ikke en Gang Kulden mærkede de til for Angst.

192. En lang Skikkelse.

Søren Tind fortæller, at han en Gang en Aftenstund gik fra *Torup* og til *Hollerup*. Saa kom der noget bag ved ham, der gik saa stærkt og traadte saa haardt i Stenene, at det skraasede²⁾. Han tænkte, at det var en kjørende, der kom, og vilde bie efter den, men saa var det en Skikkelse saa lang og saa smal, der kom stampende og gik op efter, hvor *Torup Kirke* har ligget. Han kunde høre den længe efter, at den var gaaet ham forbi. Da han kom hjem til hans Moder, var han baade syg og elendig.

193. Med en Tagkjærv paa Hovedet.

Der var en gammel Mand fra *Breumfod*³⁾, han gik en Aften over en Strøm imellem *Mogenstrup* og *Grinderlev*, hvor der er saa meget Skidt, og han gik med nogle Pilevoller paa hans Nakke, som han havde været henne at skjære, men det blev jo vel sildig for ham, inden han kom hjem. Saa kom der en Mand imod ham med en Tagkjærv paa Hovedet, der var Ild i, for ham at tykke, og han turde ikke slaa Spøgelset med Vol-

¹⁾ Nødmon: Nød og næppe.

²⁾ skraase: knase.

³⁾ saaledes kaldes i daglig Tale *Breum-Fogedgaard*.

lerne, endskjønt han gjerne vilde have drevet det fra sig. Det fulgte saa med ham til Strømmen, som de kalder *Ingistrøm*¹⁾, men der kunde det ikke gaa over, og saa slap han fri for den Ledsagelse. Da han kom hjem, raabte han ind til Konen, at hun skulde slukke Lyset, inden han kom ind, men det gjorde hun ikke, og saa blev han saa syg, at de troede ikke, han havde levet.

194. Fire løse Hesteko.

En Gaardmandskone i *Gjandrups*, *Aalum Sogn*, har følgende Fortælling fra sin Fader:

I sine unge Dage var han i Skrædderlære, og da han saa en Aften gik igjennem en Skov i hans egne Tanker og var paa Vejen hjem til Mesteren, hørte han lige med et en stærk Klapren af Hestehove, og det var, som om alle Hestens fire Sko var løse. Det blev han lidt underlig ved, men da det nu ikke varede længe, inden Hesten indhentede ham, blev han endnu mere underlig til Mode, for han fik at se, at det var en hovedløs Hest med en Mand paa. De fulgtes ad et langt Stykke gjennem Skoven, og bange var han. Endelig kom de til en Korsvej, hvor Hesten med Manden tog til den ene Side, og han til den anden. Saadan blev han skilt ved det Følgeskab, og glad var han.

Konen troede bestemt, at Tildragelsen var sand, det havde hendes Fader forsikret, ja, hun havde saa god Tro til ham, at hun sagde, det var lige saa sandt, som at hun var en Synder for Gud.

195. Spøgeri i Viborg.

Der har altid været meget Spøgeri i *Viborg*, og det er jo ikke sært, naar man betænker, hvor gam-

¹⁾ sandsynligvis: Engestrøm (Strøm over Engene).

mel Byen er, og hvor mange slemme Gjæringer dér er bedrevet. Især skal det have været galt paa Pladsen imellem Domkirken og det gamle Stænderhus. Da jeg en Aften gik over Pladsen, kom der noget og klæde sig op ad mig og skubbede til mig, det var en sort Ting, men jeg kunde ikke blive klog paa, hvad det var. Nu vilde jeg prøve at gaa den samme Vej næste Aften for at erfare, om det var en naturlig Ting, der var kommen til mig. Men det var det samme, og saa kunde jeg forstaa, det var noget Spøgeri, og har aldrig villet gaa den Vej tiere.

196. Det skridende Kjøretøj.

En Karl, der havde lejet sig et Kammer i en Gaard imellem *Levring* og *Hørup*, kom en Aften gaaende fra *Levring* — det var netop *Kjormisaften*¹⁾ — og da var det for ham at tykke, ligesom der var Ild i den Gaard, hvor han boede. Men da han blev ved at gaa og kom nærmere, kunde han nok se, at det ikke var i Gaarden, men at det var noget, der kom hen ad *Vejen*. Saa stod han stille, og han havde en Hund med sig, som blev saa desperat, at den turde ingen Steder være. Lige som det kom forbi ham, kunde han se, at det var en sort Hest, der kom trækende med noget, men det kunde han ikke se, hvad var. Derimod kunde han tydelig se Tøjet paa Hesten, der gik en underlig lysende Stribe hen over det hele, som just ikke lignede Ild, men var saadan noget sære noget, han aldrig havde set Mage til før. Saa skred det lige saa stille forbi ham. Hesten stod med det ene Forben løftet, ligesom den vilde til at tage et Trin, men det gjorde den alligevel ikke. Saadan blev det ved at skride af Sted, indtil det kom til *Levring By*, saa forsvandt det. Hunden maatte han tage og

¹⁾ Kyndelmisse.

bære hjem, for den lagde sig ned æfor ved ham, og siden den Tid kunde han aldrig faa den med ad den Kant om Aftenen. Han mente, at det var Spøgeri efter en Mand, der en Gang havde brændt Gaarden af. Han havde i sin Tid ejet den og var Smed, men var nu død.

En Gang kom der et Par Mænd ind i Smedien til den Mand, og dem skyldte han nogle Penge. Saa gik han ud, og strags efter gav Hamrene dem selv til at smede, og der blev saadan en Tummel der inde, at de maatte til at skrubbe af, for de kunde ikke være der. Det havde han jo stilt an for at blive af med dem.

Den samme Karl fortalte ogsaa om, hvordan det spøgede oppe paa Loftet i den Gaard. Det gav somme Tider saadanne forfærdelige Skrald der oppe, og det var, ligesom naar et Menneske blev skaaret ned eller faldt ned, naar det havde været hængt. Han troede en Tidlang, at det var Forvarsel for, at den nuværende Mand vilde hænge sig, for han var svært forarmet og havde undertiden truet med det. Men det blev der dog ikke noget af.

197. Gamle Forholdsregler.

Der er en stor Gaard i *Erslev* ved *Randers*, som hedder *Vestergaard*, og i den Gaard skal der altid være aabent i det sydøstre og nordvestre Hjørne, og saa skal de altid have en rød Tyr i deres Nøds, hvis de vil undgaa at have Vanheld paa deres Kreaturer. Det er nu en gammel Tro, der nøje overholdes. Ejeren havde en Gang prøvet med at faa Gaarden lukket og havde undladt det med den røde Tyr, men saa kom Vanheldet strags, og han fik da snart Gaardhjørnerne aabnede, og Tyren anskaffet. Ingen kan imidlertid gjøre Rede for, hvordan det forholder sig med den Sag fra først af.

198. Den Tid, han skulde.

En Gaardmand i *Hallund* hængte sig. Noget efter kom en Mand fra samme Sogn ved Navn Krag-Anders gaaende over Hallund Bro, og der kom den døde til ham i Ligklæderne. „Min Sjæl lover Herren,“ sagde Krag-Anders. „Det gjør min ogsaa,“ svarede den døde. „Hvorfor gaar du saa her?“ spurgte Anders igjen. „Ti du stille“, svarede Gjengangeren, „jeg skal gaa her den Tid, jeg skal.“

199. Samtale med en Gjenganger.

Saa var der en, de kaldte *Morten Engetved*, han gik igjen som saa mange. Jeg ved hverken det var en Ligskare eller en Brudeskare, der kom op ad imod *Østbirk Kirke*, og saa møder den Morten, han kom op ad *Satrup-Vej*, saa de drog hver til sin Side. Saa spørger Skaren ham ad, hvem han var. Ja, det var Morten Engetved. „Han er jo død,“ siger de. „Nej, det skal ikke ske i femten Aar,“ svarer han, og saa ved jeg ikke mere af den Sag.

Saaledes er Sagnet meddelt af Morten Pedersen i *Østbirk*. Meningene med Gjengangerens sidste Svar er ikke helt klar, idet man ikke ser, hvad det er, der ikke skal ske i femten Aar. Der maa dog antages, at han ikke skal faa Ro, inden den Tid er forløben, da der vist nok er faldet noget ud enten af hans Svar eller af Skarens Bemærkning.

200. Paa Kirkepladsen ved Nattetid.

Min Fader var kjørende med en Præst fra *Skelum*, og saa kom de til et Sted, hvor der havde staaet en Kirke, som kaldes *Faldbjærg Kirke*. Det var ved Aftenstid, og saa vilde de bede der paa Kirkegaarden med Hestene; men de kunde ikke være der for døde Krikker og Værker, og der kom en slavveret Kalv og slængte sig ved Karlene, som gik med Hestene. Nu

vidste de aldrig, hvad de skulde gjøre ved den Besøgelse, der saadan lagde sig ved dem, men saa finder de paa at spørge dette her Dyr, om det ikke vilde have noget Brød. Nej, siger Kalven, den kunde intet Brød bide, for den havde ingen Tænd; men de skulde stræbe at komme væk, for der kom en siden, han var værre, han var gloende langt ned i Halsen; „men jeg vil ingen Fortræd gjøre jer“, sagde Kalven. Da de nu skulde til at af Sted, siger Præsten til min Fader: „Her har dog været talt mangt et Guds Ord imellem de Stene.“ — „Ja“, siger min Fader, „men nu siger de, at Fanden præker der.“ Derover blev Præsten saa fornærmet, at han ikke vilde op at kjøre med ham igjen. Saa kommer de til en Gaardmand og vilde have Nattefy. Men han sagde, at han vilde ingen Præst give Husly for Natten, for det var nogle grimme Folk, det var de sølleste Mennesker, der var til. Saa kommer Præsten dog i Tanker om at ville med min Fader videre frem, og han kom op, og de blev ved at kjøre, men han snakkede ikke mere og var saa forknyt. Endelig kom de da til Præstens Søster, som han vilde besøge, hun boede i *Havnøde*.

Stednavnet Havnøde er vist nok forvansket. Der er rigtig nok en Gaard Havnø i Annexsognet til Skelum, men Vejen imellem disse to Steder er ikke saa lang, at der skal bedes paa den, og gaar ikke om ad Faldbjærg Kirkeplads, hvilket Navn vel skal være Faldborg, der ligger klods op ad Viborg-Aarhus Landevej. Smlgn. Jyske Folkeminder. 4. Nr. 325.

V. Sagn om Nedmaninger og om kloge Mænd.

201. Den gamle Kones Penge.

Sydøst for *Sønder-Omme* er en Dal, der kaldes for *Siget*, og i den Dal skal efter gamle Folks Fortælling en Gjenganger være nedmanet. I *Sønder-Omme* og *Hoven* Pastorat var en Præst, der ikke var saa grumme ærlig. Saa boede der i *Hoven* en gammel Kone, som tilsyneladende var meget fattig. En Dag, da Præsten var der ovre at forrette Tjenesten, blev han bag efter kaldt hen til den gamle Kone. Hun laa paa Dødslejet, og da han havde talt med hende om adskilligt i Anledning af hendes Bortgang fra Verden, spurgte hun, om han vilde gjøre hende en Tjeneste. Det lovede han. Hun fremtog da et Strømpeskift, der var fyldt med Penge, og idet hun gav Præsten det, sagde hun: „Nu skal Faaer uddele disse Penge til Sognets fattige, naar jeg er død, og hvis han ikke gjør det, faar jeg ingen Ro i min Grav.“ Præsten lovede hende det dyrt og helligt, og saa blev Konen rolig. Kort efter døde hun, men da hun var begravet, brugte Præsten selv Pengene. Der gik nu en Tid hen, men saa blev det rent galt i Præstegaarden med Spøgeri. Navnlig led Præsten meget derved, thi det var den gamle Kones Gjenfærd, der besøgte ham og vilde straffe ham for hans Uærlighed. Præsten vilde dog

ikke give sig og tog igjen med Gjenfærdet det bedste han havde lært; men han kom til sidst i Vaande, og Gjenfærdet tog Magten over ham, saa han tyede ind i Bagerovnen, hvor han vidste, at han kunde hytte sig, da hun ikke mægtede at komme der ind. Men saa tog hun Ovnsragen og stødte til ham med den, og han vilde rimeligvis være omkommen, hvis der ikke var blevet sendt Bud efter Hjælp. Da Folkene i Præstegaarden nemlig mærkede, at Gjenfærdet var stærkere end Præsten, lod de i Hast spænde for en Vogn og en Karl kjøre, hvad Remmer og Tøj kunde holde, ad *Grindsted* til. Dér var en Degn, som var stærk i at mane. Han fulgte ogsaa med og bød Karlen tie aldeles stille paa Vejen. Selv satte han sig bag i Vognen, og der holdt han et forfærdeligt Spektakel. Sonden for Sønder-Omme Kirke løber en Aa, og inden de kom til den, bød Degnen Karlen at holde. Det gjorde han ogsaa, og Degnen sprang af Vognen. Da saa Karlen, at Degnen dryppede af Sved, men han passede godt nok paa at holde sin Mund. Saa sagde Degnen: „Det var en haard Tur, men det bliver værre endnu, jeg gaar nu til Præstegaarden, men du bliver holdende her og kjører ikke af Pletten, inden der kommer en, som siger: Kjør nu i Guds Navn.“ Karlen nikkede, og saa gik Degnen. Lidt efter kom der en, som stod op i Vognen og sagde: „Kjør nu!“ men da han ikke sagde mere, blev Karlen holdende. Den fremmede steg nu af Vognen og forsvandt. Der kom to endnu, som sagde lige saadan: „Kjør nu!“ men Karlen holdt sig, skjønt han den sidste Gang syntes, at det var Degnen selv. Imidlertid skal vi høre, hvad der foregik i Præstegaarden. Degnen traf Præsten i en ynkelig Forfatning. Han sad endnu i Ovnen, og Gjenfærdet stødte uophørlig efter ham med Ragen. Saa begyndte Degnen at tale det til, og nu vendte Bladet sig, saa hun maatte vige, og han blev ved at

drive hende for ved sig, til de naaede Siget der syd-øst for Kirken. Hun sagde til ham: „Du faar mig ikke i Jorden, før jeg faar min Ret!“ men imidlertid begyndte hun at synke, og inden hun kom helt ned, raabte hun: „Mine Penge, mine Penge!“ Dermed sank hun i Dybet, og Degnen rammede en Pæl ned over hende og lagde en Sten oven paa. Saa gik han tilbage til Vognen, satte sig op og sagde: „Kjør nu i Guds Navn!“ Nu kunde Karlen forstaa, at han maatte kjøre, og saa kom de tilbage til Grindsted. Præsten maatte af med Pengene, men han blev aldrig til Menneske mere.

202. En haard Nedmaning. a.

Der var en Jomfru *Mette* paa *Astrup*, der gik igjen efter hendes Død, og hun havde endda givet en Lysekrone til Kirken — den hænger der endnu i *Grinderslev* Klosterkirke — for at komme ind i *Himmerig*, og for at Vorherre skulde benaade hende. Saa skulde hun naturligvis manes, og det var der ingen af vore Præster her omkring der kunde uden *Jøbjærg* Præst, ham fik de saa til det. Det var i en Port, hvor de kjørte ind i Gaarden, at hun skulde manes. Men saa var der et nysgjerrigt Menneske, der havde lagt sig paa et Lad over Porten, og derfor kunde Præsten ikke ret komme af Sted med det. Saa siger han, at hvis der var nogen i Nærheden, der laa og lydede, „saa skal det koste hans Liv og min Hals, dersom han ikke kommer derfra.“ Nu fik Karlen over Porten *Ben* at gaa paa. Men alligevel havde Præsten ondt ved at faa Magten, for det Læsningen slog ham fejl den første Gang. Hun gjente Præsten baglænds af Sted, og han maatte gaa og læse saadan ned til *Duelød* Bro, der blev han hende for stærk, saa hun maatte ned. Men han duede ikke siden. Hun kunde gaa ham paa

med, at han en Gang havde stjaalet en Firskillings-Kage, men saa smed han en Skilling for Kagen, og dermed var den betalt. Broen er slem at gaa over ved Nattetid, og der er tit nogen, som falder om Kuld paa den. Men Porten der oppe ved Alstrup er der ogsaa noget galt ved. Der er mange, der har set, at den siden den Tid somme Sinde har været gloende til alle Sider, og det skal jo være kommet deraf, at Præsten først prøvede Nedmaningen der.

203. En haard Nedmaning. b.

En anden Fortæller har meddelt dette Sagn saaledes:

Pastor *Papberg* i Jebjærg var nede paa *Astrup* i Grinderslev og manede en Jomfru, som gik igjen i deres Port. Saa vilde hun drive med ham, da han mødte hende, og det kom paa, at der var en Karl krøben op over Porten af Nysgjerrighed og vilde høre, hvad han sagde til Jomfruen. Saa kunde Præsten jo nok mærke, at hun vilde faa Magten, og det maatte nok være, fordi der var et Vidne i Nærheden. Han raaber da: „Saa sandt der er Kristenblod nær, saa skal det vige, for ellers koster det baade den sit Liv og mit.“ Saa kom Karlen ned, og det var med en Færdighed. Præsten bad hende nu om Tid til at spænde sit ene Knæspænde, det havde aldrig været spændt før. Det fik han Lov til, og saa drev hun ham fore aa¹⁾ sig til Breum Kjelde ad den Vej, hun havde hendes Gang. Da hun nu saadan begyndte at drive ham, raabte han og sagde til hans Karl Thomas Søndergaard: „Du maa ikke kjøre, inden der kommer en og siger: Kjør nu i Jesu Kristi Navn, Thomas.“ Da de kom til Breum Kjelde, havde hun ikke Magt længere, for den er ren og utæmmelig, det er vist nok

¹⁾ fore aa sig: for ved sig.

den villeste Kilde, der er i Salling, og saa manede han hende ned og kom tilbage til Karlen. Men han døde ikke svar længe efter den Tur efter gamle Folk deres Snak her i Jebjærg.

204. Under en Sten.

Den samme Præst i *Jebjærg* har manet en Jomfru ned i Præstegaardens østre Havedige under en stor Sten, og hver Gang han spaserede i Haven og kom der ned til Stedet, saa vendte han hans Lue, at Skyggen kom til at sidde tilbage. Den Sten har ligget der i mange Aar, og de senere Præster vilde ikke have den derfra, men i Fjor kom den dog bort. Da den blev væltet af Vejen, var der et helt Læs Piksten under den, saa der var da noget mærkeligt ved den Sten.

205. Den lamme Holger.

Uden for *Østbirk* er der et lille Kjær, som kaldes *Lumper-Anes Hul*, og der er et Kvindfolk en Gang blevet nedmanet, som kaldtes *Lumper-Ane*. Hun gik igjen, saa der var ingen Rolighed i Byen for hende, og hver Aften kunde en træffe hende ud ad *Satrup-Vejen*. Saa maatte Præsten til at tage sig af det og mane hende, og der blev sat en Pæl ned over hende. Naar man rørte ved den Pæl, sagde hun op igjennem Hullet, at man skulde faa en rød Smørrebrød, og en blev ogsaa slaadet til Blods og ilde tilredt, hvis en tog den op.

Den Præst, der manede hende, kaldtes den „lamme Holger“, og han havde sin Nød dermed og blev helt overspyttet af hende. Den samme Præst var saa slem til at gaa paa Kirkegaarden om Aftenen, og det kunde Madammen ikke lide, saa hun fik Avlskarlen til at tage et Dækken over sig og staa Spektakel der ude for at røde Præsten, naar han kom. Men han manede

ham, saa Karlen sank i Jorden til lige oven æ Fodledder¹⁾, inden han svarede: „Det er mig, Faaer!“ — „Ja, nu er det for silde,“ sagde Præsten, og saa maatte han herved.

Den samme Præst kom en Gang kjørende fra Horsens, og da han kom lige oven for *Urup* Mark, gik Hestene i Staa. Præsten sad og fik sig en lille Lur i Vognen, men saa vækkede Kusken ham. „Hvad er der ved det?“ siger han. Ja, det var da saa og saa galt. Men da Kusken havde faaet det frahaands Forhjul af, kjørte de til Østbirk, lige til Ilden røg af Hesteskoene.

206. Betrængte Præster.

Der er somme Præster, den Slemme søger, saa de saa næsten ikke tør kjøre om Aftenen. Han kan gjøre Vognen saa tung, at Bæsterne ikke kan trække den af Stedet. Saadan gik det ikke saa sjælden med en Præst B. i Højbjærg.

En Gang kom Pastor *Buchholtz* fra Sjørslev og vilde kjøre over Heden ad Almind. Saa gik Fanden i Nærheden og skjældte Præsten ud for en Katekismusdreng. Han stod da af Vognen og manede ham ned i et Vandhul, der paavises tæt ved Vejen, og i 1795 stod der endnu en Egepæl paa Stedet.

207. Spøgeri paa Tjele.

Major *Lewetzau* paa *Tjele* gik igjen efter sin Død og kom kjørende op i Borggaardsport om Natten med segs Heste og Forløbere. Der blev saa en svær Rumsteren i Gaarden, og til sidst blev de saa kjede af den Tummel, at de fik ham manet ned i den vestre Port.

Om *Tjele* fortælles videre af en anden Meddeler:

¹⁾ Anklerne.

Denne her gamle Ritmester Lewetzau havde ønsket, at han maatte blive paa Tjele alle Tider, og maatte han det, saa ønskede han intet mere. Derfor kom han til at gaa igjen efter hans Død. Den Gang han blev manet, begjærede han at have saa megen Plads oven Jorden som en Hund, og det gav Præsten ham Lov til. Derfor havde han hans Leje inde under Taget i et Hjørne paa det ene Fløjhus. Saa havde de en Gang en Forvalter, der var saa betænkssom af sig, og han sagde altid til Juleaften, at de skulde huske paa Ritmesterens Leje med frisk Halm. En anden Gang var der en Murmester til at gjøre Gaarden i Stand, og han fik ogsaa det Leje at se oppe under Taget. Folkene sagde nok, at han ikke maatte pirre ved det, men han talte store Ord og sagde, at han nok skulde flytte den Hund. Dermed smed han Lejet ud i Gaarden, og da det blev Aften, satte han Bankerotkassen og Kalkspanden netop paa den Plads. „Vil Hunden nu lægge sig i den, saa kan den,“ sagde han nok saa overmodig; men om Morgenen laa det hele nede paa Stenbroen og var knust, saa det var kommet ud med en Fart. De blev da nødt til at samle Reden op igjen og lægge den paa sin gamle Plads.

Der var en anden Karl paa den samme Gaard, der en Nyaarsaften saa en Kalv gaa ude i Ladegaarden, og han vilde da have den gjent ind og fik nogle flere til at hjælpe sig. Men da de kom til Kalven, havde den gnistrende røde Øjne og var ikke til at gjenne med da. Der kom flere Karle til, og deriblandt var en, som nok mente, han kunde gjøre den Sag klar, og fik Hold paa en stor Pisk. De tumlede længe frem og tilbage med Kalven, og naar de var efter den et Sted, saa var den et andet og smuttede fra dem, før de vidste af. Endelig stillede Karlen med Pisken sig paa et Sted, hvor han kunde overse hele Gaarden, og vilde da have snæret Kalven med Pisken, men strags

efter hørte de saadan Jamren der henne, og da de kom ned til ham, kunde han hverken staa eller gaa, saa det var ham, der havde klaget sig, og efter at de havde faaet ham baaret ind, laa han hen i stor Elenighed og døde to Dage efter. Dette her er sket, siden jeg blev Mand.

208. Paa Kirkegaarden. a.

Der var en Gang en Præst i *Fovlum*, de kaldte „den bitte Præst“, han var god til at mane. Han havde meget for Skik at gaa oppe paa Kirkegaarden om Aftenen, og saa fik Madammen en af Karlene til at gaa op og skrække ham. Han tog et Lagen over sig og mødte Præsten, der spurgte ham, hvem han var. Men han svarede ikke. „Er du en Engel, saa bliv, men er du en Djævel, saa vig!“ raabte Præsten nu, men Karlen svarede ikke. Saa manede han ham. Da han var kommen ned over det andet Led, raabte han i Angst: „De er mæ, Faaer!“ Men nu var det for silde. Præsten gik hjem og hentede Vin og Brød og tog ham til Alters, og saa sank han til sidst under lukt Laag.

209. Paa Kirkegaarden. b.

Mester *Jens* i *Øster-Brønderslev* fortælles den samme Historie om. Da Karlen var sunken helt ned, gik Præsten ind til sin Kone og sagde: „Nu er vor Kusk i Helvede.“ Men saa gik han hen til Bordet, hvor han lagde en Nøgle paa den ene Ende af det og en Laas paa den anden, og saa begyndte han at læse. Eftersom nu Læsningen fortsattes, skred Nøglen hen til Laasen, og til sidst gik den helt ind i den og drejede omkring. „Nu er vor Kusk i Himmerig,“ sagde Præsten.

Hr. *Jens Mogensen* var Præst her fra 1568 og døde 1599.

210. Den fjedrede Dreng.

Der var en, der havde gjort Plovsvig i *Nørre-Ørum*, og da han saa var død, var der ingen, der kunde færdes hverken det ene eller det andet Sted for ham ved Nattetid. Saa havde de flere Præster ved ham for at faa ham sat væk, men de kunde ikke magte ham, han var saa haard at have med at gjøre. Men saa meget fik de da ud af ham, at der var ingen, der var født af en Kvinde, som han vilde bøje sig for. Saa var der en, de kaldte „den fjedrede Dreng“, men han var alligevel Præst, og han var skaaren ud af hans Moders Side, saa han var jo ikke født af en Kvinde. Ham fik de Bud til, og han lovede at komme. Saa blev det bestemt, at han skulde møde ved *Viborg* Domkirke, og de fik to andre Præster til at møde ogsaa for at være ham til Hjælp. Men da han nu kom til den fastsatte Tid, sagde han til Præsterne, der stod med deres Bøger i Haanden og vilde tage imod ham, at de maatte lige saa godt gaa væk med dem, for de kunde ikke gjøre noget ved ham. I det samme giver han sig til at læse, og saa kom Gjengangeren. Han veltede sig omkring i Sanden ved *Nørre-Mølle* nord for *Viborg Sø* for at svale sig, saa hastig var der Bud efter ham. Den fjedrede Dreng sagde dem, at nu var han der ved Møllen, og øjeblikkelig saa havde de ham paa Pladsen. Han slog Bøgerne fra de andre to, saa de støv hen ad Kirkegulvet, men fra den fjedrede Dreng kunde han ikke slaa dem. Saa begyndte de jo at akkordere med hinanden, for det sker ogsaa i slige Tilfælde, og Gjengangeren forlangte først, at han vilde have saa megen Plads oven for Jorden som en Hund. Men det vilde Præsten ikke gaa ind paa, og han blev ved at læse. Saa vilde han have saa megen Plads som en Rotte, men heller ikke det vilde Præsten indrømme ham. Endelig giver han ham dog Lov til at

have saa megen Plads som en Mus, den tykte han ikke kunde gjøre nogen Fortræd, og det Hul har han saa den Dag i Dag er. Saa spandt han ham lige saa fin som en Silketraad fra Domkirken og til Ørum — saadan har min Fader fortalt for mig mange Gange, og jeg troer ogsaa nok, det er sandt, for de fortæller saa meget nu om Tider, der skal være passeret, som er meget mere utroligt, end det kan være.

211. Herre over Regn og Ild.

Om Præsten *Warming* i *Knebel* fortælles, at han kunde skaffe Regn, naar han vilde, samt at han kunde faa Vinden til at dreje sig ad hvilket Verdenshjørne han ønskede. Da saaledes en stor Del af Byen en Gang brændte, og der var Udsigt til, at Præstegaarden vilde gaa med i Løbet, kom Præsten og fik Vinden til at bære fra i Steden for til Præstegaarden, hvorved den frelstes.

Ligeledes fortælles om Præsten *Niels Blicher* i *Randlev*, at han kunde vende Vinden og stille Ildbrand. Der var saaledes en Gang Ildløs i Bjærgager, og det havde allerede taget flere Huse, inden Blicher kom til Stede, og vilde have nedbrændt endnu nogle, hvis han ikke havde vendt Vinden.

De havde Tro til, at en gammel Smed, der boede henne paa æ Stagebakke i *Borris Sogn*, kunde stille Ild. Der var en Gang Ildløs i *Fusager*, og det tog det meste af to eller tre Gaarde. Saa løb han ind imellem Husene, og der var et Sted, hvor han knap kunde komme igjennem, men Ilden standsede strags der, hvor han havde løbet.

212. En uheldig Tale.

Gamle *Bøtcher* i *Feldingbjærg* var klog paa meget, for han havde *Cyprianus*, og den *Bog* kan de jo

drive Spil med. Hans Søn, der nu er Provst, sagde en Gang som Dreng til Faderen: „Vi har været oppe at se i dine Bøger i Dag, Fader, og saa fandt vi ogsaa Cyprianus.“ Faderen saa vist om til Sønnerne, for det maatte han jo ikke have sagt og ladet nogen høre paa.

213. Paa fersk Gjerning a.

I Højen syd for Vejle var en Pastor *Wissing*, som kunde mere, end Præster nu til Dags. En Søndag, som han stod paa Prækestolen, raabte han pludselig midt i Prækenen: „Staa!“ Ingen forstod, hvad det skulde betyde; men en Synder, der vilde stjæle Træ ude i Præstens Skov, havde lige i det Øjeblik faaet et stort Stykke Træ paa Nakken, som han maatte blive staaende og bære paa, til Præsten kom ud til ham efter at være bleven færdig i Kirken.

En anden Gang, da et Par Hestedækkener var blevne stjaalne fra ham, kunde han sige til sin Karl, at han skulde gaa hen og hente Dækkenerne, og han sagde ham Stedet, hvor de laa. Karlen fandt dem ogsaa godt nok paa det angivne Sted.

214. Paa fersk Gjerning. b.

Hr. *Peder Bondorf* blev Præst i *Aaby* efter Mester Sten og blev gift med hans Datter. En Dag, da han havde været i Sundby, sagde han til Kusken paa Hjemvejen: „Stræb nu at kjøre hjem, Per, for Maren er ved at tappe Godtøl til sin Kjæreste, men nu skal jeg mage det saadan, at hun skal komme til at sidde med Fingeren i Taphullet, til jeg kommer hjem.“ Pigen sad ogsaa med Fingeren i Hullet, da de kom ind i Præstegaarden, og hun kunde ikke komme fra Tønden, før Præsten gav hende Lov dertil.

En anden Gang, som han ogsaa havde været i

Sundby, løb det ene Baghjul af Vognen. Præsten saa sig tilbage, og da sad der en sort Krabat bag i Vognen. Nu lærte han den Sorte til at gaa under Vognselselen og holde den oppe, til de kom hjem til Aaby.

Peder Bondorf var Præst fra 1762, død 1789. Hans Lig ligger i en aaben Begravelse under Alteret i Aaby Kirke.

215. Paa fersk Gjerning. c.

Hr. *Segelcke*, som var Præst i *Vrensted*, var ogsaa en grumme klog Mand, især var han god til at vise igjen. Saaledes fortælles der, at han en Nat kom ud i Karlekammeret og kaldte Kusken op, han skulde strags spænde Hestene for Vognen. Kusken gjorde, som Præsten bad, og spurgte saa om, hvor de skulde hen paa denne Tid? „Det skal du nok faa at vide,“ var Svaret. Saa kørte de syd paa, til de kom ud i Vildmosen, og der kørte de hen i Præstens Moselod. De kom meget belejlig, for der holdt netop en Vogn, og nogle Mennesker var sysselsatte med at læsse paa den af Præstens Tørv.

En Dag, da Præsten havde været ude at kjøre, kunde Kusken ikke finde Hestenes Tøjrer. Han sagde da til Præsten, at de var henne. „Ja, saa kan du sætte Hestene ind, i Morgen skal vi nok faa Tøjrerne igjen.“ Næste Morgen stod Tyven med dem ude i Gaarden og kunde ikke blive skilt ved dem, før Præsten kom.

216. En klog Præst.

Præsten *Jermiin* i *Øster-Brønderslev* stillede en Gang Branden i Vildmosen, efter at den havde brændt i tre Aar. Naar han delte Herrens Nadver ud, saa han godt efter, om Altergjæsterne sank Brødet; for Hegse kan ikke beholde Brødet og Vinen i Munden, men spytter det ud i deres Lommeklæde. En Gang kom han til Burholt, og da klagede Madammen der

sig over, at et stort Stykke Lærred var blevet borte for hende, og hun troede ikke, at nogen af Gaardens Folk havde taget det. „Nej,“ sagde Præsten, „ingen af Folkene har taget det, men i Morgen skal Tyven nok komme med det; det er rigtig nok allerede skaaret i Stykker.“ Næste Morgen stod en Kone fra Hvorup uden for med Lærredet.

217. De standsede Kjøretøjer.

Der var et Præstemøde i Hvorslev Præstegaard, og Hr. Mikkel i *Hovlbjærg* var da ogsaa til Stede. Saa vilde de andre Præster drive Spot med hans Kjøretøj, fordi han var kjørende med Klaver¹⁾; men han svarede blot, at han skulde nok komme lige saa langt med hans Klaver, som de andre med deres nymodens og villele Befordringer. Da de andre Præster skulde til at hjem, bad de Kuskene spænde for, hvad de da ogsaa gjorde; men Hr. Mikkel sagde til hans Kusk, at han skulde ikke spænde for, inden han fik nærmere Ordre. Da de andre havde været henne saadan ved Lag en halv Times Tid, sagde Hr. Mikkel til Karlen, at nu maatte han spænde for. I det samme kommer en af de andre Kuske tilbage og fortæller, at alle Præsterne holdt ude i „Swaten“ og kunde ingen Steder komme, de havde været ude af Vognen og været forved den første Præstes Befordring og baade læst og præket, men det hjalp ikke, et vist Sted kunde de kjøre til alle sammen, men ingen kunde kjøre der over. Saa siger Hr. Mikkel: „Ja, vi faar vel at af Sted og se, om vi kan ikke komme der over.“ Da han kommer ud til de andre Præster, siger han, idet han kjører dem forbi: „Hvad Skam holder I her og vrøvler efter med jeres gode Kjøretøjer?“ Ja, de kunde jo

¹⁾ Klaver: Træbøjler, som Heste og Kvæg bærer om Halsen og bindes med. De bruges endnu i Stude-Seletøj.

ikke komme frem, og hvis han ikke var klogere end de, saa kom de til at blive der til Hobe, saa kom de ikke hjem den Nat. Men Hr. Mikkel kunde godt kjøre, og saa kunde de andre pænt følge bag efter.

Om Hr. Mikkel Lerche (i Hovlbjærg 1730—56) siges, at han var „vel studeret“. Smlgn. Jyske Folkem. 4. Nr. 237 o. fig.

218. Et klogt Hoved.

Anders Mørke fortæller saaledes:

Jeg havde en lille Broder, der havde skjæve Ben, og min Moder fik da fat i *Østerriger* en Gang, han var paa Egnen, og spurgte ham, idet hun tog Drengens Skjorter op, om der ikke var noget Raad for det. „Aa,“ svarer han, „han kommer sig nok, og desuden kommer han ikke i Kongens Tjeneste, den Karl.“ Nu slog min Moder sig til Ro med det, og hvad han sagde, kom ogsaa til at passe, for Drengen blev ikke uden elleve Aar og fire Maaneder gammel. Ja, der var et forfærdeligt Hoved paa den gamle Østerriger, og noget synsk var han tillige med, men lidt forfalden var han ogsaa. Et Sted, han kom ind der henne i Bjerregrav, sad en Skrædderpige og syede, og hun begrinede ham, for det han var noget svirende. Men dertil svarede han blot: „Du skal ikke le saa stærkt, Molle, for du kommer til at græde inden Aar, der ligger to Drengbørn i din Mave.“ Samme to Børn blev født her i Snorsang ved Vejrumbro, og jeg har set dem med mine egne Øjne. Jeg var en Gang inde paa Apoteket med en af denne her kloge Mands Recepter for at købe efter den, der stod blot et stort Ø under neden. „Naa, det er en gammel Karl“ sagde de, men de kjendtes godt nok ved den.

219. Det stjaalne Hjul.

Der boede en Mand i *Kongenshus* tæt ved Sejbæk, der kunde mere end sit Fadervor. Da der en Dag

kom en Mand kjørende forbi — det var vist en Lovring¹⁾ — og et af Hjulene paa hans Vogn var gaaet Fald paa, tog han et Hjul af en Vogn, der stod uden for Huset og tilhørte Manden. Men han var ikke kommen uden et lille Stykke hen, førend Hesten gik i Staa, og det var ham ikke muligt at drive den af Stedet. Saa maatte han da smukt vende tilbage igjen til Kongenshus og aflevere det stjaalne Hjul til Ejermanden.

220. De stjaalne Tøjrer.

Der var en klog Mand, de kaldte *Niels Lærke*, og han vidste altid, naar nogen kom til ham om Raad, hvad de kom efter, og somme Tider var han allerede paa Vejen til dem, naar de kom rejsende efter ham. Der var en Mand, hvis Tøjrer var blevne stjaalne fra hans Faar. Saa kjørte han ogsaa hen til Niels og spurgte ham, om han kunde sige, hvor de var. Ja, det skulde han nok faa at vide, naar han kom hjem; saa skulde han skynde sig at faa Bæsterne fra og gaa om bag ved Gaarden. Det var al den Besked, han fik. Aldrig snarere han kom hjem, førend Konen kom ud og spurgte, om han saa fik noget ud af hans Rejse, og om han fik at vide, hvor Tøjrerne var. Ja, nu skulde han strags sige hende det, men hun maatte helst gaa ind saa længe. Hun gik ikke ind alligevel, men listede sig hen til Ladegabet og kikkede ud deraf. Da saa hun, at deres Nabomand kom med dem paa Armen. Han havde allerede faaet dem lagt, inden Manden kom, og vilde have listet af igjen, for at ingen skulde se ham.

221. Ildebrand sat hen.

Jens Jensen fra Havrum By i *Hornborg* Sogn kunde sætte Ildebrand hen i 90 Aar, det har han selv for-

¹⁾ Mand fra Skovegnen (Lovred Sysse).

sikret mig. Det samme har de ogsaa sagt om Pastor *Kampmann* i *Østbirk*. Han kunde ogsaa stille Ilden. Saadan var der en Gang kommen Ild i Niels Peders Gaard, og Hugkjær laa indkneben imellem Niels Peders og Præstegaarden, saa der var knap nok saa megen Plads, at Præsten kunde gaa inde imellem Husene, og Ildtungerne slog efter ham, saa det knøg. Men han stillede Ildbranden — det hed sig da i det mindste — uagtet Bygningerne laa saa tæt ved hinanden, og der var al Udsigt til, at Præstegaarden skulde have gaaet med i Løbet.

Hr. Jens Kampmann skal have været saa hellig en Mand, at han ikke kunde forraadne i sin Grav.

Hr. Jens Henriksen Kampmann blev 1746 kaldet til adjunctus et successor (Medhjælper og Efterfølger) og døde 1760.

222. I Logabet.

Mens Niels Mark var hjemme i sin Barn-dom, havde han det ikke godt, og er der nogen, som er opfødt i Skidt og Fnat og Skab og Haardhed og alt ondt, der tænkes kan, saa er det ham. Han havde nemlig baade Stiffader og Stifmoder. Han sultede da ogsaa rent ud sagt. Saa var det en Efteraarsdag, da han var en Stumlingsknægt paa en 15, 16 Aar, at hans Fader havde sat ham til at tærse Rug ude i Laden, og Logabet vendte ud til deres Have, hvor der stod et Æbletræ fuldt af skønne Æbler, at han stod og fik Lyst til nogle af dem, kanske ogsaa for at slovne¹⁾ Sult og Tørst en bitte Krumme. Han kryber da ud ad Gabet og giver sig til at plukke løs. Nogle af Æblerne kylte han ind paa Udlæget, og nogle spiste han. Da han nu vilde tilbage igjen og skulde til at ind ad Gabet, saa gik det ham lige som Ulven, han kunde hverken komme ud eller ind. Det ene Ben havde han faaet ind, og det andet sad uden for. Der

¹⁾ slovne: dæmpe (om Pinsler), egentl. slukne.

sad han og bødlede for at have villet være derfra, men det var der nu ingen Raad til, han maatte kjønt blive siddende og skræve, til Faderen kom. Han stod henne i Smedien, men maa vel have mærket, at der var noget ved det, for han var saadan mere end almindelig klog. „Hvad sidder du der efter, Dreng?“ siger han. Ja, han kunde da ikke komme derfra, og hvad han kunde nu sige i sin Forfippelse. „Ja, tag nu Æblerne af din Lomme og giv mig og vær saa af Haven en anden Gang.“ Saa kunde han komme løs. Faderen tog alle Æblerne, og saa kunde Drengen give sig til at tærskes paa ny. Men siden krøb han ikke ud af Logabet efter Æbler. Han har selv fortalt Historien mange Gange og forsikret, at den var sandfærdig.

223. Den syge Pige.

En Pige, der hed Birte og var hjemme ved sine Forældre i *Iller*, begyndte at skranke og blev stadig ringere. Hun var Kjæreste med Karlen, der tjente i Gaarden; han hed Hans Pedersen, og de blev siden gift sammen. Saa blev det aftalt, at han skulde tage op til den kloge Kone i *Vindblæs* og spørge hende til Raads for Pigen; men det havde han ingen Lyst til, han troede ikke paa saadan noget Hegsekunster, sagde han. Men han maatte jo til det. Da han saa kommer til Vindblæs og ind til Konen, siger hun, lige idet han triner ind ad Døren: „Hvad vil du her, du maa helst se at komme af Sted, for vi to har ikke noget med hinanden at skifte, du troer jo ikke paa mig; og det var da ogsaa dig, der gjorde Pigen syg, da I magede Faarestien.“ Saa kunde han rejse med det, han havde ikke mere Snak med den kloge Kone. Det viste sig senere, at Pigen var frugtsommelig, det var ikke andet, hun fejlede, og hun havde været for nær ved Karlen den Dag, den kloge Kone talte om.

Siden har Folk haft megen Morskab af denne Fortælling, der er bleven baade gammel og husvant her paa Egnen.

224. Raad for et sygt Barn.

En Smed i Aarhus fortæller saaledes:

Min Fader boede paa *Viborg* Mark omtrent en Fjerdingvej vest for Byen. Saa skete det, før jeg blev født, at min Broder, som den Gang var en otte Aar, blev baade daarlig og simpel, og det var paa saadan en underlig Maade, han havde det; ingen af dem, min Fader søgte Raad hos, kunde forstaa sig paa, hvad det var, Drengen fejlede. Endelig tager han sig for at søge til den kloge Kone i *Vindblæs*, som han havde hørt megen Tale om. Han tager da en Hest og rider der op. Men da han kom hende i Tale, maatte han indrømme, at hun var klogere end jævnt hen, han havde aldrig kjendt hendes Lige, for aldrig snarere han havde sagt hende hans eget og hans Kones og Drengens Navn, kunde hun give ham Raad. Hun skrev noget op, som min Fader skulde have paa Apoteket, og den Mixtur skulde Drengen have ind. Men saa skulde min Fader den første Torsdag efter imellem tolv og et trække Drengen af den Skjorte, han var i, og gaa ind med den til *Viborg* og gnide den tre Gange frem og tilbage paa *Søndresogns* Kirkes Mur og saa gaa med den tilbage til Hjemmet. Saa skulde han gaa over i hans Nabos Have og skære tre smidne Pilekviste; men han skulde selv skære dem, hans Kone maatte ikke gjøre det, for hun var segs Uger henne, og dersom hun gik over og skar dem, saa vilde Fosteret, hun gik med, faa en Tyvenatur. Det er mig nu det mest ubegribelige, hvordan Konen kunde vide, at min Moder var frugtsommelig, for hverken hun eller min Fader vidste noget af det den Gang; men

det sædede jo alligevel, for det var mig, hun gik med. Naa, saa skulde min Fader gaa hjem med de Pilegrene og bøje dem paa denMaade om hverandre, at de to kom til den ene Side, og den ene til den anden, saa at de dannede ligesom en Bøjle, og der skulde Drengen puttes ind igjennem og bag efter trækkes i Skjorten. Endelig skulde han have af Mixturen og strags derpaa i Seng, saa skulde han nok komme sig. Det var stærke Sager, der var i Flasken, det lugtede saa stærkt af Hvidløg. Min Fader gjorde naturligvis, som Konen havde foreskrevet ham, og Drengen kom sig ogsaa godt nok og var rask, til han blev vogsen. Saa fik han Skarlagensfeber, og den døde han af, men det var nu ogsaa en anden Sygdom, der ikke kom den første ved.

Den Kone der i Vindblæs sagde, at hun havde hendes Kyndskab¹⁾ af nogle gamle ægyptiske Bøger; men hvor hun har faaet dem fra, ja, det er jo ikke godt at vide.

225. Raad for Søvnløshed.

En Mand i Brandstrup fortæller:

Der har været en klog Mand i *Farsø*, og maaske han er levende endnu, ham har jeg en Gang faaet Raad hos. Det var blevet saa underligt med mig, at jeg aldrig kunde sove, naar andre Folk sov. Saadan først paa Aftenen blev jeg søvsnig og kunde da sove et Par Timer, men ved Sengetid var det forbi, og saa kunde der ikke komme Blund i mine Øjne til Dag. Hen paa Formiddagen kunde jeg igjen sove saa sødelig til ved Middagstid. Saadan holdt det ved en fire Aar, og da jeg skulde passe min Gjerning og se til Folkene, fik jeg for lidt Søvn, og Kjødets faldt rent af mig. Jeg var da ved at komme i Tanker om, at

¹⁾ Kyndskab: hvad man er kyndig i.

jeg var forhegset, og tager da en rask Beslutning, idet jeg rejser mig en Nat, sadler mit gamle graa Æg og rider ad Farsø til. Det var rigtig nok ingen Snupvej, otte Mil er det vel omtrent, og det var en god Frost, saa det stødte ikke saa lidt. Ved den kloge Mand maatte jeg vente en tre Timer, inden jeg kunde faa ham i Tale, da der var mange andre, som vilde have Raad hos ham. Den Gang jeg nu havde fortalt, hvad Tilfælde jeg havde, sagde han: „Vi maa ikke tro, at der er saadant noget til; jeg vil nu give dig noget Pulver, som jeg haaber skal hjælpe.“ Saa gik han ind i et Kammer efter det, og da han kom tilbage, tog han et gammelt gult Ben ud af et Skab og en Dolk eller Kniv, der havde Egg til begge Sider, men ellers ikke var skarp, og med den skrabte han rundt inden i Benet et Par Gange over hvert Pulver, men jeg tror ikke, der kom noget ud af Benet. Da han nu flyede mig Pulverne, sagde han, at naar jeg tog dem, skulde jeg skylle dem ned med rindende Vand af den første Bæk, der var sønden for min Gaard, men jeg maatte ikke gaa over noget Vandløb efter Vandet, det skulde være af den første Bæk. Da vi havde siddet og snakket en Times Tid, sagde jeg, at jeg nok skulde paa Hjemvejen nu, endda jeg var noget træt af Riddet, for det var et haardt Frostføre. Han sagde saa: „Du kunde maaske dog naa at komme hjem endnu i Aften, og det blev han ved at vende om med saa længe, indtil han snart som rent ud sagde mig, at jeg kom hjem den samme Aften. Jeg tykte jo, det var urimeligt, for baade kunde Hesten ikke holde det ud, og dernæst vilde det ogsaa blive for strengt for mig selv. Saa fulgte han mig ud af Døren, og da jeg var kommen paa Æget, begyndte han igjen med hans Snak, og med det samme strøg han med hans Haand hen over Hesten fra mig af og lige ud til dens Halespids, idet han saadan sagde et Par

Gange: „Det vil blive en stræng Tur for den.“ Øjeblikkelig bliver Øget saa galt efter at ville af Sted, at det var umuligt at holde det, og ud ad Byen lod det tage. I Førstningen vilde jeg have noget Stilling paa det, men det var der ingen Raad til. Saa kunde jeg ikke rigtig huske Vejen gjennem en af Byerne og vilde der haft Øget til at gaa i Skridtgang, men det vilde frem ad, og jeg lod da Tøjlen hænge. Den kjendte ogsaa Vejen godt nok. Ved Skals Kro, hvor vi havde bedet om Formiddagen, vilde jeg have været af Hesten, og kunde vist have tvunget den der, men det skulde da have været med Nød, og saa tænkte jeg: „Jaja, saa faar du at have din Lyst styret, om det kunde ikke tage Pippet fra dig.“ Igjennem Viborg By gik det som en Vind, og vi kom hjem til min Kone Klokken to om Natten. Det var godt gjort, mener jeg, at gjøre den Rejse i det Føre paa et Døgn mindre end en Time. Den Nat tror jeg nok, jeg sov, og om Morgenens, da jeg gik ud for at se til Øget, tænkte jeg, at det saa vist dansk ud, men hvor forundret blev jeg ved, at det aldeles ikke var kjendt paa det. Mit underlige Tilfælde gik hen efter den Tid, og jeg tror da, den kloge Mand hjalp mig.

226. Syge Grise.

Den kloge Mand i *Farsø* er saa udmærket til at kurere Folks Grise, naar de er blevne oversete. Saa kommer Haarene paa dem til at vende til den forkerte Side, og de skriger og tager paa uafsladelig, og saa kan de æde alt, hvad man hælder for dem, men bliver alligevel aldrig stillede til Freds. Han skriver en Recept paa noget, de skal have ind, og saa skriver han en Seddel, som bliver svøbt ind i en Læderlap og bliver bunden dem om Halsen. Saa kommer de sig altid, og vi har saa stærk en Tro til hans Dygtighed

at vi altid søger til ham, naar vore Grise saadan bliver forhegsede.

Hvor han har hans Visdom fra, er der ingen der ved, kanske det er fra nogle gamle Bøger, der har været gjemt og gaaet i Arv til ham i al Stilhed. Han siger altid, naar han giver et Raad ud: „Med Guds Hjælp skal det nok hjælpe,“ og da han saadan altid holder sig til Vorherre, er han saa rar at komme til.

Saadan har en ung Karl fortalt mig.

227. Mæketiggersken.

Imens mine Forældre sad til Huse i Fuglmoesgaard i *Vinderslev*, hændte det sig, da Konen i Gaarden en Morgen kom ud for at malke, at hun ikke kunde faa en Drip Mælk af nogen Ko, og de havde endda fire Køer, der malkede. Hun bliver noget ilde til Mode over dette her og kan ikke for nogen Sag forstaa, hvad der er ved det, da Køerne ingen særegne Ting havde faaet. Men saa henter de Hejlskovmanden, og lige strags han kommer i Nødsdøren, saa siger han: „Der har været en fornys og forlangt Mælk af dig.“ — „Ja,“ siger Konen, „her var en i Gaar, men da kunde jeg ikke give hende, og saa sagde jeg, at hun maatte komme en anden Dag.“ — „Da er der saa mænd ikke andet ved det,“ siger han, og saa kurerede han Køerne for den Forhegselse.

VI. Sagn om Hegseri og Trolddom.

228. Tussens Hævn.

Der er en By her oppe i Egnen, de kalder *Torp*, og der var det da Djævels med Hegse en Stund. Saa var der en sølle Pige, hende kom der en Tusse og saa paa en Dag. Det kunde hun ikke lide, og saa tog hun Iddklemmen og vilde kyle den ud i en Kjælde. Men den Gang hun nu kyler den ud, giver den saadant et Skraal af sig, at hun bliver helt forskrækket. Hendes Moder sagde: „Du skulde have kylt den i Ilden.“ Men det tykte hun ikke, hun kunde. Den samme Nat gik hun saa selv i Kjelden. De troede, at det var Nabokonen, der havde gjort sig til en Tusse, for Pigen var Kjæreste med hendes Søn, og det kunde hun ikke lide, derfor vilde hun gjøre det forbi og ellers gjøre hende al den Fortrød, hun kunde. Hun fik saa vist ogsaa Held af det, men det blev ingen Fornøjelse til. Ham Karlen var der en Møllevinge, der siden slog ihjel, og en anden af hendes Sønner hængte sig, for Faderen havde sagt, at han maatte faa Gaarden; men Moderen tykte ikke, han var rigtig skjæftig¹⁾ til det, og saa gjorde hun det om, og derover blev han tungsindig og gjorde til sidst det

¹⁾ skjæftig: dygtig, begavet.

slemme ved sig. Se, saadan gik det skidt med det til Hobe.

229. De overbeviste Hegse.

Der var to ugifte Fruentimmer, der boede i et bitte Hus i *Sønder-Tise* By, som var Fæstehus til Jungedgaard, de havde grov Ord for at kunne hegse. Den Gang de gjorde Pagt med Djævelen, da kom han til den ene af dem ved en Høj, de kalder Lushøj, idet hun gik fra Hedegaard med hendes Mælkekande, og han var i en Hundelignelse og forlangte saa, om hun vilde tjene ham. Han lod sig kalde Hakkelman, og hun hed Ane. Saa bejaer hun ogsaa at gjøre Akkord med ham. Hendes Søster kom Djævelen til hjemme i Huset den samme Dag, ogsaa i Hundelignelse, og for hende lod han sig kalde Pus. Hun akkorderer ogsaa med ham om at tjene sig, og nu blev de Hegse begge to, og grumme dygtige til det var de. De forhegsede mange Mennesker, ja, endogsaa Folk paa Himmerland, men alligevel gik de i Kirke hver Søndag. Omsider blev de saa arme¹⁾, at de kunde ikke gaa, og Sognefolken blev da budet til at kjøre dem paa en Trillebør derop. Dem, Hogsene var gale paa, var de saa tunge, at de kunde saa næsten ikke trille dem, men dem, de ikke havde noget imod, for dem var det aldrig at fornemme, at de sad der. Paa Astrup boede der ved den Tid en Muhamedan, men hans Kone derimod var en Kristen, og ham forhegsede de en Gang 50 Stude for. Det gik saadan til. Der kom en gammel Kone gaaende igjennem Tise, og hun kom om ved deres Hus, hvor de sad uden for Døren. Saa spørger de hende om, hvor hun vil hen. Ja, hun vilde da til Astrup at bede om en Taar Vædelse²⁾ i hendes

¹⁾ arm: udtæret, afmagret.

²⁾ Vædelse: her Mælk.

Kande. „Da har vi en slemme graa Hankat fra Astrup, der gaar her ved os, vi kunde vel ikke faa dig til at tage den med og komme den ind i et Hul paa Fæhuset?“ Jo, det var der ikke noget i Vejen for, og hun fik Katten og gjorde ved den, som de havde bedt hende. Da hun saa paa Hjemvejen kom forbi Huset igjen, sagde Hogsene: „Ja, nu er det kommet igjen, det slemme Skarn.“ Men det voldte da saa meget med den Kat, at da Folkene paa Astrup kom ud i Fæhuset, laa der 50 Stude og var støvt¹⁾.

Omsider gik det da op for Folk, at det var dem, alle de Ulykker stammede fra, som skete der paa Eggen, men de kunde ikke for nogen Sag faa dem overbevist. Omsider tager Herremanden paa Jungedgaard sig det paa. Det var nu hans Lejehus, de sad i, og saa bildte han dem ind, at han var bleven vred paa Præsten og vilde gjerne have gjort ham nogen Fortræd. Det lovede de, men det kunde ikke ske, undtagen han kunde faa Præsten til at bande. Det mente han vilde være en let Sag, og saa gjorde han sig syg og fik Bud efter Præsten for at blive berettet. Præsten gjorde sig færdig og tog af Sted, men da han kommer til en Bro, de kalder Træbroen, saa kommer der en Karl ridende i saadan Jagt og skulde hilse fra Herren, at han nu var kommen sig, saa Præsten ikke skulde ulejlige sig længere. Altsaa kjører han da hjem igjen, men var aldrig snarere i Præstegaarden, førend der kom ridende Bud, at nu maatte han endelig komme, de troede ikke, Herren levede. Naa, saa maatte han jo atter til Kjøren, der var ikke andet at gjøre, men da han var kommen saadan omtrent Halvvejen, er der atter en Karl til Hest, som mælder ham, at nu var Manden kommen sig, nu kunde Præsten godt kjøre tilbage. Men hvad sker, da han lige er kommen hjem, er der atter et Bud for tredje Gang, at nu

¹⁾ støvt: død, egentl. styrtet.

maatte han da endelig komme, for det var lige paa Sidstningen med Herren. Han maa jo altsaa til at af Sted igjen, og Kusken kører godt til, men da de er komne saadan hen ad imod Gaarden, da er der atter en Karl, som skal hilse og sige, at han ikke skal ulejlige sig videre, nu var Herren kommen sig. Saa bliver Præsten jo omsider fornærmet og siger: „Da er ogsaa Satan i den Fløvt!“ Aldrig snarere har han sagt det, saa kunde han hverken staa eller gaa. Se, saa blev Hegsene sat paa det og blev ogsaa dømt for deres Hegseri. De blev dømt til, at de skulde brændes, som ogsaa skete ved Kløvenhøj, og siden Tid har der ingen Hegse været, a har da ingen set.

230. Den syge Stud.

Der var en gammel Kjælling i *Rind*, de kaldte Ma Pæjester¹⁾, hun gik omkring og tiggede lidt Fødevarer sammen. Hvad hun fik, kom hun til Hobe i en Krukke, baade lavet Mad og Grød og Vælling og Ølogbrød. Naar hun kom hjem, kunde hun saa skille det fra hverandet igjen, baade Mælk for sig og Suppe for sig og saa fremdeles. Hun fordærvede en Gang Anders Skoles Stud. De var Vævere, og saa træffer det saadan, at de havde meget Tøj i Væven og meget Garn samlet sammen, og da kommer Maren i det samme og vil have et Stykke Tøj vævet. Nej, det kunde ikke lade sig gjøre, de havde allerede taget saa meget ind, at det vilde vare for længe, inden de kunde faa det i Stand. Saa bliver Ma Pæjester gal, og siger, da hun gaar, at det skal de nok komme til at fortryde. Saa er det, Studen bliver ringe, og de kostede meget paa den og gav den mange Ting ind, for at den skulde kere sig, men det blev jo længere jo ringere. Da det blev nu varende, kom de i Tanker om, at det

¹⁾ Ma Pæjester: Maren Pedersdatter.

nok var hende, der var Skyld i det, og saa gjorde de dem bitte¹⁾ og gik hen og sagde til hende: „Kan du ikke kurere os den Stud, Maren, saa skal vi snart væve dig det Tøj.“ — „Ja, a ved det saa mænd ikke,“ siger hun, „tu a vil jo godt prøve det.“ Da var det saa meget godt, saa kunde hun jo komme og faa trendet. Maren kom med hendes Garn og fik trendet, og saa gik hun ud til Studen og strøg den hen ad Ryggen og gjorde saadan adskillige Tid ved den, og saa kom god Stud sig.

231. Skidteri i en Gaard.

Ovre i *Sal* kommer der en Gang en Hare ind ad en Mands Bryggers, og da Konen faar Øje paa den, saa tager hun et Kar og hvælver over den. Lidt efter gaar hun ind til Manden og fortæller ham om den Hare. „Hvad gjorde du saa ved den?“ siger han. „A hvævede Karret over den.“ — „Det skulde du ikke have gjort,“ siger han. Saa begynder hun ogsaa at komme i Tanker om, at det var kanske galt, og gaar saa ud og faar Karret op.

Der var ogsaa meget Skidteri i den Gaard. Mandens Broder havde druknet sig i Aaen, og de fandt ikke hans Lig, men han havde haft et Par ny Vanter med sig der ned, og dem var de saa glade ved, at de fandt. Sagtens havde han slængt dem tra sig, da han sprang ud i Vandet. Mandens Fader var et Stykke Vringel²⁾, men hans Moder var et sølle skikkeligt Skrog. Saa gik hun hen og hængte sig paa Loftet ved Siden af Malttønden. Da de fandt hende og skar hende ned, sagde hendes Mand: „Det var vor Siel“ — det var nu hans Bande — „endda godt, hun væltede mig ikke Malttønden.“ Da hun nu skulde kastes ned,

¹⁾ gjøre sig bitte: ydmyge sig.

²⁾ et Stykke Vringel: et meget vanskeligt Menneske.

skulde hun jo have Rebet med sig, for det var Skik den Gang, at det Vaaben, de havde brugt at tage Livet af dem med, skulde med dem i Kisten. Men nu nænnede hendes Mand ikke at give hende det, for det var et godt Stykke Reb, og der kunde blive noget Fortøjr til et Kobbelt Faar af det. Altsaa giver han hende en anden gammel knudret Pjalt med, saa kunde hun have den at ligge og ro sig ved. Ja, det var saa mænd ikke sært, der var Skidteri til Faers¹⁾ i den Gaard, eftersom der var Haandtering.

232. Læsning over en Finger.

En gammel Kone i *Tange* fortæller:

En Gang havde jeg faaet Edder eller Skarn ved min Finger. Saa kom jeg i Snak med Per Smed om det, og han raadete mig til at tage over til Ravnholts-Kjællingen i *Højbjerg*. Jeg tager ogsaa efter hans Raad, og saa fulgtes baade min Mand og mig ad derover. Da hun saa skulde til at læse over Fingeren, satte hun sig paa hendes Knæ paa Stuegulvet, og jeg sad paa en Stol. Saa tog hun ved Fingeren, og saa gik hendes Mund lige saa stærkt, men vi kunde jo ikke høre, hvad hun sagde. Dernæst skræbte hun i Jorden med begge Hænder og spyttede paa Jorden og tog ved min Finger igjen, og saadan læste hun og spyttede og skræbte tre Gange. Endelig, da hun var færdig, sagde hun, at nu skulde det ikke komme længere, det kunde da ikke komme over det næste Led. Men saa blev jeg saa syg, da jeg lettede mig fra Stolen, at Søren nær ikke havde faaet mig af Sted, og lidt efter blev hele Fingeren saa stor og hoven og saa sort som en Kakkelovn, kort sagt, jeg var nær aldrig kommen hjem. Søren gik og holdt ved mig, og da vi saa kommer forbi Per Smed der ude, siger vi til ham:

¹⁾ til Faers: paa Færde.

„Der kan du se, Pæjer, hvad det havde at sæde.“ Ja, saa kom vi til at have Bud til Viborg, der var en, der kaldte Per Slunt, og han skulde være god til saadant noget. Der kommer Bud til Viborg, og det gik jo i Per Smeds Navn. Per Slunt skrev nogen Salve op, som vi fik paa Apoteket, og den hjalp.

233. Raad for Bullenskab.

En Kone i *Ulvborg* fortæller, at medens hun var Pige, bollede¹⁾ hendes Arm lige oven for Albuen og blev saa meget gal. Forgjæves søgte hun Raad hos to Læger og henvendte sig da endelig til en klog Mand i Sognet. Han brugte først naturlige Midler og sagde, at om et Fjeringaar skulde Armen nok være kert²⁾, men der gik tre Fjeringaar, og den var lige gal. Saa sagde han, at det maatte være gjort ved hende, og nu var der to Raad at vælge imellem. Enten skulde hun forsøge at komme til at ligge ved et Karlfolk, eller ogsaa skulde hun tage Neglestumper baade af hendes Hænder og Fødder, men først begynde at klippe dem af den højre Haand og saa af den venstre, dernæst tage tre Haarlokker af sit Hoved, og endelig tre Blodsdraaber. Alt det skulde hun komme i et nygjort Æg, som Hviden var hældt af, og saa skulde det sættes ned midt i en Myrebo. Dersom Myrerne da vilde gaa til det, skulde hun komme sig, men hvis ikke, kom det af, at hun var forhegset, og saa maatte hun have andre Raad igjen for det. Men Ægget skulde sættes ned i Myreboen ved Solens Nedgang, og derefter skulde hun lægge Haanden paa det og nævne den treenige Guds Navn. „Men da jeg nu syntes, at det var Synd at bære sig saadan ad, vilde jeg ikke prøve Raadet. Derimod henvendte jeg

¹⁾ bolle (udtales báll): bulne.

²⁾ kere: helbrede.

mig nu til en tredje Læge, som helbredede mig Armen med Grød og Plaster.“

„En anden Gang havde jeg en bullen Haand, og da jeg gik til den kloge Mand og bad ham kjende mig Raad for den, sagde han, at den skulde signes, og det skulde være ved Midnatstid. Da jeg kom til den bestemte Tid, sagde han: „Ja, nu skal vi uden for,“ og saa signede han Haanden og tog sin Kaskjet pænt af til det; men hvad han sagde, ved jeg ikke. Derpaa gav han mig noget Plaster at lægge paa det bulne Sted, og saa kom Haanden sig.“

234. Forhegsede Ællinger.

Fra *Vestervig* fortælles:

Vor Nabokone der hjemme kom en Gang om til min Moder og vilde have nogle Æg byttet, hun vilde have Andæg for Hønsæg. Men det vilde min Moder ikke, for hendes Æg var jo større, og saa kunde hun ikke staa sig ved det. Fra den Tid blev det galt med vore Ællinger, de kunde ikke svømme, naar de kom i Vandet, og saadan Forhandling har jeg aldrig hverken før eller siden set med Ællinger. De vilde gjerne nok ned til Vandet, men naar de saa kom i det, laa de og sprællede noget omkring, og endelig faldt de om paa Siden og kunde ikke bjærge sig længere. Saadan druknede de ind ad en Kant. De gamle Ænder sad ude i Vandet og kaldte paa dem, men de kunde jo ikke hjælpe dem til Rette. Naboen havde Ællinger i den samme Dam, Hønen tøjrede de paa Brinken, og Ællingerne svømmede nok saa frisk omkring og fejlede ikke noget. Da det havde gaaet saadan et Par Aar og vi ingen Held kunde have med det, lagde vi vore Ænder øde og havde ikke siden Ællinger. Vi troede jo Nabokonen til det, og den Kone var der heller ingen, der troede rigtig godt.

Men nu kunde hun da ikke gjøre os mere ondt i den Retning.

235. En Kjærtel sat hen.

Jeg havde en Kjærtel under min Hage saa stor som en Æggeblomme, og da den var mig til stor Besvær og var til meget Vansyn, vilde jeg gjerne have den sat væk. Saa var jeg først ved en gammel Doktor i *Hinge*, de kaldte Doktor *Weiss*, og han gav mig noget i en Flaske at smøre den med. Men da det ikke hjalp, var jeg ved ham endnu et Par Gange. Dog, det hjalp ikke det mindste. Saa søgte jeg til en klog Pige, der var i *Tranum Kirkegaard* der ude i Nærheden af Sevel, og hun lærte mig, at jeg skulde gaa til et dødt Mandfolk og tage hans højre Slikfinger og skrive avet om Kjærtelen tre Gange med den. Da jeg kom hjem og fortalte min Morbroder i Levring det, sagde han, at det var noget godt noget, og det var ikke for det, jeg havde nogen stærk Tro til det heller, men det var mig om at gjøre at komme af med Udvægsten, og da jeg saa hørte, at der var en Mand død i *Rind*, gik jeg fra Brandstrup, hvor jeg den Gang tjente, derover og fik Lov til at gaa ind til Liget. Der var en gammel Mand, der fulgte med, og han tog ved Fingeren og skrev, for jeg turde ikke selv. Saa blev der ingen andre Raad brugt, og Kjærtelen gik endda hen, hvorfor jeg fik mere Tro til, at saadant kan lade sig gjøre.

236. To Slags Signen.

Der var en Mand i *Grinderslev*, der gik omkring og satte Grøder hen. Han brugte nogle Halmstraa til det, og Knæene af dem satte han paa Grøderne. Bag-efter skulde Straaene graves ned i Jorden. Han kunde ogsaa signe paa to Maader. Naar en havde et sølle

Sted, signede han ved at stryge paa det, men for Vrid signede han i Skjæppe ved at dreje den avet om, imens det forvredne Lem blev sat ned i Skjæppen. Jeg havde nogle Vorter paa min Hage, og dem var han ved at prøve paa at faa sat hen. Det skulde være, inden Solen kom, og jeg maatte ikke snakke, imens han gjorde hans Kunster. Men da jeg ikke troede paa det, saa gik Vorterne ikke væk, og jeg har dem endnu, det er da synligt nok. Han vilde have lært min Søster hans Videnskab, for han sagde, at et Kvinde-menneske skulde lære af et Karl-menneske; men saa sagde min Moder: „Gud fri os fra det!“ — „Nu er det Dæwlen p. m. forbi, nu kan hun ikke lære det,“ sagde han saa og gik.

Vorterne kunde ogsaa sættes væk ved en død Mand, sagde han. Jeg skulde gaa ind til ham, naar Solen ikke var paa Himlen, tage hans Pegefinger og sætte paa Vorten med de Ord: „Saa tager du mine Vorter med dig.“ Det skulde jeg gjøre tre Gange, og eftersom Liget saa raadnede i Jorden, vilde mine Vorter forsvinde.

237. I med den Slemme.

En gammel Mand i *Vissing* vilde have Ord for at være en Hegsemester, og det var vel nærmest derfor, han gik op i Kirken om Aftenerne. Hvad han bestilte der, det er ikke godt at kjende. Men en Aften vilde en Udflytter fra Byen ved Navn Jesper Bak gaa igjennem Skoven og til sit Hjem tillige med sin Kone. Da hører de en Lyd inde i Skoven et Stykke fra Vejen, og som de nu lytter efter, kan de høre saadan Mundbrugen. De gaar da hen og vil høre og se, hvad det er. Saa staar den omtalte Per Ulrik der og siger, at de maatte ikke komme ham for nær, for der var slaæet en Kreds om ham, og dersom noget kristent

Menneske kom inden for den Kreds eller kom den for nær, saa vilde det gaa ham galt der inde. „Saa vil den Slemme komme og fare i Luften med mig!“ raabte han. Saa tager Konen Ordet og siger: „Følg du med hjem, Per Ulrik, saa vil jeg give dig en Meldmad og en Taar Øl, det har du bedre af end at staa her og skabe dig og gjøre dig til Nar.“ Han svarte nej, det var ham umuligt at komme af den Kreds, men dersom hun vilde lade det bringe ud til ham og lægge det tæt ved Kredsen, saadan at han kunde naa det, vilde han være hende meget taknemmelig, for han var rigtig nok meget sulten. Det gjorde hun saa. Om Morgenen vilde hendes Mand ud at se, hvordan det saa ud der, hvor han havde staaet, det var nemlig ikke ret langt fra deres Gaard. Da han kom til Stedet, var der en Sti i en Rundkreds omtrent som den, en Ronvædder kan træde af rundt omkring i Tøjrslaget om Efteraaret.

Per Ulrik var en Gang i en By i Nærheden af Løgten Kro og skulde skaffe Folkene i en Gaard Penge. Det var navnlig Sølvpenge, han lovede at skaffe dem. Saa blev der sat en Kiste op i Overstuen, og den skulde da hegses fuld. Men han skulde naturligvis have noget for hans Umage, det var ikke mer end rimeligt, og han fik en Sum paa Haanden. Da han saa havde skrevet en Kreds omkring Nøglehullet og en større omkring Kisten paa selve Gulvet og foretaget alt, hvad der hører til, rejste han af og var henne en otte Dages Tid eller fjorten. Ved sin Tilbagekomst fortalte han, at nu var der ikke saa faa Penge i Kisten; men de kunde maaske have Lyst til at faa dem gjort om til Guld. Saa skulde han reise hen til en Mand, der boede ikke saa kort derfra, og raadføre sig med ham, for han var fuldkommen saa meget Mester til saadant noget, som han var; men til den Rejse, skulde han have nogle flere Penge. Ja, dem fik han strags, det

var der ingen Om ¹⁾). Naa, saa rejser han igjen og bliver henne med det samme. Omsider ser Folkene i Kisten, og da finder de nogle Flintesten og nogle Potteskaar. Et halvt Aars Tid efter træffer Manden ham et Sted, det var vist nok ved Løgten Kro, og saa spørger han ham jo om, hvad det blev til. Ja, han foregav, at han havde været syg og derfor ikke havde kunnet komme; men nu skulde han indfinde sig en af de første Dage. „Men alting er vel i Orden?“ siger han, „Kisten staar vel paa samme Sted?“ Nej, det gjorde den rigtig nok ikke, saadan kunde de ikke have den til at staa unyttet et halvt Aar, og de havde da ogsaa set i den og fundet nogle Flintesten og Potteskaar. „Ja, saa er det hele omsonst, hvad der end er gjort,“ Kisten maatte ikke komme uden for Kredsen, „og saa kan det aldrig hjælpe, jeg rejser efter det, der er ikke noget at gjøre.“ Potteskaarene forklarede han jo skulde blive til Sølvpenge, og Flintestenene til Guld.

Den samme Mand tog det Løfte af sin Kone, at naar han var død, skulde hun sammenbinde hans store Tommeltæer med en rød Uldtraad i Steden for som Skik og Brug er med et sort Silkebaand, for ellers vilde Gamle-Erik strags komme og tage ham, sagde han.

238. Skudt med en Sølvknap.

Der var en gammel Kjælling i *Vindum*, de skyldte for at kunne hegse, og de sagde ogsaa, at hun kunde skabe sig i en Hare eller i en Kat, og den kunde sidde i Logabene flere Steder og glo paa Folkene. Der var en Gaard i Nærheden, hvor de havde den om Aftenen af og til, den sneg sig omkring Gaarden, og nærenstid den Hare havde været der, saa mistede de altid et Kreatur eller en Ting og havde Uheld med noget i Gaarden. Manden skød tit efter den Hare,

¹⁾ ingen Om i: ingen Betænkelighed ved, i. anden Mening om.

men aldrig han kunde ramme den, endskjønt den var ham nær nok, for den var ikke ræd af sig nogen Tider, men den løb altid lige rask derfra. Saa snakkede han med en klog Mand om det og fortalte ham, hvordan de tit havde Vanheld med et og andet, og hvordan der altid var saadan Omstændighed, naar den Hare havde været der. Desuden spurgte han ham, hvem han troede til det. Den kloge Mand raadede ham til at lægge en Sølvknap for, naar han skød næste Gang — den Gang bar Mandfolkene jo mange Sølvknapper i deres Klæder. Saa gjorde Manden ogsaa det en Aften, og da ramte han godt nok Haren. Men om Morgenen efter laa der en Kjælling i Byen og skreg i hendes ene Ben, det var blevet saa galt, og hun laa i sin Seng en segs, syv Aar, inden hun døde.

239. Den forhegsede Pige.

Der var en gammel Huskjælling, der sad i min Faders Gaard i *Brandstrup*, og hun havde nogle Tørv, der havde ligget Vinter over nede i Stokbro Mose. Saa faar vi om Foraaret en Hjordetos der ovre fra Vinkel til min Faders, og hun gaar saa ved Faarene der ude i Heden. Da siger Huskjællingen til hende en Dag: „Du kan vel skrue mig de Tørv op, naar du gaar ved Faarene om Dagen her i Mosen?“ Det siger Tøsen hverken ja eller nej til, men hun fortæller hjemme, hvad Kjællingen har sagt. Da siger hendes Madmoder: „Nej, du skal ikke gjøre det, hun har Stunder til selv at passe hendes Tørv.“ Naa, saa bliver Tørvene jo liggende, og saa kommer den gamle igjen til Tøsen en Dag og spørger, om hun nu har gjort noget ved Tørvene. „Nej“, svarer hun, „vore Folk siger, at jeg skal passe Faarene, jeg skal ikke bryde mig om Tørvene.“ Saa snakker hun ikke mere til Tøsen om det, og der gaar jo en Tid hen; men saa

bliver denne her Hjørdepige syg, og det var saa svært med hende, hun blev noget vilds og sær, og naar hun var paa Naturens Forretning, saa vilde hun saa næsten æde hendes eget Skarn. Da det bliver nu fortalt til Manden, saa siger han: „Ja, det bliver der vist Fejler ved, vi maa have hende hjem.“ Saa bliver hun ogsaa kjørt over til hendes Moder, der boede i Vinkel Fattighus. Men Pigen blev ringere og ringere. Hun kunde nok spise og drikke noget, men hun kunde ikke hjælpe sig selv med nogen Ting, de maatte formelig give hende som et lille Barn, hvad hun skulde have til Føden, og hun blev baade blind og taabelig. Saa kommer Præsten der ned en Dag, og han siger, at Barnet maatte helst komme til Doktor. I det samme Lag var der en Kone syg, og hende blev der hentet Doktor til, saa han fik ogsaa Barnet at se og gav Raad ud for det. Men det hjalp ikke det mindste. Saa træffer det en Dag, at hendes Moder gik om en Taar Mælk og kom til en anden Kone, der sagde til hende: „Du skulde søge Evert Kirkefejer i Viborg paa Haand, for han er dygtig til saadant noget.“ Ja, hun havde ikke noget at give ham for det, siger hun. „Da skal jeg give dig en Ost, som du kan fly ham, saa faar du nok et Raad.“ Det gaar nu ogsaa godt nok; hun faar Raadet, og saa kommer Tøsen sig. En Tid efter kommer Præsten atter ud til Fattighuset, og da sad Pigen uden for Døren; nu havde hun ligget inde i lange Tider, og derfor var det nyt for hende at trække lidt frisk Luft, saa meget mere, som hun nu kunde gaa og skimte noget. Præsten udtalte sin Forundring herover til Moderen, og hun fortalte, hvem der havde hjulpet hendes Datter, og bandede paa, at hun havde været forgjort. Saa var det ikke saa fri, at Pastor Vesenberg ogsaa blev noget i Tro om det.

240. Underlige Hændelser.

Peder Søgaard kom en Dag ind til den gamle

Karen og satte sig ved Bordet. Hun havde saadan en Boghylde oven over Bordenden, og der rækkede han op og tog sig den ene Bog efter den anden og sad og saa i. Han satte nu flere op igjen, men omsider fik han fat i saadan en sær Bog; det første han tog den, troede han, det var en Bibel; men det var det ikke, for han kunde ikke forstaa, hvad han læste. Imidlertid stod Konen henne i Køkkendøren, men saa gik hun ud og lukte Døren. Lidt efter blev der saadan en sær blaa Taage inde i Stuen, saa han kunde ingen Ting se, og da der blev lyst igjen, var Bogen henne og stod oppe paa sin Plads i Boghylden. Peder Søgaard mente jo, at Karen baade var Skyld i Taagen og i, at Bogen var kommen ud af hans Hænder, uden at han havde mærket det.

Man fortæller ellers meget andet om den Kone, og det er ikke altid det bedste, men det er da heller ikke det værste. En Tiggerkvinde, der af og til kom til Byen og godt kjendte gamle Karen, fik altid Lov til at ligge om Natten i deres Nøds hos den Mand, der boede et Stykke sønden for, naar hun kom til Byen, og hun saa da en Nat, som hun laa der, at der lige med et blev saa lyst inde ved hende, og et Kvindfolk gav sig til at moge under alle Kørerne. Da det var forrettet, blev der mørkt igjen, men Kvindfolket, der moglede, var netop gamle Karen.

241. Hagsens Hævn.

En Mand i *Hammershøj*, de kaldte Niels Engedal, solgte sin Gaard og fik saa af en af de andre Bymænd i Nedrebyen et Stykke Gadejord lige syd for Byen at bygge paa. Det var nu en meget flink og ordentlig Mand, men saa var han saa uheldig, at han kom i med et Kvindemenneske, der havde saadan et slemt Øjesyn, og hun blev da ogsaa almindelig skyldt for

at være en Hegs. Naar deres Kreaturer i Byen tog noget ved paa en eller anden Maade, saa blev hun altid skyldt for det. Saa blev Niels Engedal da gift med dette her Kvindemenneske, og nu skal jeg fortælle, hvordan jeg en Gang kom i Lag med hende. Jeg var kjørende ned i Engen og skulde hente mig et Læs Tørv, og saa kommer hun til alt Held og Lykke fuslende over Bakkerne og stiller sig lige for ved Hestene. Jeg bandede hende slem og skjældte dygtig ud, for jeg kunde nu aldrig lide hende, og saa rejste hun ogsaa af. Jeg kjører da lige saa stille ned i Kjæret og hen til en Tørveskrue, men der kommer Stjærtten til at røre ved en Tørv i en anden Skrue, og lige saa saare den gjorde det, fløj Vognen ogsaa tilbage, saa Baghjulene gik i en Tørvegrav, og Langvognen knækkede. Jeg sad lige saa stille paa Vognen og sagde: „Saa skulde da ogsaa Fanden have dig, Ma Pejester!“ Nu maatte jeg jo af og have Vognen samlet op, Langvognen fik jeg bundet sammen og fik saa en Klat Tørv paa og kom til Dulren hjem ad. Jeg ved ikke, hvad Magt det kunde have, men saadan gik det, og jeg tror nu, det var hendes Øjesyn, der gjorde det. Det var endelig ikke saa sært, om hun vilde spille mig saadant et Puds, for jeg var ogsaa slem efter hende og bandede hende bestandig.

242. Den skudte Hare. a.

Det var nede i *Mogenstrup*, der løb en Hare og hvippede hvert Tag. „Hvad er det for en Hare, der hvipper her?“ siger Manden i en Gaard, som Haren sad uden for. „Aa, det er en sølle syg Hare,“ siger Konen. „Ja, en med et galt Ben,“ siger Karlen, for han tvivlede nok paa, at det var en Kone der i Byen, som havde et sølle Ben, og derfor skød han efter den. Da han havde nu skudt den, I ved, saa laa denne

her Kone i Sengen og var lemlæstet, Laar og Ben var i Stykker paa hende. Der var mange i Byen, der var blevne skidt, og hun fik jo Skyld for det, men nu kunde de da ogsaa se Gjærningsmanden.

243. Den skudte Hare. b.

En Jæger var ude i Bjærgene paa *Fanø* at skyde Harer. Saa faar han Sigt paa en og skyder ogsaa efter den. Men den løb bare et lille Stykke, saa satte den sig og saa om efter ham. Han skød anden og tredje Gang, men lige meget hjalp det. Endelig river han en Sølvknap af sin Jægerfrakke og tænker: „Nu skal det bide paa.“ Det gav ogsaa Forandring, for nu ramte han Haren, og den løb haltende sin Vej. Men Dagen efter hørte han, at „Gammel Maren åpp i æ Bøj“ havde faaet det ene Laar i Stykker, og saa kunde han nok forstaa, hvem Haren var.

244. Den røde Ræv.

Naar Fiskerne var ude at grave efter Orm, kom „den røde Ræv“ og saa paa dem, men der var ingen, der turde sige noget til den eller jage efter den, for de vidste nok, at det var ingen rigtig Ræv, men en af Hagsene, der havde skabt sig om. De husker nok, hvordan det gik ham, P. P., forleden Aar, da han skød efter den. Han var aldrig siden glad, og nogle sagde, at han heller ikke var rigtig klog efter den Tid.

245. Brændt for Hegseri.

Paa *Jerslev* Mark findes en stor Høj, der kaldes *Boelshøj*. Den skal have faaet dette Navn af, at en Kone fra *Jerslev*, der hed *Bodil*, blev dømt til Døden for Hegseri og brændt der paa Højen.

246. En uheldig Jagt.

En Gang var der Jagt paa *Tjele*, og der var samlet en fem, segs Skytter, men Niels Skytte var ikke budt med, og han laa hjemme i Sengen og sagde, at han vilde tage sig paa at æde det, de fik skudt. Hans Søn Knud var med, og han sagde: „Vi skyder ikke noget i Dag, det har min Fader sagt;“ men det grinte de ad. Dog, da Aftenen kom, grinte de ikke længere, for de fik aldrig et Øje, og de kunde endda skyde paa Dyrene, te Haarene støvede af dem. Niels Skytte, der boede i Vinge, var meget gammel den Gang, og derfor gik de ham forbi, men man mente, at dersom Skytterne havde sendt ham en Flaske Brændevin, saa var han bleven formildet, og saa var Jagten nok bleven bedre. Fortælleren heraf var med som Klap-per og kan bevidne, hvor elendig Jagten gik.

247. Den fundne Hogs.

Min Moder, der boede i *Hjermind*, har fortalt, at de havde en Ko, som de mente var forgjort, og de henvendte dem da til en klog Mand og ønskede af ham at faa Besked paa, om det var Tilfældet. Han sagde, at det kunde nemt udfindes. Den første Søndag, der var Præken, skulde de lige, mens Præsten var paa Stolen, tage en Blære, klippe Enden af den og fylde den med Vand, dernæst hænge den over Ilden og saa passe paa, at ingen skulde komme og løfte den af. Dersom det skete, saa vilde det blive gjort af den, der havde forhegset Koen. Da Manden kom hjem med den Besked, blev det hele ogsaa stilt saadan an, og Konen skulde staa ved Ilden og passe paa. Men saa var hun lige rendt fra den efter en lille Ting, og da hun kom ind igjen, var Blæren løftet af og stod lige saa pænt ved Siden af Ilden. Saa var det jo galt, og de maatte hen til den kloge Mand igjen. Han spurgte dem, om de havde et Driftetrug. Jo, de havde saa. Ja,

saa vilde der nok komme en og laane det, og det skulde da være den omtalte Person, men de maatte vide at sige den nej og skjælde den dygtig ud. Saa kom der ogsaa knap efter en gammel Kone, de kaldte hende Mure-Dorte, og forlangte at laane Drifttruget. „Nej, det kan du ikke, din Skurk,“ sagde min Moder og gav hende det glatte Lag. Hun gik da sin Vej med det, og saa kom den syge Ko sig.

248. Bissende Stude.

Der boede en Kone i *Vinkel*, som kunde faa Folks Køer til at bisse endogsaa midt om Vinteren i den stærkeste Frost. Mange har set, at en Ko, hun har staaet og set paa, lige med et har sat Halen i Vejret og saa faret af Sted, som den var gal. En Dag kom to Mænd fra Vindum Sogn kjørende der forbi med et Par Stude og saa inden for hos hende. Da de var noget svirende, holdt de stor Snak, og det var ikke saa fri, de holdt Konen for Nar. Hun gaar da til Vinduet og siger: „Men hvordan er det jeres Stude flyver hen over Folks Marker?“ Da de saa for op for at se efter deres Befordring, løb Studene langt henne paa Marken med Vognen, og de fik nok at bestille med at faa dem fat igjen.

249. Blodmalkning.

I *Jerslev* var der for mange Aar siden en Hegs. Hun havde en tolvvaars Datter, som hun lærte mange Hegsekunster. Pigen kunde saaledes staa hjemme og malke Køerne ude i Marken. Det gik til paa den Maade, at hun satte to Syle fast i en Bjælke og malkede paa dem. Præsten i Jerslev, Mester Niels (?), fik dette at høre, og saa kaldte han Pigen op til sig. Han fik hende overtalt til at gjøre den Kunst, men da hun havde malket noget, vilde hun ikke blive ved længere,

for hun sagde, at saa kom der Blod, og saa døde Koen. Præsten svarede: „Bliv du kuns ved, jeg skal nok betale den, om den dør.“ Saa blev hun ogsaa ved, og da der virkelig strags efter kom Blod, døde Koen. Præsten døbte Pigen om igjen, og saa kunde hun ikke hegse mere.

250. Mælk i Hjanker.

En gammel en, de skyldte for at være en Hegs, hun havde nogle Tøse, der gik omkring daglig og tiggede Mælk. Saa kom en af dem ogsaa til en Gaard, hvor de sagde hende nej, de kunde ikke give noget, for de havde ikke noget. Saa er det Tøsen siger, at det skulde de komme til at fortryde, men den Snak gav de ikke mere Gav paa¹⁾ end det samme. Saa et Par Dage efter blev deres Køer saa sære, og Mælken blev saa sej, at de kunde tage ned i Spanden og løfte Hjankerne²⁾ helt op til Loftet, uden at de gik i Stykker. Manden rejste da til Niels Lærke for at høre, om han kunde sige dem noget Raad til det, og han traf ham uden for, den kloge Mand var ridende og færdig til at ledsage ham med det samme. Da de kom nu hjem, gik Niels Lærke ind i Nødset og lukkede Døren efter sig, saa ingen saa, hvad han gjorde ved Hovederne. Folkene vilde gjerne have haft at vide, hvem der havde gjort den Fortræd, men han sagde blot, at den skulde nok komme og bede dem om Forladelse for det. En Dags Tid efter kom denne her gamle Hegsekjælling og stillede sig an henne ved Nødsdøren, og der kunde hun ikke gaa fra, inden de gav hende Lov til det.

¹⁾ give Gav paa: lægge Mærke til, give Agt paa.
²⁾ Hjanker: lange, klumpede Trævler af en Vædske, der er løben sammen.

251. To Træk med Kjærnen.

Der var en anden gammel Kone i *Hjermind*, som var saa tyk, at hun var nemmere at trimle end at trække. De kaldte hende Kok-Stine, og hun var almindelig anset for den største Hegs. Jævnlig gik hun om paa Mælketiggeri og havde da altid for Skik at gaa ind ad Folks Køkken i Steden for ind ad den egentlige Gangdør, saadan som fremmede Folk plejede. Ingen turde lade hende se paa deres Mælk eller deres Kjærnen af Frygt for, at det skulde forhegges. En Dag, jeg stod og kjærkede, saa vi hende ud ad Køkkenvinduet, og saa sagde min Moder: „Det er et grimt Kvindfolk, der kommer, lad hende ikke se Kjærnen.“ Jeg har aldrig brudt mig om at tro paa saadant noget, og derfor blev jeg staaende ved mit Arbejde. Da hun var kommen ind og havde staaet og set lidt paa os, fik hun hendes Mælk, og saa gaar hun hen til Kjærnen og siger: „A faar vel at tage ved Kjærnen, ellers er du vel ræd, a gaar med Smørret.“ Hun vidste jo nok, hvordan Troen var til hende, og saa tog hun ved og gav to Træk. Dermed havde hun jaget Smørret fra sig, saa hun nu ikke kunde tilvende sig det, og jeg fik da ogsaa Smør strags efter.

252. Syge Faar.

Henne i Hørup boede en gammel Kone, de kaldte Ka' Blæst, i et bitte Hus paa et Udhjørne af en Gaardmands Mark, og hendes Mand hed Kristen. De havde en Ko og nogle Faar. Saa havde de en Nabo, der boede et lille Stykke oven for dem, og hans Kone var ikke saa meget redelig. Nu sker det et Efteraar, at et af Ka Blæstes Faar bliver sygt, og de mister det, og saadan hen ved Juletid bliver det bedste af hendes Faar ogsaa sygt. I den samme Tid kommer der en gammel Tiggerkvinde, An' Bilidt, ind til dem og

beder om lidt i Guds Navn til Jul, og hun faar ogsaa Lov til at blive der om Natten. Saa falder Snakken paa det syge Faar, og Ka' Blæst spørger hende om, hvad hun skulde gjøre ved det. „Ja, a ved saa mænd ikke, men det kunde maaske dog være, te a kunde hjælpe.“ Ja, hun mente da, det var skidt Folk, der gjorde det. Det var det vel sagtens ogsaa, og hun kunde vist vise dem, hvem det var. Den samme Nat skulde Karen stille an med at bage til Jul, og hun rejser sig da Klokken to. Saadan hen ad Dagingen kommer Nabokonen derned i hendes Underklæder og stiller sig an inden for Døren. Der bliver hun standende, og Konen i Huset snakker til hende, men hun vil ikke svare. Saa faar Karen Finbrødet af Ovnen saadan ved Lag, da Solen gik op, og nu tager hun en Kage og skærer Hul paa for at give Nabokonen en Meldmad af den. Den vilde hun heller ikke have, og endnu gjorde hun ikke Tegn til at ville gaa. Men en bitte Krumme efter siger An' Bilidt, der laa henne i Sengen, til hende: „Nu kan du gaa hjem, Molle¹⁾, du kan sige, du har været her, og saa skal du aldrig tage dig saadant noget for mere.“ Da fik Konen Ben at gaa paa, og de kunde nu forstaa, hvem der havde voldt det med deres Faar. Det syge Faar kom sig strags efter, og Ane Bilidt fik en god Foræring til Jul, da hun rejste af.

253. Indskrift over Døren.

Der var megen Sygdom i Niels Skovfogeds Hus i *Koed*, og saa troede han jo, at de var forgjorte. Folk raadte ham til at faa noget skrevet over Døren, saa skulde det nok hjælpe. Saa fik han ogsaa skrevet følgende Vers:

¹⁾ Molle: en Fordrejelse af Mo'rille, altsaa en Tiltale, men brugt i ringeagtende Betydning.

„Her staar over Døren skreven,
Skidt og Skaan haar os fordreven,
Lopper og Lus de æder os op
til vor baareste Skind og Krop.“

Men om det hjalp noget, berettes ikke. Folkene var meget svinske, saa det kunde gjerne gaa til paa naturlig Maade, at Utojet var efter dem.

254. Menneskeben.

Der har i lange Tider staaet et lille Skrin mellem Kvindestolene i *Kvorning* Kirke, og der var nogle smaa Ben i det som af et lille Barn. Disse Ben er imidlertid efterhaanden blevne henne, idet Sognefolkene har listet sig op til Kirken om Natten og taget ét Stykke efter et andet. De har nemlig haft Tro til, at der var en særegen Kraft ved de Ben, og at de kunde hjælpe i en eller anden Sygdom eller for en og anden Forhegselse.

255. Skærpede Langjærn.

Paa *Staby* Kirkes nordre Mur ses i de hugne Sten en hel Del lange, vandrette Ridser, der strags ved første Øjekast skjønnes at være foraaarsagede ved skarpe Redskaber. De er fremkomne ved, at Sognebeboerne har skærpet deres Langjærn paa Kirkemuren, og de findes saa lavt nede mod Jorden, at Gjærningsmændene har maattet sidde paa Knæene, imens de gned frem og tilbage. I forrige Tider, naar man om Foraaret skulde ud at pløje, gik man ved Nattetid først op og hvæssede sine Langjærn paa Kirkemuren, hvilket troedes at skulle hjælpe til en velsignet Avl. Ridserne findes paa Langkirkens Mur nærmest Koret.

256. Maalt for Modсот.

Jeg er en Gang bleven maalt for Modсот, og det

var paa høje Tid med mig, for jeg havde faaet saadan en Lede til Brød, ja, det var lige saa besk, som om det var blandet med Maløvt¹⁾, jeg var skidt tilpas og træt i Benene, ja, æ Gulsot var jeg ogsaa i. Der følges fire Sygener²⁾ ad med Modсот. Den begynder med Brødlede, og naar en kommer for langt hen i Gulsot, saa kommer en jo i Tæring og svinder rent hen. Jeg blev maalt af en Kone i *Brandstrup*, der hed Inger Marie, men Niels Torp i Faarup kunde ogsaa maale for Modсот. Hun tog et Stykke hvidt Uldgarn og begyndte med at maale fra Ovret af Hovedet og til min Nakke, saa maalte hun fra Nakken og ned til Hofteskunken, og saa fra Hotteskunken og ned til Knæledet i æ Hambovt³⁾, og endelig derfra og ned til Hælen. Derefter begyndte hun fra Spidsen af den lange Finger til det yderste Led, saa derfra til det næste Led, og saa til Leddet ved Haanden, derfra til Haandleddet, Albueleddet og Skulderleddet, dernæst fra Armhullet tværs over Brystet til det andet Armhul, og saa fremdeles Led for Led til Langfingerens Fingerspids paa den anden Haand. Da det var nu gjort, lagde hun Garnet nogle Gange sammen, trak det saa lidt fra hinanden, at der dannedes som en Ring af det, og mens hun nu stod og holdt ved det med Fingrene, skulde jeg spytte igjennem Ringen. Det kunde jeg ikke vel, for mit Spyt var saa langt og sejgt, at det vilde ikke slippe ved Munden, og en kunde gjerne have klippet det af. Saa skulde der klippes en Stump Negl af hver Finger og Taa og en Lok af mit Haar, og alt det tillige med Garnet skulde saa brændes. Da det var nu blevet gjort alt sammen, saadan som hun bestemte, og der var gaaet en lille Tid hen, saa

¹⁾ blandet med Malurt.

²⁾ Sygen: Sygdom.

³⁾ Hambovt kaldes Hulningen paa den inderste Side af Benet bag Knæledet.

var jeg kommen mig, og det viste sig, at den Maalen var et godt Raad for Modсот.

257. Et Hop af en Ovn.

Der er en Fortælling om en Bæk, der løber ned til Bjerring Mølle imellem *Bjerring* og *Hjermind* Ejendomme, og den Bæk kaldes *Mjødbæk*. Der var to Beboere, en paa hver Side af Bækken, den ene i Bjerring Sogn, og den anden i Hjermind Sogn, og de kom til Rette om, at de skulde bytte Sted, men der blev lige godt en Vanskelighed ved det Bytte, for den ene Mand havde en Ovn, og den anden ingen, og saa kunde de ikke komme til Rette om det med den Ovn paa andre Maader, end at de Folk, der ejede den, skulde flytte den og tage den med dem. Det var nu noget, der ikke godt kunde betale sig, naar den skulde rives ned, men saa kommer de til en gammel Kone, og hun sagde, at hun skulde lære dem at flytte Ovnen. Saa bar hun sig saadan ad, at hun bandt et Stykke Reb paa den — det var jo nemt gjort, da den laa for sig selv sønden for Huset — og saa flyede hun Karlen fat i Enden af det; nu skulde han trække Ovnen i Rebet, men han maatte vare sig, at han ingen Ting sagde imens. Saa trækker han ogsaa løs med denne her Ovn, og den kommer godt nok dulrende bag efter ham, men Hegen kommer til sidst med Pисken. Da de nu naar ned til denne her Bæk og skal over den, saa bliver Karlen jo nysgjerrig efter at se, hvordan den nu skal komme derover, og saa ser han sig tilbage. Saa giver den jo et forfærdeligt Hop, og han kan da ikke dy sig for at sige: „Aa, det var da ogsaa et Helvedes Hop af en gammel Ovn!“ Men saa kunde den ikke komme længere, da han saadan forhjappede sig og kom til at snakke, den plattede lige ned i Bækken, og der ligger den den Dag i Dag er. Men derefter

har de det Mundsprog: „Det var et Helvedes Hop af en gammel Ovn!“

258. Dansende Lyngstakke.

Der boede en Mand sønden *Viborg*, han havde en Søn, der gik ved noget Kreaturer. Saa var det en Dag, Manden vilde ud i Heden efter Lyng, og Drengen var med, han sad oppe ved Faderen paa Vognen. Saa siger Drengen til Faderen: hvad han vilde give ham for at faa de Lyngstakke til at danse? „Aa, din skide Knægt, hvad er det for Snak, kan du gjøre saadant noget?“ Ja, han kunde saa, og strags giver Stakken der henne i Heden dem ogsaa til at danse omkring. „Hvor har du lært det?“ spørger Faderen ham saa. Ja, det havde han lært af den gamle Kone, der boede i det bitte Hus ude i Hjørnet af deres Mark. Naar han gik ved Kreaturerne, var han inde ved hende, og saa havde han givet hende det halve af hans Meldmad for at lære ham det.

259. Hævn over Kalkmanden.

En Dreng fra *Viborg* By var henne at tjene en Sommer ved en bitte Avlsmand, der boede ude paa *Viborg* Mark. Saa gik han en Dag paa Marken ved Manden, og da kommer der i det samme en kjørende hen ad Holstebro-Landevej. Saa siger Drengen: „Der kjører den forbandede Kalkmand, der kjørte os til Hagebro forleden, han var ikke bedre værd, end han skulde vælte paa Stedet.“ — „Det er ikke værd, du kommer med saadanne Ønsker“, siger Manden, „for det kan du ikke faa ham til.“ — „Jo, det skal jeg vise dig“, siger Drengen. „Ja, da lad os se,“ for Manden bliver jo noget nysgjerrig efter at se, hvad det kan blive til. Kalkmanden kjører stille hen ad Vejen, og saa springer Drengen hen forved ham

og skriver nogle Ridser med Piskeskafte i Hjulsporet, hvorefter han render tilbage til Manden igjen. Den Gang nu Kalkmanden kommer hen over Stedet, hvor Skurerne var skrevne i Vejen, saa vælter han med Læs og det hele, og det lige til det skurrede¹⁾. Manden staar henne paa Marken og giver Agt paa det, og saa vilde han jo bagefter have at vide af Drengen, hvordan han havde lært den Kunst. „Det har den gamle Kone saa tit siddet og fortalt mig, der kommer her ud med hendes Bindehose om Aftenen.“ Hun boede inde i Viborg og gik saadan omkring til Folk om Aftenerne for at spare paa Lyssen²⁾ og Ildebrændsel. Da Manden hører det, bliver han saa ærgerlig, at han tager Drengen hjem og giver ham et Lag Hug, og saa forbyder han Kjællingen at komme i hans Hus tiere.

Drengen fortalte jo ogsaa Manden, hvorfor han var bleven saa vred paa den Kalkmand. Det var en Dag, hans Husbond havde sendt ham ind til Viborg et Ærende, og da han saa vilde gaa hjem, naaede denne her Kalkmand med den tomme Vogn ham lige uden for Byen. Saa beder han om at komme op at kjøre tillige med en anden Dreng, han var i Følgeskab med. Det var der ikke noget i Vejen for, og Kalkmanden kjørte rask til. Men saa kunde de ikke komme af igjen, for han vilde ikke holde, og de maatte da følge med lige til *Hagebro* og siden gaa hjem, det var rigtig nok ingen Snupvej, saa Drengen kunde nok have Grund til at blive ærgerlig paa ham.

260. Et Stykke Hugorm.

Imens jeg gik og var Hjortedreng i *Dover* paa Tyland, var der en gammel Kone i et lille Hus, som jeg tit var inde ved, for hun var altid saa rar ved os Hjarde-

¹⁾ skurre: om Bevægelse, der bryder al Modstand.

²⁾ Lyssen: Lys, egl. Lysning.

dreng. Saa staar jeg en Dag og rager op i hendes Dragkiste, for saadanne Knægte er jo altid nysgjerrige, og Konen var ude i Køkkenet; da finder jeg i en af Skufferne en lang Orm, som Hovedet var skaaret af, jeg kunde da ikke skjonne, det kunde ligne efter andet end en Orm. Da hun saa kom ind igjen, spørger jeg hende om, hvad det er, jeg har fundet. „Det er en Hugorm, min Dreng,“ siger hun, „du kunde ellers have godt af at faa noget af den, du gaar saa meget ude ved Hovederne med dine bare Fødder. Saa skærer hun et Stykke af og giver mig. Skindet var nemlig flaaet af, og Indvoldene tagne ud, saa jeg tykte godt, jeg kunde spise det, og det smagte godt nok, omtrent som tørret Aal. „Jo, jeg skal sige dig, lige saa mange Led du spiser, lige saa mange Aar vil det vare, inden du faar Edder ved nogen Ting.“ Den Gang var jeg elleve Aar, og da jeg var segsten Aar, fik jeg Edder ved en Finger, saa der maa nok have været fem Led i det Stykke, jeg spiste, men jeg ved det jo ikke bestemt, for vi betragtede det ikke saa nøje.

261. Raad for Drukkenskab.

En Kone paa *Boddum*, hvis Mand var meget drikfældig, kom en Aften til et Sted, hvor de havde et Lig, og bad, om hun maatte ikke ene gaa op til Liget. Ja, det vilde de ikke nægte hende, skjønt de jo i Øjeblikket ikke kunde forstaa, hvad hun vilde der efter. Hun faar et Lys med sig, og saa er hun der oppe en lille Tid og kommer da tilbage, men siger ingen Ting om, hvad hun har bestilt. Nu var Folkene meget nysgjerrige efter at vide, hvad hun havde taget sig for, og saa ser de jo nøjere efter næste Dag. Da finder de, at Konen har haft sin Mands Ragekniv med sig og med den skaaret det indvendige af Ligets Læber bort baade Over- og Underlæbe og saa taget

disse Stykker med sig. Da der nu blev en slem Snak om det, som ikke var saa sært, maatte hun til at give en Forklaring for, hvad hendes Hensigt var dermed, og hun erklærede da, at disse Stykker Kjød skulde sættes paa Brændevin, som hendes Mand skulde have at drikke, og da hun havde hørt om, at dette Raad var det eneste, der kunde hjælpe for Drikkesygen, saa havde hun endelig bestemt sig til at gjøre et Forsøg med hendes Mand.

262. Imellem bidske Hunde.

Ingstrup Mølle hørte i sin Tid under Viskum. Saa var det en Gang, Major Lewetzau paa Tjele kom ridende forbi med sine Hunde, at en af dem kom efter en Kat af Møllerens og havde nær splittet den ad, men saa kom Mølleren og slog med en Sten, han snappede, Hundens ene Ben i Stykker. Nu blev Majoren gal og sendte Bud til Mølleren, at han den og den Dag skulde møde paa Tjele, for Herren vilde tale med ham. Mølleren turde ikke andet, omendskjønt han havde et andet Herskab, for de store hængte sammen den Gang, som de gjør endnu. Men det var ikke naadigt at komme ind paa Gaarden den Dag, for to store Hunde var bundne i Borggaardsporten hver ved sin Side og kunde naa sammen midt Vejs. Mølleren væbner sig da med en Slagel i hver Haand, og saa lister han af, men han har ellers ikke mere Glæde end til sig selv. Som han nu gaar, kommer han til en Staakelskvinde, der siger: „Hvad fejler du, for du ser mig saa modfalden ud?“ — „Ja, jeg er heller ikke saa meget glad, men det kan nok ikke nytte at klage min Nød til dig.“ — „Ja, hvem kan vide det,“ siger hun, „jeg ser, du er godt bevæbnet, men hvad er det imod?“ Ja, det var da imod et Par glubske Hunde, for han skulde ind paa Tjele. „Det kommer du næppe

heldig fra med dine Slagler“, siger hun igjen, „men nu skal jeg lære dig et Par Ord, og naar du siger dem, idet du gaar igjennem Porten, og saa sleger¹⁾ ad Hundene i det samme, skal de ingen Fortræd gjøre dig.“ Han takker hende for den Besked og gaar. Naa, Hundene kommer springende imod ham som vilde Dyr, men da han gaar ind imellem dem, siger han de Ord og sleger for dem, og saa kommer de krybende hen imod ham, saa han kan gaa frit ind. Da han nu faar Majoren i Tale, og denne ser, at han ingen Skade har taget, skal han jo have set til Hundene, og saa siger han: „Tag mig Dævlen min Finger!“ — det var nu altid hans Bande —“ du har ødt mig mine Hunde. Hvordan kom du forbi dem?“ — „Jeg slegede mig til Rette med dem, og saa kom jeg igjennem.“ Nu havde Mølleren faaet Pippet taget fra Majoren; og da han sagde, han vilde ikke have hans Hunde slaaet fordærvet, svarede Mølleren helt uforsagt, at han vilde heller ikke have hans Katte revne ihjel. Saa blev der baade budt ham en Bid Brød og en Dram, og saa kunde han gaa uhindret hjem.

263. En Hugormetunge i Munden.

Karlene kan tilvende sig Pigernes Tilbøjelighed, naar de tager Hugormetunger i Munden, idet de kysser dem. De vil sige, at en Mand, der boede her i *Vindum*, brugte det Spil med en Pige i Rind. Han var bleven skilt ved hans Kone, for han var en slem fordrukken Børste, og de kunde da ikke komme ud af det med hinanden, men nu kunde han jo ikke undvære et Kvindfolk i Huset alligevel, og saa er det, han finder paa at forhegse denne her sølle Pige. Da Skilsmisseaaret var omme, blev de saa gift med hinanden, og det Ægteskab gik endda nogenledes. Han

¹⁾ slege: kjærtægne med Haanden, stryge og klappe.

var en villele Rokkedrejer og var ellers dygtig nok, naar det fule Brændevin ikke havde været. Men det er jo saa mange deres Ulykke.

264. At rende efter en.

Der var en rejsende, som kom i Snak med en Pige paa et Sted, hvor han kom ind, men da hun var slemst storsindet og vilde have ham til Nar og morede sig meget over ham, lavede han det saadan for hende, at hun maatte rende bag efter ham, da han gik. Saa kommer hun nu løbende som en gal hen ad Vejen, og træffer hun paa en gammel Kone. „Hvordan er det du render saa stærkt?“ siger hun. Ja, hun vidste det snart ikke, „men jeg skal efter ham, der gaar henne, og jeg kan ikke naa ham.“ Saa kunde den gamle Kone ogsaa se et Menneske henne paa Vejen for ved dem, og det var jo den rejsende. „Jaja, giv dig nu Tid,“ siger Konen, „hægt dit Forklæde fra og vend det avet, saa hjælper det vel.“ Det gjorde Pigen snarest mulig, imens hun gik, og saa var der ingen Ting ved det, saa kunde hun frit gaa hjem igjen. Men alær, hun huskede en anden Gang paa, hvordan det kan gaa, naar man gjør Nar ad ukjendte Folk.

265. Det bedste Bevis.

En Mand havde noget Kreaturer, der blev forhegset; og saa henvendte han sig til en klog Mand om Raad, ligesom andre Folks Skik var, og spurgte ham om, hvem der var hans Skademand. Den kloge Mand paaviste ogsaa den skyldige, nemlig en gammel Kone, der boede i samme By. Manden, som Forhegselsen var falden paa, gaar saa hen i en offentlig Forsamling og kalder denne her Kone en Hogs, og derover blev Kjællingen og hendes Mand jo begribeligvis meget fornærmede og vilde have ham til at be-

vise, hvad han havde sagt, eller ogsaa staa som en Løgner og dømmes for hans Mund. Nu var Manden lige godt noget forlegen hermed, for det var da noget, han ikke saadan kunde bevise, og han gaar da hen og klager hans Nød for den kloge Mand; det var jo nemlig hans Ord, han havde bygget paa. „Ja,“ siger han, „vi kommer til at arbejde paa et mindeligt Forlig imellem jer, og saa maa du helst have nogen til Stede, der baade kan mægle og være Vidner, kald Præsten og Sognefogeden og et Par andre Mænd af Byen til, og saa skal jeg ogsaa nok komme til Stede. Men for Resten skal du ikke være saa bange; naar de Mænd er komne, maa du godt kalde hende en Hegs én Gang til, for det er hun.“ Naa, Manden faar Folkene forsamlede til den bestemte Tid, og den kloge Mand var ogsaa kommen. Da Kjællingens Mand nu begynder at komme frem med hans Klage, siger Manden jo igjen, at hun var en Hegs. Præsten tager da Ordet og siger: hvordan han kunde understaa sig i at sige det, det maatte han ikke, og Hogsens Mand siger til de andre: „I er Vidner paa, hvad han har sagt.“ I det samme faar de Hogsen at se uden for Vinduerne, hun havde været ved at lægge Dej der hjemme, men var nu kommen med Armene og Hænderne lige saa deje¹⁾, som hun havde staaet i Dejtruget, og med bare Arme og uden Forklæde og med Haaret hængende ned over hendes Ansigt, og der stod hun saa ude og hoppede og dansede og gjorde sig til. Saa tager den kloge Mand Ordet og siger til hendes Mand: „Kan du sige mig, hvorfor din Kone kommer saadan og hopper og skaber sig uden for fremmede Folks Vinduer, for kan du ikke det, saa er her maaske dog Bevis for, at hun er en Hegs, en kan da nok forstaa, at et Menneske, der er rele²⁾ i enhver Henseende, ikke

¹⁾ deje: med Dej paa.

²⁾ rele (redelig): om den, der har sine Sager paa det rene.

kommer saadan her ude og gjør sig til Nar for saa mange Mennesker.“ Saa blev Manden nødt til at frafalde Sagen. Præsten dømte, at hun var en Hegs, det var afgjort, og den kloge Mand lod dem saa vide, at det var ham, der havde Bud efter hende. Hun kunde nok gjøre nogle Kunster, men han var dog saa meget klogere end hun.

266. Hegsepigerne og deres Moder.

A har hørt Snak om en gammel Kone, og hende vilde de sige der kunde hegse. Hun kunde en Vise, hvori der stod: „Atten Gulderinger, atten.“ Den var til at danse efter, og saa kom der ogsaa en Repe-tise, hvori der stod: „Gammel Jan, stumpet Jan, ta' hend', ta' hend', ta' hend', ta' hend.“ Saa var der en Gaardmandsson, som saa grov gjerne vilde lære at hegse, og han gik over til hende efter det. Men hvordan det nu gik med det eller ikke gik, saa træffer det en Dag, han skulde ud at plove paa hans Faders Mark, at da kommer der saa mange skønne Fruentimmer og dejlige Jomfruer til ham der ude i Marken, og de var pyntede saa dejlig hver en. Naa, de vilde da danse med ham efter denne her Melodi, a fortalte om, men Karlen undsaa sig jo ved det, han tykte, de var for mange og for pæne. Men de synger: „Ta' hend', ta' hend'!“ og saa kunde han jo ikke godt blive fri for dem, alligevel han vilde nu ikke danse. Alt-saa resolverer han til at faa Harven smukken¹⁾ paa Vognen, og saa Hestene i Firgalop efter Hjemmet til. Da han kommer i Nærheden, springer Folk jo ud og vil se paa den Kjøren, og de spørger ham ad, da han lander i Gaarden, hvordan det var, han kom saadan. Ja, de kunde vel nok se dem mange, der kom efter ham, og de var blevne ved at forfulde²⁾ ham, og nu

¹⁾ smukken (af smække): smækket.

²⁾ at (have) forfulgt.

var der nogle i Vognen. Nej, de siger, at de kunde ingen se, og de tog imod Hestene og fik dem ind, og Karlen kom ogsaa ind og i Seng, det var han tjenlig nok til, for han var alforstyrret i Hovedet over alle de Fruentimmer, han skulde have danst med. Saa bliver han syg og dør knap efter, og saa lærte han jo ikke at hegse alligevalle.

Den samme Kone havde en Datter, og hende troede de ogsaa kunde hegse. Hun sagde en Gang til de andre Tøser, der var lige Børn med hende, at naar hun skabte sig i en Bygkjærne, maatte de endelig ikke pikke hende. Til sidst blev den gamle Kjælling hendes Laar skudt. Hun havde skabt sig i en Hare og gik i en Kaalhave, men saa havde Manden faaet Sigt paa hende, og han skød efter hende flere end én Gang, men kunde aldrig ramme hende. Endelig lagde han en Sølvknap i Løbet, og saa skød han hendes ene Laar i Stykker, ret te det støvede. Da hun nu havde faaet den Sølvknap i sig, saa kunde hun ikke længere være Hare, men blev Kone igjen, og saa fandt de hende ude i Marken, for hun kunde ikke ene slæbe sig hjem. De fik hende jo samlet op, og Benet blev spjælket, for den Gang var der mange, der kunde spjælke Folk, imod som nu.

Den Kjælling skal have boet i *Vands* i *Kragelund* Sogn. *Vands* er en Skovstrækning der nede, og inde i Skoven er endnu en Mose, der kaldes Haremosen.

267. Kjødets paa Spegesilden.

Der var en Enkekone, der var berømt for Troldhegseri, og hun stoder sig en ny Tjenestekarl. Saa bliver det bestemt i Akkorden, at han skal have en Spegesild til hans Davre hver Morgen; men han maatte aldrig bryde Benet, der gaar fra Hovedet til Halen, det skulde ligge helt paa hans Tallerken, naar han

var færdig. Det gik han ind paa, og han passede ogsaa paa i lange Tider ikke at bryde det Ben. Spegesilden fik han godt nok, og det var ellers saa meget godt. Men det var alligevel ikke allerbedst med ham, for han blev saa arm og magtesløs og ussel, at der ikke var Mage til, han tærtes hen, og Kjødet faldt helt af Kroppen paa ham. Saa klagede han sig for det til mange, men der var ingen, der kunde kjende ham Raad. Endelig søger han til en klog Mand og vil ogsaa have Raad hos ham. Han vilde have at vide, hvem han tjente, og hvordan han spiste og saadan. Da Karlen nu kommer til at fortælle det om Spegesilden, siger Manden: „Ja, du skulde have brækket Benet for længe siden, for det er den selv samme Spegesild, du æder hver Dag, hun hegser Kjødet af dig paa Silden, og derfor er det ikke sært, du bliver mere og mere arm.“ Da Karlen nu hørte, at det var den samme Sild og hans eget Kjød, han aad bestandig, saa bryder han Benet om anden Dagen. Men saa blev Kjællingen gal og jog ham strags af Tjenesten.

268. Mange Raad for en døende.

Paa *Vinkelsholm* laa der en gammel Mand og skulde dø, og han kunde ikke. De havde prøvet mange Raad med ham, men det nyttede ikke, noget af det. De havde hentet Præsten, for at han skulde berette ham, og de havde taget Sengeklæderne fra ham og lagt andre under ham, for de mente, han kunde ikke dø paa de Fjær. De havde ogsaa hentet en Søster til ham, for at han kunde faa Snak med hende. Vi sad i en Stue der i Gaarden, imens det passerede, og det var om Foraaret i Sædetiden. Saa sad der en anden Huskone inde ved ham, imens Konen kjørte Harven lige uden for i Marken, og Sønnen saae. Huskonen kom da løbende og raabte ad mig, at nu var han død.

Saa kommer jeg der ind, og da laa han og gabte. Jeg sætter da ud ad Marken og holdt Bæsterne, mens Konen og Sønnen løb hjem til ham. Men da de saa kommer ind til ham, da kunde han snakke, mere ringe var han saa ikke. Sønnen beslutter sig da til at gaa op paa Taget over Sengen og tage en Mønnetørv væk, for at Sjælen kunde komme der op igjennem, eller for at en Engel kunde komme ned og tage imod ham. Nu blev de ved ham alle sammen, og lidt efter var han død.

269. Travlhed i Værkstedet.

En Pottemager i *Gammelstrup* fortæller følgende: Der var en Gang en Pottemager i *Odense*, der havde en Svend og en Dreng. Svenden var forfalden og gik paa Værtshuset om Dagen, saa han først kunde faa Tid til at arbejde, naar andre Folk gik til Sengs. Men om Morgenen, naar Mesteren kom paa Værkstedet, var hans Arbejde dog gjort, saa han ingen særlig Grund havde til at være utilfreds med ham. Mesteren forundrede sig tit over, at Arbejdet saadan kunde blive færdigt om Natten, og besluttede sig en Gang til at ville have den Sag nøjere undersøgt. Altsaa lurede han ved Døren og hørte nu en Larm der inde i Værkstedet som af mange Arbejdere. Da han saa kikkede gennem Nøglehullet, saa han, at der sad en paa Drejeskiven, og Svenden stod ved Siden og tog hvert Kar bort, eftersom det blev færdigt, og satte det paa Brættet. Saa var der saa mange smaa bitte nogle, der havde travlt med at haare¹⁾ Tøjet eller puste det vindtørt og sætte Hanke til. Som nu Mesteren staar der og ser og falder helt i Forundring over alt det, han der faar Øje paa, begynder Drejeskiven at gaa i Staa. Svenden siger: „Drej rask væk!“ men

¹⁾ haare: hårde, her om Potter, der tørres.

Puslingen svarer: „Jeg kan ikke.“ — Hvorfor ikke?“ siger Svenden. „For der er for mange Øjne.“ — „Væk med dem!“ siger Svenden, og saa tager den anden en Haandfuld Slik¹⁾ og slaar ud igjennem Nøglehullet. Nu maatte Mesteren af Sted, og siden den Tid havde han kun ét Øje. Mærkeligt nok var det ogsaa, at den Dreng, Mesteren havde, kunde dreje, naar han kom i Svendens Drejebugser, men ellers kunde han ikke.

270. De dansende Hegse.

Hegsene skulde ud at kjerne Smør ved Bække og Vælder paa Voldborg Aften, og det Smør gjemte de saa til Sankt-Hans Aften, for da skulde de ud at ride. Naar de saa smurte deres Rager og Fejekoste ind i det Smør, blev disse til de mest udmærkede Rideheste, som de kunde ride paa, naar de skulde hen at danse for Fanden, og saa snart de kom til deres Samlingsplads, smed de deres Rager og gav sig til at danse, om de end aldrig havde danst før. Der var to Mænd i Lovns, som vilde gaa ud paa Sankt-Hans Aften og se Hegsene danse, den ene var fra Kaldal, og han var den nuværende Mands Bedstefaders Bedstefader. De tog en Kirkegaardstørv paa deres Hoved, for saa kunde Hegsene ikke se dem, og saa gik de ned til *Østerbæk* i Skjellet mellem Alstrup og Lovns, for der vidste de nok, at Hegsene forsamledes. Fanden gik omkring og skjænkede for dem af et Sølvbæger, men den ene af de to Mænd saa nok, at det var et Ben med en Hestehov, den anden derimod kunde ikke se det, og saa skulde han kikke ind under den førstes ene Armhul. I det samme kommer der en Kjælling hinkende paa to Krykker, hun var bleven forsinket, for det hun var saa ringe gangende, og det var en gammel Kone, de kjendte godt. Idet hun nu kommer, smider hun Krykkerne og giver sig til at danse for Fanden som

¹⁾ Slik: Leraffaldet ved Drejningen.

nogen ung Pige. Saa grinner den Mand, der staaer og kiger, og siger: „Hahaha!“ Det kunde Hogsene høre, og saa kommer de hen og vil have fat i dem. Nu kunde de vel ikke se dem, men Mændene bliver dog forskrækkede og anser det for klogest at rende det snarest de kan. Men i deres Skyndsomhed falder den enes Tørv af Hovedet, det var ham, der stod og keg, og saa kunde Hogsene se ham. Havde den anden Mand nu ikke været klogere, saa havde de kommet galt fra det, men han var nu saadan en klog Mand og hyttede lige godt den anden.

271. Riddet i Lyren.

Der var en i Hogselære, og da det saa blev Sankt-Hans Aften, skulde hans Mester rejse op til Troms Kirke i Norge. Men han maatte ogsaa godt komme med der op og se, hvordan det gik til der. Saa sagde Mesteren ham Besked om, at han skulde tage Ovntræet at ride paa og smøre det ind i Hogsesmør og saa sige: Op og ud og ingen Stens¹⁾ imod. Saa vilde han snart komme til Troms Kirke. Naar han saa kom der, skulde han gaa Kirken tre Gange rundt avet om, altsaa mod Solen, og hver Gang han kom forbi Kirkedøren, skulde han fløjte ind ad Nøglehullet. Inden den tredje Gang blev der ikke lukket op, men saa kom Fanden selv og lukkede op for ham, og saa vilde han komme ind i Kirken til de andre Hogsere. Altsaa rejser Mesteren af, for han skulde først af Sted, og saa skulde Læredrengen komme bag efter. Han faar fat i Ovntræet, sætter sig skrævs over det og smører det, og saa siger han: „Op og ud og aall Stens imod!“ Strags flyver den af med ham op i Lyren — for det var i den Tid, de brugte Lyrer, de

¹⁾ ingen Stens (Stedens): inger Steder. Aall Stens: alle Steder.

havde ingen Skorstene -- saa han kom ikke ud ad Døren som et andet skikkeligt Menneske, og der blev han saa ridende i Lyren og kom aldrig oven ud.

Ovnrædet eller Ragen skulde smøres i det Smør, Hagsene kjærrede i Brønde og Vælder. Der kunde de kjærne det Voldborg Aften, og saa gjemte de det under Dørtræet eller ved Oversporet¹⁾ til Sankt-Hans Aften, naar de skulde ud at ride.

272. Hegsekvinden som Ridehest.

Der var en Hegsekvinde et Sted, og hun vilde ride til Troms Kirke paa Voldborg Aften. Saa brugte hun Karlen til at ride paa om Natten i Søvn, og det prøvede hun med ham flere Gange, men næste Morgen var han altid saa forlegen og træt og søvnig. Saa kommer han til en anden gammel Kone, som ikke var saa meget tosset, og hun siger: „Ja, det skal have gode Veje med den Ting. Naar hun nu kommer næste Voldborg Aften, skal du ligge vaagen og endda lade, som du sover, og saa skal du tage Bidslet, som hun lægger paa dig, og stryge det af dig og lægge det paa hende i Steden for. Saa skal du sætte dig op at ride og ride over alt det værste Dynd og Skidteri, du kan finde paa Vejen, og omsider skal du tage hen til en Smed og lade ham beslaa din Hest godt.“ Karlen gjorde ogsaa, som hun havde lært ham, men om Morgen efter laa Konen i Sengen med et Par nye Hestesko smækket paa Hænderne. Se, saa kunde enhver skjønde, hvordan det forholdt sig med hende.

273. Et afbrudt Arbejde.

Sunds Ø eller Odden ved Hvalpsund er skabt af Djævelen, saadan fortælles der da i det mindste. Der

¹⁾ under Tagskjægget.

boede en klog Mand i Færgegaarden i Salling, og saa hændtes det en Søndag, da de alle sammen var i Kirke saa nær som Pigen, at hun faar fat paa en Bog, der kaldes Cyprianus. Der læser hun saa længe, til den Onde kommer ind til hende, og saa kunde hun nu ikke blive skilt ved ham, men maatte høre ham til, hvis hun ikke kunde give ham noget at bestille, som han ikke kunde udføre. Altsaa lægger hun ham for, at han skal lægge Bro over Fjorden fra den ene Side til den anden, og der fik han Arbejde da, men han gav sig jo strags til at øre paa, og havde det varet en halv Time længere, inden Husbonden kom hjem, saa havde han haft Broen færdig.

Men saa drev han ham væk, og paa den Maade blev Arbejdet ikke fuldført.

Morsomt nok er det, at Sundsøre i daglig Tale er blevet forkortet til Sunds Ø.

274. Indgrobet Hede.

Der var en, der hed *Voldemar Lykke* paa *Grinderslev Kloster*, han ejede Gaarden, men det var et sølle skidt Menneske, og han gaar der da endnu. Han vilde saa gjerne have et Stykke Hede, der hørte til Jebjærg, og saa gjorde han den Akkord med Beboerne, at han maatte faa det Stykke, han kunde indgrobe, det Stød¹⁾ Præsten var paa Stolen i Kirken om Søndagen. Saa fik han Fanden til at hjælpe sig med det, han bandt en Spade i Hestens Hale, og saa red han alt hvad han kunde, og der fulgte en Grob efter, hvor han kom frem. Han havde allerede taget et stort Stykke ind, da Beboerne fik at se, at det vilde blive galt, og saa gav de dem til at raabe, at Præsten skulde sige Amen, for ellers havde Voldemar Lykke taget al deres Hede. Saa maatte han til at vende om, men

¹⁾ det Stød (ell. de Staaend d. e. den Stund): imedens.

han fik alligevel paa den Maade det Stykke Mark, der kaldes *Goderums* Mark.

Han rider om Nætterne der oppe oven æ Klostergaard med flere Hunde bag efter sig, og en Gang var han saa lavt nede mod Borggaarden, te hans Hest rørte ved Taget, og saa gav det saadant et svært Rabalder over hele Gaarden.

275. Fanden i en Gaard.

Et Sted i *Vinkel*, hvor min Bedstemoder tjente, der skurede de en Kobberkjedel om Aftenen og satte den saa ud i Bryggerset, saa skulde den Slemme komme Penge i den om Natten. De kunde ogsaa høre, hvordan Pengene klingrede, naar han hældte dem i. Om Morgenen gik Manden selv ud og tog imod, hvad der var kommet. Saa var det en Aften, Karlen skulde ud og give Hestene, og da han saa tog ved Foderkoppen, kunde han ikke løfte den. Nu vilde han jo føle, hvad der var i den, og saa var det en laadden Hund, der laa der. Saa gik han ind til Manden og sagde, at han vilde ikke give Bæsterne i Aften, og Manden maatte da selv til at af Sted.

276. Hundens Leje.

Min Kone havde en Søster, der tjente et Sted, hvor Manden stoppede hans Bugser ind under Stolen hver Aften, naar han gik i hans Seng. Hun kjendte ikke til den Skik, og saa vilde hun samle dem op, men det maatte hun ikke. Folk troede, han lagde dem der, for at den sorte Hund skulde komme og lægge sig paa dem om Natten.

277. En Vegseldaler.

Den Mand, der vil komme i Besiddelse af en Ves-

seldaler¹⁾, han skal samle alle Benene af en Svinetaa nøjagtig sammen, og med dem skal han gaa til Kirken ved Midnatstid og saa gaa avet om den tre Gange. Hver Gang han kommer til Kirkedøren, skal han blæse ind ad Nøglehullet og sige: „A giver mig Fanden i Vold!“ Saa vil Gamle-Erik komme den sidste Gang, og han skal da fly ham Benene af Svinetaaen og vil til Gjengjæld derfor faa en Daler, som lige godt er i hans Pung, ihvor tit han end giver den ud.

278. En Finkelrut.

Naar vi har en Finkelrut, saa kan vi se alle skjulte Skatte i Jorden, og dersom man holder den for ved et Menneske, saa kan man se, hvad han tænker, den kan kort sagt sige os alting. Men man kan træffe at gaa efter den hele sin Levetid og ikke faa fat i den. Man skal nemlig Sankt-Hans Nat gaa ud i en Skov, og der skal man lige i det Minut, Klokken er tolv, snitte det sidste Aarsskud af en Pil, og det skal ske i den hellige Trefoldigheds Navn. Men i det samme skal der komme en Hvirvelvind, og hvis den ikke kommer i det samme Sekund, saa har Kvisten ingen Kraft.

279. Hægen for Kortspil.

Der var en Degn, der var saa inderlig vant for at spille Kort, og han havde nu altid Kortene i Lommen. Saa en Aften, han var ude i Byen, kommer han da til at spille med to andre, og som de sidder og beklager sig over, at de manglede en Fjerdmand, kommer der en fremmed Person ind i Stuen, som gjerne nok vilde med i Laget, og ham bliver Degnen Makker med. Men saa falder der nogle

¹⁾ Dette Navn er sikkert det samme som Vegseldaler, smlg. L. Varming: Det jydsk Folkesprog, S. 72.

Klører ned under Bordet, og da de skulde have dem samlet op, opdagede de, at der sad Kløer ud fra den fremmedes Støvler, saa nu vidste Degnen, hvem han havde med at gjøre. Men da de ikke havde budet ham ind, og han saadan var kommen og havde stillet sig ved dem uden videre, blev de endda skilt ved ham, da Kortspillet hørte op, og det var jo med det samme. Degnen satte sig for, at han aldrig vilde spille Kort mere, og da han kommer hjem til Konen, giver han hende Korten¹⁾ og forlanger, at den skal brændes. „Hvordan er det?“ siger hun, „du har altid haft saadan Lyst til at spille og vil nu have den brændt.“ Jo, nu skulde den væk, for han havde én Gang været Makker med Fanden, og det vilde han ikke være mere.

280. Et forhegset Æble.

Ved *Sjørup* Marked her nede vester paa traffes en Karl og en Pige, der var godt kjendt, og han gav hende et Æble og vilde, at hun skulde æde det. Men hun vilde gjemme det til en anden Lejlighed, sagde hun. „Naar jeg bliver hægen en Gang og æder det, saa er jeg ikke fastende,“ sagde hun saadan for Spøg. Nogle Dage efter, da hun var ude i Heden at plukke Lyng, aad hun Æblet bag efter hendes Meldmad. Men saa blev hun helt fortumlet og løb over Lyngen og brølte, og der var flere der ude, som saa hende, men de kunde ikke komme hende nær. Saa kom de i Tanker om, at der var Fejler ved det, og de rendte sammen om hende og fangede hende. Hun var nær ved at have splittet sig selv ad for at komme fra dem, men de bar hende hjem med Magt og sendte Bud efter en klog Mand, de kaldte Niels Lærke. Den Gang

¹⁾ en Kort: et Spil Kort; hård du en Kwåt? bruges for: har du et Spil Kort; en Kort altsaa betragtet som en Helhed.

han kom, sagde han, at hun skulde lukkes inde i et mørkt Kammer, og der maatte ingen faa hende at se. Der vilde rigtig nok flere Gange komme en og forlange at faa Snak med hende, men det maatte ikke tilstedes. Personen, der havde givet hende Æblet, kom godt nok og vilde have set hende. Imidlertid viste Niels Lærke baade Folkene og Pigen, hvem der havde voldt hende dette her, og sagde, at han havde gjort det for at hævne sig over, at hun ikke vilde være Kjæreste med ham. Da den kloge Mand havde gjort sine Kunster, kom Pigen sig.

281. Et slemt Syn.

Der var en Mand i *Sal* — han hed Søren Brygger — som havde et Stykke Mark vest for Byen, og saa havde han en lille Hund, som tit rendte ud paa den Jord om Aftenerne og der holdt det med Bjæffen og Tumlen og Tuden, saa det var helt overstilt¹⁾, og ingen vidste, hvad den tumlede saadan med. Men saa sagde han en Aften, at han vilde ud at se, hvad det var, og han fulgte med Hunden der ned og var ogsaa borte ikke saa kort. Da han kom tilbage, var han saa næsten fra Forstanden og splittede baade hans Seng ad og gjorde en svær Velstand²⁾ hjemme i hans Hus. De maatte kort sagt have Folk til at passe paa ham i Førstningen. Da han en kort Tid efter kom til sig selv igjen, vilde Folk jo have at vide, hvad han havde set, men det vilde han ikke fortælle hverken til hans Børn eller til fremmede, han sagde blot saa meget, at han nok skulde vare sig for at gaa efter saadant noget mere.

282. Ild hos Svin.

Man troede forhen, at der kunde falde Ild over

¹⁾ overstilt: i særdeles høj Grad.

²⁾ Velstand: her Uorden og Tummel.

Svinene, og saa døde de, undtagen man kunde faa en, som havde Forstand derpaa, til at række ind i dem og tage Ilden ud. Naar Svinene havde Ild, skulde en speget Tusse ogsaa være god at give dem ind. Derfor havde man gjerne saadanne staaende i Beredskab ved Husene. Naar man saa en Tusse kravle omkring, satte man en Pind paa Ryggen af den, hvorved den kom til at gabe, og man jog da med det samme en anden Pind ned i dens Gab, rejste strags denne Pind op paa Enden og trykkede den lidt ned i Jorden. Saa stod Tusserne der og spegedes i Solen.

En Mand i *Vindum* var dygtig til at tage Ild fra Svinene.

283. Raad for Ildsygen.

Folk sagde om et Hoved, der var død af Miltbrand, at det havde „Ildsygen“. Der groede en Slags Urter eller Græs i de sure, uafgrøftede Kjær, og naar Kreaturerne fik dem i sig, fik de Ildsygen og kunde ikke leve, uden at der blev draget Ild, som de skulde over. „Å draw Ild“ var forbunden med megen Omstændighed. Ilden skulde slukkes over hele Byen, og der skulde nu drejes rundt med en Læsmerstang i en Egestolpe saa længe, til man fik Ild ved Gnidningen. Af den Ild tændtes der et stort Baal i en Drift eller en Hulvej, hvor man skulde have hele Byens Hoveder drevet ned igjennem og over Ilden. Men det var ingen nem Sag at faa dem jaget derover, for Hoveder vil ikke gjerne gennem Ild, og der maatte staa en Mængde Folk paa begge Sider af Vejen for at møde og nogle bag ved for at drive paa. I *Lindum* brugte de at tænde Baalet i „Drøwten“, og Bakken, som den gaar op ad, kaldes endnu Drøwtsbakken. Naar Hovederne lykkelig var komne over, tog hver Mand en Gnist af Ilden med sig hjem og

tændte paany. Da den Ild, der saadan blev dragen, var bedre end anden Ild, havde den Kraft til at helbrede for Ildsygen. Men den var besværlig at faa. En Gang borede de i Lindum en hel Dag og kunde ingen Ild faa, men saa opdagede de en Gnist i Vestergaard, og da den blev slukket, lykkedes det dem. Naar de ikke fik Ild tændt i ét Hul, begyndte de i et andet, og man kan saaledes i Lindum Skoles Køkken se et Pandetræ i Skorstenen, hvor der er fire Huller, som de har opgivet for at begynde anden Steds. Træet kunde ogsaa somme Steder være for tvært.

Da der var Fæsyge i *Hammershøj*, lavede de Ild for at standse Sygen. De drilede saa længe i en Stolpe, til der blev et Hul saa stort som en Hattepuld, og jeg har selv set Hullet i en af Gaardene. De døde Dyr blev kastede ned i Fækulen lidt norden for Byen.

284. Haar i Skorstenen.

En ældre Kone fortæller:

I forrige Tider, da Høvederne altid gik løse, passede Hjorderne paa, naar der kom et nyt Kreatur i Gaarde, at faa nogle Haar rykket af det og hængt op i Skorstenen. Man rykkede ogsaa Fjær af Fjærkræets Haler og hængte op for at faa det til at blive ved Stedet. I *Mellem-Vandet*, hvor jeg tjente for Hjørde, hængte der stadig to store Bundter over Røgstangen, det ene med Haar, det andet med Fjær. De hængte ved den Side, hvor Røgen ikke drev op, og da vi fik mange fremmede Høveder der paa Lag, var jeg godt nyttig om¹⁾ at faa Haar puttet op i Bundtet, hver Gang vi fik et Høved. Der løb heller aldrig noget hen for mig, de kunde jo nok skjøve²⁾ noget omkring, men

¹⁾ være nyttig om: passe nøje paa.

²⁾ skjøve (skjæve) om: ikke gaa sin lige Vej.

de kom alligevel tilbage. Vi havde saaledes en slem rejlings¹⁾ Ko, og den Slags Høveder er endda ikke nemme at passe paa, men den løb lige godt aldrig hen.

285. Et Par sorte Hænder.

Der var en gammel Kone i *Viborg*, som skyldtes for at være en Hogs, og hun forgjorde mange Folks Køer. I længere Tid var hun Husholderske for en Enkemand, men da hun blev for gammel til det, kom hun i Huset hos en Datter at være og blev der syg og døde. Da den gamle nu laa paa sit Dødsleje, gik der et af Datterens smaa Børn ene inde ved hende, og det raaber saa ud til Moderen i Køkkenet: „Moder, Moder! der kommer et Par sorte Hænder og lægger sig paa Bedstemoders Bryst.“ Saa kom den Snak ud, at Fanden havde været der og lagt Haand paa den gamle, da hun døde.

286. Den onde Frue.

En Frue paa *Katholm* var saa ond, at naar der kom nogle fattige Børn og vilde tigge, saa pussede hun store Hunde efter dem. Hun havde forsvoret sig til den Onde, og efter deres Akkord maatte han hente hende, naar en vis Tid var gaaet. Saa traf det sig, at Bryggerspigen var nede i Ølkjælderens at tappe Øl, og da saa hun en stor Kok, der sad paa den ene Tønde, og hun kunde høre en sige, om hun vilde ikke kalde paa Fruen; men den, Røsten kom fra, kunde hun ikke se, for det var noget mørkt der nede. Pigen rejste da af op til Fruen i en Snarhed og fortalte hende dette her. „Naa, er han nu kommen?“ sagde hun og vendte sig saa til hendes Stuepige, der netop

¹⁾ rejlings: om Køer, der ikke vil blive med Kalv, altfor parreløstne.

var til Stede i det Øjeblik, med de Ord: „Kan du følge med mig?“ Ja, hun følger med hende til Kjælderøren. „Kan du nu skyde mig her ned?“ Stuepigen vilde ikke ret til det i Førstningen, men da hun mærkede, det var Alvor, gav hun Fruen et Skub, saa hun fløj der ned. Nu blev der saadant et Spektakel nede i Kjældereren, saa det var voldsomt, og Pigen løb ud og kaldte paa Folk, at de skulde komme ned og se, hvad der var ved det med Fruen. Da de kom ned i Kjældereren, laa hun og svømmede i sit Blod og var saa død, som hun kunde blive. Den Dag, hun skulde jordes, og Ligfølget var kommet noget fra Gaarden, var der nogle, som saa sig tilbage, og da sad hun i Vinduet og grinte ad dem. Nu spøjte hun baade i den Kjælder, som det skete i, og en Stue, som siden efter hende er bleven kaldt Fru Mettes Stue. Kjældereren kan slet ikke bruges for Spøgeriets Skyld, og Stuen bruges til Pulterkammer, da ingen tør opholde sig der til Stændighed¹⁾.

Fru Mette skal ellers være bleven manet, efter at hun i mange Aar har gaaet og spøgt, og det skete ved en Præst, de kaldte Slante-Lavst. De havde først søgt mange andre Præster, som ikke vilde have med det at gjøre. Hun lod ham først høre som sædvanlig, at han havde stjaalet en Toskillings Kage, men saa tog han en Toskilling og smed ind i Halsen paa hende. Da han havde faaet hende drevet et Stykke fra Gaarden, manede han hende ned i Kanten af en Eng og satte en Pæl, som staar der endnu, gjen-nem Livet paa hende.

287. Hentet af Fanden.

Det var i den Tid, Bønderne gik til Hove, at der var en Herre paa *Palstrup*, som var saa ond mod sine

¹⁾ til Stændighed: til Stadighed.

undergivne. En Dag, han havde været ude, var der nogle, der havde gjort ham gal, og saa tog han en Dreng og smed ham ind i Teglovnen, at han brændte helt op. Efter den Tur blev Herren syg, og det var lige ved Juletid. Selve Julenat Klokken tolv kom der en Vogn med fire sorte Heste for, og den kørte op for Hovedbygningen og holdt der. Saa sprang et Vindue op, og der kom Herren ud ad, for Fanden tog ham. Hver Julenat kommer den Befordring nu igjen, og saa springer Vinduet ogsaa op. Det har Kusken Palle set for et Par Aar siden.

Andre siger dog, at han en Gang blev manet væk af en Præst, de fik Bud efter, og han blev sat ned omme ved Enden af Laden ved to store Træer. Teglværket er nu nedlagt, men hvor det har været, er endnu en stor Dam, der kaldes Tegldammen.

288. Kromandens Død.

Der var en Kromand i *Aabybro Kro* ved Nørre-Sundby, der var meget ugudelig. Hans Navn var *Simon Krog*. En Nat, som han red ud af Kroen, kastede Hesten ham af paa Landevejen, og Fanden tog hans Sjæl. Da hans Lig om Morgenen blev fundet, stod to Krager og hakkede i det. Efter at han var bleven henjordnet, kunde han ikke finde Ro i Graven, men spøgede i Kroen hver Nat. Der blev da sendt Bud efter Anders Allehaande, en klog Mand i Aaby, for at han skulde mane Kromanden, men han kunde ikke komme af Sted med det, og saa blev Præsten i Aaby hentet. Han fik ogsaa Held af at faa Gjengangeren manet ned. Simon Krog havde sagt, inden han døde, at Kroen skulde brænde tre Gange, inden hans Lig gik i Forraadnelse, og den er ogsaa brændt to Gange; men om Liget endnu ikke er forraadnet, ved jeg ikke. Den døde Kromand er indsat i en aaben

Begravelse under Alteret i Aaby Kirke tillige med flere Præster og Herremænd.

Jens Kalsen paa Rendbæk har fortalt følgende om Simon Krog. Han var fra Horsens Sogn i Kjær Herred. Først var han Tjener hos den daværende Ejer af Langholt, som tillige ejede Birkelse, og siden blev han ophøjet til Forvalter paa denne sidste Gaard. Men han regerede strængt over Folkene og var saa ugudelig, at han bandte til hvert Ord, han sagde. Mens han var her, døde Kromanden i Aabybro, og saa giftede Simon Krog sig med Enken. Han vedblev at være Forvalter, og hans Kone passede Kroeriet, men hver Søndag kom han hjem til Kroen og blev da siddende til over Midnat og spillede Kort med Krogjæsterne. En Søndag Nat sad han som sædvanlig og spillede Kort, og da Selskabet ophørte noget over Midnat, lod han Karlen sadle sin Hest, thi han var en fin Mand, og red tilbage til Birkelse. En Opvartningspige, som skurede Bordet i Krostuen, hørte lidt efter en Hest trampe paa Stenbroen. Hun gik da ud og saa, at det var Kromandens Hest, som kom tilbage, men han var ikke med. Hun gik da ud østen for Kroen for at se efter hendes Husbond, og der saa hun et Syn, som hun aldrig hverken før eller senere saa Mage til. Saa løb hun strags ind og fortalte Konen, hvad hun havde set. Denne svarede: „Lov mig med Haand og Mund, at du aldrig vil sige til noget Menneske, hvad du har set.“ Det lovede Pigen, og hun holdt sit Løfte. I Jens Kalsens Ungdom var der et Hul, hvor Kroens Lade nu er bygget, og der sagde man, at Simon Krog var manet ned i.

289. En Beskyttelsessedd. a.

En Mand i Brandstrup fortæller saaledes:

Da jeg var med i Krigen, gav en Karl fra *Borrisø*,

som senere faldt og ligger jordet i Fredericia Kæmpegrav, mig en Beskyttelsesseddel. Jeg mente ikke, den kunde hjælpe, men han forsikrede mig, at naar jeg gik med den paa mig, saa var jeg skudfri, og jeg fik den da syet ind i min Brystpude. Hans Fader havde givet ham den, og han havde igjen faaet den af en grumme klog Mand med Forsikring om, at den var kraftig nok. Alle Karlene fra vor Egn, fra Hvorslev, Gjerning, Danstrup o. s. v., var bevæbnede med saadanne Sedler. Men saa var der toaf dem, der faldt ved Fredericia, og da jeg saa udtrykkelig vidste, at de havde Sedlerne paa dem, smed jeg strags min væk, for jeg vilde ikke have saadant noget Skidt mere, og jeg vilde heller ikke, at Folk skulde se, hvis jeg faldt, at jeg havde troet paa saadant.

Det var den almindelige Mening, at General Schleppegrell var skudfri, og at han endelig blev skudt med en Sølvknap, som en lagde i sin Bøsse.

Den Beskyttelsesseddel, jeg havde, begyndte saaledes: „Hvo, som bærer disse Bogstaver paa sig, skal ingen skade med Vaaben.“ Derefter kom en hel Del Kruseduller, som begribeligvis ingen Ting kunde sige.

290. En Beskyttelsesseddel. b.

En Mand i *Mammen* fortæller:

Jeg var ogsaa med i Krigen og havde ogsaa en Beskyttelsesseddel med mig. Da flere af mine Kammerater ytrede Lyst til at faa Afskrifter af mig, lod jeg min Seddel trykke. Jeg fik 100 Stykker og solgte hver for 4 Skilling; men om de hjalp, skal jeg ikke kunne sige.

Af hans Seddel meddeles herefter en Afskrift.

Soldatens Beskyttelse mod Skud og Saar,
et hemmeligt Mittel efter en gammel Opskrift fra 1791, som nylig er opdaget.

Hvo, som bærer dette Brev hos sig og opfylder, hvad deri foreskrives, kan ikke blive saaret af nogen Slags Kugle, det være af Guld, Sølv eller Bly, ikke rammes af Lynild, hugges med fjendtligt Sværd eller Øgse, og ingen kan sige falsk Vidnesbyrd imod ham, ingen Hund kan bide ham, og ingen Sygdom pine ham, drukne kan han ikke.

Enhver, som er Ejer af dette Brev, og ved, hvad deri staaer, skal sige og aabenbare det til andre.

Aabenbarelse af den rette Maade.

Der var en Greve, der havde en Tjener, som han vilde lade henrette, men da det skulde ske, kunde Skarpretteren ikke hugge Hovedet af ham; nu spurgte Greven, hvorledes det kunde være, at intet Sværd kunde beskadige ham. Da tog Tjeneren et Brev op af Lommen og viste dem, og deri stod følgende Bogstaver:

B. S. F. K. H. L. H. N. K.

Derpaa befalede Greven, at enhver skulde bære et saadant Brev hos sig. Hvo, som haver et saadant Brev hos sig, kan hverken Lynild eller Torden gjøre Skade. Naar en Næse bløder, eller man har blodige Saar og lægger dette Brev paa, skal Blodet strags stilles. Skriv disse Bogstaver af paa en Sabel eller noget andet Skyts; alt skal staa stille i Navn G. F., G. S. og G. den H., *S. H. H. A.* Gud skal bevare dig fra Tyve og Mordere, ingen kan sige dig falsk Vidnesbyrd imod, du kan ej heller blive forfærdet, Ild og Vand kan ikke gjøre dig Skade.

Et andet Himmelbrev.

Ligesom Jesus Kristus stod stille i Edens Have, lige saa vist som han vandrede her paa Jorden, skal al Skyld staa stille, heller ikke Geværild kan skade dig, synlig eller usynlig maa staa stille. I Jesu Død, som haver befalet mig i Navnet G. F., G. S. og G.

den H., H. H. S. S., ingen Kugler kan træffe dig, de være af Guld, Sølv eller Bly; hvo, som haver denne Velsignelse med sig imod Fjenden, kan ingen gjøre Skade. Givet ved min Frelser, som haver betalt mig med sit Blod. Amen. I G. Fs., G. Ss. og G. den Hs. N.

Dette er fundet 1791 og afskrevet til Oplysning og Bekjendelse for Verden.

Nu videre stod der skrevet: Den, som arbejder om Søndagen, er fordømt; du maa heller ikke arbejde for sildig om Løverdagen, jeg haver givet dig 6 Arbejdsdage, den 7de skal du gaa i Kirken at høre Guds Ord, unge og gamle skal bede med hverandre, at deres Synder kan blive dem forladte, og om I saa haver saa mange Synder som Sand i Havet og Løv paa Træerne, skulle de dog forlades eder, naar I tro dette. Ær din Fader og din Moder, sig ikke falsk Vidnesbyrd imod din Næste, begjær ikke Guld og Sølv, af eders Rigdom skal I give til den fattige, sky Menneskers Lyster og Begjærligheder. Dette Brev haver jeg skrevet efter Jesu Kristi egne Ord, og som selv siger: Hvo, som ikke tror dette, er fortabt og skal straffes paa den yderste Dag, naar han ikke kan svare mig! Hvo, som haver dette Brev, skal aabenbare det, den ene for den anden, hvo som haver dette Brev i sit Hus og retter sig derefter, kan intet Tordenvejr gjøre Skade. Dette er skrevet efter den hellige Engel i det velsignede Navn Jesus. Amen! Ende paa denne Guds Velsignelse.

291. Et Himmelbrev.

Der var en Gang en Greve, han havde en Tjener, som han vilde lade henrette for B. S. C. N. Da dette skulde ske, kunde Skarpretteren ikke faa Hovedet af ham. Da Greven det hørte, spurgte han, hvorledes

dette kunde være, at intet Sværd kunde afive ham. Saa viste Tjeneren ham dette Brev med følgende Bogstaver L. J. dette T. K. H. B. K. N. K. Efterat Greven havde læst Brevet, befalede han, at enhver paa Gaarden skulde bære et saadant Brev hos sig. Naar f. Ex. en Næse bløder, eller man har blodige Saar, hvor Blodet ikke kan blive stillet, naar man lægger dette Brev paa Stedet, da skal Blodet nok stilles. Hvo, som ikke vil tro dette, han kan skrive disse ovenstaaende Bogstaver paa sit Gevær eller sin Sabel og stille sig paa en Plads, da vil han ikke lidet forundre sig. Hvo, som bærer dette Brev hos sig, kan ikke blive forhegset, hans Synder kan ingen Skade tilføje ham. Dette er de hellige fem Vunder Krist K. T. G. H. K., og der kan ingen falsk Dom blive holdt over ham H. H. S. S. Hvo, som bærer dette Brev hos sig, kan ikke træffes af Torden, Lyn, Vand og Ild. Dette Brev er bedre end Penge i Navnet Fader, Søn og Helligaand. Hvem, som bærer dette Brev hos sig, vil blive ubeskadiget af fjendtligt Geksyts, og Vaaben vil ej træffe ham, Gud vil bevare ham mod Tyve og Røvere, han maa ej frygte Pest, Le eller Geværskud i Gud Fader, Søn og den Helligaands Navn. Gud være med hver den, som ikke vil tro dette, han kan skrive den af og hænge den om Halsen paa en Hund, [og]¹⁾ skyde paa den, da skal du se, det er sandt. Hvo, [som]¹⁾ har dette Brev hos sig, kan ikke tages til Fange eller saares. Amen. S. S. S. T. L. Saa sandt som det, at Jesus Kristus er død og faren til Himlen, saa sandt skal dødt og saaret Kjød og Indvoldene blive bevarede. Jeg sværger Vaaben paa dem ved den levende Gud Fader, Søn og den Helligaand⁴⁾. Dette Brev er sendt fra Himlen og fundet i Holsten 1124, som var skrevet med gyldne Bogstaver og svævede over Døbestedet Raad da Gud. Folk vilde gribe det, men [det]¹⁾ veg tilbage indtil

Aaret 1791, de²) fik nu det Indfald at skrive det af og gjøre det bekendt for hele Verden. I skal ikke arbejde om Søndagen, men gaa til Kirke og bede med Andagt. Af eders Rigdom skal I give fattige, I skal ikke være som de ufornuftige Dyr. Jeg befaler eder, at I ikke arbejde for sildig om Løverdags Aften, hvad enten det er unge eller gamle. I skal bede for eders Synder, at de maa forlades. Sværg ikke ved Guds Navn, begjær ikke Guld eller Sølv, skammer eder, I vanskelige! Saa gesvindt som jeg har skabt eder, saa gesvindt kan jeg bortkalde Eder. [Ær]¹) Fader og Moder, tal ikke falsk Vidnesbyrd mod din Næste! Den giver jeg Sundhed og Fred³). Den, som gjør det, er af Gud forladt og vil hverken have Lykke eller Velsegnelse. Vorherre Jesus Kristus har sendt dette Brev. Hver den, som modsiger, skal ingen Hjælp have. Den, som har dette Brev hos sig og ej aabenbarer det, han er forbandet og af den kristelige Kirke. Det skal I sende hverandre, lad en anden opskrive det, og om I har saa mange Synder som Sand i Havet og Løv paa Træerne, skulle de forlades eder, ellers blive I straffede den yderste Dag, naar I intet Svar kan give mig. Hvem, som har dette Brev i Huset, kan ingen Lyn eller Torden træffe. Holder mine Bud, som jeg har sendt eder ved min Engel i Navnet Jesus! Amen.

¹) de i Klammer indesluttede Ord synes glemte af Afskriveren.

²) i Afskriften: det. ³) her synes noget glemt eller misforstaaet. ⁴) er stadig skrevet Hilligaand.

VII. Sagn om Forvarsler, Ulve m. m.

292. En krumbøjet Skikkelse.

Stine Dagbjærg i *Ulvborg* saa en Aften i maanelyst Vejr, da hun gik hjem fra Nabogaarden, en Skikkelse skride et lille Stykke for ved sig vester ud ad Fjorden til, og det forekom hende saa underligt, da han baade var krumbøjet og ringe gangende. Den Gang hun kom hjem, fortalte hun til Husens Folk og en fremmed Mand, som sad ved Bordet, at en gammel Mand, der boede i Nabolaget, og som hun navngav, vist gik for ved hende ad Fjorden til. „Nej, det kan ikke være ham“, sagde den fremmede, „for jeg kommer lige derfra, og han sad for et Øjeblik siden hjemme ved Bordenden.“ Nu blev der ikke mere Snak om det den Aften. Men nogle Dage efter hørte de, at Stines gamle Farbroder, der boede i Bur, var paa Veje til at besøge dem, og naar han en sjælden Gang kom ud, besøgte han flere gode Venner med det samme. Men han kom ikke alligevel den Aften, de havde ventet ham, og næste Dag gik de ud for at spørge efter ham. Saa erfor de, at han var gaaet fra det sidste Sted i Mørkningen, og endskjøndt det var noget taaget med Rimfrost, saa mente han dog, da han gik, at han nemt maatte kunne finde til Dagbjærg. Altsaa maatte han være gaaet vild, da han lige godt ikke var kommen. De ledte nu saa længe,

til de fandt ham i nogle Bakker vesten for Dagbjærg, der laa han og var frossen ihjel. Han maatte være gaaet forbi Gaarden og kommen ud i Bakkerne, hvor han ikke havde kunnet finde fra. Nu kunde Stine forstaa, at det var hans Forvarsel, hun havde set for nogle Dage siden.

293. Et Lam som Dødsvare.

Der boede en Mand i Sal By, og det var netop i den Gaard, som Sognefogeden nu har, han var taget til Randers Marked. Den samme Dag om Aftenen skulde Sønnen i Gaarden, som var saadan en Stumlingsknægt, gaa ud i Stalden og give Bæsterne. Da han kommer ind igjen, siger han: „A tykte, det var saa underligt, for der gik et Lam ude i Gaarden.“ — „Hvad er det for Snak, Dreng?“ siger Konen. „Jo, det er sandt, Moder, der gik et Lam her ude, a saa det tydeligt.“ Om de nu gik ud og saa efter det eller ikke, kan jeg ikke huske, men Lammet saa de ikke mere til. Sildig den samme Aften kommer de kjørende hjem med Manden, han var paa Markedet bleven slaaet fordærvet af en Hest og blev ført død hjem. Nu kunde de forstaa, hvad Synet af det Lam havde at betyde, det var jo et Vare for Mandens Død, og maaske det var selve Liglammet.

294. Mandens Ligsalme.

En Kone i *Lovns* fortæller:

En Karl, der tjente hos min Søsters Mand i *Hule*, kom en Dag ind, da han skulde have hans Meldmad, og sagde: „Hvad mon det er, der synger inde i Storstuen?“ Ja, de vidste ingen Ting af. Jo, han paa-stod, at han havde gaaet ude i Gaarden og hørt en Ligsalme blive sunget der oppe for et Øjeblik siden,

og han kunde nævne Tonen, for den Karl var nu saa god til at synge. I det samme gaar han hen til Storstuedøren og lukker den op, men der er jo ingen Ting. Saa tager Manden i Gaarden Ordet og siger: „Det er nok en af de gamle, der skal dø.“ For de havde to gamle Koner i Gaarden. Nogle faa Dage efter faldt min Søsters Mand ned fra et Lad i hans Lade og slog sig ihjel paa Stedet, saa det blev ham selv, Karlen havde hørt Varsel for. Den samme Tone, Karlen havde hørt, blev sunget ved Begravelsen, og hvis han ikke havde udtalt sig saa bestemt om, hvad han havde hørt, kunde de jo gjerne have givet det hele ud for en Løgn, men nu kunde de umulig gjøre det, tilmed da han sagde det, før det skete.

295. Smæk i et Bohave.

Min Moder har fortalt følgende:

En Tid før din Fader blev syg, var der saadan Larm af og til om Natten i det Skatol, som han selv havde ladet lave, før vi blev gift. Det gav det ene Smæk og Knæk inde i det efter det andet. Vi laa tit begge to lysvaagne og hørte paa det. Saa sagde din Fader somme Tider, om jeg ikke vilde gaa op og se efter, hvad det var, for han kunde ikke godt taale det. Jeg tændte saa Lyset og saa nøje efter, men der var ingen Ting at opdage. Saadan blev det ved af og til ogsaa under hans Sygdom, men efter hans Død har jeg aldrig hørt en Lyd i det. Hans Ligklæder kom til at ligge i en af Skufferne, indtil jeg fik ham klædt hen. Skatollet var lavet af Pibestaver, som var strandede ved Vesterhavet, men de var godt tørrede, for de havde i lang Tid ligget oppe over et Hjald, saa den sære Smækken kan ikke være kommen deraf, og Skatollet havde jo ogsaa været lavet i mange Aar den Gang.

Da Sygdommen tog til, kom vor Nabos Hund hver Aften og satte sig paa Trappen op til Gangdøren. Der sad den og tudede da saa fælt. Jeg var saa kjed af at høre den Tuden og gik mange Gange ud og drev den væk, men den kom strags igjen.

296. Bud efter Kogekonen.

Da Karl Dagbjærg i *Ulvborg* var en Knøs, hørte han en Nat, som han laa i Sengen, en komme forbi hans Kammervindue, der sad i den vestre Side af Gaarden, staa lidt stille uden for og saa gaa tværs over Gaarden og ind ad Gangdøren, som den lukkede efter sig. Næste Morgen spurgte han om, hvem der havde været der. Ja, de vidste ingen af at sige, der havde været inde i Gaarden om Natten, langt mindre var nogen kommen ind, og Døren havde desuden været skaadet. En Tid efter kom Knud Vium vester fra til Gaarden og vilde have Karl Dagbjærchs Moder til at lave Begravelsen, da hans gamle Fader var død. Han stod lidt uden for i naturligt Ærende tæt ved det Vindue, der sad i Karls Kammer, og saa gik han over Gaarden og ind. Karl kom til ham der ude og mindedes, hvad han havde hørt nogle Nætter før, for nu gik det akkurat lige saadan til.

297. Tre Mænd med Hatte.

Det Aar, min Broder i *Ramme* gik til Præsten, havde han en Aften været ude og kom noget sent hjem. Da han var i Nærheden af Gaarden, saa han tydelig, at der kom tre Mænd ud af Gaardsleddet, klædte i sort og med høje Hatte paa. Han blev saa bange, at han skjulte sig bag en Brændestabel, og det varede længe, inden han turde gaa ind. Omtrent tre Uger efter døde Sognepræsten, Pastor Harboe, og da han

skulde jordfæstes, kom der to af Nabomændene og vilde have min Fader med hen til Ligfølge. De gik ud af Gaardsleddet paa samme Sted, hvor min Broder havde haft Synet, og vi kunde da skjonne, at det maatte være et Forvarsel, han havde set.

298. Et sortklædt Kvindfolk.

En Dag stod Kristen Kjaal i *Hellum* og saa ud ad Vinduet, og det var et grumme Vejr med Blæst og Storm. Da saa han et sortklædt Kvindfolk komme gaaende hen imod Huset. Han stod og undrede sig over, at hun kunde gaa saa lige i saadan en Storm, og saa forekom det ham tillige, at hun gik saadan en underlig svævende Gang. Han ventede noget, men hun kom ikke ind; saa gik han ud, men der var ingen at se i Nærheden af Huset. Næste Dag kom der Brev, at hans Søn var død i Kjøbenhavn.

299. En Varselsrøst.

En gammel Kone fortæller:

Mine Forældre boede i en af *Sjørup*-Gaardene ved *Nimtofte*; nu er den flyttet ud, men Pladsen, hvor den stod, kaldes endnu Gammel-Sjørup. Saa var min Moster fra Kjøbenhavn ovre hos os i Besøg, og bag efter var hun en Tid i Grenaa. Da hun vilde rejse hjem igjen til Kjøbenhavn, var min Moder ude hos hende i Grenaa Dagen i Forvejen og skulde hjælpe hende at pakke sammen, for hun havde meget Rejsegods med sig, og min Moder kom ikke hjem før Klokken elleve om Aftenen. Da var hun meget nedslaaet, baade fordi Søsteren næste Morgen tidlig skulde rejse, og tillige fordi det var sat paa med Vinden. Saa tænder hun Lys og sætter sig til at læse i „Den Bedendes Kjæde“. Imens hun nu sidder og læser, kommer der en Lyd for Vinduerne, som siger tre Gange:

„Bi, bi, bi!“ — „Aa, Gud, jeg er saa bedrøvet“, siger hun til min Fader, der var gaaet til Sengs, „det tager saadan til at blæse, vi faar en hel Storm.“ Ja, da vilde han godt staa op og spænde for, hvis hun ønskede det, saa kunde de strags kjøre der ud og se at faa Moster til at lade være med Rejsen. Ja, det tykte min Moder dog heller ikke, da hun nu lige var kommen hjem derfra, og Enden paa det blev, at de ikke kom af Sted. Skipperen, som hun havde lejet Plads hos, hed Brabrant, og han havde forladet Skibet, saa det stak alt for dybt i Vandet. De kom godt nok til Sejlen om Morgen, men de kom ikke længere ud fra Grenaa, end at de Folk, der gik paa Højderne uden for Byen og pløjede, kunde høre, at Skibets Besætning løb og skraalte paa Dækket, og med et sank det lige ned. Det var kort Tid før Paaske 1823, og det varede i tre Uger, inden min Mosters Lig kom i Landovre ved den svenske Kyst. Nu gjorde det begge mine Forældre saa ondt bag efter, at de ikke var rejst ud til Grenaa alligevel den Nat og havde faaet hende snakket fra Rejsen. Havde jeg den Gang været konfirmeret, skulde jeg have været med hende til Kjøbenhavn, for jeg var opkaldt efter hende, men det skulde nu ikke saadan være, og det var endda ikke saa mange Dage, det drejede sig om, det var nemlig blot, at hun skulde have blevet herovre til efter Paaske.

300. For et ufødt Barn.

Der kan ogsaa gaa Forvarsel for et ufødt Barn, det kan Hanne i Dagbjerg, *Ulvborg* Sogn, fortælle om. Hun hørte en Nat et Dump oppe paa Loftet og bag efter nogen Raslen ved Loftstrappen, der var ude i Bryggerset. Hun troede jo, det var Katten, der havde faaet fat paa en Kage — for de gjemte, som Folk

plejer, deres Brød oppe paa Loftet — og laa og hver-rede¹⁾ med den henne ved Trappen. Men der var ingen Ting at opdage næste Morgen. Nogle Dage efter kom Anders Gade og vilde have Fjæl af dem til en Ligkiste, hans Kone havde imidlertid gjort Barsel, og Barnet var død, og nu havde han hørt, at de havde Fjæl liggende paa deres Loft. De vilde ogsaa godt hjælpe ham til Rette dermed, men som Mændene nu staar og ser paa Fjælene, falder der en fra Anders ned paa Loftet, og da siger Konen, der sad inde i Kammeret neden under: „Der er det Dump, jeg hørte forleden Nat.“ Da de satte Fjælene ned i Bryggerset, fremkom den Skraslen, hun havde hørt ved Loftstrappen.

301. En sort Hund.

Niels fortæller, at han tjente for Karl i *Sundet*²⁾, og saa kom den anden Karl, der laa ude i Staldkammeret, til ham en Dag og bad ham om at skifte Natteleje med sig, for han turde ikke ligge der tiere. Han opfyldte ogsaa hans Begjæring og mærkede ingen Ting til. Den anden Karl sagde, at han saa en stor, sort Hund ligge der i Kammeret paa et vist Sted. Nogle Aar efter hængte Færgemanden sig i det Kammer og netop paa det Sted, hvor Hunden skulde have ligget. Jeg var da gift for flere Aar siden, men kunde godt huske, hvad den anden Karl havde sagt mig.

302. Aaens Raab.

En gammel Mand i Lime fortæller:

Den Aa, der løber imellem *Hørning* og *Lime*, er der druknet mange Mennesker i, saadan af og til saa his og saa her, og naar det varede for længe imellem,

¹⁾ hverre (hverve): dreje rundt, tumle omkring.

²⁾ Færgestedet ved Hvalpsund.

saa hørte de en Røst fra Aaen, der sagde: „Tiden er kommen, men Manden er ikke kommen.“ — „No rohvst Oen ijæn“, sagde man saa, „no vel dæ snåe jæn drohn.“ Men nu har vi faaet det kvæld¹⁾, siden vi fik den nye Landevej og den store Bro ved Sjellebro. Før var der jo en daarlig Adkomst til at færdes over Aaen, og jeg kan huske mange, der er druknede i den og blevne jordede her paa Kirkegaarden. En Gang druknede tre Folk fra Hyllested paa én Gang, de vilde kjøre ned og vande, og saa væltede de over i et Høl, der var ved Siden af Vejen. Før der var nok en Bro, men den var jo ikke nær saadan som den, vi nu har. I forrige Tider var der et Vadested her ved Sjellebro, men naar Vandet stod op om Vinteren, var der jo for Resten ikke muligt at komme levende over. Ja, den Gang var det en slem Aa, og naar den hvælede, saa vidste Folk Besked.

303. Den tilkommende Kone.

Jeg har kjendt en Mand, der boede i *Tange*, og som var kommen ind til en Enkekone. Nogle Aaringer efter døde hun, og da traf det sig den Dag, hun blev begravet paa *Højbjerg* Kirkegaard, at der kom en gammel Tiggerkone gennem Byen, just som Ligfølget var paa Kirkegaarden. Hun gaar da hen af Nysgjerrighed og kikker over Kirkegaardsmuren for at se, hvor stort Følge der var. Lige bag efter gaar hun ind et Sted i Byen og beder om en Almisse, og der kommer hun til at sige, at den Mand, der fik en Kone jordet i Dag, han var ikke saa stærkt at klage sig for, han havde allerede en Kone hjemme. Den Tale kunde Folkene ikke forstaa, og hun maatte da fortælle, at hun paa Kirkegaarden havde set hans tilkommende Kone staa ved Siden af ham med en hel Del Taller-

¹⁾ kvæld: kvælt; her altsaa: tilintetgjort.

kenet under hendes Arm og klædt paa som en Opvartningspige. Deraf kunde hun slutte, at den Pige var til Stede i Gaarden og netop var ved at dække Bordet. Saa spurgte de, om hun kjendte Folkene. Nej, ikke det mindste, hun var jo ikke der fra Egnen, men hun sagde dem, hvordan Pigen saa ud, og de kunde da strags regne dem til, hvem det var. Pigen var bleven hentet derom fra et andet Sted for at være Forgangspige til Begravelsen, og det gik hverken værre eller bedre, end at hun siden blev den Mands Kone og er det den Dag i Dag.

304. Et Ildvarsel.

En ældre Kone i *Faarup* kunde i længere Tid, naar hun vaagnede om Natten, se ligesom Ildflammer for Vinduerne, og hun sagde flere Gange til Manden og Folkene: „En skulde da vel ikke tro, at vor Gaard skulde brænde, for det er ligesom Ildvarsel, jeg kan ligge og se.“ De gav nu ikke videre Gav paa det, men saa brændte to Gaarde i Byen en Tid efter — det var netop den sidste April — og man kunde saa tydelig staa der i Sovekammeret og se Branden, som skjærede hen paa Kammervinduerne. Det maa da have været de Flammer uden for Vinduerne, som hun har kunnet ligge i Sengen og se.

305. Lyset i Stuen.

Mens jeg som Barn var hjemme ved mine Forældre i *Kølvraa*, kom Jens Degns Folk om Vinteraftenerne næsten altid ned til os og sad og bandt for at spare paa Varme og Lys, og saa snakkede vi om et og andet. Saa traf det sig en Aften, da jeg lige var gaaet uden for Døren, at jeg kunde se, der var Lys oppe hos Jens Degns, og de sad endda inde i Stuen ved os alle sammen og havde været der hele

Aftenen. Jeg gaar ind og siger det, og de kommer jo ud i en Snarhed. Jo, det passede godt nok, der var Lys i deres Stue, det kunde enhver se. Saa gjorde de dem strags færdige og gik hjem, de boede oppe paa Bakken sønden for os og kunde se Lyset hele Tiden. Men da de kom ind, var der ingen Ting at opdage. Ingen kunde regne ud, hvad det Lys skulde betyde, dersom det ikke var Varsel for det nye Stuehus, de en Tid efter fik bygget.

306. Varsel for Krig.

Nordvest for *Kjolske* og tæt ved Røverstuen, skal der have staaet et Slag med Svenskerne, og der er endnu Spor af Forskansninger og Grave. I de tre Aar før 1848 var der en grumme Tummel paa denne Plads, der hørtes Skud, og mange skal endog have set Soldaternes Rækker gjøre Svingninger der ude. Tæt ved boede en Mand, som vilde spotte med det, og saa gik han uden for og truede og sagde, det skulde være stille, han vilde ikke have den Alarm. Men saa lød der saadant et Rabalder, at Huset rystede, og han blev saa forskrækket, at han raabte: „I Jesu Navn, nu skal jeg aldrig true ad saadant noget mere!“ Man mente, at den Tummel, her er fortalt om, var et Varsel for den kommende Krig.

307. Jærnbaneloget.

En Morgen tidlig noget før Dag gik en Dreng fra *Ramme* hen til Overmølle for at hente Malt, da de skulde brygge til Jul den Dag. Hans Vej førte ham tværs over Landevejen efter Lemvig, og da han kom i Nærheden af den, hørte han saadan en underlig Rumlen. Det lignede noget efter, hvad han nogle Aar i Forvejen havde hørt, da Østerrigerne var dragne

der forbi og havde slaaet paa Tromme. Samtidig hørte han en stærk Fløjten og en Klokke, der klang. Den havde nogen Lighed i Klangen med Kirkeklokken i Ramme, men han syntes dog ikke, det var den. Da der intet færdedes hen ad Landevejen, kunde Tummelten ikke hidrøre fra kjørende Vogne eller saadant noget. Drengen fortalte mig siden, hvad han havde hørt, og at han var bleven meget bange den Morgen. Jeg rystede lidt paa Hovedet deraf, men han forsikrede, at det nok skulde komme til at betyde noget, det skulde jeg faa at se. Et Par Aar efter fulgtes vi begge ad og skulde med Toget til Struer. Ingen af os havde hverken hørt eller set Toget før. Da vi stod paa Stationen og hørte Toget pibe, greb han mig haardt i Armen og sagde: „Det er det, jeg hørte den Morgen, som jeg har fortalt dig om.“ Mærkeligt nok var det, at der en Tid efter blev anlagt en Station i Ramme, og fra det Sted, hvor han gik, kan man jo baade høre Vognrummelen og Klokkens Ringen, naar der kommer Tog. De Folk, der havde hørt Drengens Fortælling, troede nu, det var et Forvarsel for Toget, han havde hørt.

308. Drømmesyner.

Da jeg tjente i *Vinkel* Præstegaard, fortæller en ældre Kone, var der en Jomfru Lottrup, som talte saa meget om, at man Hellig-tre-Kongers Nat kunde faa sin tilkommende Mand at se. Før man gik i sin Seng, skulde man med det ene Ben paa Sengestokken og det andet paa Gulvet synge følgende Vers:

„Jeg beder, I hellige Konger tre
i Nat udi Drømme vil lade mig se,
hvis Navn jeg skal bære,
hvis Brud jeg skal være,
hvis Dug jeg skal brede,

hvis Seng jeg skal rede,

hvis Gulv jeg skal feje,

hvis Hjærte jeg skal eje.“

Men først skulde man vende Ryggen til en Dør og hviste en Sko med sin ene Fod op over sit Hoved tre Gange uden altsaa at røre ved den med Hænderne, og kunde man saa ramme Døren alle Gangene, skulde Drømmen komme til at sæde. Jomfruen kom ned til os i Folkestuen om Aftenen og snakkede om det med os, men vi vilde ikke prøve det.

309. Skatten under Træet.

Da de brækkede Peder Hansens Lade i *Skov*, Lovns Sogn, ned, fandtes der en Seddel stukket ind under en Syle, og paa den stod: „Ni Fod fra den kløftede Eg i Lund Skov der staar en Kjedel fuld af Penge.“ Jeg kan huske, at Laden har staaet i min Tid, men Egen har ikke været til, saa længe Folk kan huske. Efter gammel Snak skal hele Strækningen syd for Hessel have været Skov, og der er Stednavne som Lundskovhoved, Lundskovdal, der tyder godt nok derpaa, men Lund Skov er for længe siden udryddet, og man ved ikke, hvor den kløftede Eg har staaet, det kan altsaa ikke hjælpe at lede efter Skatten.

310. Bulne Fingre.

En ældre Kone siger, at da hun som Pige tjente et Sted i *Elsborg*, gik Konen ind i et mørkt Kammer hver Juleaften og Nyaarsaften og havde saa travlt med at skrabe hendes Ost. Der kom ingen andre ind i dette her mørke Hul end hende og Manden. Men for det hun bar sig saadan ad, gik hun ogsaa altid og stirrede med en to, tre bulne Fingre, ja, hun havde rigtig nok ømme Fingre, naar der var nogle, der havde,

og det kom altid af sig selv. Derfor passer jeg ogsaa bestandig paa ikke at røre ved mine Ost de to Aftener, siger hun, ikke heller syer jeg, for saa har jeg ogsaa hørt tale om, at man siden skal faa bulne Fingre.

311. Den sorte Død.

Ved *Em* Kirkegaard har der ligget en Gaard, hvis Lade gik helt op til Kirkegaardsdiget, saa at der kun var en smal Gang imellem Diget og Laden. Da den sorte Død rasede, kunde Folk strags mærke, naar de skulde dø, thi de begyndte da altid at nyse, og saa snart det skete, gik de op paa Kirkegaarden for at dø der paa den indviiede Jord. Da der døde for mange, blev de ikke en Gang begravede, men laa rundt omkring paa Kirkegaarden, og mange kom heller ikke der ind, de naaede kun til den smalle Gang imellem Laden og Kirkegaardsdiget, som til sidst laa fuld af døde Mennesker.

312. Om Frimureriet.

En Mand gav sig til at ville være Frimurer og havde ladet sig indskrive til den Onde, men saa fortrød han det — om der var nogen, der havde bebrejdet ham det, ved jeg ikke — og vilde have det gjort tilbage. Men det kunde nu ikke lade sig gjøre. Saa gik han til Præsten og snakkede med ham om, hvad der laa ham paa Hjærte. Ja, han lovede da at gjøre, hvad der var ham muligt, for at han kunde blive det kvit. Saa kaldte Præsten den Slemme til sig, og de stredes længe om den Ting. Fanden lod saaledes Præsten vide, at om saa mange og saa mange Aar — jeg kan ikke huske, hvor mange — saa kunde han faa Sjæle nok for intet. Endelig vandt Præsten Sagen, saa den Onde gav løs paa Frimureren. Derfor

har jeg alle mine Dage baaret saadan en Skræk for det Frimureri.

313. Den leende Jomfru.

Der kom en Jomfru ind i en Gaard en Dag, og hun fik Lov til at være der. Saa skulde hun spinde, men hun spandt Dag ud og Dag ind, og det fik aldrig Ende med at faa Tenen spundet fuld. Til sidst bliver Husmoderen ærgerlig og tager Tenen for at haspe den af. Men den gik i Urede for hende, og hun tog en Kniv og skar Garnet af Tenen. Da lo Jomfruen. Konen spurgte om, hvorfor hun gjorde det. „Jo, for hvis du ikke havde skaaret, saa havde du kommet til at rede lige saa længe op af Garnet, som jeg før har spundet.“ En anden Gang var hun med Folkene i Kirke, og da lo hun under Prækenen. Saa spurgte de hende, da de kom hjem, hvad hun lo ad. Jo, hun saa Fanden sidde oppe i et Glamhul og skrive op paa et Stykke Papir, hvor mange der sov i Kirken, men da det var saa mange, og Navnene ikke kunde staa der, tog han ved Papiret med Tænderne og vilde rykke det længere. Da gik det i Stykker, og han slog Hovedet tilbage, saa det stødte mod det øverste af Glamhullet, og det saa saa morsomt ud.

314. En Dobbeltgænger.

Mølleren i Hagenstrup Mølle var Dobbeltgænger, det var noget, som var bekjendt for alle Folk. En Dag var han tagen til Randers Marked, og saa havde de Kartepiger om Aftenen. De maatte ikke være ude i Møllestuen ved Folkene, for saa blev der for lidt bestilt, og de kom altsaa ind i de fine Stuer. Jeg, som tjente der for Møllersvend, fik Lov til at komme ind til dem, og det var snart som et Mirakel, at nogen af

Folkene kom ind i den Stue, hvor „dem selv“ var. Omtrent Klokken elleve om Aftenen siger to, tre af Pigerne: „Tys, hvad er det?“ — „Saa er det min Mand, der kommer“, siger Fruen, og det kom ogsaa mig for, at der var noget, der rumlede. Lyset bliver sat i Vinduet, og Fruen gaar ud i den saakaldte store Dør og siger: „Velkommen hjem, bitte Mand, jeg havde ikke ventet dig i Aften!“ Men da hun skulde se nøjere til, saa var der jo ingen bitte Mand. Kartepigerne blev noget sære ved det, og da de var gaaede, siger jeg til Madammen: „Hvad troede De nu, det var.“ — „Det kan aldrig hjælpe“, svarer hun, „at jeg siger dig det, Per, for du er jo en vantro Thomas.“ Men jeg er aldeles sikker paa, at hun selv troede, det var hans andet Jeg, der kom.

315. Ulven og Konen.

Vester paa nede ved Ringkjøbing gik en fattig Kone omkring og bad om Almisse. Saa gaar hun fra en Præstegaard i Mørkningen, og lidt efter kommer der en Ulv efter hende. Da hun saa den, satte hun sig ned, slog sit Skjort over Hovedet og befalede sig Gud i Vold. Ulven kom nu hen og snusede til hende, som om den ikke kunde forstaa, hvad det var for en Skabning, og saa lettede den det ene Ben og gjorde, som Hunde plejer, naar de træffer noget usædvanligt. Derefter gik den sin Vej og lod Konen være uangrebet. Hun var bleven saa angst og forkommen, at hun ikke kunde vinde hjem, men maatte gaa tilbage til Præstegaarden og blive der om Natten.

316. Ulve og Ulvegrave. a.

Da en Mand, der en Nat kjørte fra Aalborg, kom til *Jerslev* Bro, sad der to Ulve ved Siden af Vejen

og tudede. Han havde en stærk uskaar¹⁾ Hest for, og den bandt han ved Vognen, medens han paa det andet Bæst skyndte sig hjem. Næste Morgen stod Hingsten i Gaarden fuld af hvidt Skum.

I *Kjølske* Krat, Hallund Sogn, var der nogle dybe Grave, som kaldtes Ulvegrave, medens Kristen Kjaal var Hyrde der, og de havde været brugte til at fange Ulve i.

Paa Gaarden *Broens* Mark fandtes i Jørgen Broens Drengetid flere Ulvegrave, som hans Fader og han fyldte efter.

317. Ulve og Ulvegrave. b.

I den store Skov, der hører til Tjele, og som er 2000 Tdr. Land stor, findes endnu mange Ulvegrave især i den østlige Del, men de er selvfølgelig skredne en Del sammen. Den sidste Ulv her til Lands blev skudt i den Skov, og gamle Folk kan endnu huske deres Forældre fortælle om, hvad Skade Ulven gjorde. I Lindum sagde man: „Nu har Ulven igjen været nede i Sjøring Kjær og revet ihjel af de Sjøringers Føl og Unghøveder.“ En Mand fortæller, at der i 1855 endnu var gamle Folk levende, der havde set Ulven. De var blevne løftede op paa deres Bedste-forældres Arme, medens disse havde peget op imod Skoven og sagt: „Se, der gaar Ulven“, naar den kom strygende tværs over Marken. I Skoven er der nogle Bakker, som kaldes Ulvbjærgene, og en Høj ved Navn Ulvbjærgenhøj.

318. Ulven og Vildbassen.

Omtrent 300 Alen vest for Hagenstrup Mølle findes en Dal, som strækker sig i Syd og Nord og kaldes Kurvhule (Kårrehuhl). Paa begge Sider af denne

¹⁾ uskaaren.

Dal er Bakkeskraaningen meget stejl, og paa den Skrænt, der er mod Øst, blev den sidste Ulv dræbt, som saas der paa Egnen. Det gik saaledes til, som jeg nu skal fortælle:

En fattig Mand fra Hvorslev var kjørt ud i Skoven med sin Trillebør for at samle sig noget Brænde. Da han havde faaet nogle Skalde¹⁾ samlet sammen og kom til den omtalte Bakkeskraaning, fik han Øje paa en Vildbasse, som han selvfølgelig var bange for, og for nu at være i Sikkerhed for dens Anfald kravlede han skyndsomt op i et Træ og tænkte: Ja, den gaar vel nok sin Vej igjen. Men da han havde siddet der et Øjeblik, saa han en Ulv, som kom listende for at angribe Bassen. Ulven havde ogsaa Held til at springe ind paa Bagdelen af den, hvor den rev Hul; men som et Lyn snurrede Bassen sig om og havde lige saa godt Held til at angribe sin Modstander i Struben med Hugtænderne. Nu stod der en haard Kamp, og Udfaldet af denne blev, at begge de vilde Dyr laa døde paa Pladsen. Saa kravlede Manden, som imidlertid havde været Vidne til den blodige Strid, ned af Træet, trillede først den ene af de drabelige Kæmper hjem paa sin Trillebør og saa den anden i Steden for Brænde. Det var ogsaa en god Fangst, han der var kommen til paa en nem Maade.

¹⁾ en Skalde: en fra et Træ nedblæst, tyk Gren, et stort, halvforraadnet Træstykke.

VIII. Religiøse Sagn, Legender o. lign.

319. Jerusalems Skomager.

Jerusalems Skomager skal have Lov til at faa en Brødskiye, naar han kommer ind i et Hus, og Brødet vender med den flade Side vendt imod Døren. Hans Haar er saa lange, at de kan naa midt ned paa hans Ryg. Ude i *Finderup* fortælles der, at de skal have set ham for en 60 Aar siden som en gammel, pjaltet Mand, og da han gik derfra, saa de, at han forsvandt ude i Kjøret.

Folk har altid holdt paa, at Ploven ikke maa staa ude i Marken Juleaften. Det var en hel Tort for en Mand, at man saa en saadan Plov. Hvor Jerusalems Skomager traf en Plov Juleaften i Marken, der maatte han hvile sig paa den. Men da der ingen saadan Plov fandtes, er Meningen jo den, at han ingen Hvile skal have, for andet maatte han ikke hvile paa. Somme siger endog, at han kun hvert syvende Aar har Lov til at sætte sig paa en Bagplov, der staa ude. Han skal en Gang være set nede i *Grønbæk*.

320. Sybilles Spaadomme.

Sybille har spaaet, at Karlene i Klæder skal komme til at se ud som blaa Duer, og Kvindfolkene som brogede Hugorme.

Hun har ogsaa spaaet, at Bjærge og Dale skal ploves, og Folk skal alligevel ikke kunne faa Føden.

Hun har fremdeles spaaet, at Sønderlem-Vig skal gaa saa højt op, at den skal gaa ind ad *Haasum* Kirkedør, endskjønt Kirken ligger højt. Ligeledes, at der skal fødes et hvidt Føl med røde Ben, og saa langt op der er rødt paa Benene, saa højt op skal det komme til at vade i Blod.

Hun har ogsaa spaaet, at der skal vogse et stort Træ op i *Viborg Sø*, og det skal brede Grenene saadan ud, at de nederste kan naa til Land, og der skal Tyrkerne komme og binde deres Heste ved disse Grene fra Land af. For der skal nemlig komme saadan en forfærdelig Krig paa, at Tyrkerne skal komme her ind, og 60-Aars Mænd og 12-Aars Drengene skal indkaldes, for det der ikke er andre tilbage. Det har været Snakken i mange Aar, at det Træ allerede var kommet.

Danmark skal gaa sejrrig ud af det sidste Slag, der skal staa paa *Fjand Grønne*, og da skal de graahaarede Mænd og de 12-Aars Drengene vinde Sejr. Saa skal der gaa hundrede Aar i saadan Enighed og Kjærlighed, at den ene altid vil den andens Vel. Derefter skal blive stor Kiv og Splidagtighed, og da skal Enden komme, og Verden forgaa i tre „Svvtaller.“

Naar de gule „Albenakker“ kommer, saa skulde Verden forgaa. Men dem har vi jo haft for flere Aar siden.

321. Fuglene ved Kristi Kors.

Vi maa ikke tage Storkeæg eller Svaleæg eller Hjeleæg, men vi maa derimod godt tage Spurveæg og Vibeæg og Ryleæg. Jeg skal fortælle, hvorfra det har sin Oprindelse. Da vor Frelser hængte paa Korset, kom Viben flyvende og skreg: „Pin ham, pin ham!“ men

saa kom Hjejlen flyvende og pøb: „Hæl ham, hæl ham!“ Saa kom Sparren¹⁾ flyvende og skreg: „Spark ham, spark ham!“ men Storcken kom og raabte: „Styrk ham, styrk ham!“ Endelig kom Rylen og skreg: „Rylt ham, rylt ham!“ men Svalen kom flyvende og skreg: „Sval ham, sval ham!“

En anden har hørt saaledes:

Storcken sagde: „Styrk ham!“ og Lærken sagde: „Lædsck ham!“ og Svalen sagde: „Sval ham!“ Men Viben sagde, at de skulde pine ham, og Graaparren, at de skulde sparke ham. Derfor maa vi ikke gjøre Stork og Lærke og Svale noget ondt, de skal have Fortrinet; men Viben og Sparren fik den Skjæbne, at vi ikke har noget tilovers for dem.

322. Manden i Maanen.

Den første Tyv vilde gaa hen og hente en Spand Vand og kom paa Vejen om ved en Mands Kaalgaard. Saa kom Begjærligheden over ham, og han gik ind og stjal en Børren Kaal. Da kom Vorherre til ham og skyldte ham for at have stjaalet, men han forsvor sig paa, at han ikke havde taget dem, og ønskede, at han for bestandig skulde blive kjendt i Maanen, hvis han havde gjort det. Vorherre tog ham paa Ordet, og nu staar han der i Maanen med en Spand Vand i den ene Haand og en Børren Kaal i den anden Arm.

323. Om Syvstjærnen.

Kukken og Syvstjærnen lader sig ikke se paa én Tid. Der var en Gang to Ægtefolk, som ikke kunde forliges eller leve tilsammens, og saa ønskede de dem fra hverandre og bad om, at de aldrig mere skulde ses i Verden paa én Tid. De blev saa bønhørt paa

¹⁾ Sparre: Spurv.

det, og den ene blev til Syvstjernen, det er Manden; men Kukken er Kvindfolket.

En anden fortæller saaledes:

Der har været to Syvstjerner paa Himmelen, men den ene er gaaet saa meget væk, at der nu kun er fire Stjerner kjendt af den, og de kaldes den gamle Syvstjerne. At det forholder sig saaledes, er sikkert nok, for a er bleven dem vist under det Navn. Den Syvstjerne, vi har nu, angaar de syv Sovere.

324. Misbrug med Smaabørn.

I Førstningen kunde de bitte Børn gaa og snakke det første de blev fødte. Saa var det en Gang, da der blev et bitte Barn født, at der stod en Dør aaben, og saa bad de det bitte nøgne Barn, at det skulde gaa hen og lukke Døren. Saa tykte Vorherre, det var Synd, og lavede det saadan, at de ikke siden skulde hverken gaa eller snakke inden efter en vis Tid.

En anden fortæller saaledes:

Saa saare Børn blev født, saa kunde de og tale, og da brugte Folk saa meget øverløs¹⁾ med dem, de skulde gaa saa langt og saa langt, og der var store Anstalter. Men Vorherre Jesus kunde ikke lide den Tummel, og at der blev gjort saa meget Nar ad dem, for han holder meget af de smaa Børn, og saa forbød han det og lavede det saadan, at de skulde have en vis Tid, de kunde hverken gaa eller staa, indtil det blev hen ad, og de fik nogle Tænder.

Fortælles ogsaa paa følgende Maade:

Vorherre og Sant Peder kom og bankede paa Døren et Sted, hvor der lige var født et Barn, og Konen laa endnu i Sengen. Da sagde Folkene til dette her bitte spæde Barn, at det skulde gaa hen og

¹⁾ øverløs: utidig og overflødig (om Tale).

lukke op. Saa satte Vorherre to Fingre paa Lænden af Barnet og lavede det saadan, at de Børn, der efter Dags blev født, ikke skulde komme til at gaa, førend de to Fingre var groede ud. I har vel nok set, at der er to Huller i et lille Barns Ryg paa hver sin Side af Lænden, det er Vorherres Fingre, og Barnet kommer ikke til at gaa, inden de er udslettede.

325. Syv Børn paa én Gang.

En Gang var der et Kvindfolk, som ikke vilde giftes, før hun var i det halvhundrede Aar, for det hun vilde ingen Børn have, det bar hun saadan Skræk for. Saa blev hun gift og fik da alligevel syv af én Gang, og de var levende alle syv. De lagde dem paa et Tinfad, mens de blev døbte. Det var nu en Tilskikkelse fra Vorherre, at hun skulde have dem, hun skulde have.

En anden fortæller dette Sagn saaledes:

Der var en Gang en Pige i *Svejstrup*, som ikke vilde gifte sig, før hun var tæt ved de halvtreds, for det hun ikke vilde have for mange Børn. Men da hun saa blev gift, og det skete, den Gang hun var saadan omkring ved de halvhundrede, fik hun syv Børn paa én Gang. Saa kunde de jo gjøre Regning paa, at det var dem, hun skulde have haft efterhaanden, hvis hun havde været gift i ordentlig Tid. Dette her er hverken Løgn eller Kjællingsladder, for min Oldemoder bar dem selv i Kirke, og da laa de alle syv paa et Tinfad.

326. Hestens Skabelse.

Fanden har været med til at skabe Hesten, og han dannede den til at gjøre Fortrød; men han kunde ikke faa Liv i den, og det maatte Vorherre saa til

bag efter; men da den saadan halv Vejs stammede fra Djævelen, bestemte Vorherre, at den skulde være Menneskets Træl og altsaa have ringere Vilkaar end de andre Dyr. Hesten bærer da ogsaa godt nok Fandens Mærke, for den Svamp, der sidder inde paa Bagbenene, har vi kaldt Fandens Lillefinger. Den er saa god at lægge inde ved Tænderne, naar man har Tandpine. Hestene er jo pæne Dyr, for Fanden kunde nok skabe Figuren, men netop derfor kommer de ogsaa til at lide meget ondt.

327. De onde Kvinder.

Nu skal vi høre, hvordan de onde Kvindemennesker er blevne til. Det var en Gang, Fanden mødte et Kvindfolk, som han bliver fornærmet paa, og til sidst hugger han Hovedet af hende. Men i Forvejen skriger hun voldsomt og bærer sig ilde til. Saa faar en Karl det Skrig at høre, og han kommer derhen for at yde sin Hjælp. Da han nu ser, hvad Fanden har gjort, gjør han Gjengjæld og hugger ogsaa Hovedet af ham. Dernæst vil han sætte Hovedet paa Kvindemennesket igjen, for at hun atter kan blive levende, men i sin Hastigmodighed¹⁾ gaar han hen og forser sig, idet han snapper Fandens Hoved og jager paa Pigen. Hun blev godt nok levende, men da hun nu beholdt det fejle Hoved, saa ved vi, hvorfra alle de onde Kvinder er nedstammede.

328. Gjelboerne.

Da Vorherre havde skabt Verden, blev der nogle smaa Svinepærer liggende, som han havde glemte, og da Sant Peder saa gjorde ham opmærksom paa dem, dannede han deraf Gjelboerne. I Henhold hertil har man sagt, at Gjelboen viser sin Stamme, og med

¹⁾ Hastigmodighed: Ilfærdighed, Hidsighed.

dette Ord sigtes til Svineriet og Usselheden, der har været hos de mange Fæstehusmænd paa Gjøl.

329. Lækattens Oprindelse.

Vorherre og Sant Peder kom en Gang til en Smed. Han var jo nu Mester, men han sagde, at han var Mester over alle Mestre, han var saa dygtig, at ingen var forved ham. Saa tager Sant Peder Ordet, peger paa Vorherre og siger: „Nej, her er Mesteren.“ Nej, paastaar Smeden, om han og var Mester i andre Ting, Mester over ham var han ikke til at smede da. I det samme kommer der en gammel fattig Kone til Smedjedøren, og saa tager Vorherre hende og lægger hende paa Ilden, og saa smedede han hende til saadan en stadse ung Pige. „Det kan jeg ogsaa gjøre,“ siger Smeden, og saa tager han en gammel Moder, han har, og lægger hende paa Ilden og giver sig til at dumre paa hende. Hun klagede sig og gav sig saa elendig, at det var en Jammer at høre og se paa det da. Endelig siger Sant Peder: „Aa, Mester, lad det blive til én Ting.“ — „Lad det saa blive en Lækat“, sagde Vorherre, og med det samme blev den gamle Kjælling til en Lekat. De siger jo, at Lækatten har været et Menneske fra først af, og nu ved vi da, hvordan det forholder sig med den Sag.

330. Den første Ugle.

Da Vorherre og Sant Peder de gik og vandrede med hinanden — som de gjorde da flere Gange — kom de ind til en Smed og var trætte og sultne. Den Smed var ikke gift, men han havde en Smedesvend og saa en gammel Moder, der gik og holdt Hus for ham, og hun var ret gammel og lempelig. Saa vilde Vorherre og Sant Peder have dem hvilet og have noget at leve af, og dette her sølle svagelige

Stimmel satte da Mad paa Bordet for dem, men hun havde retten ondt ved det. Da siger Vorherre til hende, om hun havde ikke Lyst til at blive skabt om og blive ung og fornyet igjen. Jo, det havde hun jo nok, siger hun, men det kunde ikke lade sig gjøre. Jo, det kunde det godt, siger Vorherre, naar hun vilde følge med ham her ud ad Smedjen, og han spørger Smeden om Forlov til at smede en bitte Krumme. Det maatte han jo gjærne, naar det skulde ikke vare for længe. Nej, det skulde ikke vare ret længe, siger Vorherre, og saa tager han ved den gamle Kjælling og op i Essen med hende. Sant Peder kommer til at blæse, og Vorherre staar og vender hende over Ilden nogle Gange, at hun kunde blive ret varmet op. Saa tager han hende af Ilden og lægger hende paa Ambolten, og saa siger han til Sant Peder, at nu skulde han tage Forhammeren og slaa det bedste han kunde. Vorherre brugte Haandhammeren, og da de havde arbejdet en lidt, saa blev Kjællingen snart til ene Støv og Kul. Han te'n ad Ilden med hende igjen og vender hende jo nogle Gange, mens Sant Peder blæser, og faar hende rigtig godt glød. Saa kommer hun paa Ambolten igjen og faar noget mere af Forhammeren, for Sant Peder slog det han kunde. „Hvad tykkes du nu, det ligner?“ siger Vorherre. Ja, han tykte snart ingen Ting, det lignede efter. „Saa maa hun ad Ilden igjen“, og Sant Peder blæser, og de gjør en god Hede, nok saa stor som før. Den Gang hun var bleven saa rigtig glød, siger Vorherre til Sant Peder, at nu skulde han tage en mindre Hammer og slaa noget listelig. Hun bliver da vendt af og til. „Smaat, smaat!“ siger Vorherre, og selv slaar han baade smaat og sagtelig med Haandhammeren. „Hvad tykkes du nu, det ligner?“ — „Aa, jeg tykkes snart, det ligner efter, at der kunde blive et Menneske ud af det igjen.“ Vorherre bliver ved

at vende smaat og slaa listelig, og Sant Peder gjør det samme. Saa bliver der den pæneste Jomfru, og hun kunde baade staa og gaa og snakke. „Naa, Mo'rlil“, siger Vorherre, „nu er hun fornyet og skabt om, lige som hun har været i hendes unge Aar, og det skal hun have som Belønning, for det hun har opvartet os.“ Ja, hun kunde nok se, hun var det ogsaa, og nu skulde de have saa mange Tak.

Saa var de færdige og gik. Hvad Smedesvenden har at gjøre, han havde en gammel Moder, og hende fik han Bud efter, for hun boede ikke saa langt derfra, at hun skulde da komme om ad Smedjen til ham. Aldrig snarere hun er kommen ind i Smedjen, før han fatter hende og paa Ilden med hende, og Svenden og Smeden hjælper hinanden det bedste de kan. De blæser og vender hende i Ilden og varmer hende godt og saa op paa Ambolten med hende. Saa faar de hver fat paa en stor Hammer og arbejder hende godt igjennem og saa ad Ilden med hende igjen. Saadan faar de hende glødt godt ud og hamret igjennem tre Gange. Men hun bliver ikke færdig, og det bliver Aften, saa de maa til at lade det være for den Dag. De havde ogsaa haft saa travlt med at slaa løs paa hende med deres allerstørste Hamre, at de var bleve slemt trætte. Om anden Dags Morgen begynder de ret tidlig, de faar en Skjæppe Kul paa Ilden, og saa Kjællingen i Essen igjen. Da hun nu for Alvor var glødt ud, og de kommer til at arbejde dygtig løs som sædvanlig, siger omsider Smeden til Svenden: „Hvad tykkes du, der kan blive ud af det?“ — „Ja, nu tykkes jeg endda, der er Forhaabning om, at det kan blive til noget“, siger Svenden, „det begynder at røre sig og værke noget; men jeg ved ikke, hvad det ligner.“ — „Ja, vi maa have hende i Ilden igjen og have en Hede mere gjort paa hende, ellers tror jeg ikke, vi bliver færdige med det.“ Saa gjør de rigtig

en god Hede, og faar hende paa Ambolten og begynder at hamre løs paa en frisk. Som de nu havde arbejdet lidt igjen, kunde de se, at der kom en Vending i det, og det blev til en levende Skabning. Da den var færdig, var den bleven til en Ugle, der fløj ud af Smedjen, og det var den første Ugleslægt, der er bleven til i Verden.

331. En god Gjerning alligevel.

Mens Vorherre og Sant Peder vandrede omkring her paa Jorden, var de inde et Sted hos et Par gamle Folk, og da de gik derfra igjen, stak Vorherre Ild i Huset. Det tykte Sant Peder ikke om, og han udlod sig med, at det var Synd at gjøre ved de gamle Folk. Nej, var det ikke, sagde Vorherre, for under den Stolpe, som han saa pegte paa, laa der saa stort et Stykke Sølv, at de kunde bygge et helt nyt Hus op for, og saa havde de det i Steden for det gamle, som var ringe og saa næsten ubeboeligt. Saa kunde Sant Peder nok forstaa, at det var det bedste, der var sket.

332. Cyprianus's Tilblivelse.

Nu skal vi høre, hvordan Cyprianus er bleven til. En Jæger gik en Dag i en Skov. Der træffer han en Person, som han giver sig i Snak med. I Samtalens Løb fortæller Jægeren, at han ikke var gift, og det syntes den fremmede underligt om, efter som han var hen ad Tiden og i god Bedrift, det maatte ikke være nemt for ham at undvære en Kone, mente han. Ja, det var ganske vist, siger Jægeren, det var ikke saa nemt at undvære hende, men det var heller ikke saa nemt at finde en, som han kunde være tilfreds med, han havde da i alt Fald ikke fundet den

endnu. Saa spørger den fremmede efter, hvordan hun da skulde være. Dertil svarede Jægeren, at hun skulde være ung, men ikke alt for ung, smuk, men ikke alt for smuk; der var immer saadan et Dekus¹⁾ ved, kort sagt, hun skulde være alting, men ikke altfor meget alligevel. Dertil svarer den fremmede, at han havde en Søster, som kunde opfylde alle de Betingelser, han der opregnede, og han kunde i alt Fald faa hende paa Prøve en Uges Tid; syntes de saa ikke om hinanden, kunde det jo blive derved. Saa kommer der ogsaa Dagen efter et Fruentimmer kjørende til Jægerens Gaard med Kusk og fin Befordring, og da hun er bleven læsset af, kjører Befordringen igjen. Om Natten laa Jægeren og hun i ét Kammer, men ikke i én Seng, og da hun var kommen rigtig til at sove, giver Jægeren sig til at spørge hende ud om alt muligt, og det var da om alle de Kunster, der er i Cyprianus. Hvad Svar hun gav, skrev han strags op og saa det saa igjennem. Ved nu at overveje disse Svar nøjere kom han til det Udfald, at hun ikke maatte være noget rigtigt Kvindfolk, og Dagen efter sagde han saa til hende, at han ikke vilde beholde hende. Dertil svarede hun vredt, at dersom hun havde troet det, skulde han aldrig have faaet den Videnskab, hun havde givet ham. Men da han nu vidste det, og hun ikke kunde tage Videnskaben fra ham, eftersom det hele var blevet opskrevet, saa var der ikke mere ved den Sag at gjøre.

Det skal altsaa have været Gamle-Erik selv, der kom til ham i Skoven, og hans Søster, der var hjemme hos ham. Jægeren levede ikke ret længe efter den Tid, men Opskrifterne døde ikke væk, de kom i andre Hænder, og saaledes blev den Videnskab efterhaanden udbredt.

¹⁾ Et Men, en Betænkelighed.

333. Et Øjeblik i Himlen.

Den Gang der ikke var saa mange Folk som nu om Tider, boede der paa *Fur* to rige Mænd, den ene havde to Sønner, Per og Kristen, og den anden en Datter. Brødrene var nu saa inderlig gode Venner, mere end som Brødre plejer at være, og kunde næsten ikke være fra hverandre. De talte endog om, at de aldrig vilde skilles, men da de nok kunde forstaa, at det ikke kunde lade sig gjøre, saa vilde de da med til hverandres Bryllup, ihvor tidlig eller sent det saa skulde staa. En Tid efter blev Per syg og døde, og det tog Kristen sig saa nær, at han visnede næsten rent hen og blev da saa elendig. Saa siger Faderen: „Det kan ikke hjælpe, du tager dig det saa nær, nu er din Broder i Himlen, og der kommer du ogsaa nok en Gang, saa skal I jo samles igjen. Er der ingen Ting, der kan trøste dig? „Nej, jeg ved saa mænd ingen Ting“, siger Kristen. „Sæt nu, at du kunde faa vor Nabos Datter Kirsten, kunde det saa ikke opmuntre dig?“ — „Det ved jeg ikke“, svarer Karlen, „men det kunde jo godt være“. Saa fulgtes de ad derom og bejlede ad Kirsten og fik Ja. Da den Tid kom, blev der holdt stort Bryllup, for det var jo rige Folk, og alle Naboer var budt med. Saa ud paa Natten, da de sad til Bords, gik Stuedøren op, men der var ingen, der saa nogen komme ind. Kristen rejser sig op ved Bordenden og siger: „Tak, Per, nu skal jeg strags komme.“ Han fulgte da med ham ud, og de satte dem da ved hverandre ude paa Kaalgaardsdiget. Per fortalte nu Kristen om, hvor dejligt det var hos Vorherre, og hvor mageløst han havde det der. Kristen kunde ikke blive træt af at høre paa ham, og til sidst siger han: „Tror du ikke, at jeg kunde faa Lov til at komme der op et bitte Gran og se, hvordan dér er oppe.“ — „Ja, det ved jeg ikke“, siger Per, „men nu skal jeg spørge Vorherre om det.“ Saa fik Kristen

ogsaa Lov til at komme derop et Øjeblik. Da de havde været der en ganske kort Tid, et lille Øjeblik, saa kommer Sant Peder og siger: „Nu, Kristen, nu skal du ud igjen.“ — „Maa jeg ikke blive her lige et Minut til?“ siger han. Endelig fik han da ogsaa Lov til at blive det Minut. Men saa kommer Sant Peder igjen og siger: „Nu maa du af Sted, og vil du opføre dig godt, skal du nok komme her igjen.“

Da han kom saa til Fur, var det lige i Mørkningen saadan før Sengetid. Han saa sig forbavset omkring, for alting forekom ham saa fremmed. Saa stod han i Nærheden af et lille Hus, og der kommer en gammel Kone ud af Døren, hun vilde maaske ud, før hun gik i Seng. „Kan I ikke sige mig, Mo'rlille, hvor jeg er?“ — „Jo, a kan saa mænd saa, min Faaer, du er paa Furland.“ Ja, det tykte han nok, „men er der ikke Bojel her i Dag?“ — „Nej, der er saa mænd ikke, hvem skulde der have Bojel?“ — „Hvad, bliver Kristen og Kirsten ikke gift i Dag?“ — „Kristen og Kirsten, der er saagu ingen paa vort Land, min Faaer, der hedder saadan.“ — Hvad, bliver Jens Kristensens Søn og Mikkell Pedersens Datter ikke gift sammen?“ — „Jens Kristensen og Mikkell Pedersen, dem kjender a saagu ikke, min Faaer, de er ikke her paa vort Land. Er du maaske Jens Kristensens Søn? Aa Herregud, saa kan a da forstaa, det maa være sandt, hvad min Fadere Oldefader fortalte, at der var saadan en Karl, der blev henne den Aften, han havde Bojel, og de saa ham aldrig mere.“

334. Den døde Kjæreste.

Der var en Karl, som havde en Kjæreste, og saa var det blevet en Bestemmelse imellem dem, at han skulde komme hen og hente hende en vis Aften, for de skulde følges ad et Sted hen. Men imidlertid dør han,

og det fik hun ikke noget at vide om. Den bestemte Aften kommer han ogsaa ridende for Døren, og hun kommer ud og sætter sig op at ride ved ham. Som de nu rider, siger han:

„Maanen skinner blank,
Dødmand rider rank,
bliver du ett rød, Maren?“

„Hvad skulde a blive rød for,“ siger hun, „saa længe a har dig.“

335. Kjællingens Ønsker.

En Kone gik til Dammen for at hente Vand i en trebenet Lerkande. Da den var bleven fuld af Vand, tog hun den op, og saa var der en lille Fisk i den. „Aa, det var da dejligt“, siger hun, „der kan jeg faa saadan en god Steg til min Onden.“ — „Aa nej, lad mig blive fri, saa maa du faa tre Ønsker,“ siger Fisken. „Hvad, kan du snakke?“ Ja, den kunde. „Ja, saa vil jeg ønske, at min Kande kan løbe for ved mig hjem, og saa, at alt, hvad jeg rykker paa, maa blive langt, og saa, at alt det, jeg slaar paa, skal gaa i Stykker.“ Sagen var, at hun havde ondt ved at bære Kanden, naar den var fuld af Vand, og hun havde saadan noget kort Hør, der var snart ikke til at spinde, og saa var det jo besværligt for hende at faa det Træ i Stykker, hun skulde brænde, derfor blev hendes Ønsker, som de blev. Nu satte hun Kanden til Gang, og den trippede nok saa pænt for ved hende. Det blev hun saa forgrinnet af, at hun slog ned paa hendes Laar, men saa gik de i Stykker. Nu blev hun saa elendig af Pine i de Ben og begyndte at græde, men saa blev hendes Næse snattet, og da hun nu tog ved den for at snyde den og saa vilde tørre det af paa hendes Skjørt, som hun var vant til, fulgte Næsen med og blev saa lang, at den kunde naa helt derom.

Paa den Maade var alle hendes Ønsker gaaede i Opfyldelse, Kanden var løben sin Vej, og hun laa der som en Vanskabning med brudte Ben.

336. Gaven til Vorherre.

En Gang var nogle Fiskere fra Harboøre ude paa Havet. Saa blæste det op til en Storm, og de kom i Havsnød og tvivlede om at komme levende i Land. De to ældste Fiskere kastede sig da paa Knæ i Baaden og bad til Vorherre — det havde de hørt skulde være godt — om, at han maatte endelig lade dem komme frelst i Land. Den ene siger: „Ae, dersom Vorherre vil være saa god, te han vil føre os lykkelig til æ Land, saa skal æ min Salighed give ham et Lys saa stort som vor Kirke.“ Saa svarer hans Kammerat, der arbejdede med ham paa Baaden: „Ae, sølle Broder, saa stort et Lys kan du ikke skaffe ham.“ — „Jo,“ svarer han, „det er ogsaa det samme; naar æ kommer o æ Land, saa kan æ gjøre æ Lys saa stort og saa bitte, som æ vil.“

337. Mælken til den fattige.

En Harboørebo var en Dag ude paa Fiskeri, og saa kom han i Havsnød. Han lovede da Vorherre, at hvis han maatte komme i Land, saa vilde han give det første Maal Mælk, han malkede af hans Ko derhjemme, til en fattig. Saa er han ogsaa heldig nok med at bjærge sig i Land, og da han kommer hjem til Konen, fortæller han hende jo, hvad Løfte han har aflagt. Saa siger hun: „Aa, da kjender æ en sølle fattig en, der har to Ører og kan ikke høre, tre Ben og kan ikke gaa, og en stor Mund og intet at komme i den, lad os saa give den Mælken.“ Det Forslag tykte Manden godt om, og saa kom hun med hendes Grød-

gryde, for den var det, hun mente, og den fik da Mælken.

338. De tre Dele.

Der var en Aggerbo, som fandt et Pund Korender paa Landevejen. Han vilde gjerne have beholdt dem, men var rød for, at det ikke var ret. Saa gik han til sin Sognepræst og beraadede sig med ham om, hvordan han skulde bære sig ad. Præsten raadede ham til at dele Korenderne i tre Parter, og saa skulde han give hans Sjælesørger den ene Part, den anden til en af de fattigste i Sognet, og den tredje Part kunde han selv beholde til Findeløn. Præsten gik jo ud fra, at han saa ogsaa fik en Part. Men da Manden gik, studerede han en Del paa dette her, og endelig finder han ud af, hvordan det skal gaa til. Der var nok ingen, der skulde sørge mere for hans Sjæl, end han skulde selv, saa den Part kunde altsaa med Rette tilfalde ham. Dernæst mente han, at ingen var svar mere fattig, end han var selv, og saa kunde han rolig beholde den anden Part. Den tredje Part maatte han jo beholde, fordi han fandt Korenderne, og saaledes gik det til, at han beholdt dem alle.

339. I Skriftekolen.

En rejsende Haandværkssvend kom en Dag om ved en Kirke, hvor Præstegaarden laa tæt ved — det er jo tit Tilfældet — og saa gik han ind til Præsten og bad ham, om han var ikke saa god lige at gaa med ham ad Kirken og tage ham til Alters, for han trængte til at faa sine Synder forladt. Men da det var lige i Middagsstunden, undskyldte Præsten sig og sagde, at han kunde ikke godt følge med ham nu. „Men dersom du vil vente, til jeg har faaet min Middagsøvn, saa skal jeg dog efterkomme dit Ønske.“ Ja, det var nu

godt nok, men Haandværkssvenden bad ham indstændig om at følge med strags, da han ikke godt havde Stunder at opholde sig. Nok er det, han faar Præsten listet med sig ad Kirken, og de kommer op ad Skriftestolen. Præsten skriftede ham nu, som Skik og Brug var; men hvad sker? som de er midt i det, falder Præsten i Søvn. Det var det, Svenden ventede efter. Nu lister han Præstens Lommeur op og putter det i sin egen Lomme. Da Præsten havde sovet lidt, støder den anden til ham og siger: „Fa'r, I sover!“ — „Ja,“ siger Præsten, „jeg var nær ved det, hvor var det, vi slap?“ — „Paa det syvende Bud“, siger Svenden. „Har du stjålet?“ — „Ja, det er netop den Synd, jeg vil have forladt, ellers havde jeg ikke plaget Fa'r saa haardt for at tage mig til Alters.“ — „Hvad er det, du har stjålet?“ siger Præsten. „Det er en Lommeklokke,“ og saa tog han den op, „det Ur vil jeg give Fa'r, fordi han er saa god at tage mig til Alters.“ — „Nej, jeg vil saa mænd ikke have dine Tyvekoster, giv Uret til den, du har taget det fra, saa gør du, hvad Ret er!“ — „Ham har jeg budet det, men han vil ikke have det.“ — „Ja, saa kan du jo beholde det som din retmæssige Ejendom.“ Derpaa tog Præsten ham til Alters, og de fulgtes ad ud af Kirken, hvorpaa Haandværkssvenden sagde Farvel og Tak og rejste sin Vej.

Da Præsten kom hjem, vilde han hen og have Middagssovnen, og efter at have faaet Kjole og Krave af vilde han tage Uret op og hænge det paa et Søm over Sengen, som han plejede, førend han lagde sig. Men saa fik han andet at tænke paa. Han faar talt til Karlene, og de kommer ud og render og leder, men finder naturligvis ingen Haandværkssvend. Saa kommer de omsider tilbage med den Besked, at de kunde ikke opdage ham. „Ja, saa kan jeg skyde en hvid Pind efter mit dejlige Ur; jeg vilde ikke have været

af med det for meget. Man maa nok sige, at de Haandværkssvende er nogle udspekulerede Fyre, han har passet sit Snit i den belejlige Tid.“

Saadan kom Svenden ved at faa sig et Ur, og Præsten at komme af med det.

340. Levning af et Paternoster.

En gammel Kone paa *Samsø* har endnu i mundtligt Minde bevaret det latinske Fadervor, som i den katolske Tid brugtes her i Landet ved Gudstjenesten og messedes af Præsten. Det er blevet en hel Del forvansket, og der er glemt hele Stykker deraf, men det er dog let kjendeligt, hvad Remsen egentlig er. Den lyder saaledes:

Fasten naasten, kvissen selo, sante pesetium noom tom, avinium rejnum tom, fiat volundumstom, sækum selo, fanum naastrum sputti diano, en ene sant dukas en tentansion kvern libra, mester rejn hotensia den gloria en sekula en sekuloria namen.

Til Nytte for den i Latin ukyndige Læser hid-sættes det latinske Fadervor med de tilsvarende Ord af Remsen underneden, saa enhver kan opstille Sammenligningen.

Pater noster, qui es in coelis. Sanctificetur selo, sante pesetium
Fasten naasten, kvissen selo, sante pesetium
nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Fiat vo-
noom tom, avinium rejnum tom, fiat vo-
luntas tua, sic ut in coelo, sic et in terra. Panem
lundumstom, sækum selo . . . . . fanum
nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte
naastrum sputti diano . . . . .
nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus
. . . . .

nostris. Et ne inducas nos in tentationem. Sed
 . . . . ene sant dukas en tentansion, kvern¹⁾)
 libera nos a malo. Quia tuum est regnum et potentia
 libra, ... mester rejn hotensia
 et gloria in secula seculorum. Amen.
 den gloria en sekula en sekuloria, namen.

---

¹⁾ dette Ord synes at være kommet paa fejl Plads, da det nok skal svare til „quia“ lidt længere henne.

IX. Overtroiske Meninger og Raad.

341. Om frugtsommelige Kvinder.

1. En frugtsommelig Kvinde maa ikke gaa over et Sted, hvor en Aal har ligget og vredet sig, for saa kan Barnet faa en Sygdom, som kaldes „Aalevrid“.
2. Hun maa ikke gaa over eller under Ovntøj (Skaad, Rage, Visk, Ildfork), thi saa bliver hendes Børn hudløse.
3. Hun maa ikke tage Fejelse op i sit Forklæde, saa bliver hendes Børn lusede.
4. Hun maa heller ikke spise med en Grydeske, thi saa vil Barnet faa en stor Mund. „Det er noget, man altid skal tage sig i Vare for,“ sagde min Moder til mig, da jeg stod og spiste med saadan en Ske.
5. Hun maa ikke sy et Baand i eller en Knap paa noget Klædningsstykke, mens hun har det paa, for lige saa mange Sting, hun tager, lige saa mange Steder vil Barnet være groet fast i „Moderen“. En Kone havde taget to Sting paa sig, og Jordemoderen sagde ogsaa, at der var to Steder, hvor Barnet sad fast.
6. Hun maa ikke ved Gilder tage et Stykke Kage eller en anden Ting eller overhovedet noget som helst til sig, uden at andre ser paa det, for ellers vil det Barn, som hun bærer under Hjærtet, komme til at stjæle.

7. Hun maa ikke gaa over et oprinket Tøjr, heller ikke gaa over et udslaaet uden at træde paa det. Gjør hun dette, har det intet at betyde.
8. Hun maa ikke gaa over et Sted, hvor et Faar har ligget, imens det blev slagtet, for at Barnet ikke skal faa Slag.
9. Hun maa ikke staa op mod Kirkedøren, thi saa vil hendes Barn blive hudløst.
10. Hun maa ikke gaa, hvor der er spændt Døre, det volder en vanskelig Fødsel. „At spænde Døre“ er at staa i en aaben Dør og sætte en Haand paa hver Dørkarm, og det kan jo ske, at et Menneske, naar man snakker med ham, kommer saadan til at staa og favne. Naar saadant alligevel var sket, skulde der tages en Lime og fejes over Dørtrinnet med, inden der kom nogen ind bag efter.
11. Hun maa ikke gaa over et Dige, for hvis der skulde falde en Knald Jord ned efter hende, vil Barnet faa Jordfald (Slag) eller Fremfald (Brok-skade), med mindre hun lægger Jorden til Rette igjen.
12. Hun maa ikke sætte sig paa de døde deres Grave, deraf skal Fosteret kunne faa Slag.
13. Hun maa ikke binde nogen Ting med sit Hosebaand, især maa hun vogte sig for at veje i det, da Barnet i saa Fald ikke vil trives. Man har dog den Udvej, hvis man bliver opmærksom paa denne Uforsigtighed, at veje halvt saa meget Brød af, som Barnet vejer, til den fattigste i Sognet og give samme.
14. Hun maa ikke bære et Barn til Daaben, thi det vil tage Lykken fra det, hun bærer under Hjærtet, med mindre hun lægger en Sølvskilling i sin ene Skohæl eller tager to Forklæder for sig.
15. Hun maa ikke gaa over et Hareleje, undtagen

- hun strags efter gaar baglænds tre Gange over det samme Sted.
16. Hun maa ikke kjøre baglænds, for saa vil hendes Barn blive baglænds født.
  17. Triller et Brød ud af Ovnen under Bagningen, kommer en af Huset snart i Barselseng.
  18. Det Kjød, der sidder paa Kjævebenene af Torsken, maa en frugtsommelig ikke spise, det skal være som en Slags dorsk Kjød.
  19. Den Slurk, der som en Hjerne sidder inden i et Ørredhoved, maa frugtsommelige Kvinder heller ikke faa.
  20. Der var en Kone i Lovns, der fik en Flynder kastet hen paa sin Ryg, mens hun var frugtsommelig, og der var altid en Tegning ligesom en Flynder paa Barnets Ryg.
  21. Barnet kan hverken faa Ildmærke eller Modermærke, naar Moderen lader saa meget som en Fingerspids være usyet af Sømmen forneden i hendes Særk.

342. Om Smaabørn.

22. Et Barn, som fødes om Torsdagen, lever ikke længe.
23. Det Pigebarn, der ligner sin Fader, staar en stor Lykke for i Verden.
24. Naar et ussel bitte spædt Barn sukker, forestaar der det noget slemt ondt, naar det bliver stort.
25. Naar et Barn er slemt til at ligge paa sin Mave, vil det en Gang drukne.
26. Løftes et Barn ud og ind ad et Vindue, bliver det ikke større.
27. Holder et Barn meget af at spise Brød til sin Mad, vil det vogse godt.
28. Naar et lille Barn er sygt, skal man putte det igjennem Kaalgaardsdiget.

29. Naar et Barn har Pinsler over Maven og vrider og krymper sig, siger man, at det har „Aalevrid“. Herfor hjælper det at tage Barnets Navlestræng og brænde i Pulver og saa give det ind. Der er Koner, som omhyggelig gjemmer dette Pulver og først smider det bort, naar Barnet er dødt.
30. „Levergrøde“ er en indvortes Svaghed, der er kommen paa en naturlig Maade, nemlig naar Barnet har ligget for længe paa den ene Side, og er altsaa ikke den samme Sygdom som „Engelsk Syge“, der kommer, naar Barnet er overset af onde Folk.
31. Førend et nyfødt Barn bliver lagt i Vuggen, skal man „svinge en Kat“ i den. Det gaar saadan til, at man tager Katten ved Benene og svinger den frem og tilbage, indtil man ser sit Snit og smækker den ned paa Barnets Plads i Vuggen. Paa anden Maade kan man nemlig ikke faa den til at ligge rolig et Øjeblik. Naar denne Forholdsregel er iagttaget, kan onde Øjne ikke overse Barnet, og det kan ikke i nogen Maade blive forgjort.
32. Naar man tog et Blad af en Salmebog, hvorpaa vor Frelsers Navn stod, og lagde det paa et Barn, aldrig snarere det var født, saa skulde det ikke blive forbyttet.
33. Dersom der i en Kirke paa én Dag og paa én Gang føres baade en Dreng og en Pige til Daaben, og Pigen er paa højre Side af Drengen paa Kirkegulvet, da vil Pigen, naar hun bliver stor, blive myndig og karleagtig, „komme til at bære Skjæget“, som man siger.
34. Den, der bærer Barn til Daaben, skal svinge med sin Kjole imod Kirkestetten, idet hun gaar ind ad den, saa bliver Barnet lærenemt.
35. Naar den, der bærer Barnet, slæber Kristenkjolen op ad Kirkestolene, skal dette være Tilbringer

- til, at det Barn siden kommer til at slide meget Klæder.
36. Naar Barnet kommer i Kirke, skal Suttten tabes paa Kirkegulvet, ellers har Barnet ondt ved at faa sine første Tænder. Derfor hører man ældre Koner sige til Gudmoderen, naar hun tager til Kirken: „Nu ser du efter at komme af med Suttten,“ og derfor finder man i visse Egne ved Kirkens Fejning endog en hel Snes Sutter i Skarnet.
37. Naar et Barn skal føres til Kirken for at døbes, skal Faderen bære det ud til Vognen, og naar det kommer fra Kirken, skal Vognen blive holdende for Døren, til Faderen kommer ud og tager imod Barnet igjen.
38. Hvis man trækker i det højre Ærme først, bliver man lærenem til alt muligt. Derfor værner man Børnene til at trække det Ærme først paa.
39. Dersom en ikke snakker med smaa Børn, saa de ikke faar det Sprog lært, man selv taler, kommer de til at snakke Latin, for det Sprog talte Jøderne¹⁾, og det er hele Menneskeslægtens Sprog.

343. Børns Forhold til Dyr.

40. Til Faareormen siger Barnet, naar noget Uldskav lægges paa den: „Her giver jeg dig en Trævl, giv du mig saa en ny Kjole.“
41. Naar der kryber en Myre paa et Barn, siger det: „Myre, Myre, Myre Mett! pis ett æpo mæ, men pis æpo dem, dæ næwnt dæ ett.“
42. Der er en Slags Edderkopper, som findes ude i Heden og kravler omkring i Lyngen, de har saadan lange Ben og Følehorn. Naar Hyrdedrengen finder en saadan en, sætter han den paa Haanden og siger:

¹⁾ efter Meddelerens Opfattelse.

„Jædderkop mæ di lång Loer!

vis mæ, hur mi Kjærrest goer.“

Hvor Følehornene viser hen, skal Kjæresten findes. Den samme Spøg anvendes ogsaa af unge Folk, naar de finder en langbenet Edderkop.

43. Naar Børnene finder en Mariehøne, kaster de den op i Vejret og siger:

„Marri Marrihøn'!

flyv op to Wåherres Daer å gi wos got Væjr i Måhn å låndt bæjer Øwermåhn.“

Eller ogsaa siges:

„Marri Marri Marrihøn'!

flyv op til Vorherre og sig til ham, at han skal give os godt Vejr i Morgen og meget bedre Overmorgen.“

44. Naar Barnet ser en Hugorm eller et andet skadeligt Dyr, siger det:

„Fred du mig og mine,

saa freder a dig og dine!“

45. Hyrdedrengene har meget for Skik at spytte ned i Lærkeungernes opspilede Gab, naar de finder en Lærkerede i Marken, men det maa de ikke, for Fuglene kan lugte det og kommer saa ikke mere til Ungerne. Det er altsaa den største Fortræd, man kan gjøre dem.

46. Naar vi møder en Stork første Gang om Foraaret, saa hilser vi ham og kalder ham Pier. Vi siger:
„Walkommen Pe Jensen, a æ glå ve, han æ kommen.“

344. Om Fuglene i det hele.

47. Tre Æg skal en Høne altid have i Vrøvlen (Vrøvl-æggene); flere behøves ikke, da hun ikke kan tælle længere.
48. De stakkede Æg bliver der Høns af, og de lange bliver der Kokke af.

49. „Naar Kokkyllingerne kan begynde at gale, saa er de stegefærdige.“
50. Det, som Fuglene har hakket i, er ligefrem for-dærveligt. Spiser man det (f. Ex. Kartofler), Hønsene saadan har gjort ved, faar man Pip (Sygdom i Halsen). Naar Hønsene faar „Stær“ paa Tungen, kan de ikke æde.
51. For at faa Hønsene til at blive ved Huset, naar man har faaet dem anden Steds fra, skal man putte dem baglænds ind ad Hønehullet den første Gang, man sætter dem ind om Aftenen.
52. Faar man en fremmed Høne, skal man rykke nogle Fjer af dens Hale, binde dem sammen og hænge dem over Røgstangen i Skorstenen.
53. For at faa en fremmed Høne til at blive ved Huset, tager man den om Livet med Hænderne og stryger dens Hale stiltiende tre Gange paa Muren oppe i Skorstenen over Ovnsmundten.
54. Naar en fremmed gaar ind ad en Dør og ud ad en anden, tager han Folkenes „Æggelykke“ fra dem, hvilket betyder, at deres Høns ingen Æg vil gjøre.
55. Man skal have en rød Kok, saa kommer der ingen Hugorme til Gaarden.
56. Man kan en sjælden Gang finde et lille Æg, der ikke er stort større end en Nød; det kaldes Kokæg, og det er der ingen Blomme i. Naar en Tusse ruger saadant et Æg ud i Møddingen, bliver der en Basilisk af.
57. Man skal lægge elleve Æg under Gaasen og tretten under Anden, naar de skal ruge.
58. Naar man plukker de slagtede Gæs i Fuldmaane, skal der ikke være „Blodpigge“ paa dem, for saa er Fjerene udgroede.
59. I Vestervig slog man Kors over hvert Æg, der

- blev taget fra Gaasen. Min Moder sagde: „Læg det Æg hen, men husk at slaa Kors over det.“
60. Naar Kukken faar afkukket, kaldes han den lille Høg.
61. Naar man skal tidlig ud en Sommermorgen, skal man passe paa, at man forud tager sig en Bid „Gjækkebrød“, for dersom man ikke faar saadan en Bid Mad og bliver gjækket af Kukmanden paa fastende Hjærte, skal man ikke leve et Aar til Ende.
62. I visse Egne siges, at naar man hører Kukmanden fastende, saa skider han paa en.
63. Kukmanden bliver altid fulgt af en lille Fugl, som skal føde ham. Den har forførdelig travlt med at fange Orme og Insekter til ham og flyver formelig hen og putter ham dem i Næbbet, imens han sidder og kukker. Den Fugl ruger ogsaa hans Unge ud, men saasart han faar afkukket, saa ejer han den og fortærer den. En Hyrdreng saa i Mosen en stor Fugl flyve op og ledte saa efter Reden. Han fandt den og et stort graat Æg i den. Da han nu blev ved at lægge Mærke til Ægget, saa han, at der kom en hæsliq stor Unge ud, lige saa sort som en Tusse og saa skaldet, at der ikke var en Haarpile paa den. Karlen, som han en Dag viste Ægget, sagde, at det var et Kukæg.
64. Uglen skal der være Uheld ved, og Storcken skal der være Held ved, det er en Lykkefugl.
65. Uglen græder, naar den ser til sine Fødder, for det de er saa laadne.
66. „Dem, der æder Storkeæg, de vil sladre“.
67. Skaden bor og bygger helst i Blingeløv.
68. Folk har haft Lede til Skaderne, for naar de satte dem paa et Hus, hvor der var Kreaturer inde, skete der altid Uheld paa dem. Det indtraf ikke

- saa sjældent forhen, at Folk havde Uheld paa Faar, men det kunde have en naturlig Grund, for de havde en sølle Slæjn¹⁾; i de sidste Aar har det derimod faaet en sær Forandring med Faarehovederne.
69. Der er en Tid, Lærken synger ikke, det er da sikkert, og ikke bedre jeg ved, end at det er i den Tid, Rugen staar i Dræ.
70. Ravneungerne skal være hvide, det første de kommer til Verden, og saa er Hunnen bange for dem og vil ikke have med dem at gjøre. Først naar de bliver sorte, vil hun kjendes ved dem, og i den Mellemtid maa Vorherre og saa Hannen sørge for dem.
71. Bygsæde er en lysegraa Fugl af Størrelse som en Spurv. Den lader sig se ved Juletid, men derfra og hen til Foraarstiden ligger den i Dvale. Naar den saa atter viser sig, skal man saa Byg.
72. Horsgummen flyver og færdes tit saa nederlig, og saa siger den: „Kjør til!“ Saa horser den bag efter, idet den flyver op i Luften, og snurrer med Vingerne i skraa Retning ned ad.
73. „Fuglene giver Tiende af Æggene“, siger man, og det skal heller aldrig slaa fejl, at enten et Æg bliver smidt ud af Reden eller ogsaa en Unge. Men der er ogsaa Unger, som er forskudte af de andre. Finder man altsaa et Æg, der ikke er i nogen Rede, saa er det Æg lagt i Tiende.
74. Storken smider hvert andet Aar en Unge og hvert andet et Æg ned.
75. Naar man har taget ved en Fugleunge, skal man spytte tre Gange paa den, for at de andre Fugle ikke skal hade den.

---

¹⁾ Slæjn: Pasning.

345. Fuglevarsler.

76. Hvis man hører en Ugle tude om Natten, naar man vaagner, kan man ikke leve et Aar.
77. Der vil snart en dø i Huset, naar en Krage sætter sig paa Skorstenen.
78. Ligesaa, naar Uglen skriger i Nærheden. For et Par Aar siden døde en gammel Kone her i Nabolaget, og da kom der lige før en Ugle og sad et Par Aftener i vore Træer og skreg meget. Siden fløj den over til deres Have, hvor Dødsfaldet skete.
79. Der vil snart dø en i et Hus, naar en Skade kommer tæt til Huset og „giver Skralder fra sig“.
80. Naar man ser den første Vibe flyvende, skal man have det godt i sin Tjeneste det Aar.
81. Naar Hjejlen synger: „Kjør i Løj!“ vil det snart regne.
82. Naar Maagerne færdes meget, er det imod Vind.
83. Naar den sorte Stork flyver højt i Land, saa faar vi Tørre, men færdes han meget vandsidens, faar vi fugtigt Vejr.
84. Lige saa mange Dage Lærken synger i de sidste ni Dage før Kjørmis, lige saa mange Dage skal den gjennes til at tie efter Majdag.
85. Naar Kukmanden ikke kukker uden et enkelt Kuk, er det imod stærk Tørre. Naar han kukker godt igjennem og længe paa Tiden, er det imod Regn. „Han kukker saa stærkt, nu faar vi Regn.“
86. „Naar Agerhønsene skræber, saa faar vi uroligt Vejr“.
87. Lige saa mange Dage Lærken synger før Kjørmis, lige saa mange Uger skal hun lægges ned derefter. Den kan ikke synge mere end ni Dage før (fra Povlsdag af), og den kan altsaa tie ni Uger efter.
88. Før Kukmanden kukker Trillingkuk (Kuk-kuk-kuk, kuk-kuk-kuk), maa vi ikke saa Boghvede.

89. Naar Kragerne sad og gylpede i Træerne om Foraaret, sagde Folk: „Nu venter de efter et gammelt Hors.“ Af Folks Bæster døde der nemlig mange om Foraaret.

346. Om Husdyrene.

90. „Øget kan de fodre Føllet af, og Koen kan de sulte Kalven af“. Meningen hermed er, at dersom Øget fodres for stærkt, saa kaster det Føllet, og dersom Koen fodres for slagt, saa kaster den Kalven. Øget kaster dog ikke saa let Føllet, naar det gaar med et Hesteføl, men naar Øget gaar med et Maarføl, saa er det grumme let gjort.
91. Dersom man har Øg, der er „i Fol“, for den Vogn, man kører Gjøde i Marken med, skal man nøje iagttage, saa snart man har klappet Læsset efter med Skovlen, at man klapper over igjen med Greben, for ellers vil Øget eller Øgene, som man har for Vognen, ikke kunne føde deres Foster.
92. Naar man har Øg for en Ligvogn, skal man ved Kirkestetten spænde dem fra og vende dem om for ved Vognen, saa de faar „Næsen til Liget“, ellers vil de ikke blive med Føl. Vil man ikke gjøre det, saa skal man sørge for at have Heste for Ligvognen.
93. Man maa ikke rykke Halehaar af et Øg, som er med Føl, thi saa vil Føllet komme til at tygge Tøjr.
94. Naar man vil have født en Tyrekalv, skal Koen til Tyren med fuldt Yver, ønsker man en Kviekalv, saa skal Koen malkes forinden.
95. Naar en Ko havde været til Tyr, skulde der løses et Halmbaand og lægges udslaaet indentor Nødsdørens Dørtræ, saa at Koen blev trukken ind over det. Bag efter skulde Baandet tages op, og Knudden bindes igjen, saa vilde Koen blive med Kalv.

96. Af den sidste Grav paa Kirkegaarden skulde der tages Muld og kommes i en Læderpung, og naar Koen var kommen fra Tyren, skulde man tage i Røven af Pungen og slynge Mulden tværs over Ryggen af Koen, men holde godt ved selve Pungen.
97. For at Skarnet snart skal gaa fra en Ko, har man brugt at lægge et Par Karlebugser over den.
98. Naar en Ko ikke vilde blive med Kalv, skulde den have nysmalket Mælk og Hørfrø ind efter at have været ved Tyren.
99. Har en Ko haardt Yver (de Køer, der kælver om Sommeren er navnlig udsatte derfor), er der ingen Ting, der hjælper saa godt, som at gnide Yveret med en Trepægleflaske, men den skal være af grønt Glas.
100. I Vestervig svingede man Kalven tre Gange over Koens Lænd, lige som Kalven var født, og Koen laa ned.
101. Høvederne falder paa Knæ Julenat ved Midnattid. Ligger de ned, rejser de sig og falder paa Knæ.
102. Det skal være godt at give Køerne Løg og Malurt ind for at faa Smør.
103. Naar et Kreatur bliver „o-vælt“, saa det ikke atter kan rejse sig, skal man have fat i et Menneske, der har slaaet en Angermus ihjel med Bagen af sin højre Haand, og saa snart dette Menneske stryger med den Haand tiende paa Kreaturet, saa rejser det sig og fejler ingen Ting. Et Kreatur bliver ovælt, naar nogle Hegse har skrevet „Korser og Tegn“ paa det Sted, hvor Kreaturet har ligget.
104. Kvæget kan faa „Jædderwol“, naar det drikker.
105. Naar en trækker med et Kreatur til Marked, og en anden af Husets Folk, i det Øjeblik det træk-

- kes ud af Porten eller Gaarden, kyler en Ruffime¹⁾ hen paa Lænden af det, bliver det solgt.
106. En Maand i Faarup skulde have et Kreatur solgt paa Markedet, og for at Karlen skulde faa Held med det og ikke faa noget daarligt Møde, gik han selv med sin Søn ud ad Vejen og kom tilbage igjen, saadan at de kunde mødes med Karlen tæt uden for Gaarden.
107. Naar et Kreatur bliver slagtet, siges der gjerne: „Du maa ikke ynke det, saa dør det ikke.“ Altsaa har man Tro til, at et Dyr, der ynkes, faar en sen Død.
108. Den, som er mest godsindet, faar gjerne Bane-stykket at spise, naar et Kreatur er slagtet.
109. Det skal ikke være heldigt at have lige Tal af Faar.
110. En Fredag Morgen, inden Faarene om Efteraaret blev drevne ud paa Marken og skulde gaa løse, skulde de mærkes, idet der klippedes en lille Stump af Øret, og med det samme skulde den, der klippede, sige til hvert Faar: „Kom hjem til dit Øre (d. e. den fraklippede Stump).“ Saa løb de ikke anden Steds hen, men kom trolig hjem hver Aften.
111. For at faa Held med Lammene, skal Faarene „læmme paa Julemoget“, der skal altsaa moGES i Faarestien før Jul og saa ikke mere, inden Lammene er fødte. Man maa ikke feje, naar man har moget, kun bruge Skovl og Greb, ellers „fejES Yngelen ud“.
112. Har Lammene Krampe, binder man en saakaldet Krimpknude og binder denne om det syge Lams Forbove.

¹⁾ Ruffime: opslidt Fejekost, der bruges i Stalden, naar den er bleven for daarlig at bruge i Stuen.

113. Naar der er nogle Faar, der vil slaas i Faarestien, faar vi ondt Vejr.
114. Af en Pattegris skal der tre Gange tages nogle Haar af Hvirvelen over Lænden og lægges paa en Glød. Derefter skal Grisen tages i Benene og snurres tre Gange omkring den opstigende Røg, saa skal ingen kunne gjøre den Fortræd.
115. Den, der er mest graadig i Huset, skal først give den Gris, man har kjøbt sig, saa bliver den ogsaa meget graadig.
116. For at en Sogris ikke skal blive vraa, skal den puttes baglænds i Posen, naar man har kjøbt den og vil bære den hjem, eller ogsaa skal der lægges et gloende Staal i det Æde, den faar første Gang, efter at den er baaren hjem.
117. Hundene skal have Grydskover for at blive dygtig ildvorre¹⁾.
118. Naar vore Hunde bliver gale, kommer det af, at de er bidte af den vilde Jægers Hunde.
119. Kommer en Hankat til at labe af et Fad Mælk, og dens Øjne rinder ned deri, da avles der i Mælken et fælt Uhyre.
120. Der skal ikke være Held ved at flytte en Kat. Naar man flytter fra et Sted til et andet, maa man altsaa ikke tage den med.

347. Om andre Dyr.

121. Naar man sætter en Rædemand oppe i Marken for Ræven, skal han have Krud i hans Lomme, det ræder Ræven allerbedst.
122. Naar en „Muldhvalp“ skyder op i Indhuset, hvilket snarest sker i Overstuen eller i Sengene, vil snart en i Huset eller ogsaa af Familien dø. I et bestemt Tilfælde fandt man i en Seng, hvor

¹⁾ ildvorre (ildvorn): bidsk, arrig.

- Halmen blev ryddet ud, et Muldvarpeskud næsten saa stort som en Mograage¹⁾.
123. Naar Frøen skal synge Tørvene hjem, og Kukken skal kukke Høet ind, bliver ingen af Delene gode.
124. For Rotter og Mus skal det være et godt Mid- del ved Solens Opgang stiltiende at skrive over hvert Vindue og Dør og Laage og Lem, kort sagt enhver Ud- og Indgang i Huset, det Ord: Medardus, som er Navnet paa en Dag (8de Juni). Det blev gjort i Nedre-Hagenstrup Mølle, mens jeg var der, men det hjalp ikke, der blev ved at være Velsignelse af begge Slags. Jeg mener, at der ikke har være skrevet over alle Indgange.
125. Naar man om Vaaren paa den første Pløjedag kom hjem fra Marken, blev Døren lukket for Plovkarlen, og han maatte da baade banke paa og bede om at komme ind. Inden fra spurgtes der da: „Hvorhen viser du dine Lopper og Lus og Rotter og Mus?“ Saa skulde der svares: I Havet, hvor der er dybest, ellers kom han ikke ind. Min Bedstefader svarede en Gang: „Under Kakkelovnen“, for at drive Løjer, men Bedste- moder lukkede ham ikke ind, førend han, som det sig burde, viste dem til Havet.
126. En Hugormkjole er god at lægge imellem Klæ- der, for at der ikke skal gaa Orm i det.
127. Da en Mand havde spist Suppe, der var kogt paa den hvide Hugorm, sagde han: „Sikken dej- lig blankbroget Kviekalv der er i den Ko.“ Alt- saa kunde han se baade dens Farve og dens Kjon. Det samme opnaas ved at spise Braadden af den.
128. Det, man med Overlæg tænker paa, naar man spiser en fersk Sild, skal man komme i Tanker om næste Gang det sker.

¹⁾ Mograage: en paa Marken aflæstet Møgdyngse.

129. Naar man spiser „æ Suend“ af Silden, skal man ikke komme til at længes efter sin Fader.
130. For at en Bisværme ikke skal flyve bort, vender man et Brød med den flade Side op ad.
131. De Bier, der sværmer før Sant Volsdag (29de Juli), de kan tjene at lægge til Vinter.
132. Naar der skulde Bier i en ny Bikube, saa skulde der sættes en Kat ind i Kuben først, for at der ikke skulde gaa Mus i den om Vinteren.
133. Naar Myrerne bygger oven paa Jorden og meget op ad, vil vi faa en meget mild Vinter.
134. Naar der gaar en Edderkop paa ens Klæder, saa faar man ikke Skjænd den Dag.
135. Fohrbejere (Faarbiderne) er Dyr med pæne Bælter tværs over Kroppen, med lang Næse og Snaabel. Dem gaar Hjorderne og træder ihjel, for at de ikke skal bide Faarene.
136. Jeg har Tro til, at Lusene paa Skarnbasserne er dens Unger. Eftersom de sidder, har man Mærke paa, hvornaar man skal saa Byg. Sidder de under Bagbenene, bliver det sildig Bygsæd det Aar, under Frembenene, tyder paa tidlig Bygsæd.
137. Skjeldbasserne eller Skjeldbiderne kaldes almindelig Lommetyve. Et Sted, hvor jeg var at skage, fik vi opstuede Kartoffler til vor Davre, og da fik jeg en Skjeldbider i Munden, den var i en Skefuld og var vel sagtens krøben op i Kartofflerne om Natten, for de har jo haft dem slaaet sammen fra om Aftenen, og Skjeldbiderne er nogle forskrækkelig næsvise Dyr. Men jeg har aldrig smagt noget saa ilde i mine Verdens Dage. Vi fik Kaffe, og vi fik Mjød, og vi fik gode Sager, men den slemme Smag vilde ikke forlade mig den hele Dag.
138. Kan man fange den første Sommerfugl, man sér

- om Foraaret, skal man finde en Sværm Bier den Sommer.
139. Naar man kommer Sand i en Træsko og pisser i det og saa sætter det hele hen en Tur i al Stilhed, vil Træskoen være alfuld af Lopper, naar man ser til den igjen. Saadan kan Lopper avles.
140. For at blive af med sine Lopper, skal man Paa-skemorgen, før Solen kommer, bære Gulvfejelsen medfulgt af en Lime over paa en anden Mands Ejendom, saa vil han faa dem. Det skal gjøres stiltiende.
141. Lus kalder man for Lopper, „som det sorte er slidt af“.
142. Der skal være stor Lægedom ved Lækatskind. En Mand, der havde fanget en Lækat, da de tog en Havrestak ind, brugte Skindet af den til at give sine syge Kreaturer ind, idet han klippede det i smaa Stribler og gav det syge Dyr et saadant afskaaret Stykke.
143. Frue Aften skal der fejes fra Bierne.
144. Nær æ Ræw gor te Graw,
å æ Håhr gor te Haw,
så kommer æ Venter ett i Spreng, men i Traw.
145. De Bier, der sværmer inden St. Lavrentii Dag (10de Avgust), kan blive vinterfærdige, d. e. de kan faa Forraad nok til Vinterføde (se Nr. 131).

348. Om Tider og Maaneskifter.

146. „Om Efteraaret kommer Vildgæssene med Vanterne og tager Meldmaderne“; om Foraaret er det modsatte Tilfældet.
147. Majmaaneds Frøst
gi'r en bitte Høst.
148. Maj er aldrig saa vre,
at Rugen jo lader sin Vippe se.

149. Det Marts forhverver,
det April fordærver.
150. Ywlmørk',
betyer Sommertørk'.
151. Naar vi har megen Rim i Advent, faar vi megen
Frugt ad Aare.
152. Naar der i Hundedagene er mange hvide Skyer
i Luften, faar vi megen Sne om Vinteren.
153. Majmaaneds Varme gjør visne Blade,
Majmaaneds Kulde gjør Laderne fulde.
154. Lige saa mange blanke Dage i Jul, lige saa
mange blanke Maaneder i Aaret, og de mørke
Dage i Jul svarer ligeledes til de mørke Maaneder.
155. April Maaned kaldes „den lange Maaned“ eller
„Rævens Maaned“. Da Hoppen gaar med sit
Føl et Aar saa nær som en Maaned, stiledede man
det gjerne efter, at den kunde faa Føl til 1ste
April. Saa hørte den Maaned Ræven til, for i
April skal den gaa svanger med sine Unger.
Den kaldes den lange Maaned, fordi Dagene bli-
ver lange, og man siger da, at Hoppen har de
elleve korte Maaneder, og Ræven den lange
Maaned.
156. En andens Meddelelse lyder saaledes:
Ræven spurgte Øget, hvad hun vilde helst en-
ten gaa i det stakkede Aar eller i den lange
Maaned. Saa vilde hun helst gaa i det stakkede
Aar, og derfor gaar hun med sit Føl i et Aar
saa nær som en Maaned, hvorimod Ræven ikke
gaar mere end en Maaned.
157. Man maa ikke slibe Knive imellem Jul og Hel-
lig-tre-Konger, for ellers vil man miste et Kre-
atur.
158. Man maa heller ikke vaske Tøj de første otte
Dage efter Nyaar, for saa vil der komme et Lig
fra Huset.

159. Den, der hænger Linned ud til Tørre Jule- eller Nyaarsdag, skal klæde Lig i Faste.
160. Naar man borer Huller i Julen, faar man Navlegæslinger.
161. Mus og Rotter og Lus maa man ikke nævne ved deres rette Navn i Julen, for ellers kan man ikke blive fri for dem i det kommende Aar. Mus skal kaldes de graa, Rotter de store graa. Musene plejer man ogsaa at kalde Dyrer, og Lus skal kaldes Bisser, eller ogsaa kan man sige som saa: Jeg kan ikke holde mit Hoved frit for Bid.
Lus kaldes ogsaa Stude, og deres Gang Studetrav.
162. De skal tage Høns i Ny og Svin i Næde og Gæs i Fuldmaane, saa er det alt sammen bedst udgroet og mest tjenlig at slagte.
163. Nyaars-Ny maa man ikke se første Gang inde fra eller under Tag ikke heller under „æ Tag-skjærp“, thi saa vil man blive luset og meget plaget af al Slags Urenlighed i det begyndte Aar. Somme Folk har brugt at tage i Haanden det, de helst vilde haandtere eller færdes med i Aarets Løb: Pengepung, Kornneg, Mælkespand, Kaffe-kjedel o. s. v., naar de gik ud for at se Nyet.
164. Den Aften, Nyaars-Nyet bliver tændt, skal en ung Pige tre Gange læse følgende bitte Vers:
„O, du ædelige Nyaars-Ny,
som skinner for mig saa gjærne!
og er der noget Menneske i Verden her,
som har mig kjær,
da skal han lade sig syne for mig i Nat udi
Drømme.“
Saa skal Pigen i Søvn faa at se, hvem hun skal faa til Ægte.
165. En frugtssommelig Kone skal se Nyaars-Nyet til

fri Himmel, for staar hun og ser det under Tag, vil det være til Skade for Fosteret.

166. Stjærnen, der følger Nyaars-Nyet, kan man altid se paa Himmelen. Dersom den gaar forved Maanen, idet Husbonden ser Nyet, da skal han søge efter Tjenere det Aar, kommer Stjærnen bag efter, da skal det modsatte blive Tilfældet.

349. Vjørregler og Talemaader derom.

167. Søndvest-Vind å Kvend-Sind å Fohr-Angest de endes gjahn mæ Wand.
168. „Æ Sowl gor nejer i en Væk i Awten, de er ett gåt Tæjn.“
169. Vi faar snart Regn, naar Himmelen ser ud som et klippet Faar.
170. Naar det regner, og Solen skinner, vil det regne „i Mår ijæn.“
171. Der siges, naar det regner: „Det har altid givet Tørvejr uden én Gang.“
172. Aftenrød gjør Morgen rød, men Morgenrødt gjør Trøjen blødt.
173. „Løwwerdas Gladder gir Søndas Bladder.“
174. „Det regner Skomagerdreng og Potteskaar ned,“ siges, naar det er en Søkvande.
175. „Der hår di hånd dje Kwålsækki ued“, siges i Hads Herred, naar der er sorte Skyer over en By.
176. „Det regner af alle fire Verdens Hjørner og sner af det femte.“
177. „Det knyger fra alle fire Verdens Hjørner og hagler ned i Midten,“ siges, naar det er Himmelknog.
178. „Nu kommer de hvide Sommerfugle“, siges om Vinteren, naar der falder brede Sneflager.
179. „Di måler Mejl i Ty i Då, så skal vi nok ha æ Såjer i Måhr.“

180. I den allerhaardeste Frost siges: „Det er saa koldt, at det fryser imellem Mand og Kone (nemlig naar de ligger i Sengen).“
181. „De spottes i si Hender å tar bæjer ve“, siges, naar Frosten tager til.
182. Det fryser, saa det ene Skidt bærer det andet. En meget bidende Hentydning til de talende Personer.
183. Mørk Hav å lys Skov
de hår mier Vinter i Howw.
184. Saadan som den første Majregn var, skulde Regnen efter gammel Sigende falde hele Sommeren, og denne Regel gjaldt, hvad enten det var Tordenregn, Kuleregn eller Landregn.
185. Nær Nordvæst spottes Søndøst i Nejes å Mond, så vel en betåhl en ijæn a Hjahtens Grond.
186. „Den Snø, der kommer fræ Rihv, blywwer betald ijæn fræ Nihv.“ (Ribe er sydpaa, og Nibe nordpaa, og naar man husker det, ligger Talemaadens Forklaring lige for).
187. „Det blæser saa stærkt, at femten Kjællinger kan ikke holde den segstende.“
188. Mag Sydvest
det er Havvejr bedst.
Saa er det bedst at fiske.
189. Om Galde ved Solen siges: Det er en mild Mand, der gaar forved den, men et Skarn, der kommer bag efter. „Dær æ Galld om æ Sowl, de blywwer urolle Væjle.“
190. „Dær æ Stawrer ve æ Sowl, de vil gi Blæst i Måhr.“ Der er undertiden lange Straaler eller Stokke ned fra Solen især gjennem mørke Skyer.
191. „Det er skident ved æ Ny, det giver skident Vejrlig.“
192. „I Awten æ dær Rihmmænd opp“, siges, naar der er stærke Nordlys, og det er Tegn til Rim og Frost.

193. Naar Engene damper, siger man: I Awten røger æ Kjærkown, i Måhr vil hun enten brøg hæller båhg. Det vil enten blive smukt Vejr eller regne Dagen efter.
194. Naar der paa varme Sommerdage farer hvirvlende Varmedunster omkring i Luften nærmest Jorden, siger man: æ Lokki sor Hawer, eller: Lukus sor Hawer, eller: æ Låkkemand drywwer mæ æ Foer, eller: æ Bjarremand drywwer mæ hans Gjæjer, eller: æ gammel Mand drywwer mæ hans Foer.
195. „Æ Skovmand skal nok betåhl æ Hawmand, mål et øwer å gi ham Mejel får et.“ Der vil, naar der kommer Hagl af Vesten, bag efter komme Sne fra Østen.
196. Om mange Føn i Engene siges: De skal enten flyve væk eller flyde væk. Der vil enten komme megen Regn eller Blæst efter.
197. „Vi faar godt Vejr, de store Børn leger.“
198. Rimen skal toes af, d. v. s. det vil regne derefter.

349. Mærkedage.

199. Nyaarsaften før Sengetid bragtes et helt Rugbrød ind i Stuen, og deri blev flere blanke Knive stukket, en for hver Slags Korn, der dyrkedes paa Marken. De sad der Natten over og toges af næste Morgen tidlig, hvorpaa de synedes nøje. Jo mere en Kniv da var anløben, des bedre blev i det kommende Aar Afgrøden af den Kornsort, for hvilken Kniven var sat, og omvendt: jo ringere, jo blankere Kniven var.
200. Nyaarsnat skulde en i Gaarden ligge vaagen og give Agt paa Hanens Galen, samt tælle hans Gal, thi lige saa mange Gange han galedede i Træk, lige saa mange Rigsdaler skulde Kornet komme

- til at koste i det kommende Aar. Første Hane-gal gjaldt for Rugen, andet for Bygget, tredje for Havren o. s. v.
201. Nyaarsaften tog man et Glas med Vand for hver Person i Huset, kom deri Hviden af et Æg og lod det staa Natten over. Næste Morgen saa man da nøje efter, hvilken Form Hviden havde faaet. Stod den op i Midten som en Mast, skulde vedkommende i Aarets Løb komme ud at sejle. Laa den paa Bunden og havde Form af en Ligkiste, skulde vedkommende dø inden Aarets Ende.
202. Kjørnis-Dag skal det blæse saa stærkt, at det kan blæse en Halmbrønge¹⁾ fra Ladedøren, saa kommer man ikke i Fodermangel det Aar.
203. Naar Kjørnis-Dag er blid, saa skal der komme en stræng Vinter efter, men er den stræng, saa skal der komme en mag Vinter efter.
204. Kjørnis-Aften skal man spise Flæsk, ellers skal man ud i Skoven at bide Snegle, da det saa vil blive et Hungersaar.
205. Povls-Dag (25de Januar) skulde Solen skinne saa længe, imens ni Kvindemennesker kunde sadle en Hest, for ellers antog de gamle, at der skulde falde ubehagelig og stræng Vinter derefter.
206. De gamle har altid talt saa meget om Stafens-Ost og Fastelavns-Flæsk og Paaske-Æg og Pinse-Pandekage og Mortens-Gaas.
207. Stafens-Ost og Kage skulde vi altid have Stafens-morgen for ikke at blive graa.
208. Fastelavns-Søndag skal en have koget Flæsk for ikke at blive sort,
 eller: fordi man ikke skal faa Kløe og gaa og skubbe sig paa Væggene,
 eller: fordi ens Vægge ikke skal falde ned.

¹⁾ Halmbrønge: stort Halmknippe, som Taget er taget af. Før dette er sket, kaldes det Brødd.

209. Per sagde til Povl: „Havde jeg din Magt, saa frøs jeg Kalven ihjel i Koen.“ Dersom Dagene ikke var blevne længere Pers-Dag (22de Februar) end Povls-Dag, vilde Frosten blive meget følelig.
210. „I Nat har det frøsset, saa kan St. Per ikke faa hans Pig i Jorden“. Pers Pig er et Himmeltegn lige saa vel som Marri Rok.
211. Fryser det paa St. Pers Nat, saa fryser det i tre Uger efter.
212. Naar det paa Blasii-Dag (3dje Febr.) blæser saa stærkt, at det kan blæse en Halmbrønge af „Kalgudiget“, saa vil det blæse Bygget af om Sommeren.
213. St. Peder med sit hvide Skjæg kommer og lokker Børnene ud til Husets Væg.
214. Dersom det regner Syvsoverdag (27de Juni), skal det regne syv Uger derefter.
215. Skjærtorsdags Tø giver mange Læs Hø.
216. Storken kommer paa Gravers-Dag med vor Formiddags-Meldmad.
217. Naar Mikkels-Dag er blank, saa skal vi have megen Frost den Vinter.
218. Per Fængsels Regn gjør Rugen klejn (i Kjærnen).
219. Per Flæng (1ste Avgust) skal go taer ad æ Seng, ellers faar vi en vaad Høst.
220. Voldborre Tæs vil gjahn bådde røjn å blæhs.
221. Naar det regner Trefoldigheds-Søndag, vil det regne tre Uger efter.
222. Fryser det Fruer-Nat, saa fryser det 18 Nætter efter.
223. „Margrete pisser i Høstakkene.“
224. Regner det Margrete-Dag (13de Juli), vil det regne segs Uger derefter.
225. Gregorii-Dag (12te Marts) maa der ikke længere

lægges i Kakkelovnen eller tændes Lys om Aftenen.

Naar man om Efteraaret begynder at tænde Lys, skal man have Lysegilde.

226. Frue-Aften skal man gaa i Seng uden Lys.
227. Korsmesse-Dag raader for Vejret hele Sommeren igjennem.
228. 3dje Maj er en god Sædedag, derfor har gamle Folk i Salling saaet deres Byg den Dag.
229. Naar det Mikkels-Dag blæser stærkt om Formiddagen og mindre om Eftermiddagen, vil Kornpriserne falde i Vinterens Løb, det omvendte vil være Tilfældet, hvis det blæser stærkere om Eftermiddagen end om Formiddagen.
230. Æ Oer ær ålder så lång, te Yvlawten er ikki trång.
231. Vi skal tidlig op Paaskemorgen „for at gjenne Skaden af Reden.“ Den, der ikke kommer tidlig op den Morgen, sover over sig Aaret rundt.
232. Mads Eriksen fortæller, at Solen hver Paaskemorgen, idet den staar op, danser tre Gange rundt og bag efter gaar lige op og ned tre Gange.

350. Om Kjæresteri og Varsler derfor.

233. Kan en Pige blæse Lyset op igjen (puste den glødende Tande op i Lue), er det Tegn paa, at hun har sin Mødom.
234. Naar man gaar hen i et sort Kammer Juleaften Klokken tolv og holder et Spejl forved sig, skal man deri kunne se sin tilkommende Ægtefælle.
235. Ved Kartegilder skal mærkes, i hvad Orden Piger og Karle kommer til Stede i Huset. Den Pige, der kommer først, skal have den Karl, der kommer først, og saa fremdeles.

236. Den, der kan hurtig piske Æggehvide til Skum, gjør Lykke hos Mandfolk.
237. Man maa ikke strø Sand paa en Karls Ben, saa skal han aldrig blive Fader, eller maaske blot: saa skal han ikke blive Fader til Dreng.
238. Brænder en Pige Hul paa en Karls Klæder, vil hendes Ære gaa tabt ved ham.
239. En Pige bliver lokket, naar hun syr paa de Klæder, hun har paa.
240. Har en Kvinde tabt sit Hosebaand, og en Karl finder det, kan han faa Kvinden til at løbe efter sig.
241. Naar Hosebaandet gaar løs, siger man: „Din Kjærest slæver ætter dæ“, eller ogsaa: „Di Huesbond æ løs, di Kjærrest æ dø.“
242. Vil en Karl holde en Pige efter sig, skal han tage en Tusse og grave den ned i Jorden. Naar Tussen er raadnet, graver han ned paa samme Sted og finder Benraden, som skal ligne en Kniv og en Gaffel. Rører han ved Pigens Forklæde med Kniven, bliver hun gal efter ham, men rører han derefter ved hende med Gaffelen, gjøres det første om.
- De siger, at der er et Lykkeben i Frøen nemlig dens Gaffelben. Naar en Karl peger efter en Pige med det, skal hun blive saa forelsket i ham, at hun skal rende efter ham.
243. Ved Kunster at drage en andens Tilbøjelighed til sig, hvad somme har kunnet, gaar aldrig godt længere, end til Præsten kommer over det. Efter Brylluppet kommer et saadant Par til at leve meget daarlig sammen. Præstens Velsignelse bliver for dem til Forbandelse.
244. „Kyl din Stykker!
som du har din Nykker,
saa kommer di ett te mæ!“

245. Gaar en Piges Forklæde løs af sig selv, er hendes Kjæreste bleven hende utro.
246. Den, der har godt Held til Trumfer i Kortspil, har daarligt Held til Kjærester.
247. Den Kjæreste, man vinder i Spillet „I Brudeseng“, faar man ikke.
248. En Karl maa ikke tørre sig paa et Forklæde, som en Pige har paa, for saa bliver han gal efter hende.
249. Om den, der har let ved at kjærne Smør, siges, at den er horeagtig.
250. Sidder en Piges Hovedklæde skjævt, skal hun have en Enkemand, eller ogsaa siges, at hun er vred paa en.
251. Dersom en faar „søvnlige Gabe“, og en anden desaaarsag kommer til at gabe med, er denne ikke vred paa hin.
252. Naar to tør sig i det samme Vand eller tørrer sig paa ét Haandklæde, vil de blive vrede paa hinanden inden Aften.
253. Der kan dannes to Slags Høvlspaan i Lyset: Brudehank og Ligspaan. En Brudehank har kun én Krumning, men en Ligspaan har flere Krumninger. Deraf kan man altsaa kjende dem fra hinanden, og det har dog ikke saa lille Betydning. En Brudehank bebuder Bryllup.
254. Man maa ikke prøve en Brudekrans paa sit eget Hoved, naar man har den bundet.
255. Kagler Hønsene paa Ranen om Eftermiddagen, bebuder det, at en af dem vil blive tagen til „Send“ enten til et Bryllup, Barsel, en Begravelse, eller kort sagt alle de Gilder, hvor Send bruges.
256. For at faa godt Vejr paa sin Bryllupsdag, „skal man have Katten i Flødebøtten“ (være god ved den).

257. Finder man en hel Rugkjærne i Brødet, sætter man den op over Døren. Er det en Karl, der gjør det, skal den første Pige, der kommer gennem Døren, blive hans Kone. Det modsatte er Tilfældet for en Pige.

351. Menneskets Legeme.

258. De, der har sammengroede Øjenbryn, skal gaa fra Forstanden. Eller ogsaa er en saadan en Mare. Maren filtrer Haaret paa den, hun rider, saa den ikke kan rede det, men hun kan ikke gjøre dem Skade, hvis Øjenhaar er sammenvogsede.
259. Ringer det for ens højre Øre, er det Djævelen, der søger en, men saa skal man sige: Gud vær mig Synder naadig! saa viger han bort.
260. „Luk din Mund, dit Hjærte bliver koldt“, siges til den, der staar og gaber i stor Forundring.
261. Naar det synger for Ørene, og man kan slumpe til at tænke paa den, der i det samme taler om en, saa vil det strags holde op at synge for dem.
262. Flere Steder kaldes det „at slæbe Torn“, naar en rigtig snorksover. Andre Steder kaldes det „at trække Horker i Land.“ Vest for Skive siges om en saadan: „Han kjør te Frederis mæ Villing“, og i Ty kaldes det „at trække Torsk i Land.“
263. Den, der nyser fastende, skal blive fuld inden Aften, eller: faa en vaad Fod.
264. Man bliver stærk af at lade sine Negle være uklippede og svag af at klippe dem nær.
265. De, der ikke kan ligge tørre, skal tage en Flaske med deres Vand og sætte i Kisten hos en død. Men den døde skal være af modsat Kjøen.

266. Man maa ikke koge Æg i anden Mad for ikke at faa Stensmærter.
267. Heller ikke maa man bruge en Stentallerken til Laag over en Gryde med Mad, saa faar man ogsaa Stensmærter.

352. Sygdomme hos Mennesket.

268. Man maa ikke vaske sig i Vand, man har kogt Æg i, for saa faar man Vorter.
269. Det Vand, der regner i en Æggeskal, skal man vaske sig i, naar man vil være fri for sine Vorter.
270. Naar man har Bylder eller Vorter, og man ser en Ligskare, skal man strags raabe efter den: „Tag mine Bylder med!“ saa bliver man ledig ved dem.
271. I det Øjeblik man hører, at en er død, skal man tage om Vorterne og sige: „Saa er mine Vorter ogsaa døde,“ det skal nok hjælpe.
272. Mod Vorter. Tag en Stub fra Marken, sæt den paa Vorten, læg den saa under en Fure, som ikke snart bliver vendt, en Torsdag Aften efter Solnedgang, uden at nogen ser det.
273. Et andet Raad. Man skal tage en Ært, som man har rørt ved Vorten med, og kaste den bag over sig enten i Kjelden eller i noget Pøl, som ingen kan gaa over, idet man siger: „Ligesom den Ært raadner, saadan skal min Vorte svinde.“
274. Eller ogsaa skal man tage en Sytraad, slaa lige saa mange Knuder paa den, som man har Vorter, og saa putte den ind under en Syldsten. Efterhaanden vil nu Vorterne svinde hen.
275. Vorter faas bort ved at faa en anden til at tælle dem, thi saa faar han dem.
276. Man kan to Vorter bort i en Spand, som man har stillet ud i Maaneskin.

277. Andre har det Raad for Bylder at trykke noget Materie af Bylden og saa ubemærket gaa hen og smøre det i et Hjulnav, thi naar Vognen kjører med Bullenskab, gaar Bylderne væk.
278. Atter andre bruger at knibe sig i Klæderne over det Sted, Bylden er, og stiltiende og ubemærket smøre med Fingrene tre Gange paa Væggen efter at have knebet sig tre Gange.
279. Mod Halsbrynde er det godt at æde den første Stifmodersleger, man ser. Andre siger: den første Hvidkløver.
280. Man skal spise den første Lamleger, man ser, thi saa faar man ikke Sommersyge (der navnlig viser sig i Forsommeren og ytrer sig ved Mathed i Kroppen).
281. Har man Gulsot, skal man spise en Pandekage med tre levende Lus i.
282. Eller ogsaa skal man ni Dage i Rad spise en Gulerod paa fastende Hjærte.
283. „Krimpknuder“ kan bruges for Krampe og Gigt, mest dog for den første Sygdom. Alle overjordiske Dyr kan have Krampe, og en saadan Knude kan hjælpe, naar den er bunden over det syge Sted.
284. Naar en har Natild, skal der en til at slaa Ild over den syge, men han maa have et særdeles Navn, d. v. s. et saadant, som ingen anden har i Byen. Den, der skal gjøre det, kommer stiltiende ind og gaar hen til den syge, som sidder paa en Stol, hvorpaa han slaar Ild over denne med Fyrtøj og Flintesten, og saa gaar han igjen stiltiende ud af Døren. Man maa ikke sige Tak for det og i det hele ikke tale til ham.
285. En Kone lærte mig Raad om, hvordan man skal drive Orm fra Børn. Jeg skulde gaa hen og

- stjæle en Skurevisk, og den skulde jeg tage og brænde i Aske, og saa give Barnet den Aske, det skulde drive Ormene.
286. Frans i Erslev lod tre „Dripper“ Blod af sin Næse, naar den blødte, dryppe ned paa en Kile, der var tagen ud et Sted, hvor Solen ikke kunde skinne, og slog den saa ind igjen.
287. Der er forskellige Raad for Kolden. Nogle render den fra sig, og nogle staar den fra sig. En Karl vilde prøve det første, og saa rendte han saa gruselig en halv Time. Oven paa den Tur blev han vel meget syg og brækkede sig, men blev alligevel fri for hans Kolden.
288. Naar en bliver bidt af en gal Hund, skal han have Kirkenøglen gloende og jage derpaa.
289. Man maa ikke røre med en Kniv i varm Mad, thi saa vil man faa Stensmærter, naar man spiser af Maden.
290. Hikke skal gaa bort, naar man kan bilde den hikkende en Løgn ind, som han tror.
291. Skræpperødder er gode for Tandpine. Men det er ikke Rødderne af „Tordenskræpper.“
292. Om en syg, som er meget vanskelig og arrig, siges, at „han dør ikke denne Gang“.
293. „Der er ni Slags Sygdomme i en Aalhale“, og der bliver endda spist mange af dem.

353. Varsler.

294. En Hugorm at møde paa Vejen er et heldigt Varsel.
295. Naar man møder en gammel Kjælling og kommer til at sige først God-Dag til hende, har det onde Møde intet at betyde.
296. Nyser man med Maden i Munden, vil man snart faa en Rus.

297. Naar en Karls Kaskjet eller Lue sidder skjævt, vil han snart faa en Rus. Derfor siger man: „Den sidder til en halv Pægl“, eller om en og anden Drik: „Jeg er ræd for, at det skal slaa min Lue af“, og „Det slaar da ikke din Lue af.“
298. Naar Brødet ligger paa OVERRINGEN oppe paa Bordet, varsler det stor Spektakel i Huset.
299. Falder Bordknive ned paa Spidsen, faar man Ufred.
300. Der bliver ogsaa Ufred i Huset, naar man visker af med Papir.
301. Naar den smeltede Tælle om Lysevægen løber ned til den ene Side, tyder det paa, fra hvad Side Vinden skal blæse næste Dag.
302. Tor Katten op over Øret, vil vi faa ondt Vejr; kommer den ikke over Øret med Poten, vil vi faa fremmede.
303. „Der er Hatte i Lyset, der kommer Penge i Huset.“ Naar Lysetanden danner smaa gloende Skiver i den øverste Ende, kaldes de „Hatte“ eller „Penge.“
304. De, der trækker deres Strømper vront¹⁾ paa, de skal blive gruelig vrede inden Aften.
305. Det er et godt Varsel for en Handelsmand at faa en Handel gjort det første Sted, han kommer ind om Morgen, om det saa blot er for 2 Øre.
306. Naar der gaar en Nisse (en Slags Edderkop) paa ens Klæder, vil man snart faa et nyt Klædemon af samme Slags som det, Dyret gik paa.
307. „En siddende Kokkepige og en staaende Skrædder og en grædende Bejler og en syngende Tærsker, dem er a faa Skam kjed af at se.“
308. At drømme om Vand betyder Fortræd.
309. „Aa, jeg drømte, jeg var i Kirke.“ En saadan Drøm er et Sorgens Varsel.

¹⁾ med den indvendige Side ud ad.

310. Det skal ikke være godt at drømme om Æg, helst naar man synes, at man slaar dem i Stykker, der kommer saa noget ondt i Vente.
311. At drømme om at falde ned har et eller andet Fald i Vente.
312. Naar Hugorme vil komme efter os i Drømme, er det onde Mennesker, der vil gjøre os Fortræd.
313. Ladedøren er gløj¹⁾ for en ny Mand, og Salsdøren for en ny Kone.
314. For et Øghoved eller et andet Kreatur, der drukner, staar der et blaat Lys. Der saas et Lys ved en Ladeside, og siden blev et Kreatur nedgravet paa det Sted.
315. Naar en Mand kommer til at se Forbrand, skal han tage en Haandfuld Halmstraa og kaste i Ilden. Det vil da vare lige saa mange Aar, inden Huset brænder, som han kastede Straa, og derfor gjælder det om at tage mange.

354. Varsler for Døden.

316. Naar der er to Lig paa én Gang i et Sogn, vil snart det tredje komme efter.
317. Naar et Ligtog kjører raskere end sædvanlig, vil der snart komme et andet Lig efter.
318. Naar en Kage vender sig i Ovn, d. v. s. trimler af Skaadet og vender Nedresiden op ad, skal en af Familien dø, inden de bager igjen.
319. Man vil snart spørge Lig:
naar en Kniv falder ned fra Loftsbjælken og kommer til at staa paa Odden.
320. naar flere „uagt“ kommer til at se paa deres Hænder.
321. naar man taber en Krumme af Munden.

¹⁾ gløj: gloende, lysende.

322. Brænder der Hul midt paa en Tørv paa Skorstenen, da vil snart en dø.
323. Ligeledes, naar der i Asken viser sig en Form som af et Fad.
324. Naar Vandet synger, før det koger, kommer der Lig af Huset, før Aaret er omme.
325. Naar Gryden synger paa Bordet, efter at den er tagen af Ilden, er der ingen „fej“¹⁾ Folk i Huset.
326. Ryster Hestene sig i Stalden, vil de snart komme ind i et Ligtog.
327. Naar et Par Bekjendte en Gang ikke kjender hinanden, da er en af dem fej.
328. Naar man har kastet Muld paa en Grav og har lagt Skovle og Spader oven paa, maa man give Agt paa, til hvad Side den sidst lagte Skovl eller Spade peger, thi fra den Side vil det næste Ligtog komme.
329. Naar Klokken ringer over Lig, og det sidste Slag er „Ding“, saa bliver det næste Lig en Mandsperson, er det „Dang“, vil et Kvindfolk i Sognet dø først.
330. Naar man Nyaarsaften tager et Sold, gaar uden for Vinduerne og holder det for Ansigtet, saa at man ser gennem Soldhullerne, skal den, der sidder uden Hoved, dø, inden Aaret er omme. Jeg har prøvet den Ting, og min Bedstemoder døde en Maanedstid efter, men hun sad alligevel nok saa „gemytlig“ der inde i Stuen.

En anden fortæller, at hans Mormoder ogsaa havde for Skik at kige ind ad Vinduerne Nyaarsaften, mens Folkene sad om Nadveren. „Skjælmerne og blandt dem Morfader, som kjendte denne hendes Overtro, havde deres Fornøjelse af at gjække hende ved at bøje Hovedet ned under Bordet.“

¹⁾ fej: bestemt til Døden.

331. Nogle tror, at naar en til en vis Tid om Aften plejer at blive søvnløs, da skal han dø ved denne Tid.
332. Man skal brække Sildens Benrad, naar man har spist den, ellers dør der en i Familien.
333. Man maa ikke lægge Rebet foroven paa Graven, naar den er dækket til ved en Jordefærd, thi ellers vilde den næste døde blive en hængt.
334. Naar man drømmer, at ens Tænder falder ud, er det Tegn til, at man skal spørge Lig, og det skal ogsaa være af ens Familie; men hvor hastig det kan blive efter, er jo ikke saa bestemt afgjort. Naar man drømmer, at man har Munden fuld af ene løse Tænder, og man spytter ud af dem og kan ikke faa dem ud, for det der er saa mange, da er det af den allernærmeste Familie. Min Broder drømte en Nat, at han ikke kunde spytte Tænderne ud saa hastig, som de faldt af, og saa døde hans Søster kort efter.
335. Der er Forskjel paa Ligkaal og Sygekaal. Sygekaal er blot hvide i Kanten, men paa Ligkaalen trænger det hvide ind til Hjærtet, og den bliver hvidgul over det hele. Sidste Sommer havde vi saadan en Sygekaal her i Haven, og nu ser vi, hvad det har at betyde, først blev jeg syg, og bagefter min Kone. Vi har en Gang for haft saadan en Kaal, og da blev min Broders Barn sygt.
336. Naar der kommer Vare for et Ligtog, og man gaar ad Meldvejen¹⁾, saa vil man falde for hver Vogn, der kommer. Man kan ikke komme til at rejse sig helt, for idet man vil prøve paa det, falder man igjen, og det sker lige saa mange Gange, som der er Vogne.

¹⁾ den Bredde af Vejen, der er imellem Hjulsporene.

355. Om Dødsfald.

337. Man plejer at sige, at naar man lyver et Menneſke død, ſkal det blive gammelt. Men jeg ved da om en bitte Pige i Alstrup, at de en tre Dage før hun virkelig døde ſagde om hende, at hun var død. Saa kan vi der ſe, at de gamles Snak om den Ting ikke er aldeles paalidelig.
338. Naar man ſlukker Lysene ved Ligfærd, maa man ikke knibe Tandene af, man ſkal lade den røge, for at røge Gjenfærd ud af Huset.
339. Somme Steder ringer man med Kirkeklokken over et Lig, ſaa ſnart Livet er af det. I Vinderslev har man ringet en halv Time over et vogsent Lig, og man gjorde to Slip, ſaa at der altsaa ringedes tre Gange. Andre Steder ringer man, lige efter at Graven er kaſtet.
340. Man kan ikke dø paa Vildfjer. Jeg har hørt en Nordmand, der har boet længe her i Jylland, ſige:

„Hjemme i Norra,
i mine Fødeſterra,
der ſiger de, at at man ikke kan dø paa Hønſejerra“.

Der ſiges ogsaa her, at man ikke kan dø paa Hønſefjer, iſær naar de er i Hovedpuden.

341. De druknede ſkal komme i Land til Kristi Himmelfarts Dag.
342. Henrettede ſkal begraves paa et trebundet Markſkjel.

356. Om Spøgeri.

343. Hvis en hængt ikke faar Rebet med i Kisten, kommer han tilbage og henter det, for han ſkal bruge det.
344. Hvor der har ſtaaet en Kirke, der er det ikke

- sundt, der er et eller andet Skidteri til Færds den Dag i Dag.
345. Naar Hestene snaarer¹⁾ og studser Øren ad noget overnaturligt, kiger man dem ind imellem Ørene, saa kan man se det.
346. Den, der er født akkurat Kl. 12 Julenat, kan se alt Spøgeri. En Mand i Gjedsted, de kaldte Jens Dorretsen, tjente i Hvalpsund og fortalte da om saa meget Spøgeri, han saa. Det kom netop af, at han var født bestemt ved den Tid.
347. Den, der har sine Hosør vendt avet, kan vare sig for Lygtemanden (smlgn. Nr. 304).
348. Naar man kjører om Natten, „kan man blive forlæst“, d. v. s. faa noget op at kjøre, saa Hestene kan ikke trække det. Det skal jo være den slemme Mand, man faar op.
349. Den, der har været i med Skidt eller har haft med Fanden at bestille og ingen Ro kan have om Natten, skal lægge sig hos Faarene i deres Sti, saa kan der ingen Ting komme til ham.
350. Den, der har en Due eller et Lam hos sig, kan ingen gjøre noget ondt.
351. Den, der vender sine Træsko avet for Sengen om Aftenen, naar han gaar i den, den skal Maren ikke komme til den Nat.
352. Kan det ikke gjøre det, saa skal der skrives Marekors over den, som Maren vil ride. Det skal skrives paa Loftet lige over den sovende og være ud i ét Træk. Han skal ogsaa skrive Kors for sig, naar han gaar i sin Seng.

357. Besværgelser.

353. Man kan fløjte Lygtemanden til sig, naar man fløjter om Aftenen.

¹⁾ snaare: en bestemt Lyd, Hesten giver fra sig.

354. Uvedkommende maa ikke gaa op paa Prækestolen og tale, for saa kommer den Slemme.
355. Fløjter man syv Gange om Aftenen, kommer der Spøgelsler efter en.
356. Den, der lader sit Spyt gaa ud og ind imellem Tænderne, siges „at vaske Fandens Skjorte.“
357. Hvis man brænder Cyprianus, springer den af Ilden. Om man ogsaa kyler den ud i Aaen, kommer den dog tilbage.
358. For at man altid kan vinde i Kortspil, skal en anden i Fandens Navn sætte en øjeløs Stoppenaal i Spillerens Klæder, uden at han ved af det.
359. Kan man faa fat i det Søm, som Rakkeren har slaaet igjennem Hovedet paa en henrettet og ned i Stagen, skal man faa det hamret fladt og lagt ned i Skjæftet under en Bøsses Løb. Saa bliver den Bøsse saadan, at hvert Stykke Fuglevildt, man skyder med den, ufejlbarlig vil blive ramt i Halsen.
360. Vil man gjerne vide, hvem der har forhegset Mennesker eller Dyr, skal man samle Sten fra flere Mænds Marker, en fra hver, og kaste i en Spand Vand. Naar saa en af dem syder og bruser, mens de andre er i Ro, skriver Gjerningen sig fra den, paa hvis Mark Stenen er sanket.
361. For at kjende en Tyv skal man binde Hvidløg og Brød i Albueledet paa den højre Arm, naar man gaar til Sengs om Aftenen, saa viser Tyven sig for en i Søvn. Men man skal passe nøje paa, at man ikke i Søvn lægger Haanden til Baghovedet, for saa kan man alligevel intet huske om Morgen.
362. For Vred læses saaledes:
 Jesus op ad Bjerget red,
 sin Hestes ene Fod han vred,

Kjød i Kjød, og Ben i Ben, og Brusk i Brusk.
I Trefoldigheds Navn.

358. Forhegselser.

363. For at ingen Hegse skal komme ind og forgjøre Kvæget, strør man Hørfør for Døren.
364. Man planter Husløg paa Taget over Indgangsdøren, for at ingen Hegse skal komme ind og gjøre Skade i Huset.
365. Sætter man en Stoppenaal over Døren eller en Rublime (opslidt Birkelime) foran Døren, gaar Hegsen ikke ind. Hun kan ikke komme over Limen og ikke under Naalen.
366. Salt kan Hogsene heller ikke taale at faa noget paa dem af. Strør man Salt paa en Hogs, mens hun sidder ned, kan hun ikke rejse sig igjen.
367. Voldborg Aften blev der lagt Kors af Rønnepinde uden for hver Dør og Port.
368. Naar man slaar Ild paa en Hogs, kan hun ikke forgjøre en eller over Hovedet gjøre Skade.
369. Der brændes Blus eller Gadeild Voldborg Aften for at væрге af for, at Hogsene ikke skal komme os for nær, naar de rider til Troms Kirke; den Ild tændes altsaa for at være i Vejen for dem. De rider for at blive tagne til Alters, og Fanden uddeler selv Sakramentet. Naar de ikke kan faa andet at ride paa, tager de deres Rage, men de vil helst have et levende Dyr eller Menneske.
370. Man skal komme Salt i sin Kjælde paa Voldborg Aften, for at Hogsene ikke skal komme og kjærne i den.
371. Er et Fåhøved blevet forgjort, skal man binde det Kirkegaardsmuld eller ogsaa Mesterrod om Hornene.
Er det et Svin, bindes det samme om Halsen.

372. Naar en Ko bliver løben, har man brugt at stikke en Uldnaal igjennem dens Øre.
373. Naar en Ko har kælvet og skal have Drikke, skal der lægges en Nøgle og en Kniv i Spanden, og naar den bliver trukken ud af Døren første Gang efter Bæringen, sættes en Greb op over Døren.
374. De gamle gjente Køerne runden om Huset og satte en Kniv over Døren, naar de kom ud første Gang efter Bæren.
375. En Kone giver ikke gjærne Kjærnemælk eller Raamælk hen for onde Øjnes Skyld.
376. Der maa ingen fremmed se i Malkespanden, fra Mælken er malket, til den er siet, for at onde Øjne ikke skal gjøre Mælken Skade. Min Moder var ikke hove for¹⁾, at nogen skulde komme og se i Strippen.
377. Naar der kjærnes et Sted, idet der kommer en fremmed ind ad Døren, skal han hoppe ind over Dørtrinet, for ellers „tager han Smørret med sig.“ „Hop ind ad æ Daer, så for a snær Smør!“
378. Naar Folk ikke kan faa Smør, skal de malke paa Messing eller lægge Knappenaale under Køerne i Baasen.
379. Naar man ikke kan faa Smør, og en af Gaardens Folk, som har været fra By, kommer hjem i det samme, siger Konen: „Kom du nu og tag ved, du er gaaet over æ Skjel, det er der Held ved.“
380. „Hegsene kunde saa mænd sidde ude i Heden og malke paa æ Porsrafter²⁾“.
381. Man skal komme Ild i Maltet, naar man mæsker det, for at slemme Folk ikke skal forgjøre Øllet. „Jeg kommer en Glød i Masket, hver Gang jeg mæsker det, det har de gamle brugt for mig, og det gjør jeg efter dem.“

¹⁾ hove for ell. hover paa: have Lyst til, være opsat paa.

²⁾ Porsraft: Porsens stive Stilk.

382. Med en Sølvskilling eller en Sølvknap kan man løse en Bøsse.
383. Naar en Gryde eller Potte syder, efter at den er kommen af Ilden, er der ingen Hegse i Huset. (Smlgn. No. 325).
384. Naar man finder en Ting, skal man spytte paa den, inden man tager den op.
385. Hver Gang Per Torp skulde kjøre ud, gjorde han Kors for hvert af Øgene.
386. Naar man havde Formodning om, at noget var forgjort, lod man Sold og Sags gaa for at faa Skademanden at kjende. Sagsens Spidser blev stukne ind i Soldets Stimmel paa den udvendige Side, og saa skulde to Personer med to Pegefingre holde i Sagsens Øjne og samtidig nævne en Del Navne. Naar saa Soldet, som hænger paa Spidserne, falder ned eller drejer sig noget ved et Navn, er det den, der har gjort det.
387. Naar to Personer vil lære hinanden Kunster, skal et Karlmeneske lære et Kvindemenske, og omvendt, altsaa kan to Kvindemensker ikke lære hinanden.

359. Om Planter, Lykkeregler m. m.

388. Det Aar der er mange Jordbær, vil Rugen blive god, er der mange Blaabær, vil Bygget blive godt.
389. Naar Skoven springer, da skal man saa Byg.
390. Naar Træerne hænger fulde af Rim imellem Jul og Kjormis, saa skal vi faa en god Rugavl.
391. Hugormkaal lagt i Sengen skal fri for Lopper.
392. Jeg har hørt sige, at nogle Urter, der gror i Kjær og Moser, har Rødder, som man kan gjøre Fortræd med. De er skabte som to Hænder med tydelige

- Fingre, som skal have fem Rødder, de to skal „søkke,“ og de tre skal „semme“¹⁾. De to første kaldes Fandens Fingre, og de tre Vorherres Fingre.
393. Det er ikke godt at give en fattig Endeskiven af Brødet, da det trækker Lykken fra Huset.
394. Naar man gjør rent i Forgangen, maa man ikke feje Gulvfjelsen eller Fejemoget over Dørtrinet ud i Gaarden, for saa fejrer man Lykken ud af Huset, men man skal samle det op inden for Døren i sit Forklæde eller paa Fejeskovlen.
395. En funden Hestesko slaaet op over Døren skal give Lykke.
396. Fire Straa, der lænkes sammen, kaldes en Lykkens Krans.
397. Man bærer Slentringer (ell. Torskepander: et Par smaa Ben, der sidder i Torskens Hoved) i sin Pengepung, fordi man tror, det giver Lykke i Pengesager.
398. Naar vi gaar ud ad paa vore Træsko, „gaar vi vor Lykke ud“, gaar vi ind ad paa dem, saa gaar vi den ind.
399. Naar en har Vanlykke i Kortspil, rejser han sig, spytter i Sædet og siger: „Der er nok en Hund begravet her under!“ saa skal det nok hjælpe.
400. „Nu er ham den Skjæbne tillagt.“
401. Troidene har ingen Skygge.
402. Naar der er saadan Tykken og Taage over Heden, siges, at „Hedekonen brygger.“
403. Der er noget, de kalder Stjærneskud, det falder i Marken, hvor det kan træffe, især i Høstens Tid, og det er med det som med Lynild, at det trækker efter de højeste Toppe, og derfor træffer man det tit i Toppen af Havrenegene. Det lig-

¹⁾ søkke: synke; semme: svømme.

- ner støvnet¹⁾ Kalvesuppe, er hvidgult og meget tungt. Det kan ogsaa lignedes ved Frøgurr²⁾, andt end der er ingen Knuder i det.
404. Den gamle Niels Sort kaldte altid Bylder for Kanniser, og man hørte aldrig deres rette Navn af hans Mund.
405. Blodpølser skal man kalde Kardultere, saa længe de er i Kjedelen, ellers koger de ud.
406. I Havet er alle Slags Dyr og Kreaturer. Hantynen kan gaa oppe paa Landet og løbe efter Høvederne.
407. Naar der gik en gløj Stang imellem to Høje, delte Bjærgmændene deres Goder med hverandre.
408. Man maa ikke trille en Sten tværs over Gulvet.
409. Saa mange Saltkjærner man spilder, saa mange Stykker Brød vil man komme til at mangle.
410. Naar en af Husets Folk er fraværende og ventes hjem, maa man ikke sige for Nar: Nu kommer han! og derved faa nogen til at se forgjæves efter ham. „Du skal ikke lyve ham hjem, saa er han vred, naar han kommer.“
411. Naar Avnbøgen bliver bladløs, skal Verden forgaa. Det gamle Løv bliver altid siddende, til det ny kommer.
412. Naar Kristian Kaldal havde Korn paa Loen, skulde Logulvet altid være rent om Aftenen, for at Nissen kunde have sin Gang der om Natten.
413. Naar der fyres i en Ovn, maa fremmede Folk ikke se ind i den, saa længe „æ swått Mand“ ikke er af den.
414. Naar man gaar ædende til Kirke, skal man gaa grædende til Himmerig.

---

¹⁾ støvnet: stivnet.

²⁾ Frøgurr: Fræg.

X. Sagn om Mennesketale overført paa Naturlyd m. m.

360. Storken og Frøen. a.

En smuk Sommermorgen spaserede Storken paa sine lange Ben ude i Engen og traf der en Frø, som ikke havde lagt Mærke til den lange Mand og strags blev meget betuttet. Storken hilste meget høfligt paa den:

„God Morgen, Maren!“

Men Frøen svarede: „Hvad siger du?“ og næsten hvæste det ud.

„Jeg siger, at det er godt Vejr i Dag, Maren“.

„Nats Frist er god“, siger Frøen.

Men det var Storken for meget: „Maren, Maren, jeg skal i din Top tage og dig i mit Slot opføre.“

Se saa snappede Storken den arme Frø og fløj med den hjem til hans Unger.

361. Storken og Frøen. b.

Storken siger til Frøen, som vil skjule sig for den i Græsset:

„Kik op, lille Guldklap!“

„Nej, saa æreklap vil a't, for du ta'r mæ, du ta'r mæ“, svarer Frøen.

„Nej, saa æreklap gjør a't“, siger Storken.

Saa kikked' den op med sin' lille bitte Øjn', og saa slugt' han den i hans stor' lang' Gab.

362. Kalkunerne.

a. Kalkunerne kan ikke altid forliges, og naar de saa skjændes, siger Kokken til Hønen: „Dit slemme Pjåk, Pjåk, Pjåk¹⁾!“ Dertil svarer hun: „Denn Bien hå Fannen skavt, skavt, skavt!“

b. Kalkunhønen var ikke rigtig fornøjet med hendes Unger — hun er nu i det hele lidt vanskelig af Sind — og saa gik hun og pludrede: „Aald dem Unger, a hår, dem hå Fanden skavt, skavt, skavt²⁾.“ Men i det samme kom Ræven springende, den havde ligget paa Lur, uden at hun havde mærket den, og snappede en af Ungerne. Lige som han tog den, sagde hun: „Kvit!“³⁾ og da Ræven kom igjen, sagde hun det samme, for hun mente vel, at den samme Mand, der havde skaffet dem, nu ogsaa tog dem igjen, og saa var de kvit.

363. Paafuglen.

Paafuglen siger: „Mi—en Bi—en dem hår Fanden skabt, skabt, skabt!“ Benene er nemlig som skurvede og fulde af Bylder og Saar, som der staar i Verset:

„Paafuglen nok har smukke Fjære,
dens Ben af Saar dog fulde ere.

Derfor undgaar hun helst at se til Fødderne, men breder Vingerne godt ud og ser til hendes kjønne Fjer, for dem er hun stolt af, og naar hun ser dem, saa glæder hun sig.

¹⁾ et Pjåk: en meget enfoldig Person.

²⁾ skavt, skavt, skavt bliver udtalt mere og mere pibende.

³⁾ udtales meget kort og snubbet.

364. Hanen og Hønsene.

a. En Mand, der forstod Dyrenes Sprog, havde nogle Høns og en Kok, saadan som Folk i Almindelighed har. Saa blev der en Dag saadet Havre paa Nabomandens Mark, og Kokken fløj da op paa Skjeldiget og sagde til Hønsene: „Kom hier öwer, kom hier öwer!“ De svarede: „De tør vi it få Høgen.“ Men Kokken skriger: „Håhå! a skal hyt jer for Hunnd å Høhg!“ Saa flyver de ogsaa der over, men alderbedst som de gaar og pikker op af Kjærnerne, kommer der en Høg, og saa er Kokken den første, der tager Flugten, imens han siger: „Hille Påkker å Dæwwel, hille Påkker å Dæwwel!“ Han tog Flugten hjem ad, og Hønsene fik saa at bjærge dem, hvordan de kunde. Se, al den Snak stod Manden og hørte paa, og han kunde forstaa hvert Ord.

b. Naar Hanen galer, siger den:

„A verrer for åld æ Høhg, Høhg, Høhg!“

Men naar saa Høgen kommer, skriger den:

„A hytter mæ sjæl, a hytter mæ sjæl!“

c. Kokken gaar og siger nok saa stolt til Hønsene:

„A ska nåk pas o—h jær!“

Men naar der er Fare for Haanden, saa gaar det i en anden Tone, saa siger den:

„Hver passer sit, a passer mit!“

365. Hønen.

a. Naar Hønen lægger sit Æg, siger den, saa dens Husbond kan ret høre det:

„Gåt, gåt, gjør Æg!“

gjør i Mowen igjæn!“

- b. Naar Hønen kagler, siger den:
„Godt, godt gjør a,
de skal lille (Karen) ha’.“
- c. Naar Hønen kagler, siger den:
„Godt, godt, godt gjør a!
a gjør i Guer, a gjør i Daw, lih stue Tak hår a!“
- d. Hønen siger ogsaa saadan:
„Jeg lagde Æg i Gaar,
jeg lagde Æg i Dag,
jeg faar lige god Tak.“
- e. Naar Hønen kagler, siger den:
„Dåk, Dåk, Dåktor Gad!“

366. Kyllingen.

Kyllingen siger: „Jæp!“
Derfor er Jepp’ det ringeste Navn, for det kan en
Kylling sige, tre Dage førend den er kommen af Skallen.

367. Anden og Andrikken.

- a. Naar Anden gaar og snæbrer, saa siger den:
„Pritten æ gal, Pritten æ gal!“
Men Andrikken tysser paa hende, for at ingen
skal høre det, og siger: „Sajt’, sajt’, sajt’¹⁾.“
- b. Om Foraaret, naar Anden vil til at gjøre Æg,
saa sætter den Hovedet om til Siden, idet den svøm-
mer, og siger: „A er gal i mi Ænnd!“ Saa retter
Andrikken Hovedet i Vejret, krummer Halsen og siger:
„Sajt’, sajt’, sajt’.“

368. Kragerne.

Naar Kragerne møder hverandre, siger den ene:
„Hvor låh Aadslæt?“

¹⁾ sajt’: sagte.

Den anden svarer: „Bag Bakken!“

Den første: „Gåt Knåhg, gåt Knåhg?“

Den anden: „Jåhw, jåhw!“

369. Hjejlen.

Hjejlerne siger enten: „Pyt!“

eller: „Kyr Hyje!“

eller: „Fih Skjælling får æ Las.“

370. Stæren.

Stæren synger saaledes:

„I Fywer da wa dær Kuwer nåk,
men i Oer da hår I æt å drokken et åp
få Slidder å Sladder,
få Swidder å Swadder,
få Ski—hd, få Ski—i—i—hd!“

371. Mod Regn.

Regnsproven siger fin i Mælet: „Vi få Ræen, vi få Ræen!“

Hjejlen spørger da: „Hwi Tier, hwi Ti—er?“
og nu kommer Skronnehorsen med sit Svar:

„I Måhr Daw! i Måhr Daw!“

372. Hjejlen og Skronnehorsen.

Hjejlen piber helt ynkelig:

„Hilledø, mi Bien! Hilledø, mi Bi—en!“

Skronnehorsen svarer grov i Mælet:

„Æ dær Døwl i di Bej—en ino? æ dær Døwl i di Bej—en ino?“

373. Horsgummenen.

Naar det bliver saa langt hen i Foraarstiden, at

Folk skal til at have Tørv gravet, saa siger Horsgum-
meren der ude i Tørvemosen til Pigerne, der triller
Tørv ud, eftersom Karlene graver dem: „Kjør te,
kjør te, kjør te!“

374. Svalen.

Om Efteraaret, naar den Tid kommer, at Svalen
vil til at rejse fra os, saa synger den lidt og siger
saadan :

„Marie skyldt mæ får, a had stjällen hende Sæj-
sersaws ¹⁾ å hende røh Klud, a so en a—ll—drig!“

Hendes lange Halefjær sidder nemlig lige ud lige-
som Grenene paa en Sags, og saa har hun en lille rød
Plet under Hagen.

Dette Sagn bærer tydeligt Mærke paa at stamme fra en
ældgammel Legende om Jomfru Marie.

375. Gulspurven.

Gulspurven (Gulsparren) synger saaledes kort og
godt, idet den stikker Næbbet ned mod Jorden :

„Lek, lek, lek ²⁾ Ski — iht!“

376. Faar og Lam.

a. Naar Faarene med deres smaa Lam bliver
drevne ud paa Græs i det kolde Foraar, kan Lammene
ikke godt hytte sig, om de end springer godt omkring,
og naar det bliver hen ad Aften, kommer de til at
længes svært efter den varme Stald. Saa staar de og
hovrer og siger saa sørgelig :

„Skal vi ikke snart hjem ad, skal vi ikke snart
hjem ad, bæ — æh?“

¹⁾ Sæjsersaws: Sags. I mange Egne kaldes den endnu en
Sæjser (Segser), fordi Øjnene ligner Segstal.

²⁾ lekke: slikke, altsaa: slik (ell. pik) Skidt!

Men Faarene ved nok, at Lammene gjerne vil have sig en lille Taar, og at det gjælder om at faa Livet fuldt, derfor bliver de ved at gnave og siger med Munden fuld af Græs:

„Pluk af en Busk, pluk af en Busk, bæ—æ—æ—æ—æh!“

b. Lammene siger til Moderen, naar det bliver hen ad Aften, og de fryser:

„Hvor nær skal vi hjem ad, Mower, bæh?“

Faaret siger gumlende med Munden mod Jorden:

„No vil vi plokke denne Busk, bæbæbæbæbæh!“

c. Naar det hen ved Aftenstid bliver koldt, siger Lammet til sin Moder:

„Aften koldt, hjem, bæ—æh!“

Men Faaret har endnu ikke faaet nok at æde, det brumler med Græs i Munden og Snuden mod Jorden:

„Rusk en Busk eller to, saa skal a følle hjem mæ dæ—æh!“

d. Lammet siger ved Aftenstid:

„Skal vi ikke snart hjem a—d?“

Men Faaret svarer:

„Naar vi faar denne Busk, og saa en til, saa skal vi hjem a—d!“

og saadan bliver de ved at æde og gumle og svare Lammene, hvor mange Buske de end faar.

e. Lammet siger: „Mæ—æ, a vil mæ—æh!“

Dertil svarer Faaret: „Bi lidt, men a rusker en Busk eller tow, saa skal du komm mæ—æh!“

377. Faarenes Hoste.

Naar Faarene hoster, er det ingen Sag, saa længe de blot kjender Bogstaverne og siger: „Ö, ö, ö,“ men det er værre, naar de begynder at stave og lægge sammen, for naar de siger: „Ö—f, ö—f, öf!“ saa er de langt henne i Lungesygdommen.

378. Kalvene.

To Kalve, der staar tøjrede nede paa Grønningen, fører følgende Samtale:

Den ene brøler: „A ka ett lø — ø — øw!“

Den anden svarer: „A blywver hejel ø — øh!“

379. Tyren og Røgteren.

Idet Røgteren gaar forbi Tyren, brøler den:

„Æ do æ By — yhfowwed? æ do æ By — yhfowwed?“

Saa svarer han: „Nej, a æ så mænd en gammel Røgter åpp fræ æ Hærrgoer!“

Tyren: „No—oh, no—oh, no—oh?“ Dette brøler den med en høj Tone og skraber i det samme i Jorden.

380. Bytyren.

Fra Ribe fortælles, at Bytyren, forhen i alt Fald, skal have sagt, naar den blev trukken hjem:

„Fanden ta' Bor—rrmesteren og By—yfogden og Byskriveren og hele Bor—rrgerskabet!“¹⁾

381. Kattene.

a. I den Tid Kattene gaar og galles, siger Hankatten:

„Mårbro Laws, Mårbro Laws!“

b. Naar Katten mjaver, siger den:

„Jeg er vaag, jeg er vaag!“

Men Hankatten svarer og siger:

„Jeg er meget vaagere!“

¹⁾ siges brumlende paa —or—, og paa —y—, efterlignende de høje Toner i Brølet.

382. Dyrenes Sejlads.

Et Faar og en And og en Hane skulde sejle fra Gjøl til Nibe med Havre. Da de var komne midt ud paa Fjorden, fyldtes Skibet med Vand, og det begyndte at synke, men Havren kom op og flød paa Overfladen af Vandet. Faaret døjede med at svømme og skreg i en ynkelig Tone: „A holler eller u—ed, a holler eller u—ed!“ Anden derimod svømmede omkring paa Vandet, gjorde sig til Gode med Havren og snæbrede: „Sikke no Snak, sikke no Snak!“ Hanen var kommen op paa Toppen af Masten og raabte: „A kan si te Ni — hb, a kan si te Ni — hb!“

383. Kirkeklokkerne.

a. Elsborg Kirkeklokke, der er lille og spinkel i Lyden, siger, naar der ringes med den:

„Tynd Vælling å let Brø, tynd Vælling å let Brø!“ hvorimod Levring Kirkeklokke, der er større og dybere i Tonen, siger:

„Tyk Vælling å møj Brø, tyk Vælling å møj Brø!“¹⁾

b. Lime Kirkeklokke siger, naar der ringes med den om Søndagen:

„Denng danng, denng danng,
Præst å Dæjn æ lihg lanng.“

c. Vester-Alling Kirkeklokke siger:

„Let Vælling å let Brø!“

384. Klokkeklang.

a. Kirkeklokken siger om Aftenen:

„Denng, danng,
Mus i æ Hanng,
gammel Folk i æ Narrergryhr,
Bøen i æ Sænge!“

¹⁾ de to Klokkers forskellige Lyd skal saa vidt mulig efterlignes, naar Ordene siges.

- b. Kirkeklokken ringer saaledes over afdøde:
 „Deng dang, Klaws æ dø!
 hwilter døh han?
 i Gohr Nat,
 vi loh ham o Stro,
 få han ku ett længer go!“
- c. Kirkeklokken siger, naar der ringes til Tjeneste:
 „Denng danng, slå æ Præst får æ Pannd
 mæ hans Söllkannd!“

385. Grynene i Gryden.

- a. Naar Grødgryden staar paa Ilden og koger, siger det ene Gryn til det andet:
 „Du skrubber mæ, du skrubber mæ, py—h!“
 De farer nemlig op og ned, og af og til giver det et Sprut.
- b. Naar Grøden koger, siger Grynene:
 „I skubber mig, I skubber mig!“
- c. Grynene i Grøden siger: „A trænger mæ fram, a trænger mæ fram!“ men i Vællingen siger de:
 „Her er a, hvor er do, her er a, hvor er do?“

386. Træskoene.

Bønderpigernes Træsko siger, naar de gaar langsomt og slæbende hen ad Vejen: „Po Frej—da, po Low—er—da, po Frej—da, po Low—er—da!“ — Men Kjøbstadpigerne tripper hurtig af Sted, og deres Træsko siger: „Po Tirsdag, po Torsdag, po Tirsdag, po Torsdag!“

387. Hjulet.

Naar Hjulet piber, siger det:

„Jæpp, han ædder æ Fjæt!“

Man plejer altid at sige til en Mand, der kommer trillende med en Baare, naar Baarehjulet piber: „Du ædder nåk sjæl æ Fjæt!“ Det ved han, og derfor ser han efter at faa det dypet i en Vandpyt.

388. Usmurte og smurte Vogne.

Naar Bønderne fra *Gjerløv* i gamle Dage kjørte til Randers, peb de usmurte Vogne helt ynkelig paa Vejen ind til Byen, og man kunde tydelig høre dem sige: „Gi—i—ællöw, Gi—i—ællöw!“ Bønderne var jo arme og kunde ikke evne at købe Vognsmerelse. Men naar de kjørte hjem igjen, havde de faaet Vognene smurt af Kjøbmandens Tjæretønde, og saa havde det faaet Forandring. I det Hjulene nu løb nok saa rask rundt, sagde Vognene stolt: „Gjærrlöw, Gjærrlöw, Gjærrlöw!“

389. Usmurte Vogne.

a. Feldingboerne har gjort Nar ad Vindboerne ved at fortælle følgende Historie om deres Vogne:

Naar *Vindboerne* kjører til Holstebro med Lyng og Tørv, saa siger deres Vogne igjennem Felding: „Sæl Ljöng å køjev Tjæ—hr, sæl Ljöng å køjev Tjæ—hr,¹⁾ for det gaar saa bedrøveligt gjennem det dybe Sand, og de haardt læssede Vogne piber slemt. Men naar Kuskene kjører hjem igjen med de tomme Vogne og har set vel dybt i Kruset, gaar det rask og klappende med Smaapib: „De tent a nok, de vidst a nok, vi fæk engen Tjæ—hr!“ Vognene trænger jo til at blive smurte, men bliver det ikke alligevel.

b. Vognene fra *Jandrup* sagde, naar de kjørte til Tisted: „Fjæ—ht, fjæ—ht!“ for det gik saa langsomt og slæbende, men naar de skulde hjem ad, gik det nok saa rask, for nu var de tomme, og saa peb de saa ynkelig: „A fæk ett, a fæk ett!“

c. Vognene fra *Ryde* og Omegn sagde, naar de kjørte til Holstebro: „Sæl Törre, kjøb Tjæ—hr, sæl Törre, kjøb Tjæ—hr!“ men paa Hjemvejen sagde de:

¹⁾ siges langsomt og slæbende.

De vidst a nok, de tænt a nok, de vidst a nok, de tænt a nok!“

d. Naar de fra *Han-Herred* kjørte til Aalborg med Korn, saa sagde Vognen: „Gi—h mæ lidt, gi—h mæ lidt!“ og naar de kjørte hjem igjen, sagde den: „Du lowed mæ nöd, men a fæk ett, du lowed mæ nöd, men a fæk ett!“

e. Naar Mændene fra *Barrit* kjører til Horsens, glemmer de tit at smøre Vognen, og denne skriger da nok saa klagende:

„A kommer ålde der — u — ed, a kommer ålde der — u — ed!“

Men Manden siger: „Ti no stell, te vi kommer te Håssens, sa ska do fo!“

Kusken forsømmer dog at smøre Vognen, men glemmer ikke sig selv og faar en temmelig stor Dram. Naar han da kjører rask hjem ad, siger Vognen i et væk:

„Do fæk, a fæk itt, do fæk, a fæk itt!“

f. Folkene i *Karlby*, *Krogsbæk Sogn*, var i forrige Tider forarmede og til med noget fordrukne. Naar de saa kjørte til *Kjøbstaden*, sagde deres usmurte Vogne: „A venner ålle der ue!“ Kusken saa da ned til Hjulet og sagde: „Å, ti no stell, te du komme te Rajs, sa ska do blyw smue.“ Der faar han imidlertid noget i Hovedet og glemmer at smøre. Altsaa siger Hjulet, idet han kjører hjem: „Do låwt mæ nue, a fæk et it!“

g. Man fortæller, at Bøndernes Vogne siger, naar de kjører til *Tisted*: „A kyer te Ti—hste mæ Törre få Tjæ—hr!“ Men naar de kjører hjem, siger Vognen: „Æ fæk ett, tint æ et ett nåk! å, å, å! I smører mæ få let!“

390. Op og ned ad Bakken.

a. Naar Folk fra *Randbøl* Sogn kjørte Tørv til Vejle og ofte blot havde to smaa Stude for Vognen, sagde Hjulene op ad Bakkerne: „Vi kommer åll—er dero—p, vi kommer åll—er der o—p.“ Ned ad Bakkerne hængte en Person sig gjerne bag i Vognen, for at den ikke skulde løbe paa Studene, og da sang Hjulene: „Vi hjælper hveranner, vi hjælper hveranner!“

b. Vognhjulene siger, naar man kjører op ad Bakken vest for Tisted: „Vi hjælpes a—d, vi hjælpes a—d!“ Men naar det saa gaar ned ad paa den anden Side, siger de: „Hwæer hytter sæ siel, hwæer hytter sæ siel!“

391. Hen og hjem.

a. I *Han-Herred* siger Vognene med de slappe Døvlinger og de forslidte Træagsler, naar der er et godt Læs Tørv paa, idet de kjører til Byen, af en vis Stolthedfølelse: „A røj—er et åll—er, a røj—er et åll—er.“ Men naar Bønderne kjører hjem igjen med de tomme Vogne, gaar det klip klap, og saa siger de i Bevidstheden om deres Skrøbelighed: „A slap endda, a slap endda!“

b. Naar Bønderne fra *Brejning* i gamle Dage kjørte til Ringkjøbing, sagde deres gamle usmurte og pibende Trævogne paa Henvejen: „A vend—er ål—der der u—ed, a vend—er åld—er der u—ed!“ Men naar Folkene kjørte hjem igjen og havde faaet lidt i Hovedet, gik det rask og klaprende: „Po Tirsda, po Torsda, po Tirsda, po Torsda!“

c. I *Randers-Egnen* sagde Vognene paa lignende Vis, naar de kjørte til Byen med Træ: „A komm—er åld—er tebå—hg.“ Men naar man kjørte hjem igjen,

skreg de: „Saa tit som du vil, saa tit som du vil.“
Nu havde de faaet Mod paa Turen.

d. Naar de fra Hedeegnen kjørte til Ringkjøbing med Tørv, sagde Vognen: „A komm—er åld—er der—u—ed!“ men naar de kjørte hjem, sagde den: „A kommer i Måhn ijæn, a kommer i Måhn ijæn.“

e. I Haderslev-Eggen sagde Vognene paa Vejen til Byen: „Æ vend—er åll—er deru—ed!“ Men paa Hjemvejen gik det saadan: „No kommer æ så tit, som æ ska!“

392. Hjulploven.

Naar Hjulene paa de gamle Hjulplove løber rundt, siger de: „A kan ett mejer, a kan ett mejer!“

Hertil kan de følgende Historier slutte sig som en passende Overgang til næste Afdeling. De har særdeles meget til fælles med de her lige forud meddelte Sagn om Naturlyd, men har ogsaa meget i sig, der minder om næste Afdeling, hvilket altsaa er Aarsagen til, at de har faaet denne Overgangsplads. I alt, hvad der hører til denne Afdeling, gjælder det hovedsagelig om den rette Lyd og Betoning, hvorfor disse Sagn egentlig ikke skal læses, men høres. Al Vægt maa lægges paa Efterligningen af Lydene, og uden Gave til at fremstille disse Naturlyd kan man ikke fortælle de her meddelte Smaasagn; men med denne Gave frembringes en fortræffelig Virkning. Jeg har ligefrem gottet mig over at faa dem at høre. Det er i Almindelighed en særdeles vittig og træffende Mennesketale, der er søgt indlagt i disse Naturlyd, og de forskellige Dyrs og Tings Personliggjørelse igjennem Talen er endog ofte ligefrem slaaende. I det nu føl-

gende Tillæg om Mennesker maa Hovedvægten ogsaa lægges paa Betoningen og Fremstillingen i det mundtlige Foredrag.

393. Om Efteraaret og Vinteren.

a. *Aving* Sogn ved Randers har skarpt sandede Marker og har været i Ord baade for sin fortrinlige Sæderug og for sine Beboeres Fattigdom. Naar de fik deres Rug indhøstet, skyndte de sig at tærskes den og bringe den til Torvs i Randers. Efter at et saadant Læs Rug var solgt, kom vedkommende Mand meget brøsig ind til Slagteren og spurgte: „Hvad koster en Lammekrop?“ Men hen paa Vinteren, naar man skulde hente sit Brødkorn i Randers, gik man ikke til Slagteren om Lammekjød, men spurgte meget spagfærdig hos Kjøbmanden: „Hvad koster Indmaden af en Sild?“

b. Henne fra *Aving* ved Randers siger de om Efteraaret, naar de kommer til Byen: „Vi er fra *Aving*, vil I købe Sæderug?“ Men om Foraaret siger de: „Vi er fra *Ohning*, vil I kjøv Åhsk?“

Om de samme Folk fortælles, at de om Efteraaret er lidt høje paa det, og saa siger de: „Hvad koster en Lammefjerding?“ Men om Foraaret siger de: „Hvad koster en Sildeindmad?“ Da er Pippet taget fra dem.

394. Sæderug og Sædehavre.

Sallingboen fortæller om Fjendsboen, at naar han kommer til Skive for at sælge hin sin Sæderug, siger han: „A æ fræ Fjends Herred.“ Men naar han kommer for at kjøbe sin Sædehavre af Sallingboen, siger han: „A æ så mænd fræ Fjehnds Herred.“

Meningen hermed er, at Beboerne af det magre

Fjends Herred er kry paa det og taler finere, naar de har noget at sælge, men ter sig fattigere og ynkeligere, naar de skal kjøbe, for at vække Sælgerens Medlidenhed og opnaa billigere Priser.

395. Sommer og Vinter.

Beboerne i *Blirup* ved Horsens lever for en Del af Handel med Grønt og Frugt, som de afsætter i Kjøbstaden. Naar man saa om Sommeren spurgte dem, hvor de var fra, svarede de: „Fræ Blerrup“. Men om Vinteren, naar det kneb med Fortjenesten, svarede de: „Fræ Blihrup.“

396. Murmesteren.

Murmesteren kommer om Sommeren og spørger: „Hvad koster en Lammefjerdning?“ for da har han Arbejde og Fortjeneste nok. Men om Vinteren siger han: „Hvad koster Indmaden af en Sild?“ I somme Egne har dog Mureren en anden Bestilling om Vinteren, saa det ikke kniber for ham i denne Aarstid.

397. Kaagmanden.

Naar Kaagmændene, der sejler med Prammene i Gudena, har god Vind og kommer forbi nogle, der arbejder i Engene, saa tager de til Luen eller Hatten og siger: „Go Da, go Da!“ Men naar de kommer op ad, og de er i Land at trække, navnlig naar det er Modvind, saa siger de: „Go Daw å go Hjælp jer!“ (Det første siges kort og stødende, det andet langtrukket og sløbende).

398. Om Morgenen og Aftenen.

a. Under Hovarbejdet paa Tjele blev der tit spottet med Pigerne fra *Lindum*, som havde en Mil til Hov-

marken, idet der blev sagt om dem, at de om Morgen, naar de gik til Hove, sagde: „Ih, der hopper en Frøh!“ men om Aftenen, naar de gik hjem: „Der kryhver en Tuss.“ De første Ord blev sagte i en munter overgiven Tone, men de sidste Ord sløbende, som det kunde tænkes at lyde fra de trøtte modfaldne Piger.

b. „A skal til Hove at rive“, sagde Konerne i *Salling* om Morgen og satte Riverne højt, men om Aftenen hængte den ned ad Ryggen, idet de sagde: „A skal hjem og give æ Barn æ Patte.“

399. Piger og Koner.

Naar Folk i gamle Dage gik til Hove, gik Pigerne gjærne foran med Riven højt i Vejret, og spurgte man dem: „Hvor skal I hen i Dag?“ svarede de nok saa rask: „Vi ska te Håww i Daw!“

Bag efter kom de ældre Koner sjokkende saa langsomt med Riven hængende lige paa Nakken, og spurgte man saa dem: „Hvor skal I hen i Dag?“ svarede de langtrukket og sørgelig: „Vi ska te den forbandede Håww i Daw.“

400. Efterslæt.

Om Efteraaret er der fuldt op af Kjød og Flæsk paa Ranen, og saa siger Stykkerne til hverandre: „Sej te Sih!“¹⁾ Men om Foraaret siger de: „Hær ær a, hur æ du?“ for da er der kun lidt tilbage.

¹⁾ sid til Side!

XI. Stedlige Talemaader.

40I. Talemaader om Landsdele og deres Maal.

1. I Jylland gjør man Nar ad de omrejsende *fynske* Humleførere ved at sige efter dem: „Skal Madammen ikke have nogle Humle? gode fynske Humle! min Kone har kun brygget paa dem to Gange.“

Man mener nemlig almindelig, at disse Humleførere narrer Folk med at sælge Humle, der er blandet med gamle forgyemte Varer, som de ikke paa anden Maade kan afsætte. Man efterligner naturligvis, saa godt man kan, den fynske Udtale, naar man anfører Talemaaden.

2. I *Fyn* bruger man mange Boghvedegrød og laver dem noget haarde. Naar en Gryde Grød er kogt, lader man en Del deraf op i et Fad til Middagsmad, og denne nydes strags, men Resten sættes i et andet Fad for at blive kold. I Midten af denne kolde Grød skæres siden et stort rundt Hul, og det midterste Stykke, som udtaages, spises med kogt Mælk til Aftensmad. Men Ringen, som bliver tilbage, tager Manden med sig, naar han drager ud i Marken, idet han stikker sin Arm gennem Hullet, og bærer Ringen saadan hængende paa Armen. Den skal da tjene ham til Meldmad. Derfor siger Jyderne ogsaa

om Fynboerne, at „de mimrer med Munden, naar de gaar forbi en Boghvedeager.“

3. For at gjøre Nar ad Fynboernes Maal siger Jyden: „I *Fyn* siger de hun til alting uden til en Tyr og en Klokke.“ Fremdeles har man den Talemaade: *Fynboen* siger om Tyren og Koen: „Vil hun itte springe ham?“

4. „*Fynboerne* spiser Brød til Grød for at spare paa Kornet.“

Der er sikkert noget i denne Talemaade, da de spiser Brød til de fleste Retter tynd Mad.

5. Man siger om de fynske Køer, der kommer over til Markederne for at sælges til Marsken: „Nu kommer de *fynske* Kalve.“

6. „Jeg vil til *Fyn* og skyde Sparre, vil du med at samle op?“

Siges til den, der nyfigent spørger en om, hvor man vil hen, og man saa vil spise ham af uden Besked. Sparre d. e. Spurve.

7. I *Viby* ved Aarhus gik de for en Menneskealder siden:

„urren om Goeren å åp å Gähren mæ Klårren te Smirri;“

men nu er det blevet forandret til:

„udden om Goeren å åp å Gåjen mæ Klåjen te Smiddi.“

8. Beboerne i *Hads* Herred kører „mæ fem Uhnkjæpper.“ Den femte ligger nemlig bag i Vognen og er bestemt til at slaas med. Folkene der paa Egnen har været bekjendte for deres Lyst til Strid og til at yppe Klammeri.

9. I *Hads* Herred spotter man over *Vor* Herreds Tale ved at sige: „Fajet å Majet å Gryjen å Grøjen å Grøjskeem.“

10. „Pis paa Mønningen, Såhren!“ siges i *Østeregnen*.

11. *Sønder paa* siger de: „Op ar æ Gåhr å nej'r ar æ Gyhr, Mar i æ Far å Grør i æ Gryhr, æ hwihr Stuer sker uhr o æ Mørreng.“
12. I Østjylland siger man spottende om *Vesterboens* Tale: „Han sæjer æ te en Pandekåhg a di te Swönloht.“
I Vestjylland siger man „æ Pandekåhg“, naar Ordet skal staa bestemt. Men „Æ“ er et Udtryk for Snavs, Møg. „Di“ er den høflige Tiltale til den mere fornemme, og i Vestjylland siger man f. Ex. „sikke di Swynloht.“
13. I den vestlige Del af *Lysgaard* Herred har man ondt ved at udtale det bløde d, og derfor siger man efter disse Folks Snak:
„Møer æ Stuer, ælles lövver en i æ Gåhrdamm å gor i Bløhr i æ Plarrerigoes.“
Ligeledes: „Æ Mar i æ Far, æ Grør i æ Gryhr, æ Skijer å ehr mæj. Ta mæ æ Gryhrstek.“
14. „Ka du spell?“ — „Nej, a er ett *vøjster fræ*.“
Dette siges i Østeregnet noget ringeagtende om Vesterboen.
15. „Nu er det saa godt, som om det var gjort *sønder oppe*“, siges, naar man har gjort en Ting godt fra Haanden.
16. „Uha, for a skal æde“, siger *Fjendsboerne*, naar de gaar til Gilde.
Denne Talemaade peger paa, at Fjends Herred er en mager Egn, og at Folkene er knappe med Levemaaden, undtagen naar de kan faa den for intet.
17. I Himmerland gjør man Nar ad *Vendelboernes* brede Maal ved at sige: „Wøj'r å Wend kommer wøjsten end.“
18. „*Kartoffeltyskerne* har altid Ærende til Marked, for kan de ikke handle, saa kan de slaas.“

Kartoffeltyskerne er nu ganske skikkelige Folk og Efterkommere af Kolonisterne paa Alheden. De indvandrede Tyskere og deres første Efterkommere var derimod et raat og hidsigt Folkefærd, der drog meget om til Egnens Markeder og gjorde Spektakler.

19. „Æ lånng *Heje* war gowe i Oer“, sagde Kjeltringerne, naar de kom fra Østeregnet ud vester paa, ikke saa meget, fordi det var sandt, som fordi de vilde bilde Folk ind, at de havde faaet meget Bytte paa Vejen, altsaa for at indjage dem Skræk og Frygt for sig.
20. Naar *Vesterbo*-Drengene i forrige Tider kom øster paa for at lade sig stede som Hyrder, og man spurgte dem, hvad de forlangte i Løn, svarede de: „Oht Slæhtdåhler å en Pa jahnskuj Træhsk å sihn let, hwa dæ ka fald å.“
21. Naar en spørger om, hvor man er fra, og man ikke vil give ham Besked derom, afviser man ham med følgende Skjæmt: „A er uhd frå æ *Væhsten*, hwo di latte mæ Pølls å tække mæ Pandekagge.“
22. „Dersom *Salling* var hed, som den er fed, saa var der ikk' Mag til Land i æ hele Kristenhed.“

Herved sigtes ikke alene til Sallings Frugtbarhed, men ogsaa til Landets Mangel paa Ildebrændsel.

23. „Do skræwver, som du ku vær fræ *Salling*.“
Den, der skræver, er stor paa det og føler sit eget Værd. Der sigtes altsaa til Sallingboernes Storagtighed.
24. I *Salling* siges, at *Morsingboerne* har „suet Ører.“
Naturligvis for at gjøre Nar ad dem.
25. „*Sallingboerne* takker for alt, hvad man giver dem, for de synes, at enhver skal have noget for sit.“

Skal hentyde til, at de helst vil slippe med at takke i Steden for at betale for det, de modtager. Sallingboerne har nemlig Ord for at være noget nøjeregnende og paaholdende.

26. Om *Salling-* og *Morsø-Maalet* siges spottende:

„Hier å dier å hjæmm te wås
såen sejer æ Sallingbo-Gras.

Hæhr å dæhr å hjæmm te wås
såen sæjer hwær en Måssingbo-Klås.“

27. I *Salling* siger de: „Huer wat do i Fywr? huer æt do i Oer? huer skat do en nån Oer?“

28. „Krummer er ogsaa Brød, og *Morsingboere* er ogsaa Mennesker.“

Siges i *Salling* ringeagtende om Folk paa *Mors*.

29. „Dæ ska tåw *Måssengboer* å en gammel Væjer te å udgyer en Mennisk“, siger *Sallingboen*.

30. I *Salling* fortælles følgende Historie:

Dæ wa en *Måssengbo*, dæ gik vildt æpo æ Fywr, å så kam han da endelig te Land å kam te en Hues. Dær tåhler han ve æ *Vinnier* å hør te, om di sowwer. Så spuhr di om: „Hwæm æ æ Mennisk?“ — „A ær engen Mennisk, a er en *Måssengbo*.“

31. Paa *Mors* siges:

„Dæ ska syw *Sallingbowere* å en gammel Væjer te å udgyer en *Måhsengbo*.“

32. Hertil svarer *Sallingboen*:

„Dæ ska trej *Måhsenger* å en rephålt Føl te å udgyer en *Sallingbo*.“

33. En *Morsingbo* siger til en Mand fra *Salling*:

„De ræhner i Dæ, hwa ska wi gy we de?“

Saa svarer han: „Vi gyer, lissom di gyer æpo Mås.“ — „Ja, hwa gyer di?“ — „Di lær ed ræjn.“

34. „Der skal tre *Morsingboere* og et *Knippe Halm* til at udgjøre et Menneske.“

35. En Par Mæssengbor wa gåwen öwer te Ty æpo æ Ihs, men den Gång di skuld te å hjæm ijæn å wa kommen en Støkk uer, så kom der søen en Hawsu öwer dem, te di gik vildt å vist slet ett, hur di war. Mæ de samm træffer en Par Tybor æpo dem, å di rohver: „Høj haløj, hwa er I få Mennisker?“ — „Wi er ett Mennisker, wi æ *Mæssenger*.“

36. „Ta så æ Tåjsk, å ed så æ Tåjsk, å æ så æ Tåjsk ett gowe nåk, så mo I gi mæ mi Tåjsk ijæn“, siger *Havboen*, naar han kommer over til Salling for at handle med Fisk.

Det er er selvfølgelig en Sige, som Sallingboen har fundet paa for at gjøre Nar ad Havboen, som han ser noget ned paa. Det forholder sig hermed som med de fynske Humleføreres Tale, naar de falbyder deres Varer.

37. „Hwa vel do ha enten æ Pek å æ Øws eller æ Slaw å æ Køll? få do ska dø, löww kan do, Kåren vælte mæ, ett“, siger *Havboen* til den strandede.

38. Naar *Havboerne* efter en urolig Fiskefangst endelig naar Land, siger de:

„De war ett mejer, end vi kund rih hend aw.“

39. Efter *Harboøreboerne* siger man:

„Vi kåst æ Kroeg i hend ijahs æ Klåk ti, å så ræj vi o hend te Då.“

Dermed menes, at de red for Anker til Dag ude paa Havet for at vente efter Fangsten.

40. *Harboøreboen* siger:

„Öjses ha Låv å Tak få de dæhle Fejsk å få hwæ Fejskbejn, dær ær i er.“

41. „Ka du git, hu manne Åjst æ hår i mi Råhn, så ska do sågu fo em åld ni,“ siger den ene *Harboøreboerne* til den anden.

42. „Kwit, Fåer, far æ Fejsk!“ sagde en *Harboørebo*, idet han strakte den tomme Haand ud paa Alteret

imod Præsten, da han ofrede. Præsten skyldte ham nemlig Penge for Fisk, og nu mente han da, det kunde være afgjort.

43. I Fisketiden sender *Harboøreboen* Præsten en Torsk og Degnen en Hvidling. Naar han saa kommer til Kirke Juledag, og Offersalmen bliver sun-gen, gaar han op til Alteret, men i Steden for at ofre, siger han til Præsten i Forbigaaende: „Kwit, Fæer, får æ Tåjsk!“ Foran Degnestolen siger han intet, men slaar med Fingeren et Knips, og dermed er saa hans Højtidsoffer afgjort.
44. Naar *Harboøreboen* bejler, saa sker det paa den Maade, at han i Forbigaaende rækker sin Haand ud imod Pigen og siger: „Er di Hjart som min, så kryst mi Hænd!“
45. „Naar en *Østerbo-Karl* faar en *Vesterbo-Pige*, saa kan de nære dem paa en Kampesten.“ Saa bliver der et Par for Alvor sparsommelige Folk ud af det.
46. „Det gaar ud og ind ligesom *Molboernes Røv*.“ Sigter maaske til en gammel Molbohistorie.
47. For at gjøre Nar ad Harboøremaalet, fortæller man om *Harboøreboen*, der „wælt i æ wøjster Wajsgroef wøjsten Læwig.“
48. En *Harboørebo* kom ind til en Kjøbmand i „Læwig“ og forlangte „grow fien Messing-Ståltro.“
49. Man siger ogsaa: „De æ grow fin lissom æ *Hærboerbo* djæ Søjtebrø.“
50. Til en god Meldmad skal der „Brød fra *Hard-syssel*, Smør fra *Salling* og Ost fra *Fjends Herred*.“
51. Morsingboerne siger: „Æ *Sallingbo* æ så dowwen, te di gier ett gøjer djæ æjen Baer.“
52. *Fjendsboerne* siger: „Vi hår ett Öl i Då, få vi ska brygg i Måhn.“ Men *Sallingboerne* siger: „Drek I kuns, vi hår Öl nåk, vi hår brøgget i Guer.“

53. „Han blöw nåk *Fanniker*,“ siges om den, der bliver narret. Fanøboerne skal gjerne trækkes op, naar de kommer over paa „æ Fastlænd.“
54. *Tyskeren* slaar „Øhrsla“, men *Danskeren* bruger Plejelen rigtig, for han svinger den til venstre. Der slaas Øreslag, naar man svinger Plejelen til modsat Side, hvilket gjerne sker af den uøvede. Hermed spottes altsaa over Tyskerens Kejtethed, især naar han faar uvant Arbejde. Ogsaa maaske hans Lyst til at gjøre „hvidt til sort.“
55. „Er du *tysk* og taabelig, bliver du *dansk*, naar du bliver sulten.“
56. „Det er er en *Tysker*, Fanden har beskidt os med.“
Siges om en eller anden fra Tyskland indvandret, snarest dog om en af de mange Smaa-Herremænd.
57. „Du har nok været, hvor en *tysk* Hund har skidt, og det har du slikket op.“
Siges til den, der vil snakke tysk og dog ikke kan. Især til berusede Mennesker.
58. „Det er længe *engelsk*.“
Det samme som: Det kan sagtens gaa an. Bruges om et udført Arbejde.
59. „Dit *Dansk* er af samme Slags som mit *Latin*.“
60. „Det ser *dansk* ud.“
Om noget, der er slemt medtaget eller ilde behandlet.
61. „Tre Jyder og én *Dansker*,“ siger *Fynboen*.
Dermed er altsaa sagt, at Jyden ikke regnes stort paa Fyn; men det ved Jyden godt og stikker ikke op i sin Vurdering af Fynboen.

402. Stedlige Udtryk.

62. *Hestlund* By i Bording Sogn kaldes „Menneskets

sidste Tilstand“ eller „Verdens sidste Tilstand“ eller „Ottende Kapitel“ med Hentydning til Balles Lærebog. Om en Mand, der fra Vindum Sogn rejste ud til Hestlund, sagdes, at han „rejste ud i Verdens sidste Tilstand.“

Meningen dermed er, at Hestlund forhen var anset for en saare ringe By, hvor kun Stoddere og alle Haande Pak slog Bopæl. Naar det gik til Agters med en Gaardmand, saa han maatte flytte fra bedre til ringere Ejendom, og saa endelig havnede i Hestlund, kunde han ikke synke dybere som Ejendomsbesidder. Nu om Stunder har Hestlund dog ved bedre Dyrkning af Jorden og især ved Brug af en udmærket Mergelgrav midt i Byen mistet en Del af sit slette Ry.

63. Naar der er store Klumper i Øllebrøden siges:

„Der er *Kjølske* Sopper.“

Kjølskegaard er en Hovedgaard i Hallund Sogn.

64. „Sønderhoning Gjær“ kaldes Havskummet, der kommer drivende med Floden og sætter sig paa Strandbredden. *Sønderho* er et Kirkesogn paa Fanø.

65. Naar man til Julen bager Pebernødder, plejer man gjerne at lave nogle faa iblandt, som er meget større end de andre og kaldes Konger. Men i Salling laves endnu nogle enkelte med Snistreger og Stads paa, der kaldes „*Krejbjærg Høns*“ og er større end Kongerne. Herved sigtes sandsynligvis til, at Krejbjærgboerne er noget storagtige og i deres hele Færd gjerne slaar store Brød op.

66. Nogle Havfugle (de smaa Maager) kaldes i Hads Herred „*Kysing* Pigger.“

Kysing er en By i Sagsild Sogn, som mod Nord begrænses af Kysing Fjord.

67. „Æ Kløww“ kaldes syd for *Ringkjøbing* den Klitrække, der gaar langs Vesterhavet og bestaar af Hede- og Sandbakker.
68. „Struer-Aal“ er meget bekendte og omtalte. Det er en Skik paa Egnen om *Struer*, naar der bages, at tage et Fad med nogen Dej og deri lægge en Aal i en Kreds. Dette Fad sættes da ind i Ovnen samtidig med Brødet, og naar Kagen deri er bagt, skæres den i Stykker som en Søsterkage og gives den Dag Folkene til Middagsmad.
69. „Skranimarkend“ kaldes et Marked i *Lemvig* først i Oktober.
70. Det Marked, der holdes i *Viborg* d. 22de Novbr., kaldes almindelig „de skidden Markend“, og Markedet i Ugen før November „Helmismarkend.“
71. Det Marked, der holdes i *Lemvig* først i Avgust, kaldes „Skjørremarkend.“
72. „Di Hærbørbo Trallier“ er et meget nedsættende Udtryk for Kvindfolkene, og „Hærbørbo-Gassier“ for Mandfolkene paa *Harboøre*.
73. „En Østerbo Hamphæggel“ er et Udtryk, som Vestjyderne ringeagtende bruger om Østjyderne.
74. I *Lysgaard Herred* kaldes Maanen „*Svostrup Sol*“, sandsynligvis fordi *Svostrupperne* har gaaet og rodet længe om Aftenen, da de altid var sildig paa *Færde* med deres Dagsgjerning. Maanen kaldes anden Steds „*Kovsted Sol*“ eller „*Krogstrup Sol*“ eller „æ Husmands-Sol“, hvilket sidste Udtryk er meget betegnende.
75. Folkene i *Torsted* kaldes i Omegnen „æ sølle Tohstebo,“ fordi Sognet er meget skarpsandet og øde.
76. „*Tyborøn-Katt*“ kaldes Folkene spottende paa *Tyborøn*.

403. Stedlige Talemaader.

77. „Du snakker om *Randers*, mens vi snakker om *Ribe*“, siges til den, der blander uvedkommende Ting ind i Samtalen eller taler med om Ting, han ikke forstaar sig paa. Denne Talemaade skylder vel Bogstavrimet sin Oprindelse i Forbindelse med Hensynet til de to Byers indbyrdes Afstand. Man siger ogsaa i lignende Anledning: „Du snakker om *Randers*, naar vi snakker om *Viborg*“, eller: „Du snakker i *Ty*, naar vi snakker i *Mors*“, eller: „Du er i *Mors*, naar andre er i *Ty*.“
78. „Gid du sad midt ude i *Ravnholt Mose*!“ siger man i Egnen vest for Silkeborg i Steden for: Gid du var Pokker i Vold, ell. lign. *Ravnholt Mose* i Bording Sogn har nemlig været et stort og ufremkommeligt Morads.
79. „*Finderup* og *Graahede* har Fattigdom og ringe Lykke, for der er slaaet Konger ihjel.“ De nævnte Egne hører til den skarpe jyske Hede og ligger til Dels i Alheden. De ihjel-slagne Konger, der sigtes til, er som bekendt Erik Glipping og Svend Graah.
80. „De siger nok, at Byen hedder Snærpe, men de ved ikke, hvor den snærper hen. Men det ved jeg, for den snærper sammen om mig,“ sagde en Mand i *Snærpe*, Raasted Sogn. Snærpe er en meget skarpsandet og øde Strækning, hvor det daglige Udkomme kun med Vanskelighed kan til Veje bringes. Deraf Hentydningen i Talemaaden, som lægges netop en Snærpeboer i Munden.
81. „Nu falder det halve af *Tem Sogn*“, siges i Silkeborg-Egnen, naar noget falder ned med en betydelig Larm. Talemaaden er gammel og hid-

rører sandsynligvis fra et stort Jordskred, der en Gang maa have fundet Sted i Tem. I vore Dage er der jo sket et saadant her til Lands stort og mærkeligt Jordskred der i Sognet, men Talemaaden hidrører ikke derfra. Tem er mere end almindelig bakket og med store Sænkninger i Jordsmonnet.

82. „Han (hun) ser højt ligesom *Filskov* Geder i Torden.“

Siges om en, der er stolt og sætter Næsen højt i Vejret; dog især om den forarmede eller den, der er storoms uden Grund.

83. „Kan Bymændene taale det, saa kan jeg ogsaa“, sagde *Filskov* Byhyrde, da en Vogn kjørte over begge hans Ben.

Filskov hører til Sønder-Omme Sogn. Talemaaden bruges, naar der er Tale om noget ondt eller nogen Fortræd, der angaar ikke alene den paaajældende, men lige saa meget Tredjemand.

84. „A kan sagtens, a holder Folk“, sagde Hyrden i *Hasle*, da han var i Ry at tigge.

Hasle er i Aarhus-, og Ry i Silkeborg-Eggen.

85. „Det er langt og smalt ligesom *Gislum* Herred.“ Det er Herredets Figur, der giver Anledning til slig Sammenligning med andre lange Ting.

86. „Det er saa langt som *Lemming*.“

Lemming er et stort og langstrakt Sogn i Hids Herred.

87. „Du æ nåk frå *Jann* Sown, få dæhr drekker di syw å jæn Dram.“

Efter Talemaaden lader Beboerne i Jærne til at være meget ædruelige, siden syv kan nøjes med én Snaps. Men den har et spottende Anstrøg, og Kystboerne har heller ikke Ord for at være meget maadeholdende i den Retning. Talemaaden anvendes overfor en Stympet eller Kryster.

88. „Han ser ud, som han havde slugt *Mors* og faaet *Salgjerhøj* i den gale Hals.“
Siges om den, der ser yderst befippet ud efter et uheldig udført Vovestykke. Man bruger en noget lignende Talemaade: „Han ser ud, som han havde slugt to og skulde i Lag med den tredje“, om den, der sætter et bistert Ansigt op.
89. „De ruer liså møj, som en Taffel i *Felding Mose*“. Ved Sønder-Felding er der et stort Mosestrøg, og en enlig Taffel eller Bekkasin i saa stor en Mose fylder ikke meget.
90. „Vi skal leve af de vejfarende,“ sagde Røveren i *Sejbæk* til Kromanden i *Hagebro*.
Sejbæk har forhen været et meget berygtet Sted, og der fortælles en hel Del om de Ugjeringer, som dersteds er blevne forøvede. *Hagebro Kro* midt imellem *Viborg* og *Holstebro* ligger meget enligt.
91. „Hvor langt er der fra *Snebjærg* til *Barde*?“
— „Der er en Pibe Tobak og to store Skraaer.“
Meningen er, at man for at forslaa Tiden over den store Hede først røger en Pibe Tobak og, naar den er udrøget, saa tager sig en Skraa og derefter nok en Skraa.
92. „Du snakker med for Selskabs Skyld ligesom *Ejsing Gæs*.“
Oprindelsen hertil kan ikke her oplyses. Maaske *Ejsing* har været bekjendt for sit store Gaaehold, og at Talemaaden altsaa ikke har anden Betydning end den ligefremme. Eller maaske Kvindfolkene der har været berygtede for deres Sladder, og at Ordet er myntet paa dem.
93. „Det kan I snakke om, naar I kommer til *Troms Kirke*.“
Om utidig Snak og Sladder imellem Kvindfolk. Ellers er det en noget nærgaaende og vel

krænkende Ytring for vedkommende, da det jo er bekjendt, at Høgsene samles i Troms Kirke Sankt-Hans Nat.

94. „Hun æ rynket te Krawwen lissom *Torsager Kjærk*.“

Siges om et Kvindfolk, der er i sin Stads.

Lyder ogsaa saadan: „De æ rønked te Røw å krused te Kraww lissom *Toesagger Kjærk*.“

Denne Kirke er vidt bekjendt for sin runde Form, og de gamle Munkesten paa Tagets nederste Afsats, der jo hældede skraat ned ad, saa i længere Afstand ud som Rynker, saa at dette Tag lignede en stor Præstekrave omkring Taarnets fremragende Overdel.

95. „A kan ikke se for *Kobberup Kirke*“, sagde Manden, han stod paa *Alheden*.

Bruges om intetsigende Indvendinger eller Undskyldninger. *Kobberup* ligger vel et Par Mil fra *Alheden*.

96. „De ligger midt i æ Vej lissom *Skraww Kjærk*.“ Siges, naar der kommer en noget paa tværs i hans Forehavende, eller snarest, naar han gjør sig selv Vanskeligheder.

97. „Han kan ett komm ad få *Skjann Kjærk*.“

Siges om den, der ikke ret kan faa taget fat paa sin Bestilling, uagtet der virkelig ikke er noget i Vejen. Der siges ogsaa: „A kan ett komm ad får æ *Kjærk*“, naar en ikke ret kan faa sig stilt an til noget.

98. „Ja, no hår *Skjann Kjærk* vænd sæ.“

Siges om en, der vender om med sin Snak, saa han én Tid siger det modsatte af det, han til en anden Tid har sagt.

99. „Du kan præke i *Vange Kirke*!“ siges til den, hvis Snak man ikke gider høre. *Vange* eller

- Vang (Wonng) har nemlig haft en Kirke, hvoraf Rester indtil den seneste Tid har været at se.
100. „Han søger om at blive Degn til *Faldbjærg Kirke*“, siges om den, der ikke vil tage sig noget alvorligt for. Faldbjærg eller Faldborg¹⁾, to Mil sydøst for Viborg, har nu ikke længere nogen Kirke, da den blev reven ned af Rigsmarsken Anders Bille.
101. „Du synger saa godt, at du kunde blive Degn i *Faldborg Kirke!*“ siges til den, der synger meget daarlig, altsaa i spottende Betydning.
102. „Du gaar nok om ad *Vinkel* for de *Rinds* Hunde“, siges om den, der gaar meget af sin Vej eller gjør Omsving i sin Tale, inden han kommer til Sagen.
103. „Han skawter Jowr å te dem fatte ve *Borris Kjærk*“, siges om den smaatrippende. Det lader altsaa til, at de fattige i Borris bliver knapt aflagt med Jord.
104. „Han æ fræ *Dagenæs*, hur di ligger o twat i Sengen“, siges om den, der er anderledes end de fleste i sin Maade at være paa. Oprindelsen til Talemaaden kjendes ikke. Dagenæs er en Landsby ved Horsens.
105. „Du æ møj får nyt lissom æ *Powlsgor* Høns, di lå Æk i æ *Feld* Digger.“
Povlsgaard og Feld er to Nabogaarde i Vem Sogn. Lyder ogsaa saadan: „Du er for nyt, ligesom Povls Høns, der lagde Æg i Pers Digegrofter.“
106. „Han er æbåg lissom *Sunds* Pigger mæ æ Moder.“
Siges om den, der smøler eller ikke følger med Tiden. Sunds ligger saa afsides inde paa Heden og har i enhver Retning været saa bagelig, at

¹⁾ Dette Stednavn er egentlig Faldbjærg, da Byen har ligget paa Hældningen af en Bakke, og staar i Modsætning til det skraas overfor paa den anden Side af Dalstrøget liggende Højbjærg.

det ikke var sært, om Pigerne heller ikke kunde følge Moderne.

107. „De bæjrer sæ en Gryhnkjaen om æ Daw lissom *Gluste Vælling*.“
Om det, der ingen synlig Forandring faar til det bedre. Vællingen i Glusted maa ellers være tynd.
Lyder ogsaa saaledes: „Det bedres et Gryn-korn om Dagen ligesom *Sejlstrup Vælling*.“
108. „Høw afor å law abag lissom di *Løjsten Drængi*.“
Folk i Løjsten har nok villet være med, men de har dog ikke haft Raad til at føre Storheden helt igjennem.
109. „Ja du hår let å sæjj lissom di *Lindom Mænd*.“
Siges til en, man ikke regner stort. I Lindum By med sin tørre Sand- og Hedemark har det forhen været meget fattigt, og Hoveriet med de lange Hovveje forkuede Folkene aldeles. Derfor kom ogsaa de Lindum Piger slæbende med Høst-riven efter sig, medens nærmere liggende Byers Piger svingede den raskt over Skuldrene.
110. „Perr op i æ Lamp! så di *Sunds Dreng*, di speld ve æ Mohn.“
111. „Det gaar op og ned, ligesom naar de *Tindbæk Mænd* danser.“
Tindbæk er en lille By i Skjern Sogn med store Gaarde og smaa Huse.
112. „Man kan kjende en *Skalsinger* paa hans Hat.“
Da Skalsboerne altid har været bekjendte for at have et stort Hjærte eller at anse sig selv for villere end Omegnens øvrige Folk, sætter de selvfølgelig Hatten paa Snur.
113. „Do hår e så stell få dæ siel som dem øhsten *Tihste*.“
Det er nemlig en meget afsides Egn.

114. „Sies vi ett föhr, så sies vi nåk ve *Worbasse Mærken*.“
 Bønderne fra det sydlige Vestjylland møder gjærne ved det Marked, og Talemaaden bruges meget, naar et Par fra forskjellige Egne siger Farvel til hinanden.
115. I Vester-Eggen spørges saaledes om den tilkommende Mage:
Rindomboen siger: „Ær er en kjøn jæn?“
Vællingboen siger: „Hår en nåt?“
Holmslænderen siger: „Ær en hæer fræ æ Land?“
116. Paa Holmslands Klitte siges:
 „Eed Kåhl! di hår mejr Row o *Holmsland*, å slår de ett te, så hår di nåt i *Stajild*.“
 Der avles nemlig ingen Rug paa Klitten, men kun Byg og Havre. Derimod er Holmsland og Stadil gode og frugtbare Kornegne. Der sigtes desuden til, at man ogsaa faar Føden paa Klitten og tilmed en god Føde, for der er en rigtig Fortjeneste baade ved Fiskeri og ved Strandinger. Klitboerne er ogsaa et kraftigt Folketærd.
117. „En maa nøjes, sa' Fanden, han aad *Vrold Degn*, da vilde han have haft Præsten.“
118. „Han omgnasket et, lissom Fanden mæ *Randbøl Dæjn*.“
119. „Hun æ lissom de hælle Foer fræ *Randbøl Heje*, te æ Ronvær war ålder åh.“
 Siges om en, der er løs paa Traaden, uagtet det skal have Udseende af det modsatte. Talen om det hellige Faar er just ikke *Randbøl Hede* til Ære.
120. „Han gaar i Giftermaalstanker ligesom Per Dals Vædder, han gik fra *Dalsgaard* til *Mammen* til *Legestue*.“

Skylder sandsynligvis en bestemt Begivenhed sin Oprindelse. Dalsgaard, oprindeligt en Herregaard, er nu tre Bøndergaarde, en Fjerdingvej fra Mammen By.

121. „Giv dig tilfreds, lille Mo'r, der er ingen Skade sket,“ sagde Manden i *Holme* til sin Kone, da hun klagede sig over, at deres Hus var brændt. Folk plejer at sige: Man bliver ikke fattig af Ildbrand, og det har Holme-Manden sagtens stolet paa. Holme har ligget yderst ensomt midt ude i Brandstrup Nørremose, Vindum Sogn.
122. „Gu ske Låw, te vi hålder ett ve *Lushøw* mæ en Par trætt Helmosser å en Par hyww Hawfejel å en Par æhm Albuer.“
Lushøj er en stor Høj i Vejrum Sogn. Saa nær ved Viborg var det ikke rart at kjøre trætt.
123. „Han ta'r det med Fingrene li'som *Gjøl* Dreng.“ Det er nok muligt, at Gjølboerne forhen ikke har været meget kultiverede og har hverken kjendt til Kniv eller Gaffel.
124. „Du er glemsom ligesom Skinderholms Hest, den kunde ikke huske at vende, naar den kom til æ Ende.“
Siges meget i Egnen om *Sjørstev* og er dannet paa et virkeligt Grundlag, eftersom Personligheden, her nævnes, har levet der i Sognet.
Man hører ogsaa følgende: „Du er nok glemsom ligesom Skinderholms Hest, den kunde ikke huske, hvornaar den sidst fik Hug, og saa fik den endda af Pisken fra Morgen til Aften.“
125. „Han bryder sig ingen Piger om ligesom Røde-Jens i *No* hans Hest.“
Siges om en, der lader meget alvorlig og tilbageholdende overfor Kvindfolk, men derfor just ikke behøver at være det. Der har virkelig været en Røde-Jens i No, He Sogn, men Grunden til,

- at hans Hest ikke brød sig om nogen Hingst, var vel Alderdom og dens udslæbte Tilstand.
126. „De Bujnarbed er endda stræng, såh *Hwebjærre* Kapellåhn, haj skuld bær Twellinginger end.“ Pladsen som Kapellan i Hvidbjærg har naturligvis været af den Beskaffenhed, at den ikke kunde føde sin Mand.
127. Om Spader-Knægt siges, at „det var ham, der tarsk for *Skade* Præst, det Aar han kom i Fodertrang.“
Da der var saa lidt Korn at tærske, tærskede Folkene i Præstegaarden sandsynligvis i Kortene. Om den, der er meget hengiven til Kortspil, siges jo, at han sidder „å tæsker i æ Kwåt bestandig.“ Skade Præstegaard er i Klovsborg Sogn.
128. „Han hår en Brøg om æ Mond som ve *Lelldarum* Åwer“, siges om den, der har Tobakksaft flydende ud af Munkrogene.
Skrænten ud imod Havet kaldes Ovre. Ved Lille-Darum er der ingen Skrænt, men vel ved begge Sider deraf.
129. „Vi kan ikke alle flyve paa Englevinger, nogle af os maa stage sig frem i *Guden-Aa*.“
Har Hentydning til Sejladsen paa Guden-Aa, hvorved der ikke bruges Aarer, men Bundstager. Betydningen er ellers, at nogle ikke kan have saa højtflyvende Planer som andre, der kjønt maa holde sig til Jorden.
Lyder ogsaa saaledes:
„Vi kan ikke alle flyve paa Englevinger, nogle maa vrikke sig frem paa et Par Menneskeben.“
130. „Di goer i de bæjst di hår lissom æ *Holstbrow* Pigger.“
En Skose til Holstebro-Pigernes Pyntesyge.
131. I Barrit Sogn ligger to Gaarde Pilgaard og Pold-

gaard, den ene i Øst, og den anden i Vest. I de korte Vinterdage siger gamle Folk:

„Aae ja, no ær æ Daww kårrt, æ Sowl stor åp i *Pillgor* å gor nejr i *Påldgor*.“

132. „Ja, dersom det kan ske, saa vil jeg give en Skilling til *Jannerup* Kirke.“

Siges, naar man meget ønsker, at en Ting skal ske. Denne Talemaade bruges i Ty, og da der ind til *Jannerup* Kirke strækker sig en sammenføgen Sandrevle, der naar ud til Havet, og det har været en gammel Mening, at denne Sandrevle til sidst vilde dække Kirken, saa vilde man paa denne Maade samle Skillinger til Ophbyggelsen af en ny Kirke i Steden for den tilføgne.

133. „Folkene fra *Kastrup* kommer ikke til *Lime* Kirke, uden naar de ikke duer til andet.“

Kastrup By ligger vel i *Lime* Sogn, men omtr. en Mil fra Kirken, hvorimod der kun er en god Fjerdingsvej til *Hvilsager* Kirke. Derfor kommer de ikke til *Lime* Kirke, inden de er døde og skal jordes i Kirkegaarden.

134. „Det er godt at være Præst paa *Samsø*.“

Er en almindelig kjendt Tale, som er bygget paa, at Præste-Embederne der er store og meget indbringende.

135. „Det var en Sværm, som der er Harer paa *Samsø*.“

Siges om Piger, naar der er mange af dem samlede paa ét Sted.

136. „Natten er vor egen,“ siger de *Besser* Piger. Synes at tyde paa, at denne Bys Piger er noget vilde i det eller har Ord derfor.

137. „De *Brundby* Piger løber skjævt ligesom Hunde i Blæst.“

Besser og *Brundby* er Byer paa *Samsø*.

138. „Fidtebrød og Knapost det er *Stavns* Frokost.“ Folkene i Stavns paa Sams lader til at have det smaat, en Undtagelse fra Regelen der.
139. Naar man spørger de *Saltum* Kjællinger om, hvor mange 7 Gange 17 er, ved de altid at svare (med pibende Stemme): „Syw Gång sytti ær hunner å nihti.“
Det er Maalet, som her faar et Hib. Vendelboen udtaler tit Navneordets bestemte efterhængte Kjendeord som „i“ for „en“, og dette finder her saadan Anvendelse, at Ordet faar en anden Betydning.
140. „Du er tilovers ligesom Simon i *Kjøbenhavn*, han havde ingen Penge.“
141. „Brødet smager ligesaa godt her som i *Rom*.“ Dette Udsagn er sikkert meget gammelt, da baade Pavedommen og Pilegrimsfærderne snærtes deri.
142. „De gær an, soi *Spandet* Præst, da bor di ham te Krows å slæwt ham dæfræ.“
Han var nemlig bleven anklaget for Drukkenskab, og Biskoppen havde saadan været i Lag med ham, at han havde aflagt Ed paa aldrig at ville gaa til Kros mere. En Dag havde Bønderne Medynk med ham og bar ham fra Kirken hen til Kroen. Det kunde gaa an, uden at han behøvede at bryde sin Ed.
143. „Vi blænder et, så han *Maltbæk* Dæjn.“ Degnen skulde læse Prækenen i Kirken i Præstens Forfald, men han var fortrukken og gik med Flasken i Lommen og Bogen under Armen. Saa var der en af Kirkefolkene, der tog ved Flasken og sagde: „Skal vi ha a den i Daw?“ — „Ja, vi blænder et“, sagde Degnen.
144. „Jeg har snakket med en Mand, der har set *Vesterhavet*, der gaar Bølger paa det som Skjorteærmer.“

Dette Udsagn er lutter Ironi.

145. „No kommer æ *Vesterhav*“, siger man i Vestjylland, naar meget tykke Regnskyer stiger op i Vest.
146. „Vi for nåk Ræjn, nær de kommer fræ de *Swindballe* Hjönn,“ siges i Hundslund Sogn.
147. „Æ *Haw* ær i æ Skjowtærmer i *Daw*“, siger Vesterboen, naar Havet er oprørt, og Bølgeskummet staar op i Kamme.
148. „Di maler Mejl i Ty i Da, så ska vi nåk ha æ *Såjer* i *Måhn*.“
Siges paa Mors, naar der trækker hvide Skyer op i Norden om Vinteren; det tyder paa, at der snart vil blive Snefald. Snefnuggene er altsaa Saaderne.
149. „Hur æ du fræ?“
— „Å, a æ fræ *Hjætting* å der omkring.“
Spottende og afvisende Svar til den nysgjerrige. Hjerting er et vel kjendt Stednavn.
150. „I Awten er *Burhyww* glöjj, saa for vi Forandring i æ *Vøjle*.“
Saadan sagde gamle Folk om de to Smedehøje i Bur Sogn. Naar Nordlysene straalere op over de anselige Bakkekamme og giver dem Udseende, som om de glødede, er det et meget ejendommeligt, ja smukt Syn.
151. „I Dag danser de *Refsnæs* Drengene med de *Samsø* Piger.“ Siges, naar Havet er oprørt, og der ses Skumtoppe paa Bølgerne.
152. „Nu har *Sejrøboerne* deres Kulsække ude at tørre.“
Siger man paa Samsø, naar der trækker sorte Skyer op fra Nordøst.

404. Stedlige Ordspil.

153. „Dær æ fihr Miel fræ *Hals* te *Skals*, å endda ka Fålk i *Skals* høhr, æ *Kåkk* gohler i *Hals*.“

Her tales baade om Kokkens Hals og Byen Hals, Skals ligger halvanden Mil nord for Viborg.

Lyder ogsaa saaledes:

„Man kan staa i Als og høre Kokken gale i Hals.“
Als ligger et Stykke nord for Mariagerfjordens Munding.

154. „Det er Middag i *Tarm*“, siges, naar man er sulten. Tarm er ikke alene Byen i Egvad Sogn, men ogsaa Tarmen i Maven.
155. „Vås de æ gån te *Tånng*“, siges om noget spise- ligt eller drikkeligt, der er sluppet op. Er et Ordspil i Egnen omkring Tange, Højbjærg Sogn, da Tånng er baade Tange og Tunge.
156. „Han falder i *Staww* å kommer aldrig te *Grøn- borg*.“ Staww betyder baade Staver og Stavad (som udtales Staww), en By tæt ved Grønborg i Tise Sogn.
157. „Han hvisker i *Luhn*, det kan høres til *Huhn*.“ Meningen er, at det, der hviskes i Løndom (Luhn), ofte spørges langt bort. Hune er en By i det vestlige Vendsyssel.
158. „De ka a ett håww“ siges til en, naar han spørger om et og andet, og den anden føjer da til:
„*Håww* de æ væhsten *Læmwig*.“
Håww er nemlig baade Sognenavnet Hove og huske. Længere syd paa (vest for Holstebro) siger man håwsk.
159. *Renngkjövving* æ renng, men *Wahr* æ wahr.“ Ordspillet Styrke ligger især i wahr d. e. værre, og det gaar ogsaa slemt ud over Varde Kjøbstad, i Sammenligning med Ringkjøbing.
160. „Han drow te *Rihv* å kjøjt *Währ* få to Skjælling.“ Währ betyder baade Varde og Varer, hvilket ly- der morsomt nok, naar det skal betyde Varde.
161. „De æ jændan i bægge *Ænder* lissom di *Romvig Kwänner*.“

Der var et langt Hus i Romvig, Ørre Sogn, med en Beboelseslejlighed i hver sin Ende, og de to Koner var ikke svar rare anten af dem, saa de var ensdan. Derfra stammer saa Ordspillet.

162. „Der er Maade til alt uden til at give Stakler Brændevin, men den har de i *Ørum Kro*.“

Det er et Mundheld, der er meget gængs næsten over hele Jylland og har følgende Grundlag.

En Kromand i Ørum mellem Viborg og Randers, der i de fleste Stykker var forskjellig fra andre Kromænd, solgte aldrig Tiggere Brændevin, men havde en lille Tintomling liggende over Døren til Skjænkestuen. Naar nu en Stakkel forlangte Brændevin enten til Kjøbs eller til Givens, blev der skjænket ham en Dram i denne Tomling, og dermed maatte god Stodder lade sig nøje. Dette Tinbæger blev aldrig brugt i anden Anledning og blev kaldet „Maaden“ til at give Stakler Brændevin af.

163. „Vi drikke å sætte ve wos lissom di *Hwalles Kwonner*.“

Dæ wa Rakkere å Gjallere i Böjen, å di mot it drek å Glas elle Krues mæ di anne, så sku di ha djæ ihnt å drek ow, men di kam lih gât sammel mæ dem te Gillern. — Hvalløse ligger i Voldum Sogn. Ordspillet ligger i: sætter ved os (paa Bordet og i Livet), da Rakkerne ikke maatte lade gaa videre, men skulde sætte ved Siden af sig.

164. „A hâr soeld Højsten ve *Skyww* Markend.“

— „Ja, *Skyww* Markend er åw de bøjst.“

Meningen er, at hvad der sælges hjemme ved Bordskiven, sælges bedst, for det tærer mindst. I denne Samtale ligger et fortræffeligt Ordspil.

165. „Ved *Dommerby* Kirke er der et Hul, som er saa

- dybt, at naar man staar deri, kan man ikke øjne Kirketaarnet.“
 Saaledes siger man for at spotte over den kullede Kirke.
166. Naar man bliver lidt overrasket ved Synet af et eller andet og siger: Hov! svares:
 „*Hov* de ligger ve Gjestruplund.“
 Hov er en Losseplads ved Kattedgat i Hids Herred.
167. „*Harre* Guj å Hjærk Præjst,
 hwitten å dem ønder du bæjst?“
 Bruges undertiden for at afvise den, der spørger om noget, som enhver burde vide.
 Her benyttes Ordspillet, der ligger i Ordet *Harre*, som baade er et Sognavn og Herre. Vestjyden siger nemlig *Wåhahr*.
168. „Du ska nok te *Fejrup*.“
 Siges til en, som er søvnig. *Ferup* er en By i Jordrup Sogn, men betyder her *Fjerene* i Sengen.
169. „*Suelen* gor ålle nie i *Dawstrup*, å den stor ålle åp i *Mørke*.“
 Eller: „Di behøwver ålle *Lyws* i *Dawstrup*, å di kan ålle væh dem færuhen i *Mørke*.“
Dagstrup er i *Mørke* Sogn, *Øster-Lisbjærg* Herred.
170. Om to, der skal giftes, fremsætter man tit det Spørgsmaal: „Hvor skal de bo?“ Og der svares:
 „Di skal bow o *Hvegholm* å ha *Rændholm* i Forpagtning.“
 Disse to Stednavne er opdigtede. At hvege er at høre og spørge vidt omkring efter noget, og Meningen er da tydelig nok, naar vedkommende baade skal spørge efter og rende efter Fremtidshjemmet.
171. „Ja, bi, du er ett kommen øwver *Løghywc* ino.“
 Siges til den, der vil gjøre sig vigtig og dog er uerfaren. *Løghøj* at komme over skal altsaa være Erfarenhedens Kjendemerke.

172. „Hvor mange Lys brænder der op i *Hellum Kirke*?“
Er en Gaade, som kan stedfæstes hvor som helst.
Intet Lys brænder op.
173. „Er der Skaar i *Skaarup* og *Vejr* i *Vejrslev*, saa er der ikke *Tvil* (*Tvivil*) om *Tvilum*.“
174. „De er ett så næm å træff æ Måhd, får æ Mand, der løv omkring mæ en, blöw hænn imæld *Bølling* *Kjaers Knåld*.“
Ordspillet bestaar i, at *Måhd* ogsaa betyder *Made*, og det er ikke underligt, at *Engen* imod *Land-*
siden ligesom bliver henne eller slipper op imellem *Kjærknoldene*, da *Maden* gjerne gaar umærkelig over i *Grønne*, der er højere liggende og *knoldet*.
175. „A æ frå *Darum aw*.“
— „Hwifor sæjer do *aw*?“
„Få de te de gjö mæ unt, hwæ *Gång a tænker* o mi *Hjæmmen*.“

405. Stedlige Smaarim.

176. „Paa *Mors* der har Folk ogsaa djer *Kors*.“
Denne Talemaade skylder *Rimordet* sin Oprindelse, hvilket forøvrigt er *Tilfældet* med mange lignende *Stedrim*. Folk har haft stor *Tilbøjelighed* til at finde paa saadanne *Rim*, naar der kunde være eller findes nogen *Tankeforbindelse* imellem *Stednavnet* og de stedlige *Ejendommeligheder* eller *Forhold* der.
177. „Hvor er den Mand fra?“
— „A er fra *Dejret*,
Gu bejr'et.“
Dejret er en *By* i *Tved Sogn* paa *Mols*. Det er ellers en meget god *By*, hvad man ikke skulde formode af *Rimet*.

178. „I *Give*
der kan man blive.“
Dette Rim, der siger, at det er godt at være i det nævnte Sogn, er af saa gammel Oprindelse, at hverken Kroen eller Markederne kan have haft Indflydelse paa dets Oprindelse. Det er vist navnlig Rimordet, som har fremavlet Rimet.
179. „I *Bråhnd*
der flywver æ Pigger te Råhnd.“
Pigerne i Brande Sogn har tidligere haft Ord for at være noget selvfølende, maaske ikke uden Grund. I det mindste skal Sognets Beboere have ment, at deres Døtre i Sædelighed og Skjønhed havde Fortrinet for de omliggende Egenes Piger. Rimet antyder, at de havde let ved at blive gifte eller komme til Hvile paa Ranen ligesom Hønsene.
180. „ I *Sneh*
der hår di let Gleh,
men i *Hammer*
der er et båhre Jammer.“
Nørre-Snede og Hammer er Nabosogne. Rimet tyder nærmest paa Formuesvilkaarene i ældre Tid, men Egnen er ogsaa meget skarp og øde.
181. „Var ikke Kjær-Eng og Skalle-Føde,
saa var *Sunds* Sogn snart øde.“
Sunds Sogn har meget skarpsandede Jorder, saa det er i egentligste Forstand et Hedesogn. Det er tillige saa godt som aldeles fladt og uden en eneste Strækning med Lerunderlag. Men Sognet har store og gode Kjær og Enge, og midt i Sunds er en Sø, hvor der i alt Fald tidligere fangedes mange Fisk især Skaller. Det er dog en temmelig ringeagtet Fisk, og Sognets Beboere kaldes af Hensyn hertil med Øgenavnet „Skalleslugere“, en folkelig Benævnelse for en Slags Svømefugle.

182. „I *Hanning* æ et gât,
i *Rind* æ et smât,
i *Snæbjærre*
æ di møj gjærre,
i *Assing* å *Felding*
dæ löwe di ve Rowmjels Velling.“
Herning har for Størstedelen gode Jorder med Lerunderlag, men Rind er meget sandet. Ligesaa Assing og S.-Felding, hvor der des Aarsag hovedsagelig avles Rug. Rugmels-Grød og Vælling er i Hammerum Herred en yndet Ret, som derimod slet ikke kjendes eller spises i mange andre Egne.
183. „*Hjøbærre* å *Ålsrohde*
di ere tow Bæjder så gode,
Oelss er så bar i Bøj,
Homme Kow hår engen Løj.“
Højbjerg, Aalsrode og Aalsø er Byer i Aalsø Sogn, og dette med Homaa Sogn ligger i Mols Sønder-Herred. Husene i Homaa var nær ved at vælte, derfor havde Køerne ingen Ly i dem. Versets Sprog er forfinet Dialekt.
184. „Han war i Wähnd
i *Brähnd*,
så kom han te *Giww*
å bliww,
men te *Omm'*
fæk han ett Låw å komm.“
Rimet er fornemmelig bygget paa Rimordene, men har sandsynligvis dog en historisk Anledning. Der er saaledes blevet pegt paa, at den, der omtales, hvis det er en bestemt Person, maa ske er en Herremandssøn fra Brande, der til sidst blev Degn i Omme som forulykket Student. Muligvis dog Rimet er meget ældre.
185. „I *Rind*
der løvver åld æ Dæwwel ind.“

Skylder vel nærmest Rimordet sin Oprindelse. Men Rind har forhen været et yndet Tilholdssted for Kjæltringer og alle Haande Pæk. De Rind Rakkere er vidt kjendte. Her menes Rind ved Herning.

186. „Han æ fræ *Skræ*,
hur åld æ Dæwwel kommer fræ.“
Byen Skræ i Torning ligger paa et meget fattigt og ufrugtbart Strøg. Ved Djævlene tænkes navnlig paa de fattige Djævle, Kjæltringer og Omløbere.
187. „Den, der kan gaa gjennem *Dalsgaard* uskjænd, den kan gaa gjennem Høllded ubrænd.“
Saaledes siges om mange flere Byer end netop Dalsgaard i Mammen Sogn, at de er overfyldte af Sladder og Bagtalelse, der endog ytrer sig imod vejfarende ved at gjøre Nar ad dem.
188. „Han æ lissom dem i *Skyww*,
dæ vil hæller ha end gyww.“
Lyder ogsaa saaledes:
„Han er født i *Skive*,
han vil hellere have end give.“
189. „A æ fræ *Hjemstok*,
I kender mæ nok.“
Siges afvisende til den, der spørger om ens Hjem, naar man mener, at man ikke behøver at tage noget Hensyn til den spørgende. Hjemstok er en lille By i Aarhus-Egnen.
190. „Hvor vil du hen?“
— „A vil te *Farre*
å skyd Sparre,
så ka du go te *Hammel*
å sammel.“
Farre er en By i Sporup, Nabosogn til Hammel. Svaret er tydelig nok en Tilbagevisning af et

næsvist Spørgsmaal. Forøvrigt er det hele bygget over Rimordene.

191. „I Øs
der hår di Køjer i djæ Nøs;
men i *Romm*
der er di flest Huhs tomm.“
Ørs har forhen været en Hovedgaard i Rom Sogn,
men er nu delt i to større Gaarde.
192. „I Øls
der æder de Brød til Pøls.“
Øls ved Hobro er en god Rugeegn. Jorderne er
af skarpsandet Beskaffenhed.
193. „Han vilde haft sin Ko til *Lækk*,
men den vild' ikke la' sig trækk'.“
Der er store Kvægmarkeder i Læk i Sønderjyl-
land. Rimet bruges om en, for hvem et større
Foretagende er mislykket.
194. „Somm gor te *Sjørring*, å somm gor te *Spærring*,
å så ka hwær go, som den hår *Ærring*.“
Sjørring og Spærring er to Byer vest for Tisted.
195. „Hvor langt er der fra *Klim* og til *Kløve*?“
— „Frå Klöww å te *Klim*
dær æ halfjahr Mil,
de kan go po *Rim*.“
Klim og *Kløve* findes i Tyland, *Kløve* ligger ved
Limfjorden, halvanden Mil fra *Tisted*.
196. „Nær vi gor te *Ajt*,
så lærer vi å go sajt.“
Ajt ligger paa en stor *Bakke*, som det vil holde
haardt nok at gaa rask op ad.
197. „I *Ilder*
der blywver di ålder vilder.“
Ilder i Grønbæk Sogn har forhen været meget
berygget for sit *Tiggerpak*. Alle Omstrejferne i
en vid *Omkreds* sagde, at de havde hjemme i

- Ilder Huse. Nu er der foregaaet en glædelig Forandring hermed.
198. „I *Vigså* å *Bæhr*
æ der gåt å væhr,
der æ let å væjr å let å bæhr.“
Her sigtes til Høhøsten og Højbjergingen i Klitterne. Man maa nemlig bære Høet ud i Sække, fordi man i Almindelighed ikke kan kjøre der inde med Vogne og samle det paa.
199. „*Riber* Mogkjøren,
Kalslund Hjökjøren
å Helvedes Pihn
for ålder *Æhnd*.“
Ribe har langt til sin Agermark, og Kalvslund til sin Eng, deraf Remsen.
200. „Hwa di *Kalslunder* ka fähværre,
ka di *Farupper* dærre.“
Folkene i Kalvslund lader til at være nøjsomme og paapassende, hvorimod de i Farup nok er det modsatte. De store Bønder i N. Farup laaner Penge hos Kalvslund smaa Bønder.
201. „Di *Gjennerbo* Nitter
di *Haverslund* Profitter.“
Har samme Betydning som det foregaaende Rim.
De to Byer ligger nord for Aabenraa.
202. „*Salling*, do *Valling*, do *Vippenadalling*,
do aabenstaaende stomphållad *Salling*,
Mås i æ *Wås*, i æ *Fywr*, i æ *Fås*,
bette kjønne romphållad *Mås*.“
Lader til at være et Nidvers.
203. „Du skal te *Æm*
å ha din *Röw* slaaet fuld a *Sæm*,
å så sihn te *Vrå*
å fo dem taet å.“
Ikke andet end en slet og ret Rimpøg. Em og Vraa er Sognavne i Vendsyssel.

204. „Der var en Synder,
der kom fra *Flynder*
og løb til *Rom*,
hvor æ Trommer løber om,
og siden blev de Romm Syndere
alle sammen til *Flyndere*.“

Rom og *Flynder* er i Lemvig-Egnen. Remsens Oprindelse er ellers Udg. ubekjendt. Det ser jo ud til at være et Nidvers.

205. „No ska I ha Tak bodde i *Asp* å i *Lind*
først få jæ Offer å så få jæ Tind;
men Skam skal kom i dem Kwonner sønden den
lille bitte O!

di lawwer djæ Wåst så ussel smo.“

Saaledes skal en Præst paa Prækestolen have afgivet sin Dom over Sognefolkene. Han taler om deres Ydelser til ham af Offer, Tiende og Nannestost.

206. Svend Felding han sidder i *Felding Mows*
å rårhver åp te Kræ Bjærre:
„Hwa heller vil du gi mæ en Skip Hawwer te |mi
Hæst,
heller åw du vil gi mæ en fi Kjærre?“
Synes at være et dunkelt Minde om den bekjendte
Sagnhelt Svend Felding.

405. Sted-Remser.

207. „*Hem, Lem, Lilim,*
Harre, Hjerik, Vilim,
Tisse, Tårp, Suend,
Vinnd, Skyww, Luend“.
En Remse om nogle Navne i Salling.“
208. „*Hundslund* æ en Kjerkebøj,
Kjesgoe legge let i Løj,
Swönballe æ en Howwedstad,

Sondrup æ en mawe Rad,
Skabling æ en fjette Stad
 die nie ve Hawet ad.“

Det er Byer i Hundslund Nedresogn, altsaa Sognets sydlige Del.

209. „*Rownhåldt*, *Guldfåhowe* (Guldforhoved),
Kålpen å *Kjæshowe* (Kjærshoved),
Tywkjær å *Rom*,
Drækbårre å *Drandtom*,
Knærpensåhnd å *Klæmm*,
 stowe Gohr öwwer åld dæm.“
 Stednavne fra Egnen mellem Silkeborg og Herning.

210. „*Wång* æ swång,
Tarp æ skarp,
Usseltåwt lægger æ Kown o æ Låwt,
Långfåld gir æ Pångfold,
 æ *Hejejour* lægger æ Brø o æ Bowr.“
 Markrim fra Birkmose, Timring Sogn.

211. „*Håt* er en guwe By (Harte),
Poby legger let i Ly (Paaby),
 i *Æjstrup* awler di gåt Råw (Ejstrup),
 i *Ståftrup* hår di djæs behåw (Stubdrup),
 i *Lønggor* hår di Row å sæhl (Lynggaard),
 i *Brøsgor* hår di Pæhng å tæhl (Brødsgaard),
 å i æ *Møll* mål di Hwæhd.“

Alle disse Navne er fra Harte Sogn ved Kolding. Jorderne der er af højst forskjellig Beskaffenhed.

212. „*Haww* Knatrer å *Kållund* Tatrer
 å *Fåhstrop* Hjårrer å *Bjöstrop* Bårrer
 å *Auwerskow* Trærrer å *Hammerom* Swærrer
 å *Berk* Hærrer di ær i jæn *Æjn*.“
 Folkene i Bjødstrup og Birk synes her at være oven paa, siden de kaldes Borgere og Herrer, medens de i Agerskov og Hammerum skyldes for at have Lyst til Træde og Banden, og Have-

Folkene faar Navn efter deres sandede Agerbrinker, men i Kollund ser det ud, som der er fuldt op af Tatere (Kjæltringer).

213. „*Snøbjærre* Skraddel å *Tjörriug* Adde,
Gullestrup Krakler å *Hanning* Stakler,
Rend Rakker å *Ahnbårre* Såkker,
Skarrild Pølser å *Fælding* Fohrhåwder,
Vildbjærre Vrimler å *Timring* Trilrer.“

Som Bidrag til Forstaaelse af denne Byremse kan følgende Gisninger anføres:

Ved Skradel forstaas Smaafolk, Praktkere, og ved Adel: gode Folk, Gaardfolk. De Rind Rakkere er vidt kjendte. Sokker minder om Uldbindingen, og det lader til, der har været dygtige Bindere i Arnborg, men i det Sogn er ogsaa mange Faar. At de spiser Pølser, Svinepølser i Skarrild, men slagter Faar i Felding, tyder paa Forskjel i Jordens Frugtbarhed, og det lader til, at Vildbjærg har været godt befolket, medens Markvejene har været lange i Timring.

214. En tilsvarende Remse lyder som følger:

„*Fælding* Fohrhawwe, *Assing* Stålstång,
Skarrild Pølser, *Ahnbårre* Grødlyww,
Bråhnd Gjæs å *Æjstrop* Håwvårm.“

Her sigtes nok til den stivsindede Befolkning i Assing, til Boghvedeavlen i Arnborg, til de store Hedestrækninger i Ejstrup og til den mere frugtbare Egn med Gaaseavl i Brande.

215. „*Estrup* Fruer,
Eskelund Duer,
Tuesbøl Wandhaller,
Gjerndrup Kålswiere,
Hwålvad Mjøblændere (Hulvad).“

De fire sidste Navne er fra Brørup Sogn vest for Kolding. Estrup er en Hovedgaard i Nabosognet Malt, og deraf kommer saa Udtrykket Fruer.

216. „*Uldbårre Arrel*
 å *Staby Krarrel*,
Husbybo hyw
 å *Nehsombo nyww*,
 å æ *Fjandbo lævver* mæ djær stâhnend *Knyww*:
Skjær Bejer, skjær Bejer!“
 Adel er gode Folk, og *Kradel* er *Fattigfolk*, *Folkene* i *Husby* siges her at være storladne og i *Nissum* at være noget gjerrige. I *Fjande* er mange *Fiskere*, der løber med deres *Knive* og skærer *Mading* af til *Fiskekrogene*.
217. „*Di Tihs Grihs* (d. e. *Tise*),
 di *Wrenste* *Mennesker* (*Vrensted*),
 di *Åssendrup* *Herrer* (*Aasendrup*),
 di *Vitrup* *Tyww* (*Vitrup*),
 di *Skjøtrup* *Knyww* (*Skjøtrup*),
 di *Kløjtes Kåkk* (*Børglum Kloster*),
 di *Marrigor Såkk* (*Mariegaard*),
 di æ wit bekjæj!“
218. „*Darum Duh*,
Vilslev Fruh,
Sejstrup Sødgrød,
Hunderup røh Åhsk,
Kragelund Katt,
Mulvad mjaws Katt,
Allerup Sæhknepp.“
219. „*Di Håwbårre Sjølhærrer* (*Hovborg*),
 di *Assersbøl Fruer* (*Adsbølbøl*),
 di *Lindknud Ståhdere*,
 di *Vitrup Håhdere.*“
 Om *Byer* i *Lindknud Sogn*.
220. „*Owsing Rænder* (*Ogsvang*),
Bresbøl Spænder (*Brigsbøl*),
Åndrop Sjølhærrer (*Arndrup*),
Skads Wandtapp.“
 Fra det vestre *Skoledistrikt* i *Skads Sogn*.

221. „*Bøwl* Tætter (Bøvl),
Kjerkeby Rætter (Kirkeby),
Omm Herrer (S.-Omme),
Hallundbæk Mærrer,
Bråhnd Addel (Brande),
Felskov Skraddel (Filskov),
Mjøjærre Mjælk å Brø (Møjbjerg).“
 Fra Sønder-Omme og Brande Sogne.
222. „*Hajstrup* ligger i Smørsig,
Drostrup di hær enne Lihg,
 i *Lundmark* æder di Wost å Brø,
 i *Såtrup* vil di hungerdø.“
 Fra Tønder-Eggen.
223. „*Søes* å *Ries* å *Brunnd*
 di legger å gylden Bunnd;
Lunderup, *Hønkys*, *Mjøs*
 der æder di Brø te Pøls.“
 Fra Eggen tæt vest for Aabenraa.
224. „*Branderup*, *Rurup*, *Røwslund* å *ø Møll!*
 stakket Dans er snart sprungen.“
 Meningen er, at et lille Sogns Byer er snart
 nævnede. Fra Branderup nordvest for Aabenraa.
225. „*Hem*, *Tem*, *Tømmerby*,
Salten, *Galten*, *Ry-By*,
Urup og *Purup*,
Donnerup Ladegaard,
Ganterup Kro.“
226. „*Håw*, *Malle*, *Kloww* (Hov, Kløv),
Tisste, *Visse* (Tisted, Vigsø),
Bjæe, *Ræe* (Bjerre, Rær).“
 Stednavne fra Ty.
227. „*Humlumbo*-Foer,
 å *Ressenbo*-Swin (Resen),
Gujombo-Stårk (Gudum)
 å *Fabjærre*-Fårk (Fabjerg),
Lamvigs Mø (Lemvig),

Hellum Sø,
 Romm Rækk,
 Tørring Smækk,
 Hærboør Gjæs,
 Fjaltring Gassi.“

228. Der var en Student, som var stam, og derfor havde han heller intet Præstekald faaet endnu. Endelig, da han længe havde gaaet og ventet paa Levebrød, tilbød Kongen ham, at han maatte faa alle de Sogne, han kunde opregne uden at stamme. Det blev han glad over, og saa begyndte han:

„Omm å Hoen
 de æ mi ejen Kjærkesown,
 Grindste å Grehn
 kan a åw betjehn,
 Gywsku å Gyw
 å Ringgyw
 å så den lille Kapernaum ve æ Vej,
 a ka ta ta ta mæ den mæj.“

Saadan gaar det, naar man er altfor begjærlig. Havde Studenten nu villet lade sig nøje med et Par Sogne, havde det gaaet godt, men nu lavede han det saadan, at han fik ingen af dem.

229. „Nes å Gjörriing å Buhr å Sihr,
 de æ kâlde Kjærker åld fih;,
 Nes å Gjörriing å Buhr å Sihr å Væm,
 de æ kâlde Kjærker åld fæm“.

230. „Asp, Lem, Sir
 er kullede Kirker alle fir.“

231. „Hans Wäst å Walld
 han flywwer öwer alld,
 han stoel en Kat
 o Ywwelnat,
 han fowr en te Währ,
 han lo en fâswähr,
 han fowr en te Rihv,

han lo en fâskriww,
 han fowr en te *Væjl*,
 han lo en fâsæjl,
 han fowr en te *Auvenro*
 dær fæk han hwærken Rest eller Klåww å stejg
 en o,

så mot han ehd hans Kat ro
 te en Sæt suer Mjælk.“

232. „Mekkel Röv

han skröw en Bröw,
 han sænd en te *Skyow*
 å lo en beskryww,
 han sænd en te *Væjl*
 å lo en fâsæjl,
 han sænd en te *Währ*
 å lo en fâswähr,
 han sænd en te *Rihv*
 å lo en sæt i Knihv,
 han sænd en te *Gram*,
 men så fæk en Skam.“

233. „Mikkel Ræw

han kjöwt sæ en Bræw,
 han sænd en te *Skiww*
 å lo en beskriww,
 han sænd en te *Væjl*
 å lo en forsæjl,
 han sænd en te *Währ*
 å lo en fâswähr,
 han sænd en te *Ohs*
 å lo en slå i Lohs.“

Dette Rim har nogen Sammenhæng med den
 Maade, hvorpaa der i ældre Tid forhvervedes
 Hjemmel paa faste Ejendomme — naturligvis
 naar Bynavnene kun anses tilføjede for Rimets
 Skyld. Det er naturligvis opstaaet som Spotte-

vers over den omstændelige Maade, hvorpaa saadan Erhvervelse skulde ske. Man maatte sende Kjøbebrevet baade i Øster og Vester, indtil alt blev i Orden, og man fik sit Laasebrev tilbage.

234. „Dær wa en Mand, dæ vild uer i Værden å seje sæ om,

så kam han te *Omm*,
 dæhr war di så fromm,
 så kam han te *Heje*,
 dæhr gå di ham hans Skeje,
 så kam han te *Håwwer*,
 dæhr ga di ham hans Dæwwer,
 så kam han te *Bræjning*,
 dæhr vist di hwærken Rå hæ Ræjning,
 så kam han te *Wend*,
 dæhr vist di hwærken uer hæller end,
 så kam han te *Rind*,
 dæhr gik åld æ Döwwel ind.“

235. I efterfølgende Remse bliver *Gjellerup* Bys Mænd tydelig kjendetegnede hver især ved de dem ejendommelige Mundheld:

„Skam i et“, saa Anders Østergaard.
 „Rigtig“, saa Klavs.
 „Mi Sæl å Salighed“, saa Povl Storgaard.
 „De er så rele“, saa Kræ Pæjersen.
 „Pippide“, saa Pe Jensen.
 „Jaja“, saa Jens Hammerum.
 „Væ så gowe å sæt dæ nejð“, saa Jens Fonesbæk.
 „Höj“ saa Per Aastesen.
 „Fanden får i mæ“, saa Anders Bundgaard.
 „Lala!“ saa Hans Kaas.
 „Lille Gud!“ saa Jepp.
 „Død å Pihn!“ saa Søren Braahnd.
 „De va jæn vi håd!“ saa Per Troelsen.

„I ka ett følle mæ o ti Binding nær“, saa Jens
Krøjgaard.

„Nu vil, nu vil, nu ville vi hjem“, saa Kræ Ve-
stergaard.

„De ka wal skeje“, saa Søren Maatensen.
Østergaard, Bundgaard, Krøjgaard og Vestergaard
er endnu enkelte Gaardes Navne i Byen.

236. „Jæspær Mowwensbjærre war en jænywwe Mand,
Kræ Kwårbjærre so så gåt i Stand,
Kræ Dæjn gik mæ hans Yws å hans Höwl,
Jens Söwrensen war en krompen Döwl,
Jakob Bjærregor gik så stålt i hans Goer,
Jakob Skræjer gik mæ hans Pæhs å hans Saws
ve hans Loer,

Kræ Kjaer han kjohr så tit te Holstbrow,
Knud Gåhd lo hjæmm i Hwihl å Row,
Rasmus wa så fåhg,

Wålle Mahsen sått hans Røw tebåhg,
å Jakkob wåjed i Høller te hans Håhg.“

Denne Remse om Mændene i *Vædersø* meddeles
som en Prøve paa den store Mængde Nidvers,
der har været gængse omkring i alle Egne
baade i ældre og nyere Tid. Af en Smæderemse
fra *Stadil* anføres kun følgende:

237. „Per Snedker gor med hans Øws å hans Höwl,
Kræ Le de er en krompen Döwl,
Per Vestergor han gi'r hver Tobak,
å Maren er ikk heller så knap.“

238. „I *Tokhiwet*
dæ ka ingen væ faniwet,
Karen vil napp, å Mikkøl vil slo,
æ Lön æ lelle, å æ Meldmadder smo,
tihle åp å silde i Seng,
Fanden sku tjen' i Tokhiwet få Dreng!“
Tykhøj er to Gaarde i Gadbjerg Sogn ved Vejle.
Til denne Remse haves mange Sidestykker baade

stedfæstede og ikke stedfæstede. De udtrykker alle en Hyrdedrengs Klagemaal over den daarlige Tjeneste og den daarlige Behandling.

I Børnerim og Børneremser forekommer tit Stednavne, der dog i Almindelighed er indflåttede for Rimets Skyld og ikke har saa indgribende Betydning, at saadanne Remser kan betegnes som *stedlige* i Ordets her brugte Bemærkelse. I Rim om Storken hører man tit Kjøbenhavn nævne, i Hyrderim træffes f. Ex. Ty, i Gaader f. Ex. Hamborg, i Bogstavremser Horsens eller Fyn o. s. v.

Af Tælleremser skal dog her medtages én:

239. „Jænyww — Dåggerhowe — Trebejn — Fejrskow
— Fawrskow — Selbjære — Sjöbjærre — Olling
— Nesbæk — Tisbæk — Ulstrup — Tulstrup —
Trælund — Fjend' — Fjand' — Sejbæk-Sand'
— Syvvebæk — Albæk — Nörkjær — Tywkjær,“
der svarer til Tallene fra 1 til 20,
og af Børnenes Staveøvelser kan hidsættes to:
240. „En Sæm å en Væjning,
de ka sæj Bræjning,
en Foer mæ en löjen Loer
de ka sæj *Bræjninggoer* (Bregninggaard).“
241. „Æ Lof å æ Tæjj
de ka sæj Snæjj,
å æ Ring å æ Bjærre
de ka sæj *Snæjbjærre* (Snejbjærg).“

XII. Aftryk af en Kunstbog.

En bog om adskielligt Videnskaber

som til Hør Mig Casper Pedersen

av Høybærg

1785 den 7. April.

1. Om et Mineske er forgiort: Da Kiøb balsom salfrus for 8 skiæling giv den syge det ind udi een Pæl lonket øl 3 gang.

2. Om et Mineske haver noget spøgelse at be- stele med: Da tag samme Miniske og før det udi Kiærkgaarden og grav en grav saa at det kand lige udi og et Minesk som haver sin egen navn udi sognet at kome det Jor paa dette Mineske tag den op igiæn og før den hiæm og leg den i sin sæng at sove.

3. Om et Mineske er galen eller fra sin forstand: Da tag dyvels dræk 1 ski. sal Piter 1 sk bebergiæl 1 sk og naaget blod af same Mineske og kom det udi en egeskal og sæt det til ilden at det koger hor stød det til Polver og giv den det udi lunket øl 9 gang.

4. Om en Mands Chreatur er for gort eller hands gaar er besat af unde folk: Da gak avet omkring hands gaar 3 gang udi lusitærs navn sæt saa en le- vendes Chreatur som haver Klør og grav det levendes ned mit udi gaarden udi same Mands navn.

5. Dersom Mælken er bort tagen fra en Kov:

da Malk hende udi fandens navn saa meget som en halv Pote tag saa 9 slas grøn træ gjør ild Paa med same træ og det i same mands navn og heng saa kedelen derover og lad den syde ind til den bliver tør.

6. Om en Chreatur er forgiort: da kiøb sal Piter 4 β dyvelsdræk 4 β bebergiæl 4 β lønborg salt 4 β tag saa meget af hver part som en nødkiærn tvær det væl udi en halv Pæl sød Mælk og giv same Chreatur det ind og giv det noget mælk bag efter.

7. Dersom en Hæxse tager dit mælk: da Kiøb en mark Egstol lad en smed slaa dig en hæste skov deraf med 5 eller 7 huler der Paa og Værm den Vel og kom den udi mælken en torsdags morgen før sollen opgaar da skal den satens Kone blive opbrænt Paa sit hele Legeme.

8. At se Hæxser udi Kiærken: tag en støke læder som er tagen af en likiste som er en hul Paa som en søm er udtagen og see der igjænem naær du er i Kiærken da kand du see at de unde folk vænder sig bagvendt med rumpen til Præsten.

9. Rod for en som er forgiort. at intet andet ey kand hielp: leg ham i Jorden og Pløy og sae over ham tag ham siden op er Pratum.

10. Om en Kov eller andet Chreatur er forgiort: da stæl 3 Koel i 3 Kalegaaer ien Koel i hver men det Maae være tiendes og leg den med roden for dem eder di det da kommer di dem, eder di det ikke da dør di.

11. For Kolde syge: Par Paar dierken Krut 2 β Dusen gylden Krut 2 β at sydes udi en Pot øl til det bliver indkoget til een pæl dette at drike naar det vil risti dem.

12. Et andet raad for det samme: Klyv en beveresk som stoer og groer og før dem nøgen igiænem den ben den tilsamen.

13. For det same: Naar det vil reste den lad den

gaa til en Vandam og lad den øse vand med sin hand lad den buke sig stød den uforvarendes ud i vandet at den bliver for skræket.

14. Om det samme: at drike saa meget Vilvand som den kand tolle.

15. Om det samme: at gaa udi en værm bager oven naar det vil riste den.

16. Morsot: Hogorm hinde at indgives Paa smørebrod, eller: Tag over ring af brod og riv tag 3 eller 5 levendes Lus og indgives fastendes i Vand — lus af en ung dreng.

17. Et andet: gulrod at sætes paa brændevin at tage for 2 sk.

18. For Kolde: brænd tvende spege sild til Polver og gives ind 2 gange udi brændevin.

19. Kolde: Peder olli drober for 4 skiæl: at indgives udi tevand 2 gange Naar det angriber dem.

20. At skrive for Kolde: N. N. lige saa mange Aar Hied er ekki hiem Kolden skal blive hæn at skrive en stræg i skiorsteen for hvær gang at det haver restet den og een stræg over alt før sollen opstoer om morgenen som skal læses for skorsteen.

21. At skyde Vist: Tag en levende Ugle skiær dend op tag Hiærtet og de 3 længste fiæder af den høyre vinge og bend Paa din høyre arm saa kand du træfe hvad du sigter efter.

22. For døvelse: Tag rædike og skiær i tønde skiver og leg i en fad og strø fin salt derpaa og lad det staae i 24 Timer tag saltet af og Pærs saa saft deraf dryp naagle drober i øret og leg sig paa den anden side.

23. At see om en Pige haver havt meed Kalfolk at bestele: Da er der en hvid prik Paa dens øysteen.

24. At forbyde hæxser at for giøre en Mans Creaturer: Boer et hul i dørtræ og sæt dyvelsdræk flyvrøn bever giæl hør frø og ægstol som er giort

Kors Paa enden, sæt det udi hulet og en tol med en skur lanse ad at det Kand have lovt:

25. Rod for en Chreatur som er forgiort: tag 3 qvester av en slax træ som er ufrugtbar naaer sollen er gaaen ner og slo 3 slag med dem paa det Chreatur steltiendes og brænd dem strax.

26. Naar hæxser forbyder at Kiærn smør: slaa 4 søm af ægstol og fæst giorden inden i Kiærnen medi 3 og den 4de at slaa udi enden af staven.

27. Et andet raad: Tag en hugormbrod og sæt udi nederende af Kiærnstav.

28. Naar en Chreatur er forgiort at det Dør — da tag noget af det kiød saa værm som det er død og Kom det i en Mæsingedel og kog det udi fandens navn gjør Ild Paa i same mands navn Men Luk at ingen ser ilden som Kommer til dørren thi Hæxen kommer og vil ind til ilden da kand du see hvem der er din skade Mand.

29. At skyde vest: Tag et Miniske Hiærnbeen og naaget mul og een bøn at sæte i de mul at den groer tag stelken av bønnen og sæt i din hat da kand du træfe hvad du vil.

30. Sant Hans Til bade Jomfru Maria. Jeg tilbeder Jesum Naserene saa for Mint skal du rotter og mus Være at gjøre mig skade som den urætfærdige foget Vor Hemerig forbudet der besider ting og ræt og Dømer uræt det er saa sandt og vist som Maria føde Jesum Christ i N g f g s og den hellig aand amen.

31. At stelle Marren Med oer: Gud stelle Mand Hans søn steller Vier, Vind og Vand nu I Iesu Navn ieg steler Moeren under min Haand i Navn g f og g s og g den helige Aand.

32. For Mus udi Husene: gjør saadan een figur udi laden paa iorden: tag 4 svinlort og sæt i den

figur tag dyvelsdræk for 6 Sk. og bland det udi tør Mask og Kog det og strø det over din lagulv.

33. Maven at stærke: bor røder 2 giøbing at Koges i 2 Poter van in til den ene Pot er Indkoget og drik ofte om dagen.

34. For Kolde syge: Tag Mæsviin 1 Pægl kom der udi een nye giort varm Hønsæg og lad staa i 24 timer under lugt laag og gives ind $\frac{1}{2}$ Time før det rester dem.

35. For levendes æder: Hiorten stander paa heden og helder med sit Hoved da Komer Jesus gud søn gangendes frem Hvad skader dig hvi rober du saa høyt med tangkerne din derfor rober ieg saa høyt med tangkeren min for den Vrede Vorm haver mig bet og hand haver mig fuld af æder skot haver den vrede orm dig bit og haver dig ful af æder skot da skal dig sigene med mine Tiie fingre og de tol gode gus engeler saa det skal forsvinde som dog i dal og salt for rindendes vand det at 3 gang.

36. For død æder: Jesus gik hen ad Vien med en hvid søl Kand Paa sin Høyre Arm Hiærtelig lure du haver eder Kongen tenderet dig da skal ieg dig sigene med minne tiie fingere og de tol gode guds engele saa det skal forsvinde som dog for soel og salt for rindendes vand — I N g f s og H Aand det at læses tre gang.

37. Til Hæstes bolen been: Speritus Nedrum for — 4 β At smøres med.

38. For Moesot: Tag tre Medevorm og Kog dem og drik.

39. For det same: gulrod at sættes Paa brønde- vin og drik deraf om Morgen fastendes.

40. At bende vedet som er forgiort: bend den ved hornet Almin Harpis 2 β .

41. Naar Hexer bender Monden Paa en qu — Da Tag tre gloendes gløder og kom udi een Kolsblad og

kom den i koeens Hals og spõt tre gang udi Monden.

42. Naar en Mineske ikke kand røre sin lor og been: Tag terpentini olli Perikom olli Jomfru vox og Hvid terpentini og verm det til samen blød en lenet klud der udi og leg verm ved og værm den tit og leg ved lorkrog verm same klud.

43. For Vattersot: gul rod 4 β , Mæster rod 4 β , engelsk salt 4 β , Jnsianrod 6 β at sætes paa brændevin og nedgraves udi Jorden udi 24 timer og tage en glas fuld morgen og aften. Probatum.

44. For Moren eller Colik: Hiærtet af en hand Mor til en qvind af en hund Mor til en Karel at skiæres udi tønne skiver og at edes naar det griber dem an.

45. Til bæster for Hialt: smør stedet med den smørelse som er blandet til samen Laurbørsalve 8 β , Diansalve 8 β , spægerolli 8 β , Tægelsten olli 8 β .

46. For bir at stele: I men unvies af das hellige Paridis falt af den grønne gres su vatsen ont tonningen som Mineskens bens i Namen got fater og got søn og god den helig Aand Ammen.¹⁾

47. At stille Bier: Tag en levende Hogorm og sæt i en Hul i en stykke træ og læg i din bihaug ved foran ved dine Bier²⁾.

48. Bøs at forgørre. Tag den imel din hender og sig forbandet være du fra nu intil evig tid I nau g. f. s. og den h. A. Ammen.¹⁾

49. Biir At stele. I Men un Vies Af Das Hellige Paradeis Falt af den grønne grus su Vatsen dent tonningen som Miniskens bens i Navn got fatter og gud søn og den hellig Aands Amen det at Læses 3 gang.

50. Kiærlighed at giøre: Tag een Nye giort Høns æg og skriv den sin Navn Paa som du Vil holde af og grav den ned udi Forrestii og sig Lige som den

¹⁾ skrevet med en anden Haand.

²⁾ skrevet med en tredje Haand.

æg og dit Navn ronder her til haabe saa skal din
kiærlighed vorde til Mig. I Navn g. f. i Navn g. s.
og g. d. H. A. Amen.

51. For Mælk og Fløde: indgiv Koen brødkromer
svoul salt før dag.

52. For een flod: gaae stel tiendes til een fee
høved som di slagter skiær en stæk af den som det
beverer og gaae steltiendes hiæm og stryg tre gang
Paa skaden boer saa en hul paa en Pile ved den side
som sollen skener først paa om Morgenen og stek Kiø-
det deri lige som det ronder saa læges det.

53. For Kalve at di skal leve: tag svaul Krud
Mæsterrod indgiv i det første Mælk.

54. At Plage een Hæx: Naar hun sætter smør
Paa dørtæ eller anden steds Tag det i fandens Navn
og sæt det udi een hyvels nav og kiør saa stærk.

55. For børn som er tyk: giv den een teskeeful
Rabarber sirup om Morgenen fastendes til den lagserer.

56. Blod at stille: Nardus — sardus Deus i
Navn g. f. g. s. og g. den h. A. læs fader vor der
efter læst Maria fik en soer paa dis gud lod det hværken
bløde bol eller svi mer i guds egen sii Amen og fader
vor efter læst.

57. En anden Maade at stele blodet: Blodet rin-
der nu aldrig saa Røde at det io skal blive som det
var af den døde I Navn g. f. g. s. og g. d. hellig Aand
læs det 3 gang.

58. For Vorter: skjær lige saa mange skurer Paa
en pind som du haver vorter og brend den.

59. For det Hvide: Naar det flyder for meget
Indgiv Hende Elise boms olli saa steles det.

60. Raad for Mælk og fløde som er fordærvet:
Tag vand i Mod strømen Kom der i 3 hender fulde
salt og kog det og toe seikar dermed — tag saa fly-
røn og skriv 9 gang om i hver kar saa bliver det
bedre.

61. For lus i Klæderne: Kiøb Diantsalve og qvægsølv og smør paa sin bælte og bær om sit liv.

62. For en foerfald: Tag Hiærtet og Panbenet og brænd til Polver det skal være av en lam som er fød af en orringfoer.

63. For børn som vil ikke trives. Tag 3 eg Kog og leg en søl ske deri og kast egen ud at der er noget at der koger dem toe barenet deri gjør det 3 gang.

64. Hiært spænd sale at smøre med under brøst seen salle at smøre i leder med.

65. For børn som vil ey trives: Tag en Pose kom deri en synaal som er brøt i 3 støker og kom deri mul som er tagen ved Kiærkedøren — hent det tiendes og kom rav deri og læg Paa den syge.

66. Støt stadrian 2 β til bæster for Lus.

67. For skrækelse og Hiærte angest. Af blodet Rødstoets Polver at Ind tage udi teevand er Probatum.

68. At see Hexser udi Kiærken: tag 5 finger urt med rod og leg under din hat.

69. Naar en Creatur dør af for giørelse: da tag Hiærtet og steg den da skal det hialpe.

70. Naar du vil at en Mands ge Mægt ey skal staa: Da tag en synoel som er syet om en lig med og stek i iorden som hand Piser om Morgenen og lad den side der i iorden saa længe den sider der kand hand ey faae den til at staae — tag den op og vend Jorden saa staaer den Probatom.

71. At giøre sig hoer: Da tag en støk af en Piges særk som hendes første tid er komen Paa og leg det i een Pot vin og grav det i Jorden og lad det staae i 24 timer og Naar du vil være hoer da tag en glas ful.

72. Det første at du skal give din Kov naar hun haver Kielvet — brød Malt og salt og hviløg svoul bland det til samen og giv den ind saa Kand ingen trol folk Malke din Koe.

73. For alle slax Hoved Værk: Meyran olli ofte i Næsen opdragen borttager al hovedes Værk og pine.

74. Om Mand bender Hovedet af en Aftenbake udi en sort Klud og bender det siden et Miniskes høyre Arm da sover det ikke før det borttages.

75. At stelle Morren med ord: Sæt din Høyre haand Paa stedet og læs dise or Morlil hvorfor Plager du hende du skal stele staa og til hendes røk gaae.

76. At komme een Pige til at løbe til sig: Da tag en synol som er syet om en lig med tag en hoer af hendes hovet og træk i synoel i fandens navn og sæt den i vindivebly uden til udi fandens navn saa kommer hun til dig naar du vil at hun skal gaae sin vey igjæn da tag synoel ind. Probatum.

77. Vil du plage en qvænfolk: da tag en mul Hvalp levende og kræng den af og giv agt paa hvor den qvænde lader sit Vand tag det Jor som hun piste paa og staap og fyl huden med da skal du grave det ned under tag drov da skal du see forundring naar du vil at hun skal blive beedre da tag den op og tag muldet af lige som du tager af til saa bedres hun. Probatum.

78. At en qvinde kand Kome en Kal til at elske sig: En Qvinde gaar Paa Kiærkegaarden og tager 3 haand ful mul af den siste lig grav en Kallegrav og leg det i en qværn og mal 3 gang avet om i Kalens navn, saa længe hun haver det Paa sig kand Hand ey ungaae hende.

79. Naar en Kal skal have bedre: saa skal Hand binde sin hals Klede avet om sin Hals 3 gang efter hinanden og sige til qvinden gak fanden i vold Hand førte dig herind.

80. For Vræd: Vor Herre ned stække Tilfoden Hand to[g], hand gjorde det fræls som før var soer i Nav g. f. s. og den H. Aands amen.

81. Naar en Koe svinder ind og Mand ved ey hvad den skader — gak til den naar sollen er ned gaaet og Kast Ild 3 gang i Koeens Mund udi fandens Navn og spõt 3 gang i Koens Mund.

82. At en Fehøved ey skal gaa fra dig naar du har Kiøbt den — Tag en Knyv som er eg stoel i og skrav med bladet fra boven og til halen med det same skrav der en tot af halen og gjør det 3 gang og slaa en Knud Paa hver tot og sæt det over døren.

Probatum.

83. At en Foer skal ey gange fra dig som er kiøbt: Naar du komer hiæm til dørren da tryk den bagelænds ind ad dørren stiltiendes.

84. Naar en Hæst begynder at svinde ind: da heng sæbenbom udi halen.

85. At Kurere en bøs som er for giort: Tag en Navel af din bøs løs og grav den ned i iorden ligesom den roster i iorden saa vantrives Hexsen.

86. Nor din bøs er for giort: Kiøb groetus — 2 skiæl kom det i brændevin og Pomp din bøs ud med det. Probatum.

87. Et andet raad: skyd en dyr og blød din trækstok i blodet og træk den forgiorte bøse ud dermed tag saa træk stokken og sæt den i een Provæt da skal hæxen vantrives saa længe den sider der.

88. Et andet Raad naar Din Koe er for giort: Da gak til Kierken og tag naaget muld ved den siste liggrav og strø langs Paa ryggen fra horn til halen 3 gang i Nav g. f. s. og den hellig Aand.

89. Et andet raad til det som er for giort: røg under det med Minesketænd og ægte Rauv og dyvelsdræk.

90. At indgive det som er forgiort: Kiøb vidrich — 4 β Laurbær — 2 β dete at stødes til samen og indgives udi usiet Mælk.

91. Et andet raad: Fee-Polver 2 β , dyvels dræk 2 β , sal Piter 2 β , Mæster rod 2 β at indgives i $\frac{1}{2}$ Pot brændevin.

92. Raad for birne at de ey flyve bort: Tag en gamel hesel helde som haver været Paa bester og leg længst borte i din bihaug leg den under giærdet at ingen kan finde den. Probatum.

93. Et andet raad: Naar birne vil flyve bort tag een Knyv og stek i flyve hullen hvor paa Kuben hvor di er udflyet da skal di vænde dem tilbage.

94. Et andet Raad: Tag en levendes Hugorm og sæt i en hul i en stykke træ og leg i din bihaug foran ved dine bir.

95. Naar du vil at din bir skal ey sværme: da grav for ved dem . . . iob en¹⁾ fra dem ud ad naar alting er til rolighed om aftenen.

96. At stelle Moren med ord: sæt begge dine Hænder Paa hvor den er og siig efter følgende ord: Morlil hvorfor Plager du hende saa ild du skal stele staae og til hendes røk gaae, i trefoldigheds Navn og Fader vor.

97. At læse for Vræd: set din Høyre haand Paa Navlen og læs følgende ord tiendes til det.²⁾

98. Mand og Konne at forene: Tag en nød skal kom der i qvægsølv for 2 β og leg det onder hendes hoved udi sangehalm.

99. At den ikke skal pese som haver stolet inden den bær til bage det som er stolet: Den som der er stolen fra skal Pese udi en flask og Sæt den udi een skrin og slaa laaes derfor og leg Nøglen i din boxer lom sæt saa den skrin udi et andet skrin og slaae laas derfor leg Nøglen til den anden sæt saa den skrin udi den trie og slaa laas derfor og leg den tridi Nøgel

¹⁾ iob saa godt som helt afbleget og maaske fejl læst.

²⁾ her findes en aaben ubeskreven Plads.

til de 2 udi boxer lommen saa er det klart, sæt tolden i flasken.¹⁾

100. Naar en barn er oversit af en skaren: Da Piser Moderen udi sin høyre skov og lader barnet drike 3 Torsdags Morgener saa trives det.

101. At korere brændevinstøy som er for giort: Da skrab Mæsk Karen een tyk lav derav brænd det i Karet som skræbes av og brænd svaul i karet der efter.

102. Til bir at smøres med i Monden i for Aar saa bliver di stærk: bomberrod 4 β, bebergiæld 4 β, 1 Pæl ræns vin.²⁾

103. For taderer paa fee at smøres med: Neverus speritus Oli.

104. For Ild Paa Chreatur — at indgive

AMAMA ? RAMAXAA.

105. For galen Hundbid: Svartus Ri Svartus samt speritus Filomen Svartus Ri Svartus Sortus Speritus Filomen.

106. At brænde een Hex: Tag Hiærtet og tongen og leg i det Ild som er giort af 9 slax træ og det leges til ilden først det som er hugen først og siden efter som det er hugen — men alting skal giøres i fandens N— Hiærtet og tongen skal være af den Chreatur som er forgiort.

107. Blod at stele: leg din lægefinger Paa den høyre haand paa stedet og læs efterfølgende: Jesus stod Ved Jordens flod og stelede blod Nu vil ieg og give mig til at stele blod Her ved guds magt og ved guds Kravt og ved gud den Hellig Aands Visdom. Nu skal det her efter hverken bol eller bløde mer en den Mands siæl skal faa naade der gaar til ting og for svær sig der ved ræt gjør uræt I N gud fader og

¹⁾ dette sidste bagefter tilføjet.

²⁾ skal nok være mes vin.

gud søn og gud den Hellig Aands og 3 gang fader vor.

108. At en Konne snart føder: Indgiv hende 10 drober af Rød Holmer drober i Tee vand di kand ey bekomes uden een dogter som giver dem en sædel til Aboteker. Probatom est.

109. At brænde een Hex — Da Aar lad det Mineske som er forgiort tag een lang Jærn og gjør den gloende i f. d. N. sluk den i den syges blod I f. d. N. da kan du see Hexsen.

110. Om naaget er forgiort: da indgiv det dyvelsdræk — rauv og mæsterrod.

111. For Ten Pin: Praker Lus 2 β den 4de del at leges udi en nye tøn Læderlæp og leg ved gommen og sov der med og siden leg den hen og giæm den til den bliver røden.

112. For en fald paa Mineske: Tag een frø klyv den ad røken tag leveren og leg i een kolblad og leg den udi en Ny glaseret Pot og brænd den til Polver og indgives i lonken vin — og ofte lagte til ruder.

113. At kurere et Mineske som er beskenket: Ind giv den een $\frac{1}{2}$ lod betoni Vand saa er det frisk, det maa ikke bruges uden 2 gang om Aarret.

114. For en sor Ansigt: Tag stee Moers urter og kog i sød Melk og drek det ofte. Probatom.

115. At fly en qvinde hend tid: da gjør ægstol gloende og drek der over 3 aftener.

116. At stele Pin hvor der er een skade: Læs efter følgende 3 gang og fader vor hver Gang Jesus svet i Jorderig, lig saa i Himmerig den skade skal hverken Verke Læ svide eller donk. I N. g. f. g. s. og den Hælig Aand. Amen.

117. At læse for Vræd: Jesus ned af biærget red, hans foel dis for ham skred, hand af hend og til den tog med mine thi fingre ieg skal dig sigene hid til

did, blod i blod og been i been og vand i vand og sau i sau og alting skal da dryv i lauv.

118. At indgives for det som er æder skaat: indgives Mater...¹⁾ som kand bekomes hos skorup degen.

119. For betendelse i qvindens brøst: A Paastel salve at stryges paa tøn graae Papir og leges paa bege sider af brøstet.

120. At komme qvindfolk til at tage deres kleder op og danse — Tag een Død Mineskes tand og leg Paa alteret 3 søndage tag den og set den over døren da danser di saa længe den sider der.

121. At vinde med Kort: Tag en flager Mus og bær Paa dig hemmelig.

122. For gulsot tillige og Mosot: Kor ben digt Polver 8 β at indtages 3 Aftener i tee vand. Probat.

123. For fee som har Bendels: Tag 5 Katlort og 9 Hønslort av det bron og indgives udi Lye øl.

124. At Kalve skal leve: da lad den di Koeen udi 8 dage saa lever den.

125. For Væg Lus: Tag oxse gald og smør Paa hvor di er da forgaar di.

126. For den engels sygdom paa børn: Kiøb Myrolli og Myr Salve af hver slax for 8 β det at meleres og smøres Paa hver led og Paa lenden til det bliver fettig. Probat.

127. For Klæm og kolik: skrav av enden av 3 Pen fjæder og indgives i øl.

128. At Stele pin udi en oven skade: gak steliendes til at tage en Vi orsprøng og Stryg 3 gang udi skaden smør qvesten med olli og bend om det og Leg det hen og for var det Lige som det tøres saa Læges skaden.

129. Naar een Kov Løber med tyr saa at faa de andre til at løbe snart: Tag een kiæp med dig giv

¹⁾ Kanten afslidt. Maaske der intet har staaet.

Tyren een slag der med naar tyr har spronget den maae ikke røre ved iorden giv den Kov som du vil have til at løbe eet Slag der med saa Løber den.

130. Brændevin at forhindre: hvo som vil dreke for meget Tag Pes av een Vrad soe og indgiv den det er Paa vivet.

131. For brænde Vin hvo som dreker for meget: Melk af en Kat som haver ingen Kildeng fot før det at indgives i Tee vand 3 gang een te kop fuld melk.

132. For Kolde: 5 Rusiner og een stök Mede vorm i hver før det rester dem een hver gang.

133. For Kolde: Tag een hog vorm hoved og kom den i een ulden klud og bær den ve din skulder og sy den fast.

134. For Vatersot: rød rauv 4 β , hvid allebast 4 β som skal indtages i brændevin Morgen og aften.

135. For Hexseri at Indtages: Dyvelsdræk 2 β , Sal Peter 2 β , Rød og Hvid Coreoli tro 4 β til en Chreatur.

136. En synderlig stökke: Tag een eg som een Hønne gjør en skiær Torsdag og same Eg kand du forvare i Mange Aarr — Naar en hønne ser paa same eg bliver den forandret — samme eg kan Mand tage og Læge udi en Myre Boe en sommerdag og 3 dage der efter ved samme Klokslæt finder du skalet saa er der 3 stöker der udi een Ring eller gafel Naar Mand vil sæte den paa fengeren er Mand Usynlig — er og got for Frugtsomelig qvinder Naar di driker der over da bliver di strax forløst — gafel er god til at afværge Kiærlighed.

137. At fange fisk: Tag Nelder og Hus Løg stød det tilsammen og leg udi det garen og leg i Vandet saa kommer fisk til dig.

138. For forskrækelse: Kiøb Ma grev Jende Polver — 4 β i tevand eller Mælk eller øl til børn.

139. At indgives et Miniske som er forgiort: bebergild 4 β , Camfer 6 β , Paredis koern 4 β , Sal piter 4 β det at settes paa een Pot brendevin og indgives een glas fuld Morgen og aften.

140. Naar en Creatur er forgiort: Lad Manden som eyer det giøre sin behov og Pese udi sin høyre træskohel rør det tilsamen hel det i Creaturen i fandens Nav.

141. Der skal Kiøbes Paa Apoteker qvægsølv 2 β I den øverste diævels Bælsebul Navn for at see een Hex eller tyv det skal kastes i een spand vand i samme mands Navn — vandet skal hentes ved rendendes steder steltiendes.

142. For Næsblod at stel: Jesus gik sig ud ved strand, han tog en Hvid Kiæp i sin høyre hand der med stelte hand Verdens syndig flod — dermed vil ieg og stele dette blod sæt sor i N g f søn og hellig Aand Amen.

143. Et andet: Tag een steen hug en hul der udi låd 3 drober drype der udi leg en sten oven paa saa steles det.

144. For blod at stele: Lang ginus Hvi stak du Jesus stel det blod og vand i Navn g f s og hellig Aand.

145. At een Mand Kand selge een Creatur giør efter følgende — gak fastendes til det og spõt 3 gang tilbag emellum øret i fandens Navn og træk det avet om i fande Navn — sig Max Prax Rong Prong Stat oer som steen i Jor det er min troe hvisk det i øret sig det 3 gang.

146. Tæl en Hæst for alle slax sygdom det har: læs efter følgende 3 gang og stryg fra Panden lans ned ad røken til halen og sig — Nu læser [jeg] over dete hæst for Loft og for For fugt og for Vrig og for bugebid og for alt det i værden er skade kand det

skal forgaa og aldrig komme Mer Paa i Navn g. f. søn og den hellig Aand Amen.

147. Tvende Mend til tinge gik Sandhed de Viste ikke Saa stærk forbyder ieg dette blod at rinde som dise 3 Mend er forbuden hemmerig at vinde i Navn g. f. s. og h. A. Amen.

148. Hvad Adams første Hustru hede: hun hede Lilis.

149. For den som bryder sig og ei kand have sin behov — Kiøb Moeskov for 6 β og kommes i een læder Paase og bindes ved benet i hoosebundste uden paa.

150. For forgiørelse for en Chreatur: qvintisel frø 9 Kiærner dyvelsdræk flyv røn det at blændes tilsammen og kommes i en Ny læder Paase og bindes i Naken.

151. Blod at stille: Tag Hareøren, brænd dem til Pulver og strøe det i Saaret eller: tag brændt Perlemutter stød det fint og strø det i Saaret.

152. Naar man ei kan stille Blod paa Mennesker eller Qvæg: saa tag en Kiil af et Trin paa Stie eller af en Skammel eller Bænk, rør den om i Blodet og slaae den ind igjen hvor den har siddet, saa staaer Blodet strax¹⁾. Er Proberet.

153. Om een Hæst haver bendels: een Pot Komin at koges i øl og gives ind.

154. For foer som haver bugløb: gak steltiendes til det og fra det — Tag een steen af en dige som er Mos Paa og tør det for rompen 3 Gang og set saa i sit sted igjen.

155. At forbyde Mus at giøre Koern skade udi Husene: Læs over di 3 første neg hver gang at du steiler dise oer — Mus di tre Nege maa i have mer maa i ikke faae det andet skal være ier saa formint som

¹⁾ De to sidste No. skrevne med en nyere Haandskrift.

den Mand er Hemerig forbuden der gaar inden Ting 3 gang og forsvær sig skal blive salig gak 3 gang auet om negen og tag een [hand] fuld sand og leg derpaa hver gang.

156. At folk skal spring som de var galne: skriv med Flager Mus blod dise oer Paa blye og Kast for dem paa dørtræ — O gamma. o qvamma Ton o sat. Beelsabub. alpha. Sebasta.

157. At Fisk skal gaae i garn eller fiskertøj: leg Valeriana 12 kom det i en Paase og leg det i fiskertøj.

158. For Kolde: skiær ned ad af di knoper som er Paa Hæstens been af 6 Knoper som indgives udi brændivin af een Hope til een Karl af een hæst til een kvinde. Probatum.

159. At stele blod naar di ikke seer det: Det blod skal stele staae som Jacobs flod mon staae den tid Johanus døbtte Christus i 3 foldiges N og fader vor.

160. For en oven br[æk]: Cher anh Pro latico Cerach pro latico det at stryges paa Læret.

Probat.

161. For Nat Ild: Tag Honning og Leg Paa.

162. For Angest: Indgives i Mælk eller Vand Magrev Iinde Pulver 8 β 4 Gang.

163. Til een svindende lem: smør det med Madike olli.

164. Kong Salme rod at tage det mellemste et leg Paa Læret leg Paa hvor der er hul Paa een skade det heler snart een Nat.

165. For led Vand: Kog el blade og bark og leg verm ved.

166. At een Kov skal løbe med Tyr een skeful Honning i sød Mælk.

167. For Mus i stuerne: Tag 3 hand fuld og leg Paa det sted hvor Mussen haver deres gang og sig det maa i have mere maa i ikke faa vil i have mere

da skal i gaae til min Naboe det andet skal være ier formint I N g f søn og hellig Aand. Amen.

168. Naar qvindens Tid flyder for meget — Løbe af een geed een qvintin droken i rød vin er et ex Periment. Polviseret galæbel droket i Vel b . . d vand steler floden.

169. Naar een Hex tager det Melk: da gjør dit behov udi een skoel og Malk derpaa tvær det tilsammen og sæt det hen i 8 dage og siden grav det i iorden.

170. For brændevin: Mæster rod 8 β at skiæres og sætes [paa] 1 eller 2 Poter brændevin og i Jorden i 24 Timer og lad den dreke deraf Naar den er beskenket.

171. For blod at stelle: Langginus stak Jesus i hans hiærte deraf lindres al din Smærte i 3 foldigheds navn.

172. Gule skråprøder at koges i søde fløde for een ræsen læm det toes dermed og leg saa roden verm ved naagle gange.

173. For een fald Paa Miniske: Tag een bifugel og Brænd til Polver med fiæder og alt som indtages i øld.

Søren Christensen Temring i berk Mos.

174. Bir at stelle at di ey flyve bort: Birret digebii flyv til Stok for mer ier flok sæt Vox til Kiærk og Honning til Mand. I N. g. f. søn og den Hellig Aand.

175. For den som haver uforstandig Hoved og tungfærdighed i legemet: Resonlig fordelings Polver til tvende gang 8 β at indtags i tevand.

176. Til en Hogen skade: Pil urter saft at smøres paa eller tag Pil urter og tag topen og stød og vri saften af og smør i.

177. For Nat Ild: læg der paa med . . . gselv om Aften.

178. Raad for een konne som fryter at hun skal blive af med barnet før tiden: Da indtag en skefuld skabenkevand fasting hver morgen intil hun er halv gangend. Probatum.

179. Raad for folk som er forgiort: Tag tre haandfuld Muld 3 hender fuld Hørfre 9 Haurkiærner 1 skefuld May Maanet smør een Pot gamel øl at Koges paa kul Ild og toves over sit helle Legem 3 Aftener . — det at røges med under det den same aften Hiorttak spiritus 2 β sævenbom 2 β Dyvelsdræk 2 β.

180. For een som blive blind: Tag Hiærtet og Hiærnen Af een Svale og blænd det udi Honing og smør der med Aften og Morgen og hold sig inde og ikke kome i Vindet.

181. Vor Herre Jesus Christus gik til Jordens og hausens flod og sagde: stat og bliv stele saa steller ieg blod i Navn g. f. i Naung. søn og i Navn gud den hellig Aand. Amen.

182. For Hverdags Kold:

Alladraba

ladrabra

Adrabra

drabra

Rubruabra

bra

ra

A

183. Anden Dags Kolde:

Anatarota

Natarota

Atarota

terota

erota

rota

ota

ta

a

184. 3 Dags Kold:

Calamenis Cal . . . . .

Collermeo Colom . . . . .

Colomi Col . . . . .

185. At skyde langt: Tag Kamfær saa meget som en ert er stoer og naaget støt peber og leg oven Paa krudet og prop som sedvanlig.

186. For een ræsen been som kuld følger: steg en spegesild og bind den værm under same fod.

187. At vide om een meniske skal leve eller døe: tag brændenelder og Leg udi den syges van dersom di bliver sort saa dør den.

188. Naar du er beskenket: da leg een vaad klud om din hemmelighed kold.

189. At bruge for kolde: dend som haver kolde skal gaa steltiendes til een hyld og sig her staar du Hyl saa bol jeg haver den Kold den skal forlade mig og reste dig I Nav g. f. i Navn g. S. I Navn g. den Hellig Aand Amen og gaa steltien derfra.

190. Det saar som Jesus fik paa Jorderig det lægte gud fader i himmerig det skade skal hverken svie eller møde skal hverken bole eller bløde det skal hverken svie eller Pine det skal hverken rive eller bide I N. g. f. og g. s. og g. h. A. Amen.

191. Midicin som skal bruges for Troldom: baldian rod 4 β Mæsterrod 4 β pion kiærner 4 β [V]iridis Kiærner 4 β at stødes hver for sig og at manges til sammen og indtages 3 gang efterfølgende spesier . . . det tilsamen.

192. At forbyde Mus at giøre Koern skade i Husen: Her steler ieg mit Koern og mit Koerngulv under guds tryge beskiermelse her forbyder ieg Rotter og Mus at røre de allermenste eller minste Kiærner det skal være ier saa forbuden som Himerig den der gaar til Ting med ræt og vinder uræt I N. g. f. Søn og hellig Aand.

193. At bir ey skal flyve av Kuben: naar de haver sværmet tag een ubrugt syenaal og stik i kuben over Monden.

194. At stele losk bæster: sig Hos hæst stat staae i fandens N. gud stel Mand fanden steler du heste stat staa i f. N.

195. At Høvder skal gaa stel i dræt: sig — Saa tro skal du gaa til Plov som Christus gik til Korset det at hviskes i deres høyre øre i N. g. f. s. og den h. Aand.

196. At sene for Vred: Jesus Ned af bærget red hands folfod han vred hand af stod og til den tog med sine tii fingere og sine tolv gode guds ængle ieg skal dig sigene sagde hand led til led og blod til blod og Aar til Aar og Vand til Vand og blive som det før var I N. g. f. Søn og den h. A. Amen.

197. For gallen hundebid: . . tus urtus sou . . . surtus.

198. At en Koene snart føder: Tag 3 Nyegiort Høseg og tag drækkelsen og indgives udi brændevin Probatom og det findes oven Paa hovedet naar den er fød.

199. Chrestus op til Korset red hans høyre foel-fod hand vred hand sigenede med hans 10 fingre og 12 velsignede guds engele i N. g. f. det at læse 3 gang.

200. At stele bir: sig bii bii bete bii og bliv ved din Naboe Hiæm det skal siges 3 gang.

201. At stele bæster foer og fe At det skal blive hos dig — Hvisk i den høyre øre naar det er i sin bos — Her skal du vær her skal du vær Her skal du være der som du er komen fra di er død Husen er ød her skal du vær her skal du vær Her skal du vær.

202. At bir skal sværme: naar di leger ud tag en haandful fin rug mel og slaa paa dem.

203. At stele Tend Piin: Maria hund talte tel . . . beren sin du signer min tæn for vee og værk a

signer din t en for . . . . . d og for uddyd i N. g. f. s.
h. aand. Amen.

204. For een feehoved som er gal af fortryllen:
ben ved hornet Alle Mands Harnisk for 2 β det hi l-
per som ki bes Paa Abeteke.

205. Nar een Kov kan ekki blive av med skarnet:
Steg surdei bron og giv det ind med v erm  ld og naa-
get Malt inden 2 timer er det got. Probatum.

206. For Moesot: Tag 3 H este P erer og Kryst
3 drober af hv er udi br ndevin for een ski lleng og
indgives fastendes og tiendes een Torsdags Morgen.

207. Til oben Soer: Terpentinnolli — T egelsteen
olli blandes til samen og sm eres paa — Dertil laves
een salve af allun 2 β dyvelsdr k 2 β M esterrods
pulver Peber flyvr n bark det blandes til samen til
tyk Plaster naaget ki rgaarsmul Mirakel Plaster leges
f rst paa af det r de.

208. For Hexeri: Sasifras At s ttes Paa br ndevin
og indtages efter behag. X

209. At faasteren skal fort: Inndgiv hende Hesel-
bloster og s venbom i verm  l eller teevand da skal
det furte. Probatum.

210. For blod syge paa fee og bugl v: Kog r -
liker og indgives.

211. Naar det r de l ber for meget: Kog r liker
i  l eller vand og drik bestandig.

212. For D d ieder: Kog Ti re og Har Pis til
samen og leg ved det drag det ud. Probatum.

213. Til een upommeret been som er oven og til
andre oven skade det at stryges Paa l ret Tier soed
fl de ter Pentin vox ded at koges een tim.
Probatum.

214. At Kalke uden at slaae det: l sk det med
s d M lk siden slaa kold vand derpaa saa smeter det
ekke.

215. Tag visen koel blade leg dem udi een linet

klud og leg det een allen dybt i Jorden Paa Catrinedag som er den 25. N.vem og optages den første gragori og saa det.

216. For Kolde: Tag en Viiqvst som er ung gak steltiendes dertil og derfra og slaa een knud paa same qvist for hver gang det haver rest dig og een knud til overs ekki at komme i Sæng.

217. Løst til qvinfolk Naar Mand kand ikke bruge sin Løst: Hørfre støt til Polver eet Vildeng heraf giort med Honning og Lit Peber her af daglig edet saa meget som een Val Nød giver Løst til qvinfolk.

218. For onde øyen: Kiærn steen vand 2 β .

219. At een koe skal Blive af med skarnet: kog byg og leg verm Paa hendes lend nogle gange — og kog Møseker udi øl og giv hende at drike.

Probat.

220. For een som er kontragt: flyvendes Camfer olli 4 β eller: Tag hel Camfer 4 β sene salve 4 β det at meleres i een $\frac{1}{2}$ skiæling brændeviin og smøres Paa.

221. At forhendre Rotter deres gang: Leg een rævråd hvor di haver deres gang da kommer di ikke der.

222. At læse for æder: Jeder er du herind da skal du forsvind som dug for soel og salt for rinden- des vand og sne er udi dale I g. S. og h. aand.

223. Løst til qvindfolk at fordrive: Om Aftenen skal Mand tage til sig et lod Amedam og Poertulakefrø og . . . .¹⁾ frø af hver et qvintin dise skal sydes udi . . . .¹⁾ af gøres en syrup med edike og Honning.

224. At bruge et Het raad: der som du Kand finde een Hugorm eller en snog som haver een levendes Mus udi sin mund saa du sloer ham fra dend saa Kand du lege din haand Paa det som er i fødselsnød saa bliver det forløst.

¹⁾ det skrevne er her aldeles afbleget.

225. At sene for Vrød: Jesus op Paa bærget red Hans høyre fod og been han vred Aar i Aar — blod i blod — been i been i de 3 Mends Navn det at læse 3 Gang og tag til iorden for hvær gang og spøt hver gang at du tager til iorden og tag Paa det med dine hender.

226. For den gylden Aare flydelse: Mand maa giøre Hare hoer til Polver og strøe den gyldene Aares da steles deres flydels eller: strøe Paa den bolus støt til polver da steles deres flydelse. Rølike soden i Vin og det droket steler den gylden. Aloes smeltet i sød vin og den gyldene Aar her med toen og her af paa og læger og steller det.

227. For Munden som er Kroget: Tag Salvie betonia Aare vil meyren syd dere udi vand toe Naken varm der med smør naken med Vulpino olli eller Med Costino olli — lad udi den syges Næse eller røg op i Næsen med Aloe træ det hjælper Aarrer og sener.

228. For en ræsen Ansigt: Tag Hiøfræ og Kog det udi vand og hol Ansigt derover at dogen¹⁾ driver Paa Ansigt og hølles ned udi sengen da salder det.

229. At Kome en qvinde til at løbe til dig: Tag 3 selke traee og 3 af Hendes hoer og Nye vox og giør et lys deraf Naar du vil hund skal Kome da ten den i fandens Navn.

230. For Colika eller Maren: Tag een Høns æk og syd den i den syges Vand at den bliver hart kogt prek hul paa den og leg den i een Myreboe.

231. Raad for Anger Mus om det er komen over et Creatur: Da tag et lys som haver været Paa et lig og svi det der Med det hjælper.

232. Naar Hægser tager smør: tag rendes vand og 3 hender fulde salt og kom i Vandet og sk[øl] Kiærnen og tag flyvrøn og skryv inden i al det som mælken skal udi.

¹⁾ der staar dapen.

233. For en Fald som een Mineske haver: Da skal den tage rost af den Kiærke Klok som at di er døbt i der som klæver slaar og kom det i en egeskal i sød Mælk og kog det dræk det og bræn egeskalen.

234. Om en Hæst bliver syg og Mand ved ey hvad den skader: Da tag noget Malurt og noget hviløg lige som du vel have dreken sterk til skiær det smaae kom det saa i en liær Pote med en Pot ædike syd det saa til samen under lugt log in time lad det saa svaales sei det igiennem et klede og giv hæsten saa det ind.

235. At Probere om en Pige er Møe, dertil bruges Skakareel at Kome Paa en Tobaks Pibe og lade dem lugte til Røgen.¹⁾

236. At røges Med under det som er forgiort: Tag sort Kommen 6 β at brug 3 gang om aftenen og hølles over.

237. At toe Høy rød udi Valde som er søde saa bliver det blank.

238. At stele tend Pin: Gak til rendendes van steltiendes tag Vand og grud i Mellum 3 finger tre gang og sprud det ud leg det i din mun.

239. Naar en Koe er tvn paa Vandet: tag bloe kloker og syd dem udi en Pot øl en tim og giv den ind er Probatum. X.

240. At en Koe skal løbe med tyr: dyr spræng at indgives udi øl.

241. For bug løb Paa qvæg. Hou skiæll at indgives udi sød Mælk.

242. At toe det som er forgiort: Rægenfar dyvelsdrek Krusimønt og Mæsterrod rendendes Vand at tages imod strøm og at Koges.

243. Om Nogen Piser onder sig: da tag slivsteen-døy i en slivtrug tre gang stiltiendes og leg med paa

¹⁾ skrevet med en fjerde Haand.

det lønlige Sted før Sollen opstoer eller for vandet udgang og leg sig til at sove.

244. At stele Kolde syge: Tag Hals rod og sæt Paa brændevin og sæt det i iorden i 24 timer og drek før kolden griber dem an.

245. For døvelse at fordrive: Tag 3 kol blade og smør dem i smør leg dem oven Paa hver andre udi naken vel værm brug det ofte om aftenen.

246. Om børn som er lægen paa sit legom: Tag 3 ny fød hund Hvalp og Kog dem levende toe barnet Med det vand tre Morgener før solen op stoer — kog det under lugt log.

247. For dem som driker for meget brændevin: skrab Noget af en død Mands Pandbeen og kom det udi brændevin giv samme Miniske det om Morgenen fastendes.

248. Naar lor og been reser eller Hovner — Tag Malurt og kog udi rendendes vand og drek i naagle dage Verm det Hælper.

249. For en ræsen læm: Tag skraad Kiærner grøn høyl bark Hvid Franskbrændevind kog det til samen og leg ved Verm naagle gange.

250. For steen: Pasili med rod og top at Koges i vand at drike og eenber at settes paa brenviin at dreke er got.

251. Nar en barn ikke vil trives: det kand dend have skyl i som bar den til Kiærk Da Malk een Hvid Koe og giv barnet at drike af den høyre skoe af hendes som bar det.

252. For Hals syge: stød en Hvid hunde Lort til Pulver og kog det udi sød Mælk og indgives.

253. At stele det som løber med Tyr eller hæst: Kiøb balsom solf 2 β. At indgives udi Næseboren strax det er sprungen.

254. for den flivendes Jægt: Serpen Tarium 8 β at tages 2 gang udi teevand.

255. At farve buxser gule: Sikgiel lige saa meget Kride.

256. Til en barn som haver en slag: Tag 40 Pion Kiærner at træktes paa en troe og bendes om den sin hals som haver slag — tag een af tro hver Morgen og stød og giv den i Vand og 3 drober af for ældres blod af fader og 3 drober af Moders.

257. At en Hop skal blive med en Mar føl: da ven den i Mod Sollen i Medens Hæst sprenger.

258. At røges Mod Koe lort for det Næsen som er befængt med æder fee høvder.

259. For Dorklöv Paa Kalve: Harlort at stødes og indgives udi vand.

260. Koldesyge: spanskgørn 2 β brenndvin 2 β før det vil riste dem og siden sed Paa en stovel i en oven strax brødet er udtagen $\frac{1}{2}$ tim.

261. For qvindernes tider naar de ere forstoppede: Saa giv hende Ind paa Engang 2 qvintin tro chisros af Myrrha i Eenebærd Vand at driche Dette er saa stærck att det uddrifver baade tiiden og barnet enten Det er levendes eller Død om mand bruger det ofte.¹⁾

262. Naar Hexer tager Dit smør: Sæt een stikkniv over Døren og flyv røn tag 3 salt Kiærner og 3 smaae Nister ild Malk derpaa i tre Morgener og aftener — gak om ved Ilden og Kast en skiefuld af melken Paa Ilden hver gang Morgen og aften og sig der haver du dit din skaren lad mig beholde mit.

263. For Koldesyge: Tag een grøn frø og gior en Pose kom den der udi og bend den i sin Nak det hjælper eller: giv den 9 beder brød og een hunden 10 bedbrø²⁾ eller: Kælderhals 2 β udi brændevin eller øl.

264. Naar Hæxer forbyder at Kiærn smør: Da see om du Kand bekomme noget af Hexsens Mælk og

¹⁾ skrevet med en fjerde Haend.

²⁾ d. e. en Hund den tiende Bid Brød.

kom udi Kiærnen iblant fløde saa at give sig til at
Kiæren. probatum.

265. For Ten Pin: rusi Krud 2 β at stødes og
komes udi een Pose og dypes i brændevin og leges
ved den øme tand.

266. For unde Øyen: Naar der ikke andet Kand
hiælpe Da heng guldslinger i din ører — som vil kaa-
ste 3 rd.

267. Hvor din høyre fod staar Naar du ser den
første svale grav der op en Kuel den tiener til alle
slags Koldesygge.

268. At skrive for . . . . Arguin — Varguin dette
ord ved om Aftenen og kastes i Ilden om Morgen.

269. At stele blod med ord: Jesus fik soer i Jor-
derig det signet alle guds engele i himmerig Jomfrue
Maria lod bede bøn den blide at det skal hverken
bolle eller bløde eller svide i dete soer i Navn g. f. i
N. g. s. i N. g. d. hellig Aands.

270. At skrive for tend pin: Argum vargum
dette at skrives paa en sedel og leges ved om aftenen
og kastes i Ilden om morgenen.

271. For galen Hundebid: $\times \times \times$ sortes $\times \times \times$
oktes $\times \times \times$ sesoktes det skal skrives paa tre stø-
ker brød og gives ind tre Morgener.

272. Naar din bøs er forgiort: De tre Engele
som sider Vor Herre næst forunde Mig at skyde hvad
ieg løster som skal læses over den — slaa een hare
ihæl leg den i en Myreboe lad den lige der i 3 dage
tag den saa op saa finder du en been i hovedet tag det
og bær den hos dig saa faar du hvad du vil begiære.

273. Om en tyv haver stolet noget som mand
paa tviler og hand ikke vil bekiænde — Da skriv
efterfølgendes ord Paa en Eble eller paa en Honing
Kage Robum datum Aupa — Mahi-Pasi — giv den
det ind fastendes om Morgen da bekiænder tyven
hvad hand ved.

274. At stele Ilden Naar det brænder: A Moram AE Naran Natan dese oer skal skrives paa et stæk bly og kastes i Ilden.

275. At en vogen ikke skal gaa af sted: skriv med flager Mus blod Paa Papir Satou Arepo tenet opera¹⁾ — og Kast Paa en vogen saa kand den ikke komme af sted om der var 10 Par Hæster for den.

276. At Kome en Pige til at løbe efter sig: skriv dise ord i din Haand — D. e. s. F. T. og giv en pige den saa skal hun efter dig vilt du en i Ilden.

277. At Kome en pige til At elske sig: Tag Noget af dit eget blod og skriv hendes Navn Paa Pa Pir og gak tiendes til t . . . og sig brændendes skal det Hiærte være til som det Navn og mit blod skrevet stoer i Navn g. f. g. s. og g. den Hellig Aand.

278. At Døve Ild Naar Det brænder: Sig stat du Ild udi den glød som Jesu Christ stod bonden paa sit Hellig Kors Med fæm vonder og rosen blods udgydelse os alle til gode Jeg Maner dig Ild ved gud faders kraft ved gud søns Magt og ved den Hellig Aands Visdom at du ikke gaar viddre fræm men strax ud slukes I Naven gud fader, i Naun gud søn og i Naun gud den hellig Aand. Amen.

279. At stele blod: Stat du blod som Jordens Flod der sant Hans døbte Christum guds ord. Amen.

280. Vilt du vide om din reise skal løkes: Naar du Reiser af bye Da giv agt Paa den første Mineskes Navn at du møder — er Hans Navn A e i o u da er det løkelig er det M L D T da er det ulykelig og maae drage tilbage den gang.

281. At skyde vest: Tag Hiært og leveren af en Flager Mus kom det i blyet naar du støber.

282. Vilt du at en qvinde skal sige i søvne det hun ved — Da skriv dise ord Paa Papir — ellege og

¹⁾ det sidste Ord af Formelen er ikke skrevet; det er „rotas“, og det første skal være „sator“.

leg Paa hendes Brøst og spør hend saa til om hvad hun ved.

283. At for Gjøre en bøs: Naar du hører en skud af en bøs da skiær strax en krinds Paa Jorden om din høyre fod med en kniv og skiær same torve op vend den omkring Paa same sted som du skard den løs og slaa en ege Pind igiænem den i Jorden — og sig biav biavten forbandet blive du og din bøse til evig tid skyd Vilt og ekki ram noget saa længe at torvet liger om vent det skal gøres udi fandens Navn.

284. For skræg paa børn: Laasby drober At indgives 7 eller 9 eller 11 drober.

285. At skyde en dyr som er en Hiort: Da sig — Fanden hol du i dag en Hiort for mig — I Morgen holder ieg min siæl for dig.

286. Ulykkelig Dage: bliver nogen syg paa en af dise dage den bliver siælden sund i giæn — om Mand begönder eller tager sig noget for Paa een af dem det lykkes kun siælden eller aldrig.

Janvar 1. 2. 4. 6. 11. 12. 19.	Julius 11. 21.
Febru 11. 17. 18.	Agu. 2. 10.
Marsi 1. 4. 14. 15.	Setem. 1. 18.
April 10. 17. 18.	Ogtob. 6.
Maius 7. 15. 18.	Novem. 16. 18.
Junius 6.	Desem. 6. 11. 18.

287. Paa efter følgende dage skal ingen lade sit blod.

Janvari 7. 8. 15.	Julius 15. 17.
Februbvari 7.	Agusti 15. 19. 20.
Marsi 17. 18.	September 16. 18.
April 7. 15.	Ogtober 6.
Maius 7. 15. 17.	November 16. 17.
Junius 6.	

288. Ekke at skyde feill Med en bøs: Tag blodet af din Høyre haand tør det og gjør det til Polver og meng det i Krudet naar du lader bøset.

289. For rendendes øyen: Rød øyengnist 2 β at smøres med.

Peder Sørensen Vælløv.

Sørren Væsel Vælløv.

Jens Nielsen Stevenstrup.

290. For en und soer: Tag Elleblade og blød dem i øl og leg ved ofte.

291. At stele Koldesyge: Tag Altei og Katblo[d]. 5 drober og blandet tilsamen og indgives før det rester den.

292. For skorv udi Hovedet: skevand at heldes paa Hovedet og siden at oprøke røderne.

293. At røge onder det som er forgiort: Dorant 2 β til hver Chreatur.

294. For Steen Paa Minisker: Tag en levende Harekildeng og brænd til pulver udi en ubrugt glaseret lierpotte med hord og alt — giv saa een teeske ful udi øl hver Morgen fastendes. Probatum.

295. For Taderer Paa fee: Snitris olli blaaesteen at blandes til samen og at smøres paa. Probatum. eller: Pros af Melk Terpentin olli at smøres paa.

296. For Mus udi Husene: Jeg sæter Min første Koer stiael kiærve Rotter og Mus skald Være mit Korren forbuden ligesom Himmerig er den Mand der gaaer ud Paa en bred ting og Ved ræt og Vinder videner uræt di skal gaa onder og ede grud og steen di skal forsvinde som dog i dale som . . .¹⁾ og Kuld for Ild og salt for rindendes vand og ekki Kome Mere Her i gorden at gjøre skade entten ud eller Ind Indtil Maria Føder Een søn er bedre en den første — og der Paa leses Tre gang Fader Vor.

32 bogstaver i Aves stor.

¹⁾ her staaer slet intet skrevet, men Pladsen er afsat.

Den haandskrevne Bog, hvoraf der paa de omstaende Sider er givet Aftryk, er for Størstedelen skreven med én Haand; men, som det ogsaa er antydet, forskjellige har hist og her bidraget til dens Indsamling. Dette Udtryk bruges, fordi det ser ud til, ikke at den er en Afskrift efter et endnu ældre Haandskrift, men at den er skreven til mange Tider og ligesom bleven til efterhaanden. Deraf kommer sandsynligvis, at mange ikke meget forskellige Varianter til allerede meddelte Raad bag efter følger. Vedkommende har nedskrevet, hvad han har faaet Hold i, og undertiden noget, der næsten var det samme som det, han tidligere havde optegnet. At denne Kunstbog fra Ende til anden er bleven meget flittig benyttet, viser dens hele medtagne Tilstand, de afslidte Kanter og Hjørner og de tilsmudsede Blade, der overalt bærer Præg af Fingrenes Brug. Alle Nuancer af Blæk lige fra temmelig sort til aldeles bleggult findes mellem hverandre, og flere Steder har man maattet trække det afblegede op med sortere Blæk. Lige saa broget som Udseendet er ogsaa Indholdet, hvoraf der i Aftrykket undertiden er givet en Antydning; Tryllemidler skifter med Lægeraad og almindelige Husraad. Det meste af Læge- og Husraad er her udeladt, og der er kun medtaget lidt deraf, naar det syntes mig at have nogen Betydning, eller naar det kunde hjælpe til at give Begreb om Bogens Indhold. Naturligvis har mit Skjøn været et blot personligt og er vel ensidigt; men der er da, om saa er, alligevel ingen Skade sket, idet alt, hvad der syntes mig at spille over i det overnaturlige eller paa Overtroens Enemærker, er medtaget. Et Par Steder inde i Bogen er indhæftet Blade om adskillige Slags „Ungvæntum“, og i Bogens Slutning findes ligeledes nogle Blade, der ser ud til at være Afskrift af en eller anden Lægebog. Der skrives f. Ex. en Del om „Sentia Pectoralis eller brøst Esens“ og om „Balsamu vitæ eller Livsbalsam“. Et Sted er indskrevet følgende Salmever: „Hvad er vor Hus hvad er vor gods hvad er vor liv og løke det stor alt udi Herrens hand vil han sin forsiöns række en liden gnist et öyeblik de fare kand i gronde hvad mange Aar med möysomhed tilforn samle kunde — hol du forvagt og god opagt o gud med engleskare for Ildi brand og tyvehand du dette Sted bevare“. To Steder i Bogen er Stempelpapirmærke, det, der er inde i den, bærer Aarstallet 1794 og Prisen Aate og Tyve Rigsdaler, og det paa bogens sidste Blad ligeledes 1794 og Prisen Tretten Rigsdaler. Det ser altsaa ud, som der er brugt stemplet Papir til Bogen, og jeg kan ikke skjønne rettere, end at de ved Mærkerne nærmest siddende 5, 6 Blade er af selve samme Slags Papir som det, hvorpaa de sidder. Men den kongelige Krone er begge Steder afklippet, og der findes saaledes to nøjagtig runde Huller i Papiret, hvilke Huller har været der, inden Bladene blev beskrevne, da Skriften paa de modstaaende Sider gaar helt uden om dem.

Hvad min Fremgangsmaade med Aftrykket ellers angaar, da har jeg fulgt Originalens Stavemaade saa nøjagtig som mu-

lig for at give endog et paalideligt Billede af Formen, for saa vidt da denne kan fremstilles i et saadant Aftryk. Formen, hvorved her nærmest tænkes paa Stavemaaden, har naturligvis sin Betydning. Der findes ikke faa rent jyske Dialektord, og man kan endog igjennem dem nærmere bestemme, i hvilken Egn Manuskriptet er fremkommet. Antydninger hertil findes ogsaa i de Navne, der er indskrevne et Par Steder. Saaledes nævnes jo Skorup Degn og to Mænd fra Vellev, samt en fra Stevnstrup, uafset fra, at Bogens Ejer siger sig at være fra Højbjærg. Men der findes ogsaa nævnt en Mand fra Birkmose i Timring, og hvorledes han har forvildet sig ind i det Selskab helt ude fra den vestlige Side af Hammerum Herred er ikke godt at sige. Den særegne Dialekttone i Bogen er altsaa mellemjysk, fra Grænsen imellem øst- og vestjysk; man lægge saaledes Mærke til Former som: Hiöfræ, seikaer, reste, dyrsprøng, rusikrud, 129 een slag og eet slag, 136 skalet, 137 det garen. Forhaabentlig vil intet af de forekommende jyske Ord være ukjendt for kyndige Læsere — og for andre er Aftrykket ikke bestemt — da de i alt Fald alle er temmelig brugelige, saaledes da ogsaa: Koerstiæl (o: Kornstejl), Aves (o: ABC). oppommeret (o: ophovnet), ronder (o: raadner), tagdrov (o: Tag-skjæg).

Hvor den rette Læsning var lidt vanskelig, men min Gjætning dog sandsynlig, har jeg sat skarpe Klammere om Ordene; hvor jeg ikke kunde læse det skrevne, enten fordi det var helt afbleget, eller fordi det var aldeles tilsmudset, har jeg sat Prikker. De mange forvanskede Navne paa Lægemedler har jeg afskrevet aldeles uforandret, og da jeg ikke har de nødvendige medicinske Kundskaber, kunde jeg ikke en Gang i Noter antyde, hvad der mentes. I flere Tilfælde kunde jeg nok se det rette, i andre ikke, og har da valgt slet intet at forklare. Enkelte Gange har jeg tilsat et af Skriveren glemt Bogstav eller udeladt et Ord, som han har skrevet to Gange. Da der saa godt som ingen Skilletegn findes, men nogle Tankestreger efter de forskjellige Raads Overskrifter, har jeg sat dem, hvor de findes, og efter de øvrige Overskrifter paa egen Haand tilsat Kolon. Nogle af Stykkerne begynder med stort, andre med lille Bogstav, og jeg har da bragt Ensartethed heri til Vejse. Af og til findes et Tegn, der ligner tre hverandre krydsende Hammertegn. Et Par Gange er de antydede ved et X. Endnu maa jeg tilføje noget meget nødvendigt. Der er af Hensyn, som jeg dog ikke her tør gjøre Rede for, udeladt 3 af Bogens Trylleraad, nemlig de to første og et omtrent midt i den. Disse tre Raad er, jeg tør næsten sige de mærkeligste i hele Haandskriftet.

Bogen er i Oktav og indbunden eller rettere indhæftet i Pergament.

Efterskrift.

Lidt om min Indsamling af Folkesagn.

Det var i 1868, jeg ret tog fat paa denne Gjerning, samtidig med at jeg blev Visesamler, men i Førstningen gik det kun smaat med Sagnene, hvorimod det gik meget bedre med Viserne. Efter et helt Aars Forløb havde jeg ikke mere end et lille Hæfte paa nogle og tredive Sagn samlet. Men der var jo saa et Grundlag, hvorpaa der kunde bygges videre. Efterhaanden blev der lagt mere og mere til Bygningen, og 1876 fik jeg da min første Sagnsamling i Trykken. Da jeg ved Rejseunderstøttelser fik Lejlighed til at se mig om i større Kredse, blev der ogsaa flere Kilder tilgængelige, og det er jo Hovedbetingelsen for saadan Indsamling, at man maa opsøge og udpumpe saa gode Kilder som mulig. Det nytter ikke at sidde stille og vente paa, at Kilderne skal komme til en, nej, man maa komme til dem (helst til Fods) og endda til arbejdet ikke saa lidt, inden man faar Aarerne til at flyde. Naar jeg nu ved denne tredje Samlings Fremkomst ser tilbage paa Sagn-Indsamlingen, maa jeg erklære, at den lige nu er begyndt. Ikke en eneste Egn af Jylland er bleven hvad man kan kalde grundig undersøgt — og Grunden dertil er, at Sagnene for det meste har maattet vente efter Tid og Lejlighed, er ligesom blevne stillede i Skygge for Viser og Eventyr. Der er i Regelen kun blevet gjort nogle svage Forsøg paa Indsamlingen af dem hist og her uden nogen planmæssig Fremgangsmaade, og det er kun i de Egne, hvor jeg i længere Tid har opholdt mig siden 1868, at der er blevet samlet nogenlunde ordentlig, men alligevel ikke saadan, at jeg kan være vis paa at have faaet hverken det meste eller det bedste med der. Det hændes nemlig ikke sjældent, at jeg her i min nuværende Hjemegn faar Minder lokket frem, der har den største Betydning, endog af Personer, som skulde antages allerede at være læns. Jeg glemmer aldrig et lignende Tilfælde med en Vise, og da det er betegnende nok, vil jeg meddele det her. Da jeg i sin Tid kom til Kølvrå og der besøgte „Kongen“ eller Niels Albretsen, som han egentlig hedder, men han er nu bedst kjendt under det første Navn, fik jeg af ham en Del Viser baade ret gode og mindre gode. Idet jeg endelig vilde til at gaa, efter at have siddet hos ham i to Dage og nær var bleven ført til Sognefogeden som Omstrejfer, sagde han: „Hold, bi, der er dog en Vise endnu, som De maa have med,“ og saa sang han til min store Glæde den om Krybskytten, der findes som No. 6 i min 2den Samling. Efter at den nu var nedskreven, tilføjede han: „Ja, der var rigtig nok en til, som jeg kom i Tanker om i Aftes, da De var gaaet, den er jeg vis paa, De ogsaa vilde have syntes om, for det var rigtig en ægte gammel Karl, men nu kan jeg ikke komme paa den.“ — „Ja, lad os vente lidt og se, om De ikke kan komme i Tanker om den,“ og jeg satte mig da ned en Tid. Men han kunde ikke komme i Tanker om den, og jeg har ikke siden besøgt Manden, saa Visen er ikke bleven optegnet. Maaske den

dog ikke var saa sjælden, som han formodede, men det kan ogsaa være, at den var yderst sjælden, ja, ikke en Gang hidtil optegnet, hvilket jo var Tilfældet med „Krybskytten“. Folke-mindernes Indehavere vejd ikke en Gang, hvad de kan; meget af det, jeg vil have frem, ligger nede i Pulterkammeret imellem mange andre Sager, og naar der saa bliver ransaget imellem disse, kan det være meget muligt, at det allerbedste ligger paa Bunden. Saa er der et endnu at lægge Mærke til. Naar jeg saadan et Par Dage eller maaske blot et Par Timer er hos en gammel Mand eller Kvinde og forsøger at faa deres Pulterkamre opladte og deres Munde paa Gled, kan Hukommelsen være saa underlig gjenstridig for dem, den vil ikke lade sig lede, og der kan overhovedet — det er en Regel — ikke fortælles paa Kommando. Den, man kan gaa hos og snakke op med i flere Dage, faar man mest ud af.

Naar jeg nærmere ser paa, hvad der er indsamlet ved mig, da viser det sig, at der er kommet forholdsvis mest ind fra Ribe og Viborg Stifter, kun ubetydeligt fra Aalborg og Aarhus Stifter. Deraf skal man just ikke slutte, at dér ikke er noget videre at indsamle, man maa tværtimod antage, at Vendsyssel og til Dels vel ogsaa Ty er rige Jagtdistrikter paa dette Omraade. Jyllands Østeregne er mere tørre og indholdsløse, ligesom Vesteregnene er de uden Sammenligning rigeste, naar jeg blot betragter Landet syd for Limfjorden. Det større timelige Velvære i Østeregnet har i en længere Aarrække gjort sit til Fortrængelsen af slige foragtede Ting, og de tættere liggende Landsbyer og Kjøbstæder, samt den større Samfærdsel og det lettere Samkvem er ligeledes Aarsager dertil. Nu maa man især søge til mere afsides Egne langt fra Kjøbstad og Jærnbane for at træffe disse gamle Sager ikke blot som dunkle Minder, halvt udviskede og glemte, men som endnu friske og levende. Det er for meget at sige, at den oprindelige Friskhed endnu er over dem, dette er og kan ikke være Tilfældet, da Folkeminderne som alt andet afbleges af Tiden, men der er jo Grænser, som man nødig maa komme ud over, naar man lytter til Meddelelserne paa dette Omraade, og der er nu om Stunder visse Fortællere, der husker saa unøjagtig, at de egentlig ikke er værd at høre paa. Som en Følge heraf er der kun faa rigtig ægte og gode Sagnfortællere tilbage, og de findes snarest i afsides Egne. Hvad der for nogle Aar siden i særlig Grad af mig blev betonet for Folkevisernes Vedkommende, nemlig at det var paa den yderste Tid med Indsamlingen af dem, det gjælder skjønt dog i lidt mindre Grad ogsaa om Sagnene. Mine Ord om Viserne har stadfæstet sig, endda det kun er 15 Aar siden jeg begyndte at samle dem. I disse 15 Aar er der sket den Forandring, at der nu saa godt som ikke kan samles en eneste Vise, medens jeg i sin Tid samlede af dem i Hundredevis. Endnu kan der samles nogle gode Sagn, men om 15 Aar er der ikke stort tilbage at gjøre. Havde jeg saa sandt for nogle Aar siden helt kunnet hengive mig til Visesamlingen, havde Udbyttet endnu blevet større, men jeg søgte i to Aar forgjæves om Understøttelse, og da gik den sidste Rest tabt. Den høje Rigsdag har bevilget en Pengehjælp til Udgivelsen af endnu et Bind Folkeminder, og disse Penge er der haardt

Brug for; saa der ikke levnes en Øre til at gjøre Indsamlingsrejser for. Jeg har desuagtet i de sidste Aar af og til gjort en lille Udflugt for mine egne Penge. Men en saadan har maattet lægges til mindre passende Tider for min Skoles Skyld og har maattet i utilbørlig Grad afkortes ogsaa for Udgiftens Skyld. Saadanne Tilstande kan dog ikke regnes nogen til Last; det er Forholdenes Magt, der vil det saaledes, og jeg tror, at som Rigsdagen hidtil har vist sig saa i højeste Grad velvillig overfor min Virksomhed, vil der for Fremtiden nok blive Udvej til at fortsætte begge Gjerninger, baade Indsamlingen og Udgivelsen, om Gud saa vil unde mig nogenlunde Helbred dertil. Jeg blev nemlig alvorlig syg, da jeg i indeværende Foraar havde udarbejdet det meste af Manuskriptet til foreliggende Bog, og dette Arbejde var en væsentlig Grund dertil.

For Fremtiden bør der fornemmelig samles i Himmerland og i Jyllands sydligere Hedeegne. Af og til er der kommet en Opfordring til mig om at rejse op til Vendsyssel og samle der. Men saasom jeg aldrig har været nord for Limfjorden og ikke kjender hverken til Folket eller til Maalet der oppe, har jeg ikke ret Mod paa at komme der. Maalet skal man være nogenlunde fortrolig med, ellers kan det ikke nytte at komme der, og man skal kjende noget til Folkets Tankesæt, Levevis o. s. v., for at man ikke skal støde for meget an, men kan sætte sig hurtig ind i Livsytringerne paa Stedet, hvor man møder, og leve sammen med eller saadan som de Folk, man vil samle hos. Ved at gjøre deres Interesser, Sød og Skik i en vis Grad til sine egne opnaar man noget Udbytte, ellers ikke. Dette tør jeg ikke tage mig paa nord for Limfjorden, i alt Fald ikke endnu. Derimod kjender jeg Jyden her syd for den temmelig godt og er nogenlunde hjemme i de sproglige Forhold. Endogsaa i Salling, som jeg i Fjor Foraar med en vis Ængstelse første Gang betraadte, følte jeg mig vel, var der en Uges Tid, blev noget fortrolig med Sproget og samlede en hel Del. Sidste Efteraar gennemvandrede jeg hele Sønderlyng Herred, men uden synderligt Udbytte, og i Julen var jeg i Himmerland, hvor jeg gjorde en god Fangst. Siden har jeg ikke kunnet gjøre Udflugter. Skade er det, at saadanne Rejser altid skal gjøres i den kolde Aarstid og allerhelst burde gjøres, naar man ingen Steder kan komme for Sne og Frost. En hel Del Skolelærere og nogle enkelte Præster har været mig til uberegnelig Støtte ved gjæstfrit at give mig Husly og af og til en anden Haandsrækning, naar jeg var paa Udflugt. Jeg kan ikke noksom fuldtakke disse gode Mennesker for al den Hjælp, jeg har modtaget af dem. Da jeg ikke tænker, at de sætter Pris paa derfor at faa deres Navne nævnedes her, unnlader jeg det, men vil forsikre dem om, at jeg bevarer dem i et kjærligt Minde.

Sognenavnene, herredsviis ordnede.

(De anførte No. er til de Stykker, hvori Sognene ikke er nævnede).

Salling Nørre-Herred: Junget. Tise, 228. 229. 273. Rybjærg. Grinderslev, 28. 80. 128. 167. 242. Jebjærg. Lyby, 152. *Harre*: Harre. Hjærk (Vium). Tøndering. Roslev. Fur. *Rødding*: Krejbjærg. Haasum. Lem. Lime. *Hindborg*: Hem. Resen, 62. Skive Landsogn (Vinde, Lund). *Ejends*: Kobberup, Gammelstrup. Fellingbjærg. N. Ørum. Dommerby. Vridsted (Hagebro). Dagbjærg, 23. 143. 219. 280. (Sejbæk). S. Resen. *Middelsom*: Vinkel. Rind. Vindum, 37. 71. 106. 121. 190. 200. 239. 256. 304. Bjerring. Mammen, 40. 55. 83. Hjermind. S. Vinge, 181. Torup. Langaa. *Sønderlyng*: Viskum, 127. Vejrum, 122. S. Ørum. Kvorning. Vorning, 103. Hammershøj. Lejsten. Bjerregrav, 134. Aalum, 54. Tjele. *Nørlyng*: Døllerup, 114. 180. Finderup. Tapdrup. Rødding, 262. Bigum. Lindum. *Rinds*: Skals. Tostrup. Bjerregrav, 252. Vesterbølle (Svingelbjærg). *Gislum*: Lovns, 163. 301. Alstrup, 63. 67. 164. Fovium, 68. Strandby, 75. Farsø. Vonsild. *Slet*: Bjørnsholm, 49. 116. Vindblæs. Skarpsalling. Næsborg. Sebber, 89. *Hindsted*: Als. Øls. Rold. Skelum. *Mors Nørre*: Flade (Salgjerhøj).

Dronninglund: Hellum. Hellevad, 189. Vor, 132. Hallund, 306. *Børghum*: Ø. Brønderslev. Serridslev. Jerslev. Tise, 316. Børghum. Vrensted. Em. Taars, 22. Sejlstrup. Vraa. *Kjær*: Aaby, 2. 119. 120. 288. Ajstrup, 117. Hals. Vedsted. *Hvetbo*: Jetsmark. Saltum. Hune. Gjel. *Øster-Han*: Tranum. Lerup. Brovst. Øland. *Vester-Han*: Klim. *Hillerslev*: Hundstrup ell. Hunstrup. Rær. Vigsø. Sennels. Hundborg. Jannerup ell. Janderup. Sjerring (Sperring). *Hassing*: Hvidbjærg. *Refs*: Vestervig. Boddum, 260. 261. Agger (Tybøen).

Vandfuld: Harboøre. Hove. Ramme. Nes. *Skodborg*: Flynder. Lem. Humlum. Resen. Fabjærg. Gudum. Rom. Heldum. Tørring. *Hjerm*: Gimsing (Struer). Vem. Bur. Vejrum. Ejsing. Asp. Sir. Gjording. *Ginding*: Ryde. Haderup, 305. Bording. *Hammerum*: Timring. Vildbjærg. Sinding. Ørre. Sunds. Gjellerup.

Ikast (Tyvkjær, Rom). Rind. Snejbjærg. Skarrild. Arnborg. Assing. S. Felding. *Ukøborg*: Raasted. Ulvborg. Staby. Husby. S. Nissum (Fjande), 320. Vind. N. Felding. *Hind*: Hover. No. Stadil. Torsted. Holmsland. Rindum. Velling. *Bølling*: Skjern. Vorgod (Barde). Borris. Brejning. Bølling. *Nørre*: Egvad. Hoven. *Øster-Horne*: Ølgod. *Slavs*: Grindsted. Grene. Vorbasse. *Skads*: Jerne. Skads. Guldager (Hjerting). Fanø. Sneum (Allerup). *Gjærding*: Darum. Vilslev. Hunderup. Ribe. Farup. Kalvslund. *Malt*: Brørup. Estrup. Malt (Maltbæk). *Anst*: Jordrup. *Brusk*: Harte. *Jerlev*: Hejen. *Tørrild*: Randbøl. Gadbjerg.

Hids: Kragelund. Sinding. Balle. Gjøvad. Lemming. Svostrup. *Lysgaard*: Grønbæk, 37. 223. Hinge. Hørup, 76. Levring. Højbjerg, 46. 287. Elsborg. Sjørslev, 284. Almind. Vium. Torning, 21. 48. 95. 161. 168. Vinderslev. *Hovlbjærg*: Sal, 182. 268. Gulev. Gjerning. Veilev. Hvorslev, 174. 314. Ajt, 93. 289. Vejerslev. Hovlbjærg. *Vræds*: Vrads. Ejstrup (Gludsted). Tem, 45. N. Snede. Hammer. Klovborg. *Tyrsting*: Bryrup. Vinding. Ry. *Vor*: Vær (Blirup). Østbirk. *Hads*: Randlev. Sagsild. Hvilsted, 184. Hundslund. Gosmer (Hove). Torrild (Krogstrup). *Ning*: Tunø. Viby. *Hasle*: Hasle. Sabro. Lyngaa. *Hatting*: Fyrsted (Dagenæs). *Bjærg*: Barrit. Nim: Hornborg. *Nørvang*: S. Omme. Givskud. Give. Ringgive. Brande, 159. Ø. Nykirke (Vange). *Gjern*: Dallerup, 41. Tvilum, 44. Skorup. Hammel. Sporup. *Hjelmlev*: Skanderup (Vrold). Dover, 325 (Hemstok). *Galten*: Lerbjerg. Vissing. Voldum. Galten, 186. 197. *Sønder-Hald*: Avning. V. Alling. Lime. Krogsbæk. Koed. *Mols*: Tved, 175. Knebel. *Sønder*: Aalsø, 286. Homaa. *Nørre*: Nimtofte. *Øster-Lisbjerg*: Torsager. Mørke. Bregnet. *Nørre-Hald*: Kovsted. Faarup. *Gjerlev*: Gjerlev. *Onsild*: Skjellerup. *Samsø*: Besser. Tranebjerg (Brundby). Onsbjærg (Stavns).

Sønderjylland: Spandet. Skrave. Branderup. Læk m. fl.

Tilføjelser og Rettelser.

Til No. 66 føjes som meddelt af samme Fortæller:

I en Præstegaard, der laa ved Siden af en Kirke, havde Kirkenissen sit Ophold, og han fik for sin Ulejlighed med Kirkens Rengjøring hver Løverdags Aften en Potte Grød med Smør i. Da han en Gang kom og vilde have sin Grød, kunde han ikke strags finde Potten, for Pigen havde forvart den for ham, og derfor lod han Rengjøringen hvile for denne Gang; men da han hen paa Natten alligevel fandt Grøden, fik han travlt med at feje og pudse af og fik slet ikke Arbejdet gjort ordentlig, saa Kirkefolkene om Morgenen kunde se, at han havde maattet løbe fra det paa Halvvejen.

Til No. 203. Præstens Navn er Vilhelm Henrik Patberg. Han var fra Finmarken, tog sin Afsked 1793 og døde 1797.

Til No. 206. Hr. Lorenz Caspersen Buchholtz blev adjunktus et successor 1679, doktorerede og efterfulgtes i Embedet 1718 af Sønnen Poul Lorenzen B., der døde 1738.

Til No. 207 bemærkes, at Dagen efter dette Sagns Trykning fik jeg en udmærket Variant dertil, som burde have været med.

Til No. 404, 166 burde have været tilføjet, at Gjestruplund skrives Gersdorfslund.

Side 29. L 1 f. n. Fordreielse l. Fordrejelse.

— 32. - 18 f. o. Eiermanden l. Ejermanden.

Grydhei l. Grydhøj.

- 12 f. n. gravet l. gravet ned.

— 380. - 2 f. n. Haend l. Haand.

